



Ekonomikas ministrija

LATVIJAS EKONOMIKAS ATTĪSTĪBAS PĀRSKATS

RĪGA 2025

ISSN 2661-5061

Ja Jums ir komentāri, jautājumi vai ierosinājumi, lūdzam tos adresēt:

Ekonomikas ministrijai
Brīvības ielā 55, Rīga, LV-1519

Tālrunis 371-67013100
Fakss 371-67280882
E-pasts: macro@em.gov.lv
Interneta vietne: <https://www.em.gov.lv>

Pārskatu sagatavojuši: O. Barānovs (redaktors, 1., 6.5.), S. Skribāns (2., 5.), I. Šnīdere (3.1., 3.2., 4.1., 4.3., 4.4., 4.6., 4.7., 4.8., 4.9., 6.1.), J. Ušpelis (3.2., 4.5., 6.4., 6.6.), I. Skribāne (3.3., 6.2., 6.3., 6.7.), E. Gergelevičs (3.4., 4.2.), L. Kurpniece (4.2., 7.1., 7.2.), N. Ozols (5., 7.), L. Neiders (6.8., 6.9.), S. Briķe (8.1.), L. Paukste-Uzula, L. Anspoka (8.2.), A. Stokmanis (9.1.), A. Rozentāļberga, J. Naidjonoka (9.2.), D. Brūklītis, L. Stauvere, M. Meirāne, E. Cielava (9.2., 16.), B. Hermansone (10.), S. Zakse (10., 11., 12.4.), A. Bekasova (10., 11.), V. Leicane (10., 11., 12.3., 12.5.), E. A. Liepiņa, E. Strazdiņa, L. Kuzika, E. Karahristu (11.), Raivis Supe (11., 12.3., 12.5., 12.7.), F. Bikaunieks (11., 12.4.), D. Butāne (11., 15.), D. Cīrule (12.1.), I. Irbe, A. Šastakoviča (12.1., 12.5.), A. Veršūne (12.1., 12.5., 12.7.), L. Diure (12.1., 12.7.), E. Cilinskis, S. Ābelniece, L. Mičule (12.2.), E. Pētersone, I. Strupkāja, Z. Muižniece (12.3.), J. Ozoliņš (12.3., 12.4.), L. Vitkausa, I. Širava (12.3., 15.), E. Lielpēters, D. Vanaga (12.4.), M. Podvinska, M. Jansons, J. Nalivaiko (12.6.), G. Sproģis, I. Biukšāne (13.), N. Balinskis (14.), I. Eglītis, A. Viļņazeva (17.).

Pamatā skaitliskā informācija un dati, izņemot īpaši norādītos gadījumos, ir saņemti no Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes. Eiropas Savienības dati tiek ņemti no *Eurostat* datu bāzes. Latvijas Bankas un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas dati ir izmantoti Latvijas maksājumu bilances, banku un monetāro rādītāju raksturojumā. Valsts kases dati ir izmantoti valsts finanšu rādītāju raksturojumā.

Ne visus Pārskatā aplūkotos jautājumus ir izvērtējis Ministru kabinets, tāpēc daļa spriedumu par valsts ekonomisko attīstību un priekšlikumi par turpmāko rīcību atspoguļo vienīgi Ekonomikas ministrijas speciālistu viedokli.



UZRUNA

Jūsu vērtējumam nododam Ekonomikas ministrijas speciālistu sagatavoto 2025. gada "Latvijas ekonomikas attīstības pārskatu". Pārskatā vērtēta situācija ekonomikā, kā arī prognozētas ekonomikas attīstības perspektīvas.

Pēdējo gadu laikā Latvijas sociālekonomiskā attīstība ir bijusi izaicinoša, bet arī apliecinājusi valsts noturību. Globālās izmaiņas, tostarp ekonomiskās svārstības, inflācijas pieaugums un ģeopolitiskie satricinājumi, ir atstājuši ietekmi uz izaugsmes tempiem.

Neskatoties uz sarežģīto ģeopolitisko situāciju un nenoteiktību, statistikas dati apliecina, ka **Latvijas ekonomika pakāpeniski atgriežas pie izaugsmes**. 2025. gada trīs ceturkšņos iekšzemes kopprodukts (IKP) bija par 1,7 % lielāks nekā pirms gada. Situāciju Latvijā uzlabo ES fondu ieplūdes pieaugums un situācijas uzlabošanās ārējos tirgos, kā arī valdības ekonomikas veicināšanas pasākumi, īpaši kredītešanas un investīciju jomā. Banku solidaritātes nodokļa ieviešana ir mudinājusi kredītiestādes aktīvāk iesaistīties ekonomikas vajadzību finansēšanā. Ekonomikas ministrija prognozē, ka jau nākamajos divos gados, neskatoties uz nelabvēlīgo ģeopolitisko situāciju, ekonomika pieaugs vismaz par 2–3 %, bet turpmāk, ekonomiskajām reformām "nesot augļus", izaugsmes tempi sasniegs 4–5 % gadā, tādējādi sasniedzot plānoto ekonomikas pieauguma līmeni.

Lai īstenotu valdības ekonomisko mērķi, t. i., līdz 2035. gadam dubultot Latvijas ekonomiku, **Ekonomikas ministrija īsteno virkni pasākumu, lai straujāk kāpinātu Latvijas ekonomisko attīstību un paaugstinātu iedzīvotāju labklājību**. Tiek būtiski uzlabota finansējuma pieejamība komersantiem un aktīvi piesaistītas investīcijas tautsaimniecībai. Galvenie elementi izvirzīto mērķu sasniegšanai ir Latvijas drošības stiprināšana, zaļās industrijas attīstība, reģionālā specializācija un Rīgas potenciāla attīstība, birokrātijas mazināšana, uzņēmumu produktivitātes un eksportspējas celšana, būtiskas reformas cilvēkkapitāla attīstībā, inovāciju, jaunāko tehnoloģiju, digitalizācijas un mākslīgā intelekta ieviešana, kā arī modernas infrastruktūras nodrošināšana.

Latvijas drošības stiprināšanai **Ekonomikas ministrija savās programmās jau novirzījusi vairāk nekā 270 milj. EUR aizsardzības industrijas atbalstam** –, sākot no biznesa inkubācijas, pētniecības un attīstības līdz produktu ieviešanai ražošanā un nozīmīgiem investīciju projektiem. Pašlaik tiek izstrādāta jauna atbalsta programma rūpniecisko spēju attīstīšanai, kas paredz sniegt aizdevumus ar kapitāla atlaidi un garantijas ar kapitāla atlaidi militārās vai civilās aizsardzības jomas, kā arī divējāda lietojuma produktu projektiem, lai īstenotu mērķus risinājumus. Programmas īstenošanai tiks nodrošināts finansējums 40 milj. EUR apmērā, un atbalstu sniegs finanšu institūcija "Altum". Plānots, ka uzņēmēji atbalstam varēs pieteikties jau no 2026. gada.

Lai sekmētu augstas pievienotās vērtības un uz eksportu vērstas investīcijas Latvijā, **turpinās "zaļā koridora" regulējuma pilnveide** – ir ieviesti elastīgāki kvalifikācijas kritēriji komersantiem un paplašināts prioritārā kārtībā un termiņā saņemamo publisko pakalpojumu loks. Papildu prioritāte noteikta aizsardzības industrijas uzņēmumiem. Tā ļauj aizsardzības investīciju projektiem (saņemot Aizsardzības ministrijas atzinumu) paātrināt kārtībā saņemt noteiktus publiskā sektora pakalpojumus (piemēram, būvatļaujas, teritoriālo plānošanu un uzturēšanās atļaujas).

2025. gada jūlijā Ministru kabinets apstiprināja "Rīcības plānu kapitāla tirgus attīstībai un finanšu pieejamībai tautsaimniecībā", kurā noteikts **mērķis līdz 2029. gadam palielināt nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu atlikumu** līdz 17 % no IKP, kā arī uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju apjomu Latvijas uzņēmumu pašu kapitālā – līdz 32 mljrd. EUR. Lai sasniegtu plānā izvirzītos mērķus, noteikti 15 uzdevumi, kas attiecas gan uz investīciju piesaisti, gan finansējuma pieejamības veicināšanu. Šobrīd norit aktīva šo uzdevumu īstenošana. Nozīmīgākie darbi ir priekšlikumu sagatavošana starptautisku partnerību fonda izveidei, kas ļautu ārvalstu investoriem nodrošināt uzticamus un kompetentus starpniecības pakalpojumus dažādu nozaru projektu attīstībai Latvijā, kā arī "Altum" pašu kapitāla fonda izveide, piesaistot privāto pensiju fondu pārvaldnieku investīcijas.

Uzņēmēju atbalstam produktivitātes, digitalizācijas, energoefektivitātes, eksportspējas un konkurētspējas veicināšanai Ekonomikas ministrijas pārziņā ir gan Atveseļošanās un noturības mehānisms, gan ES fondu (2021.–2027. gadam) un valsts budžeta finansējums. **Pēdējo divu gadu laikā Ekonomikas ministrijas atbalsta programmu ietvaros – gan grantu, gan finanšu instrumentu veidā – atbalstu saņēmuši vairāk nekā 6118 uzņēmumi**. Šajā periodā ieguldīti 469 milj. EUR no ES fondu līdzekļiem un piesaistīti 258 milj. EUR privātā līdzfinansējuma. Atbalsta programmas būs pieejamas arī turpmākajos gados. Papildus finansējuma pieejamības nodrošināšanai ir būtiski atvieglotas nodrošinājuma prasības mazo un vidējo uzņēmumu projektiem līdz 100 tūkst. EUR, kuru attīstībai piesaistīts "Altum" finansējums (starta un izaugsmes aizdevumiem).

ES fondu programmas “Atbalsts MVU inovatīvas uzņēmējdarbības attīstībai” ietvaros **atbalstu saņēmuši 907 mazie un vidējie uzņēmumi, veicinot to inovāciju un eksportspēju** ar 119 eksporta veicināšanas pasākumiem ārvalstīs no 2024. gada februāra līdz 2025. gada septembrim. Programmas mērķis ir nodrošināt finansējuma pieejamību biznesa ideju īstenošanai, sekmējot vidēji augsto un augsto tehnoloģiju, kā arī radošo industriju attīstību un eksporta pieaugumu, tādējādi virzot Latvijas uzņēmējdarbību uz viedās specializācijas stratēģijas mērķiem. Papildus izstrādāta programma “Atbalsta noteikumi par tirgus dalības aktivitātēm”, kas no 2026. gada palīdzēs palielināt lielo eksportspējīgo uzņēmumu īpatsvāru un piesaistīt ārvalstu investīcijas.

Nodrošināta arī Investīciju fonda darbības turpināšana investīcijām lielu, tautsaimniecībai nozīmīgu un uz eksportu vērstu projektu attīstībai. Līdz šim apstiprināti 28 projekti gandrīz 737 milj. EUR apmērā, kas paredz nodrošināt vairāk nekā 1300 labi apmaksātas darba vietas un ik gadu nodrošināt eksportu vismaz 430 milj. EUR apmērā un pētniecības un attīstības ieguldījumus 18 milj. EUR apmērā.

Lai veicinātu Latvijas tautsaimniecības transformāciju uz viedās specializācijas jomām un attīstītu ar tehnoloģijām un inovācijām saistītās konkurences priekšrocības, **Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi piecas atbalsta programmas pētniecības aktivitātēm**, kopumā novirzot 166,9 milj. EUR. Atbalsts paredzēts jaunu vai būtiski uzlabotu inovatīvu, tostarp divējāda lietojuma, produktu izstrādei. Papildus Latvija ir iesaistījusi IPCEI – nozīmīgu kopējas Eiropas intereses projektu īstenošanā, kas ne tikai sniedz nozīmīgu ieguldījumu inovāciju attīstībai valsts līmenī, bet arī veicina Latvijas uzņēmumu un pētniecības organizāciju atpazīstamību Eiropā un pasaulē. Līdz šim pētniecības atbalsta programmās apstiprināti 420 pētniecības projekti, tostarp 8 IPCEI projekti un 25 divējāda lietojuma pētniecības projekti, no kuriem pabeigti ir vairāk nekā 39 pētniecības projekti.

Inovāciju attīstību un investīciju piesaisti Latvijā ievērojami veicina jaunuzņēmumi, kas ir kā dzinējspēks mūsdienu tautsaimniecības izaugsmei. Pašlaik Latvijā darbojas vismaz 513 jaunuzņēmumi, kas radījuši vairāk nekā 4200 darba vietu un piesaistījuši 71 milj. EUR investīcijas, īpaši informācijas tehnoloģiju, ražošanas un profesionālo pakalpojumu nozarēs. **Ekonomikas ministrija ciešā sadarbībā ar šīs ekosistēmas pārstāvjiem un organizācijām īsteno vienotu jaunuzņēmumu attīstības stratēģiju**, kas ietver aktivitātes investīciju un talantu piesaistei, piemēram, datubāzu attīstību, mācības, investīciju sesijas un starptautiskas konferences. 2025. gadā spēkā stājušies atbalsta likuma grozījumi, kas paredz elastīgāku un mērķtiecīgāku valsts atbalstu jaunuzņēmumu attīstībai.

Lai atbalstītu Latvijas uzņēmumus eksporta palielināšanā, **darbu turpina 22 Latvijas ārējās ekonomiskās pārstāvniecības ārvalstīs**. Komersantiem tiek piedāvāti arī Eiropas Biznesa atbalsta tīkla pakalpojumi – palīdzība starptautisko partneru meklēšanā, tirgus informācijas sagatavošana, konsultācijas par normatīvajiem aktiem un uzņēmējdarbības aspektiem, par pieeju finansējumam u. c. Jāatzīmē, ka Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra ir izstrādājusi valsts platformu biznesa attīstībai “business.gov.lv”, kurā pieejama informācija par uzņēmējdarbības uzsākšanu, attīstību un finansējuma piesaistes iespējām Latvijā un iespēja pieteikties aģentūras sniegtajiem pakalpojumiem un dažādām valsts atbalsta programmām. Turklāt platforma tiek paplašināta arī ar citu valsts institūciju sniegtajiem pakalpojumiem uzņēmējiem.

Atjaunots Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padomes darbs, nodrošinot saskaņotu starpresoru sadarbību sekmīgai investīciju projektu īstenošanai Latvijas valsts interesēs. **Īstenota LIAA reorganizācija** ar mērķi tās darbību vairāk vērst uz investīciju piesaisti un eksporta sekmēšanu. 2024. gadā LIAA bija piesaistījusi investīcijas 655 milj. EUR apmērā. Savukārt 2025. gada deviņos mēnešos ir iegūti 13 veiksmes stāsti – investīciju projekti, ar kuriem konkrēti ārvalstu investori jau ir pieņēmuši lēmumu savas investīcijas veidot Latvijā 181 milj. EUR apmērā.

Apzinoties cilvēkkapitāla izšķirošo nozīmi Latvijas ilgtspējīgas ekonomikas attīstībā, **tiek konsekventi turpināts darbs pie koordinētas un uz datiem balstītas cilvēkkapitāla politikas īstenošanas**. Galvenā uzmanība tiek veltīta divām horizontālām komponentēm – lēmumu pieņemšanai un analītikai, kas balstīta uz datiem un pierādījumiem, kā arī cilvēkkapitāla pārvaldības modeļa pilnveidei ar mērķi sekmēt nodarbinātību. Paralēli tiek pilnveidota arī pieaugušo mācību vajadzību noteikšanas metodika, lai vēl precīzāk saskaņotu darba tirgū nepieciešamās prasmes ar pieejamo piedāvājumu. **Turpinās atbalsta programmas darba devējiem – darbinieku kvalifikācijas paaugstināšanai, pārkvalifikācijai un prasmju pilnveidei**. Līdz 2025. gada beigām mācībās jau iesaistījušies vairāk nekā 1500 uzņēmumu, bet līdz 2026. gada vidum atbalstu plānots sniegt vismaz 2800 uzņēmumiem.

Valsts kapitālsabiedrību investīcijas, ieguldījumi pētniecībā un attīstībā, kā arī eksporta spēju stiprināšana veicina Latvijas tautsaimniecības ilgtspējīgu izaugsmi un konkurētspēju. Pēdējos gados valsts kapitālsabiedrības arvien aktīvāk modernizējas un attīsta inovācijas, paaugstinot pievienoto vērtību un sekmējot nozares izaugsmi. Lai nostiprinātu klātbūtni eksporta tirgos un Latvijas iesaisti globālajās piegādes ķēdēs, ir svarīgi pilnveidot normatīvo regulējumu, radot konkurētspējīgus nosacījumus, atvieglojot kapitāla piesaisti un attīstības projektu īstenošanu. Tas ļaus valsts kapitālsabiedrībām būt nozīmīgam dzinējspēkam valsts ilgtspējīgā attīstībā.

Enerģētikas nozare pēdējos gados ir strauji augusi, veidojot gandrīz trešdaļu no globālajām investīcijām, un šis rādītājs norāda uz enerģētikas sektora milzīgo potenciālu. Latvijai šīs nozares "investīciju vilnis" ir unikāla iespēja nostiprināties kā vadošajam spēlētājam globālajā enerģētikas vidē. Ūdeņradis ir labs piemērs tam, ka šādas tehnoloģijas, kas ir izaugsmes procesā, var sniegt Latvijai iespēju. Latvijas Investīciju un attīstības aģentūrai attīstot atkrastes vēja projektu ELWIND sadarbībā ar Igauniju, tiek apliecināts divu Eiropas Savienības valstu kopdarbs un apņemšanās izmantot atjaunojamās energoresursus, jo īpaši jūras vēja enerģiju.

Godīgas konkurences vides nodrošināšana ir uzskatāma par neatsveramu elementu valsts konkurētspējas veicināšanā. Konkurences politikā aktuāli ir turpināt uzraudzīt, lai uzņēmumi nepārkāptu likumu un darbotos godīgi, kā arī sekmēt vienlīdzīgu un nediskriminējošu konkurenci starp publiskajām personām (piemēram, valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrībām) un privāto sektoru. Lai vēl aktīvāk un mērķtiecīgāk vērstos pret smagāko konkurences tiesību pārkāpumu – aizliegtu vienošanos – novēršanu publiskos iepirkumos un sasniegtu pietiekamu vispārējo un speciālo prevencijas līmeni, 2025. gada 23. septembrī Ministru kabinets atbalstīja grozījumus "Konkurences likumā", kas paredz noteikt atbildību arī tirgus dalībnieku amatpersonām. Šādas atbildības noteikšana paaugstinātu amatpersonu motivāciju aktīvi rīkoties, nepieļaujot pārkāpumu, vai jau izdarītu pārkāpumu atklāšanā sadarboties ar Konkurences padomi konkurences tiesību pārkāpumu atklāšanā. Likumprojekts ir iesniegts izskatīšanai Saeimā, un tā pieņemšana būs nozīmīgs solis konkurences tiesību piemērošanas efektivitātes un preventīvās iedarbības stiprināšanā.

Ekonomikas ministrijas izstrādātais un ieviestais **pārkreditēšanas regulējums ir pierādījis sevi kā īpaši efektīvu**. Tas ir būtiski paplašinājis iedzīvotāju iespējas samazināt hipotekāro kredītu izmaksas un vienlaikus pastiprinājis konkurenci kredītēšanas tirgū. Kopš jaunā regulējuma stāšanās spēkā vērojams straujš patērētāju aktivitātes pieaugums – 2025. gada pirmajos astoņos mēnešos uzlaboti nosacījumi gandrīz 10 tūkstošiem hipotekāro kredītu, kuru kopējā vērtība sasniedz aptuveni 690 milj. EUR jeb 14 % no visa hipotekāro kredītu portfeļa Latvijā. Esošie aizdevēji procentu likmes samazinājuši 8717 kredītiem, savukārt 639 kredītņēmēji izvēlējušies pārkreditēties pie cita aizdevēja, tādējādi iegūstot vēl izdevīgākus nosacījumus – vidēji par 0,8 procentpunktiem zemāku likmi. Šie sasniegumi apliecina, ka Ekonomikas ministrijas izstrādātais regulējums ne vien ir iedzīvinājis ilgi gaidīto konkurenci banku starpā, bet arī sniedzis reālu un jūtamu finansiālu atbalstu Latvijas mājāsaimniecībām.

Ekonomikas ministrija izstrādā un īsteno pasākumus dzīves dārdzības bremzēšanai. Sadarbojoties ar vairākām nozarēm un institūcijām, ir noslēgts memorands, lai veicinātu pārtikas pieejamību, stiprinātu vietējo ražotāju pozīcijas un nodrošinātu godīgu konkurenci pārtikas piegādes ķēdē, īpašu uzmanību pievēršot mazāko ienākumu mājāsaimniecībām. Memoranda izpildi uzrauga Patērētāju tiesību aizsardzības centrs, bet caurspīdīgākai cenu politikai izstrādāti likuma grozījumi, kas lielajiem mazumtirgotājiem uzliek pienākumu regulāri sniegt datus par pārtikas cenām un darījumiem Centrālajai statistikas pārvaldei, lai no 2025. gada decembra veicinātu cenu monitoringu un patērētājiem atvieglotu iespēju izvēlēties izdevīgākās preces.

Lai piesaistītu investīcijas un uzlabotu uzņēmējdarbības vidi, **Ekonomikas ministrija īsteno pasākumus administratīvā sloga mazināšanai nekustamo īpašumu attīstībā**, stiprinot procesu prognozējamību un attīstītāju tiesību aizsardzību. 2025. gadā būvniecības nozarē ieviesti būtiski uzlabojumi – normatīvo aktu grozījumi veicina ēku energosertifikāciju, atkārtotu būvmateriālu izmantošanu un ievieš vienotu būves reģistrācijas procesu, mazinot administratīvo slogu. Ir stiprināta būvspeciālistu un neatkarīgo ekspertu kompetences uzraudzība, precizēti pārkāpumu izskatīšanas termiņi, izstrādāti tipveida projekti daudzdzīvokļu ēku atjaunošanai un energoefektivitātes paaugstināšanai. Pieņemta nozares stratēģija 2025.–2030. gadam ilgtspējīgai attīstībai un konkurētspējas celšanai.

No 2025. gada 1. jūlija būtiski pārskatīta būvniecības procesa kārtība – samazinātas prasības Būvniecības informācijas sistēmā, vienkāršota dokumentu aprīte, segto darbu pieņemšana notiek ar vienu aktu, ja nav citas vienošanās. Grozījumi likumos paredz skaidrākus tehniskos noteikumus, uzlabotu autoruzraudzību un iespēju uzsākt inženiertehniskos darbus pirms pilnīgas būvprojekta saskaņošanas. Šis pārmaiņas samazina izmaksas, paātrina procesus un padara būvniecības vidi investoriem pievilcīgāku. No 2025. gada būves reģistrācija ir pilnībā digitalizēta – process notiek pēc "vienas pieturas aģentūras" principa, būtiski saīsinot reģistrācijas laiku līdz 10–15 dienām. No 2025. gada būves informācijas modelēšana kļuvusi obligāta publisko pasūtītāju finansētajos lielajos projektos, kas veicinās nozares digitalizāciju, labāku plānošanu, efektivitāti un inovācijas.

Tiek īstenoti pasākumi mājokļu pieejamības veicināšanai – pašvaldības līdz 2029. gada beigām ar valsts atbalstu atjaunos un izbūvēs vismaz 1952 sociālos mājokļus, būtiski saīsinot rindas mazaizsargātajām iedzīvotāju grupām. Pieejams arī papildu finansējums zemas īres maksas mājokļu attīstībai, kas palīdz mājāsaimniecībām ar vidējiem ienākumiem. "Altum" garantiju programmas izmaiņas ir veicinājušas hipotekāro aizdevumu pieejamību jaunajiem speciālistiem un ģimenēm ar bērniem, bet kopš 2025. gada oktobra ir ieviesta īpaša programma reģionos, lai atvieglotu mājokļa iegādi ārpus Rīgas un Pierīgas.

Energoefektivitātes atbalstam Ekonomikas ministrija pārziņā esošo atbalsta programmu ietvaros kopumā ir plānots investēt 367 milj. EUR. Atbalsts ir paredzēts daudzdzīvokļu māju atjaunošanai, energoefektivitātes veicināšanas pasākumiem valsts ēkās, tostarp kultūrās ēkās, kā arī uzņēmējdarbības ilgtspējīgai attīstībai, atjaunīgo energoresursu izmantošanai un energoefektivitātes paaugstināšanai. Latvijā ir ap 40 tūkst. daudzdzīvokļu ēku, no kurām puse celtas padomju laikā, bet ekonomiski izdevīgi renovēt būtu ap 26 tūkst. šādu ēku. No 2009. līdz 2025. gadam atjaunotas 1403 ēkas, ieguldot vairāk nekā 500 milj. EUR. Pašlaik renovācijā ir vēl ap 450 ēku, kopējam skaitam sasniedzot ap 1900. Atbilstoši Eiropas Komisijas Renovācijas viļņa un "Fit for 55" stratēģijām Latvijai līdz 2030. gadam jārenovē vismaz 2000 daudzdzīvokļu ēku, lai tuvotos klimatneitralitātei līdz 2050. gadam.

Lai sasniegtu izvirzītos mērķus, **Ekonomikas ministrija aktīvi veido dialogu ar uzņēmējiem, nevalstiskajām organizācijām un citiem sabiedrības pārstāvjiem.**

Šajā Pārskatā atradīsiet informāciju par nozīmīgākajiem Latvijas ekonomiskajiem un sociālajiem rādītājiem, nozaru attīstību un ārējo ekonomisko vidi, valdības ekonomisko politiku un tās īstenošanas galvenajiem instrumentiem.

Pateicos Pārskata autoriem par veikumu!



Viktors Valainis,
ekonomikas ministrs

2025. gada decembris

SATURA RĀDĪTĀJS

SAĪSINĀJUMI, MĒRVENĪBAS UN NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI	8
I DAĻA. EKONOMISKĀS ATTĪSTĪBAS TENDENCES	9
1. EKONOMISKĀS ATTĪSTĪBAS TENDENCES – KOPSAVILKUMS	9
2. PASAULES EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA	13
3. IEKŠZEMES KOPPRODUKTS UN KOPĒJAIS PIEPRASĪJUMS	17
3.1. DINAMIKA UN STRUKTŪRA	17
3.2. PATĒRIŅŠ	19
3.3. INVESTĪCIJAS	22
3.4. EKSPORTS UN IMPORTS	26
4. NOZARU IEGULDĪJUMS	35
4.1. DINAMIKA UN STRUKTŪRA	35
4.2. APSTRĀDES RŪPNIECĪBA	38
4.3. PĀRĒJĀ RŪPNIECĪBA	52
4.4. LAUKSAIMNIECĪBA, MEŽSAIMNIECĪBA UN ZIVSAIMNIECĪBA	53
4.5. BŪVNICĪBA	54
4.6. TIRDZNIECĪBA, IZMITINĀŠANA UN ĒDINĀŠANA	56
4.7. TRANSPORTS UN UZGLABĀŠANA	58
4.8. KOMERCPAKALPOJUMI	59
4.9. SABIEDRISKIE PAKALPOJUMI	61
5. EKONOMISKĀS ATTĪSTĪBAS PROGNOZES	62
6. EKONOMISKĀ STABILITĀTE UN KONKURĒTSPĒJA	65
6.1. CENAS	65
6.2. MAKSĀJUMU BILANCE	74
6.3. ĀRVALSTU TIEŠĀS INVESTĪCIJAS	77
6.4. MONETĀRIE RĀDĪTĀJI	80
6.5. KOPBUDŽETS UN VALSTS PARĀDS	83
6.6. BUDŽETA IEŅĒMUMI UN IZDEVUMI	86
6.7. PRODUKTIVITĀTE UN KONKURĒTSPĒJA	90
6.8. AGRĪNĀS BRĪDINĀŠANAS MEHĀNISMS	94
6.9. LATVIJA STARPTAUTISKAJOS REITINGOS	99

7. DARBA TIRGUS	103
7.1. NODARBINĀTĪBA UN BEZDARBS	103
7.2. DARBA SAMAKSA	106
7.3. DARBA TIRGUS PROGNOZES	109
II DAĻA. EKONOMISKĀS POLITIKAS PRIORITĀTES	112
8. CILVĒKKAPITĀLA ATTĪSTĪBA	112
8.1. CILVĒKKAPITĀLA ATTĪSTĪBAS JAUTĀJUMU PĀRVALDĪBA	112
8.2. ATBALSTS UZŅĒMĒJIEM CILVĒKKAPITĀLA ATTĪSTĪBAI	113
9. LATVIJAS IEKĻAUŠANĀS ES EKONOMISKAJĀ POLITIKĀ UN STRUKTŪRPOLITIKĀ	115
9.1. EIROPAS SEMESTRIS	115
9.2. ES VIENOTAIS TIRGUS	119
10. UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES UZLABOŠANA	121
11. INOVĀCIJAS UN JAUNĀS TEHNOLOĢIJAS	124
12. PRODUKTĪVO INVESTĪCIJU UN EKSPORTA VEICINĀŠANA	132
12.1. FINANŠU PIEEJAMĪBAS VEICINĀŠANA	132
12.2. ENERGOEFEKTIVITĀTES VEICINĀŠANA	135
12.3. ATBALSTS ĀRĒJO TIRGU APGŪŠANAI	141
12.4. ĀRVALSTU INVESTĪCIJU PIESAISTES POLITIKA	145
12.5. DIGITĀLĀ TRANSFORMĀCIJA	148
12.6. VALSTS KAPITĀLA DAĻU UN KAPITĀLSABIEDRĪBU PĀRVALDĪBA	149
12.7. ATBALSTS DROŠĪBAS INDUSTRIJAI	150
13. BŪVNICĪBAS POLITIKA	152
14. MĀJOKĻU POLITIKA	155
15. TŪRISMA POLITIKA	157
16. PATĒRĒTĀJU TIESĪBU AIZSARDZĪBA UN TIRGUS UZRAUDZĪBA	160
17. KONKURENCES POLITIKA	164

SAĪSINĀJUMI, MĒRVIENTĪBAS UN NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI

Saīsinājumi

Altum	AS “Attīstības finanšu institūcija Altum”	LM	Labklājības ministrija
ANM	Atvērēšanas un noturības mehānisms	MK	Ministru kabinets
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija	MNNP	makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanas procedūra
AS	akciju sabiedrība	Mtoe	miljons tonnu naftas ekvivalents
ASV	Amerikas Savienotās Valstis	MVK	mazie un vidējie komersanti
ĀIPL	Ārvalstu investoru padome Latvijā	MVU	mazie un vidējie uzņēmumi
ĀTI	ārvalstu tiešās investīcijas	MWh	megavatstunda
BIM	Būvju informācijas modelēšana	NAP	Latvijas Nacionālais attīstības plāns
BIS	Būvniecības informācijas sistēma	NATO	Ziemeļatlantijas līguma organizācija (North Atlantic Treaty Organization)
BMZ	Bridināšanas mehānisma ziņojums	NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
BVKB	Būvniecības valsts kontroles birojs	NVS	Neatkarīgo Valstu Sadraudzība
CSP	Centrālā statistikas pārvalde	OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (Organisation for Economic Co-operation and Development)
DESI	Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss	OPEC	Naftas eksportētājvalstu organizācija (Organization of the Petroleum Exporting Countries)
ECB	Eiropas Centrālā banka	OPEC+	Naftas eksportētājvalstu organizācijas (OPEC) valstis un vēl 10 naftas ieguvējvalstis
EDIC	Eiropas Digitālās inovācijas centrs	P&A	pētniecība un attīstība
EEZ	Eiropas Ekonomiskā zona	PCI	patēriņa cenu indekss
EK	Eiropas Komisija	PJ	petadzouls
EM	Ekonomikas ministrija	PPS	pirktspējas paritātes standarts
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds	PTAC	Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
ES	Eiropas Savienība	RIS3	valstu/reģionālās inovāciju stratēģijas pārdomātai specializācijai
ES-14	Eiropas Savienības dalībvalstis pirms 2004. gada paplašināšanās	SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
ES-27	Eiropas Savienības dalībvalstis pēc Apvienotās Karalistes izstāšanās 2020. gada 1. februārī	SOLVIT	Eiropas Savienības koordinācijas centru iekšējā tirgus problēmu risināšanas tīkls
ES-28	Eiropas Savienības dalībvalstis un Apvienotā Karaliste	STEM	zinātnes, tehnoloģijas, inženierzinātnes un matemātika (science, technology, engineering, and mathematics)
ESF	Eiropas Sociālais fonds	SVF	Starptautiskais Valūtas fonds
EUR	euro	TM	Tieslietu ministrija
Eurostat	Eiropas Savienības Statistikas birojs	TRIS	Tehnisko noteikumu informācijas sistēma
FM	Finanšu ministrija	UIN	uzņēmumu ienākuma nodoklis
FSP	Fiskāli strukturālais plāns	ULC	produkcijas vienības darbaspēka izmaksas
GCI	globālās konkurētspējas indekss	VARAM	Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija
GWh	gigavatstunda	VID	Valsts ieņēmumu dienests
IKP	iekšzemes kopprodukts	ZM	Zemkopības ministrija
IKT	informācijas un komunikācijas tehnoloģijas		
IMI	iekšējā tirgus informācijas sistēma		
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija		
KF	Kohēzijas fonds		
KP	Konkurences padome		
kWh	kilovatstunda		
LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra		

I DAĻA. EKONOMISKĀS ATTĪSTĪBAS TENDENCES

1. EKONOMISKĀS ATTĪSTĪBAS TENDENCES – KOPSAVILKUMS

Līdz Covid-19 pandēmijai Latvijā bija vērojama stabila ekonomiskā izaugsme, kuras tempi pārsniedza ES vidējos rādītājus. No 2013. līdz 2019. gadam IKP vidēji gadā pieauga par 2,7 %. Tomēr Covid-19 pandēmija būtiski ietekmēja ekonomikas attīstību gan pasaules, gan Latvijas mērogā – 2020. gadā Latvijā IKP saruka par 3,5 %. Pateicoties apjomīgiem valdības un ES fondu atbalsta pasākumiem, kā arī epidemioloģiskās situācijas uzlabošanās dēļ, 2021. gadā Latvijas ekonomika atguvās un IKP pieauga par 6,9 %.

Krievijas iebrukums Ukrainā radīja ievērojamus izaicinājumus ekonomikas attīstībā. 2022. gadā ekonomikas izaugsme būtiski palēninājās un sasniedza tikai 1,9 %, ko noteica globālā pieprasījuma samazināšanās, piegādes ķēžu pārrāvumi, energoresursu un pārtikas cenu kāpums. 2023. gadā izaugsmi turpināja slāpēt ģeopolitiskā nenoteiktība, augstas cenas un banku procentu likmju celšanās, līdz ar to IKP samazinājās par 0,9 %. Lai arī inflācijas tempi stabilizējās, nelabvēlīgās ārējās vides dēļ 2024. gada 1. pusgadā ekonomika turpināja kristies, tomēr, sākot ar 2. pusgadu, IKP atkal ir sācis pieaugt. Kopumā 2024. gada IKP saglabājās iepriekšējā gada līmenī.

Ekonomiskās aktivitātes atjaunošanās apliecina, ka Latvijas tautsaimniecība ir spējusi pārvarēt pēdējo gadu satricinājumus. 2025. gada 3 ceturkšņos, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, IKP pieauga par 1,7 %. Šo izaugsmi lielā mērā veicināja straujš investīciju pieaugums. Papildus stimulu ekonomiskajai aktivitātei deva arī neliels izaugsmes paātrinājums Latvijas galvenajās tirdzniecības partnervalstīs, kā arī valdības īstenotie ekonomikas veicināšanas pasākumi, īpaši kredītēšanas un investīciju veicināšanas jomā.

1.1. tabula

Latvijas ekonomiskās attīstības pamatrādītāji								
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025p	2026p
Iekšzemes kopprodukts (faktiskajās cenās, mljrd. EUR)	29,6	29,2	32,3	36,1	39,6	40,4	42,4	44,4
izmaiņas procentos								
Iekšzemes kopprodukts	0,7	-3,5	6,9	1,9	-0,9	0,0	1,8	2,2
Privātais patēriņš	-0,1	-4,8	8,1	5,1	-0,9	0,1	0,4	2,1
Valsts patēriņš	5,6	3,9	3,7	0,4	2,5	-0,4	2,5	2,3
Kopējā pamatkapitāla veidošana	1,3	-2,4	6,8	0,3	5,0	-7,0	8,7	4,8
Eksports	-0,6	-0,3	9,1	11,4	-7,0	0,1	0,9	3,5
Imports	2,0	-1,1	15,1	9,9	-5,0	-1,8	5,1	4,4
Patēriņa cenas	2,8	0,2	3,3	17,3	8,9	1,3	3,7	2,5
procentos pret iekšzemes kopproduktu, ja nav norādīts citādi								
Vispārējās valdības sektora balance	-0,2	-4,1	-7,2	-4,9	-2,4	-1,8	-2,9*	-3,3*
Vispārējās valdības parāds	37,9	44,0	45,9	44,4	44,4	46,6	49,7*	52,5*
Eksporta-importa saldo	-0,2	1,4	-3,2	-4,9	-3,7	-1,6	-4,0	-4,7
Nodarbināto skaita izmaiņas (15–74 gadi, procentos pret iepriekšējo gadu)	0,1	-1,9	-3,2	2,6	-0,2	-0,8	0,5	0,2
Nodarbinātības līmenis	65,0	64,2	62,5	63,9	64,2	64,0	64,4	64,7
Bezdarba līmenis (bezdarbnieki, procentos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, 15–74 gadi)	6,3	8,1	7,6	6,9	6,5	6,9	6,8	6,5
Vidējās bruto darba samaksas izmaiņas (procentos pret iepriekšējo periodu)	7,2	6,2	11,8	7,5	11,9	9,9	7,9	7,3
p – prognoze, *FM novērtējumi								

Ekonomikas ministrija prognozē, ka 2025. gadā kopumā ekonomika pieaugs par 1,8 %, bet 2026. gadā izaugsmes temps sasniegs 2,2 %. Prognozējot 2026. gadu, sagaidāms, ka ekonomiskās situācijas uzlabošanās Latvijā sekmēs vairāki faktori. Pirmkārt, paredzams eksporta pieaugums, jo tiek prognozēta ārējā pieprasījuma atjaunošanās un stabilizācija Latvijas galvenajos eksporta tirgos. Otrkārt, investīciju plūsmas saglabāsies augstas, pateicoties gan ES fondu līdzekļu efektīvākai apguvei, gan privātā sektora aktivitātei. Treškārt, turpināsies kreditešanas apjomu palielināšanās, kas veicinās uzņēmējdarbības paplašināšanos un jaunu darba vietu radīšanu. Būtiska loma būs arī valdības īstenotajiem strukturāliem uzlabojumiem un atbalsta pasākumiem inovāciju, digitalizācijas un zaļās ekonomikas jomā, kas veicinās ilgtspējīgu izaugsmi.

Privātā patēriņa pieaugums Latvijā joprojām norit lēni, neskatoties uz reālās darba algas kāpumu. Patērētāju piesardzīgumu ietekmē augsts cenu līmenis, inflācijas gaidas un ģeopolitiskās situācijas nenoteiktība. Stabilizējoties inflācijai un pieaugot iedzīvotāju reālajiem ienākumiem, privātais patēriņš 2024. gadā nedaudz pieauga – par 0,1 %, bet 2025. gada 3 ceturkšņos, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, tas pieauga par 0,4 %.

Valsts patēriņš ir svārstīgs. 2024. gadā tas samazinājās par 0,4 %, bet 2025. gada 3 ceturkšņos pieauga par 3 %.

Investīciju aktivitātes Latvijas ekonomikā būtiski ietekmē ģeopolitiskā situācija, finansējuma un ražošanas resursu pieejamība, kā arī citi ārējie un iekšējie faktori. 2024. gadā investīcijas saruka par 7 %, ko būtiski ietekmēja privāto investīciju mazināšanās. Pateicoties gan ES fondu līdzekļu straujākai apguvei, gan arī privātā sektora kreditešanas aktivizēšanai 2025. gada 3 ceturkšņos, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, investīcijas pieauga par 9 %. Ieguldījumi mājokļos, citās ēkās un būvēs palielinājušies par 8,6 %, mašīnās un iekārtās, tostarp transporta līdzekļos – par 10,6 %. Ieguldījumi intelektuālā īpašuma produktos (pētniecība, datoru programmatūra, datubāzes, autortiesības u.c.) palielinājušies par 1 %.

Uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas Latvijas ekonomikā 2025. gada septembra beigās sasniedza 26,5 miljrd. EUR, t.i. 63 % no IKP. Salīdzinot ar 2024. gada beigām, tās ir pieaugušas par 1,1 %, ko galvenokārt noteica ieguldījumu pieaugums enerģētikā, kā arī tirdzniecības un finanšu pakalpojumu nozarēs. Uzkrāto ĀTI ģeopolitiskā struktūra ir samērā stabila. Tajā dominē ES valstu uzņēmēju investīcijas, kas 2025. gada septembra beigās veidoja 85,5 % no kopējām uzkrātajām ĀTI Latvijas tautsaimniecībā.

Situācija ārējā vidē nelabvēlīgi ietekmē eksportu. Preču un pakalpojumu eksporta apjomi 2024. gadā pieauga tikai par 0,1 %. 2025. gada 3 ceturkšņos, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, eksports pieauga par 0,8 %. Pakalpojumu eksports pieauga par 3 %, bet preču eksporta apjomi saruka par 0,1 %.

2025. gada janvārī–septembrī preču eksports pieauga uz galveno Latvijas eksporta tirgu – ES un pārējām valstīm, bet samazinājās uz NVS valstīm, tostarp uz Krieviju. Galvenās eksporta preces uz ES valstīm ir koksne un tās izstrādājumi, elektroierīces un iekārtas, transportlīdzekļi, kā arī minerālie produkti. Eksportā uz NVS valstīm lielu daļu veido dzērieni un farmācijas produkti, bet uz pārējām valstīm – koksne un tās izstrādājumi, minerālie produkti, elektroierīces, iekārtas un graudaugi.

Pakalpojumu eksportā pa valstu grupām arvien lielāku īpatsvaru veido eksports uz ES valstīm. 2019. gadā tas veidoja 61 %, bet 2025. gada pirmajā pusē – jau 65 % no visa pakalpojumu eksporta. Lielu daļu pakalpojumu eksportā uz ES valstīm veido tirdzniecības starpniecības, autotransporta pārvadājumu, ceļojumu, IKT un gaisa transporta pakalpojumi. Arvien mazāku pakalpojumu eksporta daļu veido eksports uz NVS valstīm, kas pārsvarā saistīts ar tranzītpakalpojumiem. Jāatzīmē, ka pakalpojumu eksporta īpatsvars uz NVS valstīm ir samazinājies no 12 % 2019. gadā līdz 5,1 % 2025. gada pirmajā pusē.

2025. gadā strauji pieaug imports. 2025. gada 3 ceturkšņos, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, imports pieauga par 5,6 %, tostarp preču imports – par 4,3 %, bet pakalpojumu imports – par 10,7 %. Galvenās Latvijas preču importa partnervalstis ir Lietuva, Vācija, Polija, Igaunija, Somija, Nīderlande un Ķīna. Imports no šīm valstīm 2025. gada janvārī–septembrī veidoja vairāk nekā 2/3 no kopējā Latvijas preču importa. Savukārt galvenās Latvijas pakalpojumu importa partnervalstis ir Īrija, Vācija, Lietuva, Igaunija, Polija, ASV un Apvienotā Karaliste. Pakalpojumu importā aptuveni 2/3 veido imports no ES valstīm. Jāatzīmē, ka pakāpeniski samazinās pakalpojumu imports no Krievijas – no 173 milj. EUR (4,8 % no kopējā pakalpojumu importa) 2021. gadā līdz 5 milj. EUR (0,2 %) 2025. gada pirmajā pusē.

Pēdējos gados bija novērojama tekošā konta deficīta samazināšanās tendence – 2024. gadā tas sasniedza 1,6 % no IKP. Tomēr 2025. gada deviņos mēnešos tekošā konta negatīvā bilance atkal pieauga līdz 3,6 % no IKP. Šobrīd tekošā konta dinamiku ietekmē ārējās vides izaicinājumi – nestabilitāte eksporta tirgos un pieaugošais importa apjoms, kas saistīts ar investīciju un iekšējā patēriņa palielināšanos. Taču vidējā termiņā, eksportam augot un importa tempam samazinoties, deficīts pakāpeniski mazināsies un stabilizēsies ilgtspējīgā līmenī – ap 2 % no IKP.

Nozarēs attīstības tendences ir ļoti atšķirīgas. 2024. gadā samazinājums bija ražojošajās nozarēs – par 1,5 %, kas lielā mērā bija saistīts ar vajājām eksporta iespējām, bet pakalpojumu nozares pieauga par 0,4 %. Attiecībā uz nozarēm lielāko pozitīvo pieaugumu deva lauksaimniecība un mežsaimniecība, tirdzniecība, finanšu un apdrošināšanas darbības, kā arī veselības un sociālās aprūpes nozare, valsts pārvalde un aizsardzība. Savukārt kritums bija apstrādes rūpniecībā, transportā un uzglabāšanā, kā arī IKT, izglītībā, operācijās ar nekustamo īpašumu.

2025. gada 3 ceturkšņos, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, kopējā pievienotā vērtība palielinājās par 1,7 %. Ražojošās nozares uzrādīja pieaugumu par 2,1 %, savukārt pakalpojumu nozares – par 1,5 %. Vislielāko devumu pievienotās vērtības izaugsmē sniedza būvniecība, apstrādes rūpniecība, tirdzniecība, informācijas un komunikācijas pakalpojumi, kā arī izmitināšanas un ēdināšanas sektors. Savukārt būtiskākais samazinājums ar lielāko ietekmi bija vērojams lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarēs, kā arī mākslas, izklaides un atpūtas jomā un veselības aprūpē.

2025. gadā viens no svarīgākajiem izaugsmes virzītājiem Latvijā ir būvniecības nozare, kas 2025. gada 3. ceturkšņos, salīdzinot ar iepriekšējā gada identisko periodu, uzrādījusi ievērojamu pieaugumu – par 8,5 %. Galvenais šīs nozares attīstības dzinulis ir straujā aktivitāte infrastruktūras projektos, tostarp ceļu, tiltu un elektroapgādes izbūvē. Pozitīvas tendences ir novērojamas apstrādes rūpniecībā, kas minētajā periodā pieaugusi par 4,1 %. Gada pirmajos trīs ceturkšņos kāpuši gandrīz visu apstrādes rūpniecības apakšnozaru ražošanas apjomi. Visstraujākais izaugsmes temps vērojams nemetālisko minerālu ražošanā, transportlīdzekļu izgatavošanā, kā arī abās lielākajās apakšnozarēs – kokapstrādē un pārtikas rūpniecībā.

Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju nozare 2025. gada 3 ceturkšņos uzrādījusi pieaugumu par 3,5 %. Līdzīgi pozitīvas tendences vērojamas arī izmitināšanas un ēdināšanas sektorā, kurš palielinājies par 4,4 %, kā arī tirdzniecībā ar kāpumu par 2,8 %. Vairākas citas pakalpojumu nozares arī uzrādījušas izaugsmi. Savukārt nelabvēlīgi laikapstākļi un citi faktori atstājuši negatīvu ietekmi uz ieguves rūpniecību un karjeru izstrādi, kur pievienotā vērtība samazinājusies par 13,8 %, kā arī uz lauksaimniecību un mežsaimniecību, kur reģistrēts kritums par 2,6 %. Transporta un uzglabāšanas nozarē vērojams sarukums par 0,4 %, kas atspoguļo aktivitātes mazināšanos loģistikas sektorā.

Pēc strauja kāpuma Covid-19 pandēmijas laikā valsts budžeta deficīts pakāpeniski atgriežas pie mērenākiem līmeņiem. 2024. gadā budžeta deficīts sasniedza 700 milj. EUR jeb 1,8 % no IKP. Saeima 2025. gadam ir apstiprinājusi budžetu ar deficitu 2,9 % no IKP. Savukārt 2026. gadam Saeima ir apstiprinājusi budžetu ar deficitu 3,3 % no IKP. Vidējā termiņā tas tiek sagaidīts ap 3,6 % no IKP. Deficīta kāpumu galvenokārt nosaka papildu finansējuma piešķiršana valsts aizsardzības un drošības stiprināšanai.

Vispārējās valdības parāda līmenis Latvijā ir viens no zemākajiem ES. Covid-19 uzliesmojums izraisīja nepieciešamību ievērojamā apjomā nodrošināt finansējumu Covid-19 izraisītās krīzes ietekmes mazināšanai. Valsts parāda apjoms 2021. gadā pieauga līdz 45,9 % no IKP jeb 14,8 mljrd. EUR. Tā kā nominālā IKP pieaugums augstas inflācijas apstākļos bija straujš, tad nākamajos gados tas attiecībā pret IKP samazinājās līdz 44,4 % 2023. gadā. Vispārējās valdības parāds 2024. gadā bija 18,8 mljrd. EUR jeb 46,6 % no IKP. Sagaidāms, ka vidējā termiņā Fiskālās disciplīnas likumā noteiktais parāda nosacījums 60 % no IKP tiks ievērots.

Inflāciju visbūtiskāk ietekmē kāpums energoresursu un pārtikas cenām pasaulē. Patēriņa cenas 2024. gada decembrī, salīdzinot ar iepriekšējā gada decembri, pieauga par 3,3 %. Būtiska ietekme uz kopējo cenu pieaugumu gada laikā bija pakalpojumu cenu kāpumam par 6,3 % un pārtikas un bezalkoholisko dzērienu cenu kāpumam par 5,5 %. Savukārt gada vidējā inflācija 2024. gadā bija būtiski zemākā par 2023. gadā novēroto un bija 1,3 %.

2025. gadā kopumā vidējā gada inflācija ir vērojama augstāka nekā 2024. gadā vērotā, novembrī sasniedzot 3,7 %. 2025. gada vienpadsmit mēnešos galvenie cenu kāpuma faktori bija pakalpojumu cenu (īpaši mājokļa un medicīnas, kā arī ēdināšanas, atpūtas un telekomunikāciju) sadārdzināšanās, pārtikas un bezalkoholisko dzērienu cenu pieaugums, kā arī ar mājokli saistīto energoresursu cenu kāpums. Savukārt degvielas un transporta pakalpojumu cenas nedaudz samazinājās. Pārtikas cenu izmaiņas Latvijā atspoguļoja globālās tendences, kur gaļas un augu eļļu cenas auga, bet cukura un graudaugu cenas kritās. Energoresursu tirgū elektroenerģijas cenas pieauga galvenokārt tarifu izmaiņu dēļ, gāzes un siltumenerģijas cenas nedaudz palielinājās, bet cieta kurināmo cenas samazinājās. Naftas cenas pasaulē gada laikā samazinājās, kas kopumā veicināja degvielas cenu stabilitāti.

Nemot vērā nelabvēlīgo situāciju ārējos tirgos, darba tirgus aktivitāte 2024. gadā nedaudz saruka. Nodarbināto skaits samazinājās par 0,8 % jeb 6,8 tūkst. nodarbināto, bet bezdarba līmenis palielinājās par 0,4 procentpunktiem – līdz 6,9 %. Nodarbināto skaita samazinājumu lielā mērā ietekmēja gan situācija ekonomikā, gan arī darba tirgus piedāvājuma puses faktori – iedzīvotāju skaita samazinājums darbspējas vecumā, kā arī kopējā darbaspēka piedāvājuma kritums.

Līdz ar ekonomisko aktivitāšu pieaugumu situācija darba tirgū 2025. gada uzlabojas. 2025. gada 3. ceturksnī nodarbināto skaits pieauga par 1,4 % jeb 12 tūkstošiem, salīdzinot ar 2024. gada 3. ceturksni, kas gada periodā ir bijis straujākais pieaugums kopš 2022. gada nogales. Bezdarba līmenis 2025. gada 3. ceturksnī palielinājās līdz 6,9 %, kas ir par 0,2 procentpunktiem augstāks rādītājs nekā 2024. gada 3. ceturksnī. Kopumā bezdarbnieku skaits sasniedza 66,2 tūkst. iedzīvotāju vecumā no 15–74 gadiem, kas ir par 2,5 tūkstošiem vairāk nekā ceturksni iepriekš. Neliels bezdarba pieaugums 2025. gada 3. ceturksnī galvenokārt skaidrojams ar iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes kāpumu un kopējā darbaspēka piedāvājuma pieaugumu darba tirgū.

Neskatoties uz joprojām paaugstināto ekonomisko nenoteiktību, darba tirgus Latvijā 2025. gada 3. ceturksnī saglabāja stabilizācijas tendenci. Pēc būtiskiem uzlabojumiem 2. ceturksnī un 3. ceturksnī turpināja pieaugt gan nodarbinātības līmenis, gan iedzīvotāju ekonomiskā aktivitāte, kas kopumā norāda uz darba tirgus noturību. Kaut arī 3. ceturksnī vērojams neliels bezdarba pieaugums, tas lielā mērā saistīts ar piedāvājuma puses faktoriem un iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes pieaugumu. Pieaudzis ilgstošo bezdarbnieku skaits, kas daļēji norāda uz strukturālā bezdarba pieaugumu darba tirgū, tādēļ, neskatoties uz kopējā darbaspēka piedāvājuma pieaugumu, darbaspēka iztrūkuma riski joprojām saglabājas aktuāli.

Sagaidāms, ka kopumā situācija darba tirgū arī gada beigās saglabās pozitīvu tendenci, taču būtisks darbaspēka pieprasījuma pieaugums gada pēdējā ceturksnī vairs nav sagaidāms

Mēneša vidējā bruto darba samaksa turpina palielināties. 2024. gadā vidējā neto darba samaksa bija 1221 EUR jeb 72,4 % no bruto algas, un gada laikā tā pieauga par 9 %, apsteidzot patēriņa cenu kāpumu. Reālais neto algas pieaugums, ņemot vērā inflāciju, bija 7,6 %.

2025. gada 3. ceturksnī vidējā bruto darba samaksa valstī bija 1835 EUR. Salīdzinot ar 2024. gada 3. ceturksni, mēneša vidējais atalgojums palielinājās par 132 EUR jeb 7,8 %. Nedaudz straujāks algu kāpums bijis privātajā sektorā. Reālais neto algas pieaugums, ņemot vērā inflāciju, bija 6,3 %.

Pozitīvu ietekmi uz darba algām turpinās uzturēt gan algu konverģences process tuvāk ES ekonomiski attīstīto valstu algu līmenim, gan arvien pieaugošā kvalificēta darbaspēka nepietiekamība – darba tirgus sašaurināšanās, kas rada nepieciešamību uzņēmējiem aktīvāk domāt ne tikai par to, kā piesaistīt jaunus speciālistus, bet arī par to, kā noturēt esošos, tostarp pārskatot darba atalgojuma likmes.

Ekonomikas tālākā attīstība vidēja termiņa periodā ir atkarīga no situācijas ārējā vidē un reformu gaitas. Lielākais Latvijas izaugsmes risks saistīts ar globālās ekonomikas attīstību, īpaši ģeopolitisko situāciju. Svarīga ir arī ES kopējās ekonomikas telpas turpmākā attīstība. Vidēja termiņa periodā Latvijas izaugsmes tempi potenciāli var sasniegt 4–5 % pieaugumu gadā. Ieilgstot karam Ukrainā, ekonomikas atveseļošanās tempi varētu būt lēnāki.

2. PASAULES EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

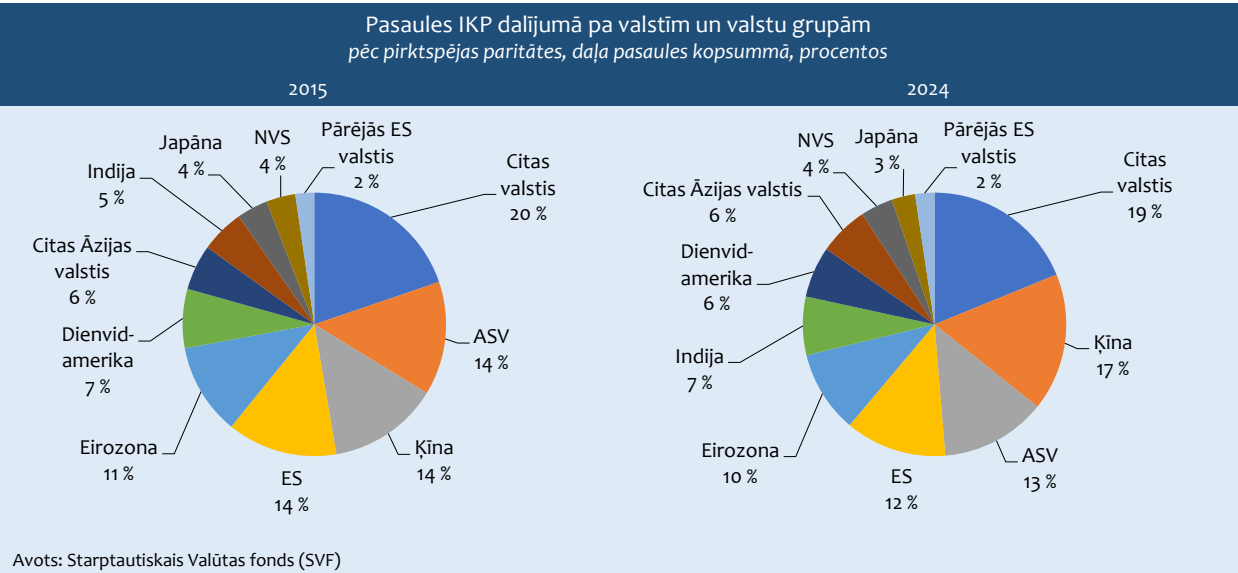
Pasaules ekonomikas noteikumi¹, kā arī tirdzniecības vide piedzīvo būtiskas pārmaiņas. ASV administrācijas vienpusēji noteiktie importa tarifi gandrīz visiem tās tirdzniecības partneriem iezīmē būtisku atkāpšanos no tās galvenajām tirdzniecības saistībām. Tarifu barjeras var ietekmēt ES ekonomiku gan tieši, samazinot uz ASV eksportēto preču apjomu, gan netieši – caur ietekmes pārnesei, ko rada ASV tarifi, kas vērsti pret trešajām valstīm.

2.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta izaugsmes tempi izmaiņas pret iepriekšējo gadu, procentos					
	2022	2023	2024	2025p	2026p
Pasaules valstis, tostarp:	3,6	3,4	3,3	3,1	3,1
ASV	2,5	2,9	2,8	1,8	1,9
Lielbritānija	5,1	0,3	1,1	1,4	1,2
ES, tostarp:	3,5	0,4	1,1	1,4	1,4
eirozona	3,6	0,4	0,9	1,3	1,2
Japāna	1,0	1,2	0,1	1,1	0,7
Ķīna	3,1	5,4	5,0	4,8	4,6
Avots: EK European Economic Forecast, Autumn 2025 p – prognoze					

Globālais ražošanas sektors saskaras ar būtiskiem piegādes ķēžu riskiem, ko izraisa netarifu ierobežojumi, īpaši no Ķīnas puses. Retzemju metāli un citi kritiski svarīgi minerāli pārsvarā tiek iegūti Ķīnā, kas 2024. gadā nodrošināja aptuveni 60 % no pasaules ieguves apjoma. Ķīnas dominējošā loma ir vēl izteiktāka – tai ir vairāk nekā 90 % īpatsvars pasaules ražošanā retzemju elementu atdalīšanas un rafinēšanas procesos, kā arī retzemju pastāvīgo magnētu ražošanā, kas tiek plaši izmantoti tādās nozarēs kā autobūve un aizsardzība. Šie faktori, kā arī nenoteikta ģeopolitiskā situācija saistībā ar Krievijas–Ukrainas karu rada arvien lielākus izaicinājumus ES ekonomikas izaugsmei. EK prognozē, ka globālā izaugsme gan 2025., gan 2026. gadā būs attiecīgi 3,1 %.

2.1. attēls



¹ Šajā nodaļā, ja nav norādīts cits avots, dati ņemti no EK izdevuma “European Economic Forecast. Autumn 2025”:
https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/european-economic-forecast-autumn-2025_en

Prognozēts, ka **ASV** ekonomika 2025. un 2026. gadā pieaugs nedaudz zem 2 % gadā. Lai gan augstāki importa tarifi, imigrācijas ierobežojumi un politiskā nenoteiktība, visticamāk, negatīvi ietekmēs izaugsmi, šie faktori tiek līdzsvaroti ar atbalstošu fiskālo un monetāro politiku, spēcīgu ar mākslīgo intelektu saistīto investīciju dinamiku un mazāku tirdzniecības deficītu (2026. gadā). Savukārt 2027. gadā, mazinoties tarifu negatīvajai ietekmei un turpinoties atbalstošai politikai, reālais IKP pieaugums varētu paaugstināties līdz 2,1 %.

2.2. tabula

ES dalībvalstu galvenie makroekonomiskie rādītāji									
procentos									
	Reālā IKP pieauguma tempi			Inflācija			Bezdarba līmenis		
	2025	2026p	2027p	2025	2026p	2027p	2025	2026p	2027p
ES	1,4	1,4	1,5	2,5	2,1	2,2	5,9	5,9	5,8
Eiropa	1,3	1,2	1,4	2,1	1,9	2,0	6,3	6,2	6,1
Austrija	0,3	0,9	1,2	3,5	2,4	2,2	5,6	5,5	5,3
Beļģija	1,0	1,1	1,3	2,8	1,8	2,0	6,0	6,2	6,1
Bulgārija	3,0	2,7	2,1	3,5	2,9	3,7	3,5	3,7	3,3
Čehija	2,4	1,9	2,4	2,3	2,1	2,4	2,7	3,0	3,1
Dānija	2,0	2,1	1,7	1,9	1,0	1,8	6,1	6,1	6,0
Francija	0,7	0,9	1,1	1,0	1,3	1,8	7,6	8,0	8,2
Grieķija	2,1	2,2	1,7	2,8	2,3	2,4	9,3	8,6	8,2
Horvātija	3,2	2,9	2,5	4,3	2,8	2,2	4,7	4,5	4,6
Igaunija	0,6	2,1	2,0	4,8	2,8	2,2	7,6	7,2	7,1
Itālija	0,4	0,8	0,8	1,7	1,3	2,0	6,2	6,1	6,1
Īrija	10,7	0,2	2,9	1,9	1,9	1,7	4,6	4,7	4,7
Kipra	3,4	2,6	2,4	0,9	1,5	1,9	4,7	4,5	4,3
Latvija	1,0	1,7	1,9	3,6	2,2	2,4	6,8	6,6	6,5
Lietuva	2,4	3,0	2,2	3,4	2,8	2,7	7,1	6,8	6,8
Luksemburga	0,9	1,9	2,2	2,3	1,7	1,9	6,6	6,7	6,5
Malta	4,0	3,8	3,5	2,4	2,1	2,0	3,0	2,9	2,9
Nīderlande	1,7	1,3	1,7	3,0	2,5	2,1	3,9	4,1	4,3
Polija	3,2	3,5	2,8	3,4	2,9	3,7	3,1	3,1	3,0
Portugāle	1,9	2,2	2,1	2,2	2,0	2,0	6,3	6,2	6,1
Rumānija	0,7	1,1	2,1	6,7	5,9	3,8	6,1	5,8	5,6
Slovākija	0,8	1,0	1,4	4,2	4,1	3,1	5,4	5,6	5,6
Slovēnija	1,0	2,4	2,6	2,5	2,3	2,1	3,4	3,5	3,5
Somija	0,1	0,9	1,2	1,9	1,6	2,0	9,5	9,3	9,0
Spānija	2,9	2,3	2,0	2,6	2,0	2,0	10,4	9,8	9,6
Ungārija	0,4	2,3	2,1	4,5	3,6	3,5	4,5	4,4	4,3
Vācija	0,2	1,2	1,2	2,3	2,2	1,9	3,6	3,5	3,3
Zviedrija	1,5	2,6	2,3	2,5	0,6	1,6	9,0	8,4	7,9
Avots: EK European Economic Forecast, Autumn 2025									
p – prognoze									

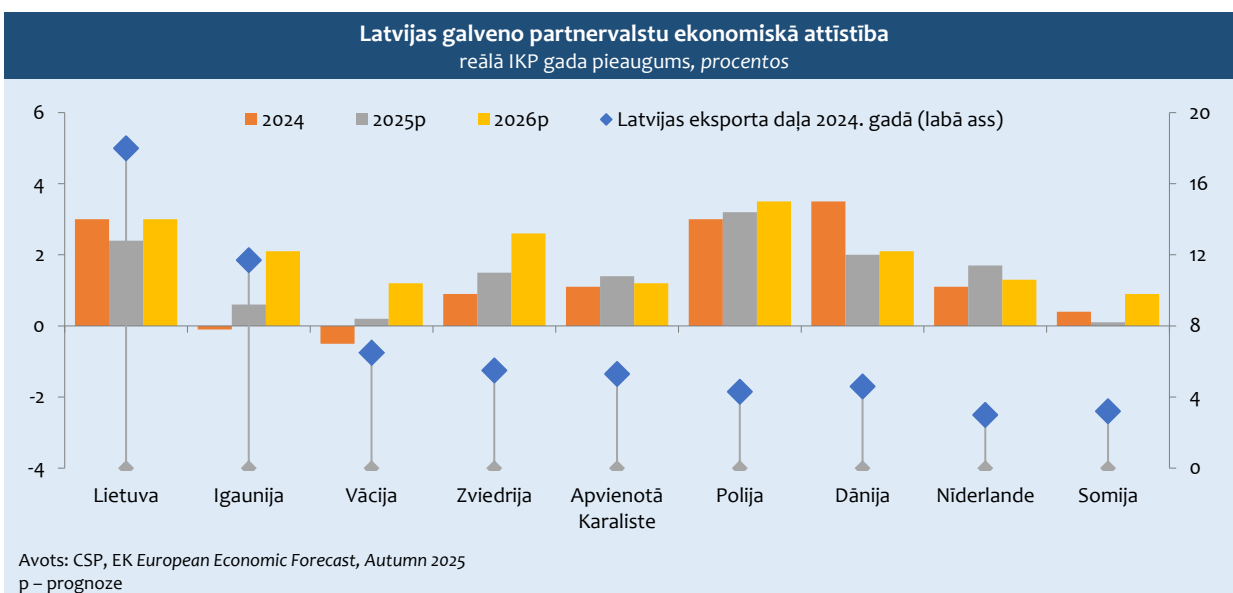
Ķīnas ekonomika saglabās izaugsmi, taču tā joprojām būs atkarīga no politikas atbalsta un ārējā pieprasījuma. Prognozēts, ka izaugsme mazināsies, jo nekustamā īpašuma tirgus lejupslīde, zems uzticības līmenis un nostiprinājusies deflācija turpinās ierobežot iekšzemes pieprasījumu. Lai gan politikas pasākumi galvenokārt būs vērsti uz infrastruktūru un kredītu paplašināšanu, šo pasākumu efektivitāte sarūk pieaugošā parāda un strukturālo neefektivitāšu dēļ. Bez straujāka mājāsaimniecību ienākumu kāpuma vai privātā sektora atveseļošanās ekonomiskā dinamika, visticamāk, saglabāsies trausla.

Vidējā termiņā nelabvēlīgā demogrāfija, augsts parāds un tirdzniecības spriedze rada pieaugošus riskus Ķīnas ekonomikas perspektīvām un izgaismo tās uz politiku balstītā izaugsmes modeļa ierobežojumus. Sagaidāms, ka izaugsmes temps 2025. gada 4. ceturksnī vēl vairāk mazināsies, noslēdzot gadu ar prognozēto 4,8 % pieaugumu. Šī pakāpeniskā palēnināšanās, visticamāk, turpināsies, lai gan ne tik izteikti kā iepriekš prognozēts, – izaugsme 2026. gadā tiek prognozēta 4,6 % apmērā un 2027. gadā – 4,4 % apmērā.

Japānas ekonomika 2025. gada sākumā atkopās pēc stagnācijas 2024. gadā, ko veicināja noturīgs mājsaimniecību patēriņš, investīcijas un spēcīgāks automobiļu eksports. Sagaidāms, ka izaugsme 2026. un 2027. gadā mazināsies līdz 0,7 %. Galvenais izaugsmes virzītājspēks joprojām būs iekšzemes pieprasījums, ko atbalsta privātais patēriņš, kuru veicina reālo algu pieaugums saspringtā darba tirgū. Sagaidāms, ka investīcijas turpinās augt, ko veicina izdevumi darbaspēku taupošajām tehnoloģijām, dekarbonizācijai un digitālajai transformācijai, atbalstot valsts subsīdijas. Tomēr ASV tirdzniecības ierobežojumi, visticamāk, ierobežos eksporta izaugsmi, jo eksportētāju samazinātās peļņas normas ierobežo viņu spēju absorbēt tarifu šoku. Tā kā importa izaugsme mazināsies līdz ar patēriņa palēnināšanos, neto eksports 2026.–2027. gadā būtiski neietekmēs izaugsmi, savukārt tekošā konta pārpalikums tiek prognozēts zem 4 % no IKP.

Sagaidāms, ka 2026. gadā **eirozonas** ekonomika pieaugs par 1,2 %, bet 2027. gadā izaugsmes tempi paaugstināsies līdz 1,4 %.

2.2. attēls



Pēc diviem ekonomikas lejupslīdes gadiem tiek prognozēts, ka **Vācijas** tautsaimniecība 2025. gadā būtiski nemainīsies, bet 2026. un 2027. gadā pieaugs par 1,2 %. Publisko izdevumu kāpuma pozitīvo ietekmi daļēji kompensēs tirdzniecības spriedze, kas, kā paredzams, negatīvi ietekmēs eksportu. Privāto patēriņu veicinās stimulējoša fiskālā politika un reālo darba samaksu pieaugums. Savukārt investīcijas 2025. gadā, visticamāk, samazināsies vājā ekonomiskā noskaņojuma un augstas noteiktības dēļ, bet pakāpeniski atgūsies, pieaugot patēriņam un valsts investīcijām.

Tiek prognozēts, ka ekonomiskā aktivitāte **Zviedrijā** sāks atgūties no 2025. gada otrās puses, ko galvenokārt veicinās privātā patēriņa pieaugums. Reālais IKP pieaugums paredzēts 1,5 % 2025. gadā, 2,6 % 2026. gadā un 2,3 % 2027. gadā. Tā kā iepriekšējais inflācijas spiediens ir mazinājies, sagaidāms, ka SVKI inflācija 2026. gadā būtiski samazināsies zemākas PVN likmes pārtikai dēļ un 2027. gadā saglabāsies zem 2 %. Tiek gaidīts, ka darba tirgus kļūs spēcīgāks, atbilstoši ekonomikas atveseļošanai. Ņemot vērā nodokļu samazinājumus un būtisku izdevumu kāpumu – īpaši aizsardzības jomā –, prognozēts, ka valdības budžeta deficīts 2026. gadā sasniegs 2,4 % no IKP, bet 2027. gadā nedaudz samazināsies.

Lielbritānijas reālais IKP 2025. gada pirmajā pusē pieauga straujāk, nekā bija gaidīts, un tagad paredzams, ka gada kopējais pieaugums sasniegs 1,4 %. Tomēr izaugsmes temps joprojām ir lēns, un privātā patēriņa pieaugums ir ierobežots. Fiskālā politika turpina kļūt stingrāka, savukārt monetārā politika augstas inflācijas dēļ mīkstinās tikai pakāpeniski. Paredzams, ka gada pieauguma temps nedaudz samazināsies līdz 1,2 % 2026. gadā, bet 2027. gadā atkal pieaugs līdz 1,4 %.

Ukrainas ekonomika arī šogad turpināja demonstrēt noturību, ņemot vērā Krievijas agresijas kara ilgumu un intensitāti. Iekšzemes pieprasījums saglabājās dinamisks, un privātais patēriņš, algas un investīcijas reālā izteiksmē pieauga. Tomēr izaugsme 2025. gada pirmajā pusē vājinājās, jo pastiprināti uzbrukumi kritiskajai infrastruktūrai traucēja energoapgādi, bet lauksaimniecības ražošanas samazinājās. Rezultātā prognozēts, ka IKP pieaugums 2025. gadā sasniegs 1,6 %. Ilgstošais karš turpinās kavēt iekšzemes ražošanas jaudas arī 2026. gadā, kad prognozēts 1,5 % pieaugums, savukārt 2027. gadā gaidāms straujāks kāpums – 4,7 % – līdz ar intensīvāku atjaunošanas darbu sākumu. Prognozes liecina, ka inflācija 2025. gadā pieaugs līdz 13 %, ko veicinās straujš pārtikas cenu, enerģijas un darbaspēka izmaksu kāpums, taču no 2026. gada tā pakāpeniski mazināsies. Pastāvīgās finansējuma vajadzības nozīmē to, ka valsts budžeta deficīts visā prognožu periodā saglabāsies augsts.

2025. gadā **Baltijas valstīs** tiek novērots viens no augstākajiem pārtikas un pakalpojumu inflācijas līmeņiem. Turpmākajos 2 gados tiek paredzēts, ka Baltijas valstīs tas sasniegs vidēji 2,5 %.

Tiek prognozēts, ka **Lietuvas** ekonomika turpinās augt visā prognožu periodā, ko veicinās privātais patēriņš, kuru savukārt stimulēs reālo algu pieaugums un otrā pensiju līmeņa uzkrājumu izmaksāšana. Neskatoties uz ģeopolitisko nenoteiktību, investīcijām arī paredzēts pieaugums – 5,1 % 2025. gadā un 4 % 2026. un 2027. gadā. Tiek prognozēts, ka reālais IKP pieaugs par 2,4 % 2025. gadā, 3,0 % 2026. gadā un 2,2 % 2027. gadā. Prognozes liecina, ka inflācija 2025. gadā pieaugs līdz 3,4 %, ko veicinās pakalpojumu un pārtikas cenu kāpums, bet 2026. gadā samazināsies līdz 2,8 %, pateicoties zemākām enerģijas cenām. Paredzams, ka 2027. gadā energoresursu cenas atkal pieaugs ETS2 (Eiropas Savienības Oglekļa emisiju tirdzniecības sistēmas (ETS) jaunā, paplašinātā versija) ieviešanas dēļ un kopējā inflācija sasniegs 2,7 %. Paredzēts, ka vispārējās valdības budžeta deficīts pieaugs no 2,2 % 2025. gadā līdz 2,5 % 2026. gadā un 2,7 % 2027. gadā galvenokārt valsts investīciju, īpaši aizsardzības jomas, izdevumu pieauguma dēļ.

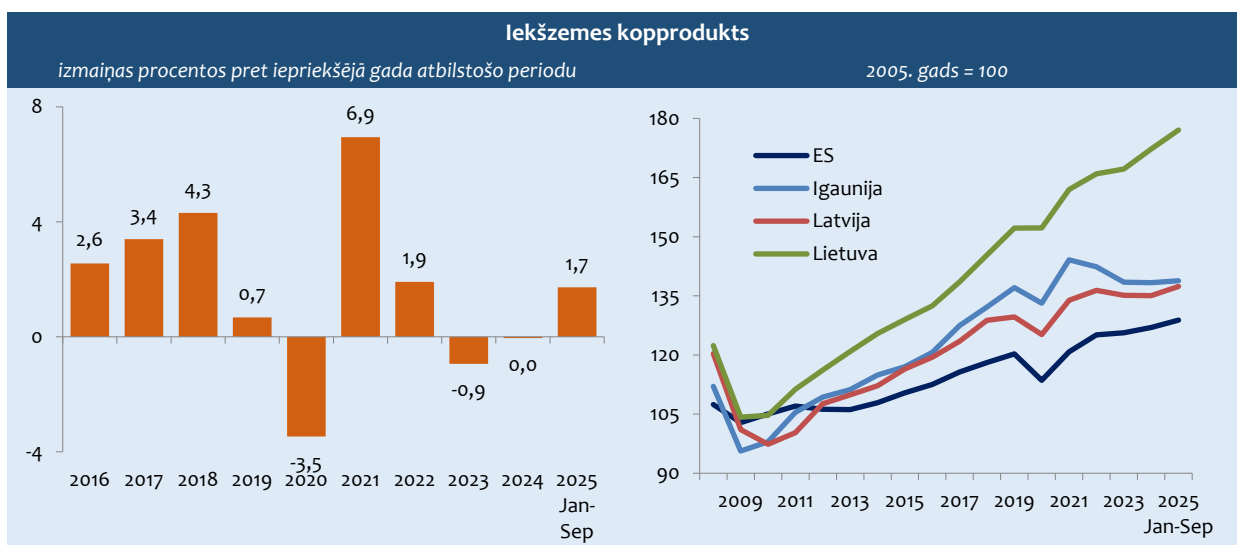
Pēc trim sarežģītiem gadiem **Igaunijas** ekonomika sāk uzrādīt atveseļošanās pazīmes, un inflācijai vajadzētu samazināties. Valsts patēriņš ir pieaudzis, savukārt privātais patēriņš, kā paredzams, pakāpeniski palielināsies. Investīcijas gūst labumu no zemākām aizņemšanās izmaksām, taču augstā ģeopolitiskā nenoteiktība bremzē izaugsmi. 2026. un 2027. gadā investīcijām paredzēts pieaugums, pateicoties lielākiem aizsardzības izdevumiem, savukārt augstāki reālie rīcībā esošie ienākumi veicinās patēriņu. Eksporta rādītājiem vajadzētu uzlaboties līdz ar Ziemeļvalstu ekonomiku atveseļošanos. Prognozes liecina, ka reālais IKP 2026. gadā pieaugs par 2,1 %, bet 2027. gadā – par 2,0 %. Inflācija 2025. gadā prognozēta 4,8 % apmērā, ko veicina pakalpojumu un pārtikas cenu kāpums, kā arī nodokļu palielināšana, taču paredzēts, ka līdz 2027. gadam tā samazināsies līdz 2,2 %. Prognožu periodā paredzēts, ka valdības budžeta deficīts pieaugs, ko veicinās iedzīvotāju ienākuma nodokļa reforma un palielinātie izdevumi aizsardzībai.

3. IEKŠZEMES KOPPRODUKTS UN KOPĒJAIS PIEPRASĪJUMS

3.1. DINAMIKA UN STRUKTŪRA

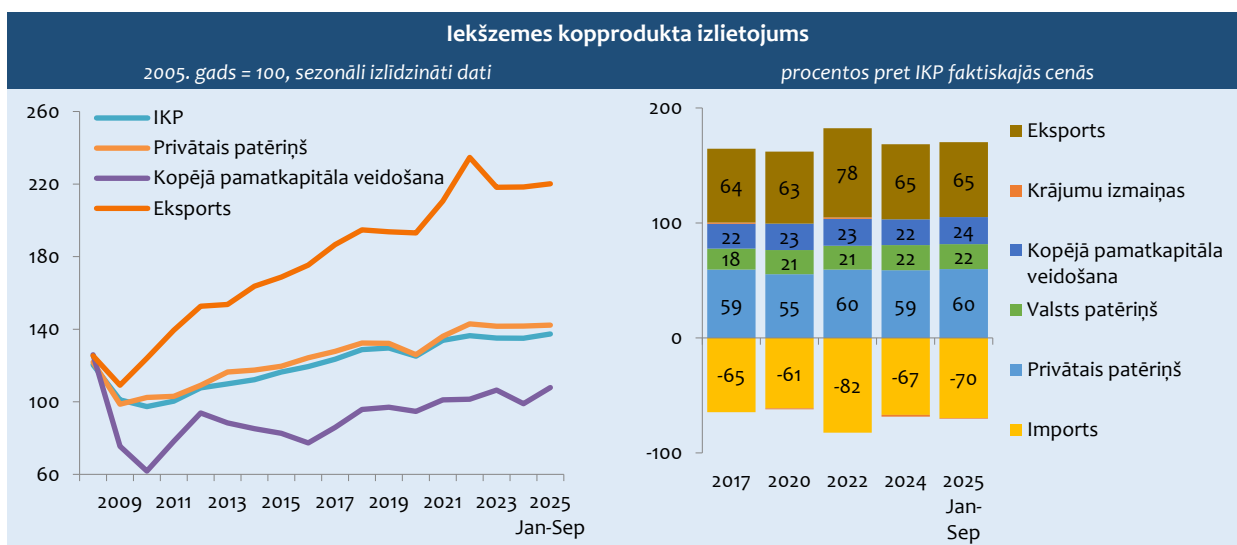
2016.–2019. gadā IKP pieauga vidēji par 2,7 % ik gadu. 2016. gadā izaugsme bija vājāka investīciju krituma un aizkavētās jaunās struktūrfondu līdzekļu programmas ieviešanas dēļ. 2017.–2018. gadā izaugsme kļuva straujāka, to sekmēja situācijas uzlabošanās ES, jaunās struktūrfondu līdzekļu programmas uzsākšana, darba samaksas un nodarbinātības pieaugums. Šajā periodā stabili auga eksports, investīcijas, privātais un valsts patēriņš.

3.1. attēls



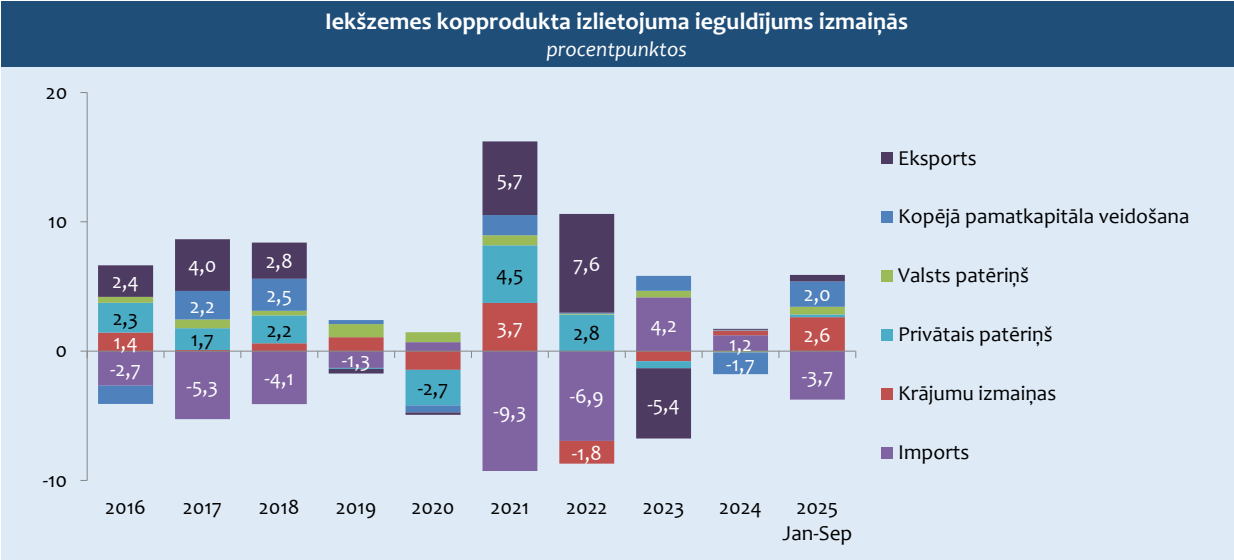
Savukārt 2019. gadā ekonomikas attīstības palēnināšanos noteica gan iekšējie faktori (sasniegts ES fondu investīciju maksimums, norises finanšu sektorā, pārmaiņas ostu pārvaldībā), gan arī ārējie faktori (globālo tirdzniecības attiecību pārskatīšana, "Brexit", lēnāka izaugsme ES valstīs). 2020. gadā ekonomikas attīstību galvenokārt noteica Covid-19 krīzes negatīvā ietekme, kad bija vērojams pirmais IKP kritums kopš finanšu krīzes.

3.2. attēls



Arī 2021. gadā ekonomikas attīstību turpināja ietekmēt Covid-19 pandēmija un tās ierobežošanas pasākumi, tomēr gada vidū lielā mērā bāzes efekta dēļ ekonomika auga ļoti strauji. Izaugsmi veicināja spēcīgs eksporta pieaugums labvēlīgas konjunktūras dēļ Latvijas eksporta tirgos, kā arī privātā patēriņa atkopšanās. Pēc straujās atgūšanās 2021. gadā izaugsme 2022. gadā palēninājās, jo ekonomiku būtiski skāra Krievijas iebrukuma Ukrainā izraisītie piegāžu ķēžu traucējumi, energoresursu un pārtikas cenu kāpums un globālā pieprasījuma kritums. Savukārt 2023. gadā attīstību joprojām bremzēja ģeopolitiskā nenoteiktība, augstās cenas un banku procentu likmju pieaugums.

3.3. attēls



Lai gan inflācijas tempi 2024. gadā stabilizējās, nelabvēlīgā ārējā vide pirmajā pusgadā joprojām bremzēja ekonomiku, un IKP sāka pieaugt tikai gada otrajā pusē. Kopumā 2024. gadā ekonomikas apjoms saglabājās iepriekšējā gada līmenī. Neliels pieaugums bija privātajam patēriņam un eksportam, savukārt valsts patēriņš un investīcijas saruka. Eksporta attīstību turpināja ierobežot zems pieprasījums Latvijas galvenajos eksporta tirgos, bet investīciju kritumu noteica augsta nenoteiktība, vāja kredītēšana un zems uzņēmumu pieprasījums pēc jauniem ieguldījumiem. Lai arī cenas stabilizējās, tās joprojām bija augstas, īpaši pārtikas un pakalpojumu sektorā, kas bremzēja privātā patēriņa straujāku pieaugumu.

2025. gadā ekonomika sāk atgūties. 2025. gada trīs ceturkšņos IKP bija par 1,7 % lielāks nekā pirms gada, kas saspringtās ģeopolitiskās situācijas apstākļos vērtējams pozitīvi. Ekonomikas izaugsmi veicināja gan nedaudz straujāka attīstība galvenajās tirdzniecības valstīs, gan valdības pasākumi ekonomikas stimulēšanai, īpaši kredītēšanas un investīciju jomā. Lielāko devumu izaugsme nodrošināja investīciju pieaugums, ko sekmēja gan straujāka ES fondu līdzekļu apguve, gan privātā sektora kredītēšanas aktivizēšanās. Investīciju kāpums bija īpaši izteikts ieguldījumos mašīnās un iekārtās, kā arī būvēs un ēkās. Eksporta dinamika bija nevienmērīga – preču eksports gandrīz saglabājās nemainīgs, savukārt pakalpojumu eksports pieauga. Lai gan ārējā vide nedaudz uzlabojās, tā joprojām ir vāja ģeopolitiskās nenoteiktības dēļ. Vienlaikus privātā patēriņa attīstību ierobežoja augstais cenu līmenis, inflācijas gaidas un neskaidrā ģeopolitiskā situācija.

2015.–2024. gadā Baltijas valstīs straujākā ekonomikas izaugsme bija Lietuvā, kur IKP vidēji pieauga par 3,2 % gadā, savukārt Latvijā un Igaunijā temps bija līdzīgs – aptuveni 1,9 % gadā.

3.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta izlietojums izmaiņas pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu, procentos										
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025 Jan-Sep
Iekšzemes kopprodukts	2,6	3,4	4,3	0,7	-3,5	6,9	1,9	-0,9	0,0	1,7
Privātais patēriņš	3,9	2,8	3,6	-0,1	-4,8	8,1	5,1	-0,9	0,1	0,4
Valsts patēriņš	2,5	3,8	1,9	5,6	3,9	3,7	0,4	2,5	-0,4	3,0
Kopējā pamatkapitāla veidošana	-6,3	11,0	11,5	1,3	-2,4	6,8	0,3	5,0	-7,0	9,0
Eksports	3,9	6,5	4,4	-0,6	-0,3	9,1	11,4	-7,0	0,1	0,8
Imports	4,2	8,6	6,3	2,0	-1,1	15,1	9,9	-5,0	-1,8	5,6

3.2. PATĒRIŅŠ

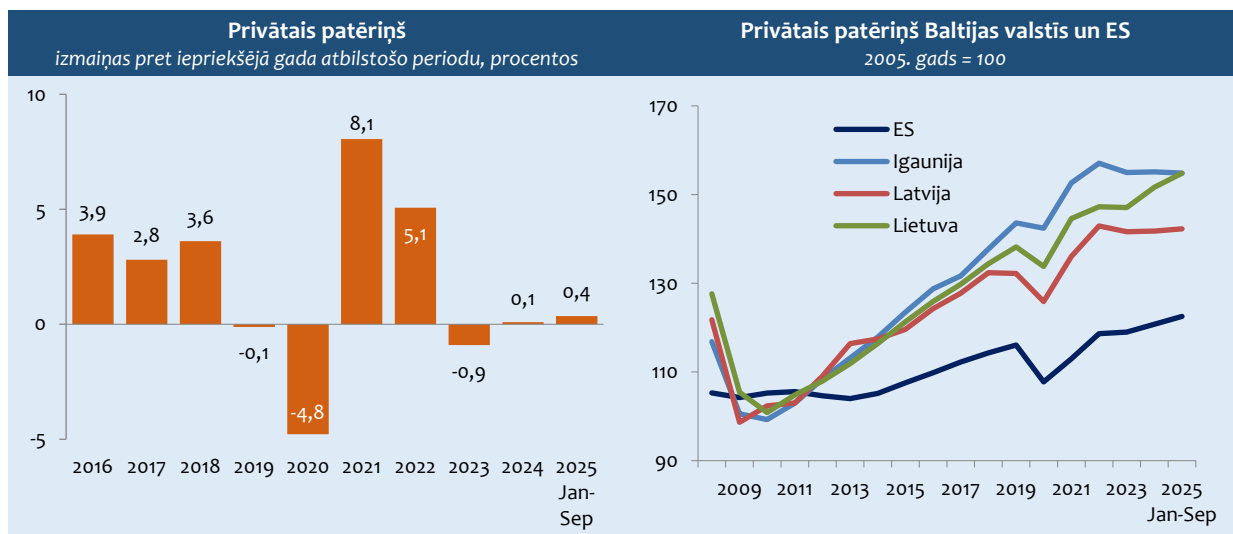
Pēc **privātā patēriņa** apjomu palielināšanās 2016.–2018. gadā, ko sekmēja straujš darba samaksas kāpums un augsts patērētāju noskaņojums, 2019. gadā tas apstājās lēnāka reālo ienākumu kāpuma, pesimistiskāka patērētāju noskaņojuma, stagnējošas kreditēšanas, eksporta noietu tirgu krišanas un investīciju bremzēšanās dēļ. 2020. gadā Covid-19 pandēmijas noteikto ierobežojumu dēļ privātais patēriņš strauji saruka. Ekonomikai atlabstot, 2021. un 2022. gadā bija vērojams straujš privātā patēriņa kāpums, ko veicināja gan Covid-19 ierobežojumu pakāpeniska atcelšana, gan vidējās darba algas pieaugums, gan bezdarba mazināšanās un valdības atbalsta pasākumi. 2023. gadā mājstāpniecību patēriņu bremzēja augstais cenu līmenis un procentu likmju kāpums, kas samazināja reālos ienākumus un pirkjspēju, taču straujāku patēriņa kritumu mazināja valsts atbalsts energoresursu izmaksām, 2022. gada pensiju indeksācija un Covid-19 laikā veiktie uzkrājumi.

Neskatoties uz pirkspējas uzlabošanos un cenu stabilizēšanos, tās joprojām saglabājas augstas, īpaši pārtikai un pakalpojumiem, kas bremzēja straujāku privātā patēriņa pieaugumu arī 2024. gadā. Iedzīvotāji bija pielāgojušies lētāku un apjoma ziņā mazāku pirkumu veikšanai, un noskaņojums tērēt vairāk saglabājas piesardzīgs.

Privātais patēriņš 2025. gadā saglabājas zemā līmenī, lai gan kopumā uzrāda nelielu pieaugumu. Iedzīvotāju pirkspēja pakāpeniski uzlabojas, tomēr patēriņa cenu pieaugums saglabājas noturīgs, īpaši pārtikas un pakalpojumu segmentā, kas joprojām ierobežo tēriņu kāpumu, savukārt patērētāju noskaņojumu ietekmē piesardzība par ekonomikas attīstību, augstajām aizņemšanās izmaksām un nenoteiktību darba tirgū. 2025. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, privātais patēriņš saruka par 0,9 %, 2. ceturksnī tas gandrīz nemainījās (pieauga par 0,1 %), bet 3. ceturksnī jau pieauga straujāk – par 1,8 %. Kopumā 2025. gada trijos ceturkšņos, salīdzinot ar 2024. gada attiecīgo periodu, privātais patēriņš pieauga par 0,4 %.

Salīdzinot ar pārējām Baltijas valstīm, Latvijā kopš 2015. gada ir lēnākais privātā patēriņa kāpums.

3.4. attēls



Mājstāpniecību patēriņa struktūrā vislielāko daļu veido izdevumi par pārtiku, otru lielāko patēriņa izdevumu grupu veido izdevumi par mājokli, bet trešā prioritāte ir izdevumi par transportu. 10 gadu laikā mājstāpniecību patēriņa izdevumu struktūrā ir samazināties to izdevumu īpatsvars, kas saistīti ar pārtiku, alkoholiskajiem dzērieniem un tabaku, apģērbi un apaviem, mājokli, veselību, transportu, sakariem un izglītību, turpretī pieaudzis to izdevumu īpatsvars, kas saistīti ar mājokļa iekārtojumu (mēbeles, sadzīves tehnika un apkope), atpūtu, sportu un kultūru, restorāniem un izmitināšanas pakalpojumiem, kā arī apdrošināšanas un finanšu pakalpojumiem.

Augstās cenas pārtikai mudināja mājstāpniecības turpināt taupīt arī 2024. gadā, samazinot patērētās pārtikas apjomu – par 1,2 %, kam bija arī lielākā samazinošā ietekme. Būtiski izdevumi samazinājās arī alkoholiskajiem dzērieniem un tabakai – par 2,6 %. Mērenāks samazinājums bija izdevumiem par mājas aprīkojumu. Stabilizējoties energoresursu cenām, praktiski nemainījās (kritums par 0,1 %) ar mājokli saistītie izdevumi (mājokļa īre, uzturēšana un remonts, ūdensapgāde, elektroenerģija, gāze un cietais kurināmais). Savukārt mājstāpniecību izdevumi pieauga transportam, veselībai un izglītībai. Savukārt lielākā palielinošā ietekme bija mājstāpniecību izdevumiem transportam, kas pieauga par 3,6 %. Būtiska ietekme bija arī izdevumu pieaugumam par apģērbi un apaviem (par 4,4 %), par veselību (par 2,8 %), kā

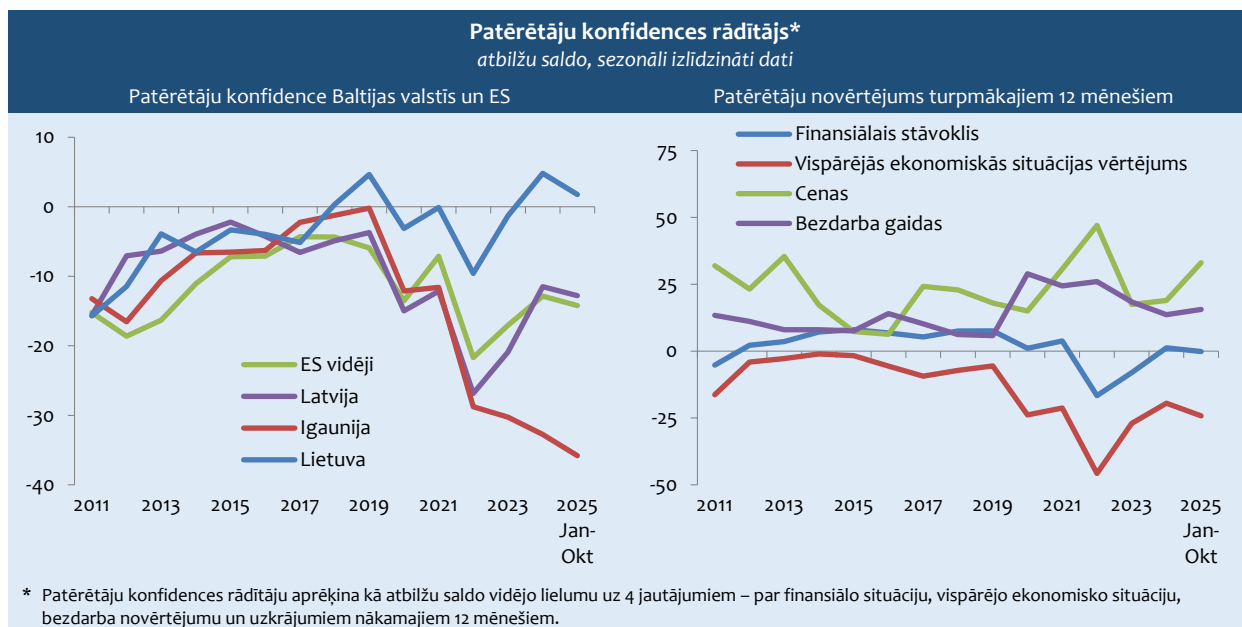
arī pieaugumam atpūtas, sporta un kultūras izdevumiem (par 1 %). Neliela ietekme bija cenu kāpumam izdevumiem par apdrošināšanu un finanšu pakalpojumiem, izglītību, informāciju un sakariem, restorāniem un viesnīcu pakalpojumiem.

2024. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, mājāsaimniecību patēriņa izdevumi pieauga gandrīz visās galvenajās izdevumu grupās, izņemot izglītību, kur izdevumi samazinājās. Kopējo izdevumu kāpumu visvairāk veicināja transporta, atpūtas, sporta un kultūras, apģērba un apavu, kā arī pārtikas izdevumu pieaugums.

Laika posmā no 2010. līdz 2019. gadam **patērētāju noskaņojums** kopumā uzlabojās, lai arī bija negatīvs. Šo noskaņojuma uzlabošanās tendenci lielā mērā veicināja straujā ekonomikas izaugsme. Latvijas patērētāji kopumā bija optimistiskāki, konfidences rādītājam kopš 2011. gada vidus pārsniedzot ES vidējo līmeni. Pesimistiskāks noskaņojums valdīja 2017.–2018. gadā, kad Latvijas rādītājs noslīdēja zem ES vidējā līmeņa. Pēc nelielas uzlabošanās laika periodā no 2020. līdz 2022. gadam patērētāju noskaņojums kļuva arvien drūmāks.

Covid-19 pandēmijas rezultātā patērētāju konfidences rādītājs 2020. gada pavasarī piedzīvoja krasu lejupslīdi. Epidemioloģiskajai situācijai uzlabojoties un mazinoties ierobežojumiem, patērētāju noskaņojums 2021. gadā kopumā uzlabojās, taču 2. pusgadā optimismu mazināja pieaugošā nenoteiktība un bažas par Covid-19 izplatības attīstību, kā arī cenu pieauguma tendences. Jāatzīmē, ka optimistiskākais noskaņojuma līmenis pēdējo piecu gadu laikā bija sasniegts tieši 2021. gada jūnijā, kad rādītājs bija -2,5 punkti.

3.5. attēls



Krievijas iebrukums Ukrainā būtiski iedragāja patērētāju pārliecību 2022. gadā, un šo tendenci pastiprināja inflācija. Konfidences rādītājs nokritās līdz zemākajam līmenim kopš 2010. gada. Patērētāju noskaņojums 2023. gadā sāka diezgan būtiski uzlaboties, mazinoties inflācijas spiedienam un pieaugot algām. Šī pozitīvā patērētāju konfidences uzlabošanās tendence turpinājās 2024. gadā. Diemžēl 2025. gadā uzlabošanās ir apstājusies, un patērētāji nākotnē raugās mazliet pesimistiskāk. Šā gada 10 mēnešos šāda tendence novērojama gandrīz visos patērētāju konfidences posteņos, vienīgi inflācijas gaidas piedzīvoja straujāku kāpumu.

Patērētāju vērtējums par ģimenes finansiālo situāciju nākotnē kopš 2012. gada lielā mērā ir nostabilizējies un kopumā visa gada laikā bija pozitīvs. Kopš 2017. gada vidus optimisms caurmērā palielinājās, tā turpinoties līdz 2020. gada aprīlim. Lai arī kopumā 2020. un 2021. gadā ģimeņu finansiālās izredzes tika vērtētas pozitīvi, konkrētais rādītājs šajos gados pasliktinājās. Savukārt 2022. gadā pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā sekoja krass kritums. Rādītājs nākamajos gados diezgan strauji uzlabojās. 2025. gadā pozitīvā tendence apstājās, un 10 mēnešu laikposmā rādītājs ir palicis negatīvs.

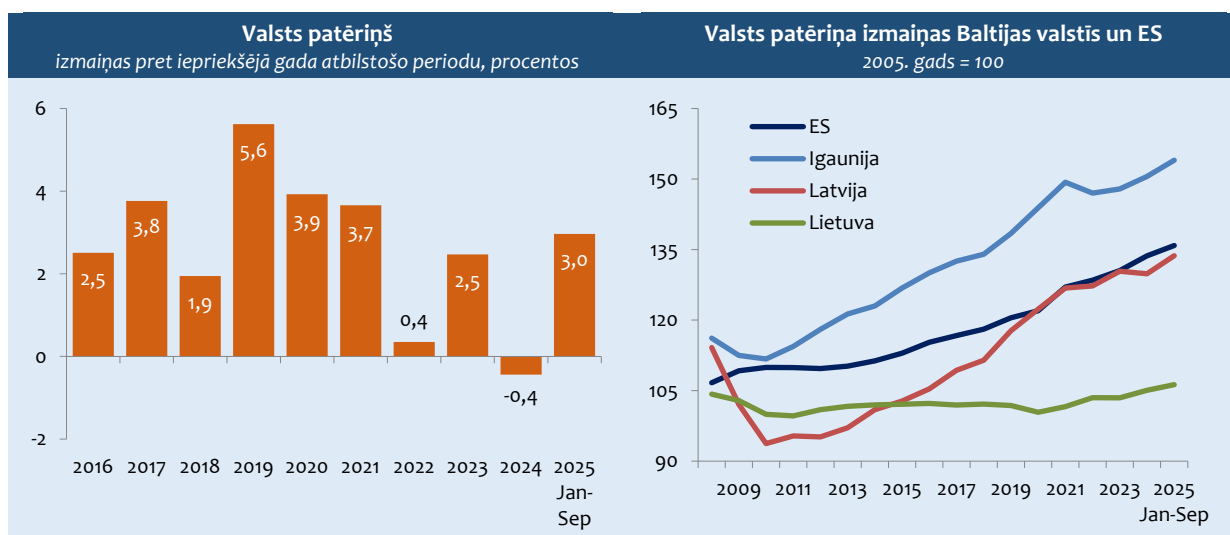
Vērtējums par kopējo situāciju valstī, kuram kopš 2010. gada bijusi tendence uzlaboties, būtībā līdzinās ģimenes finansiālās situācijas novērtējumam. Līdz 2012. gadam bija vērojams straujš pieaugums, 2012. gadā noskaņojums stabilizējās, vienlaikus saglabājot augšupejošu tendenci. Izsludinātā ārkārtējā situācija 2020. gada sākumā krasi samazināja patērētāju optimismu, kas turpināja mazināties visa gada garumā un arī 2021. gadā. Īpaši strauja lejupslīde tika piedzīvota 2022. gadā. Līdzīgi ģimenes finansiālās situācijas vērtējumam šis rādītājs nākamajos divos gados piedzīvoja augšupeju ar sekojošu pasliktināšanos 2025. gada 10 mēnešos. Jāatzīmē, ka valsts ekonomiskās situācijas nākotnes perspektīvas tiek vērtētas krietni kritiskāk nekā ģimenes finansiālā stāvokļa nākotne.

Patērētāju bezdarba gaidas kopš 2010. gada kopumā mazinājās, lai arī bija vērojamas svārstības, un saglabāja lejupejošo tendenci. Tomēr kopš 2016. gada šīs gaidas atkal sāka augt. Kopš 2017. gada vidus bezdarba gaidas kopumā mazinās, kas lielā mērā saistīts arī ar kopējā bezdarba līmeņa samazināšanos un nodarbinātības pieaugumu. Diemžēl 2020. gadā arī patērētāju bezdarba gaidas strauji palielinājās, aprīlī sasniedzot 63,1 punktu, kas ir augstākais līmenis kopš 2010. gada. Pēc tam patērētāji 2021. gadā atguva pārliecību par savām darba izredzēm, taču Krievijas iebrukums Ukrainā 2022. gadā to pasliktināja. Labvēlīgā darba situācija un algu pieaugums ļāva patērētājiem nākamajos divos gados mazināt bezdarba gaidas, taču 2025. gada 10 mēnešos šis postenis arī ir nedaudz pasliktinājies.

Inflācijas gaidas līdz 2011. gada aprīlim strauji palielinājās. Kopš 2011. gada vidus inflācijas gaidas ir cikliskas, un tādā veidā atspoguļojas patērētāju reakcija uz dažādām izmaiņām, tomēr kopumā tās mazinājās. Kopš 2013. gada vidus gaidu samazinājums bija ļoti straujš, 2016. gada septembrī sasniedzot -2,3 punktu līmeni, kas ir zemākais kopš 2011. gada. 2016. gada beigās inflācijas gaidas atkal sāka augt, un šāda tendence saglabājās līdz 2017. gada vidum. Kopš 2017. gada beigām inflācijas gaidas mēreni samazinās, ko lielā mērā ietekmē lēnāks cenu kāpums un iepriekšējo gadu augstā inflācija. Covid-19 pandēmija 2020. gadā būtiski neietekmēja inflācijas gaidas. Patērētāju bažas par cenu pieaugumu ievērojami pieauga 2021. gadā, vēl vairāk tās kāpināja Krievijas iebrukums Ukrainā 2022. gadā, un inflācijas gaidu rādītājs augstākais rādītājs tika sasniegts maijā un jūnijā. 2023. gadā, cenu pieaugumam mazinoties, arī inflācijas gaidu rādītājs saruka, izņemot jūniju, ko iespaidoja plānotais elektroenerģijas sadales tarifu pieaugums. Inflācijas gaidu pieaugums atjaunojās 2024. gadā un palika straujāks 2025. gada 10 mēnešos. Diezgan zemas inflācijas apstākļos to var skaidrot gan ar pieaugošām pakalpojumu cenām un joprojām augstām pārtikas produktu cenām, gan cenu pieauguma tempa palielināšanos kopš 2024. gada nogales.

Valsts patēriņa jeb sabiedrisko pakalpojumu apjoms, palielinoties budžeta ieņēmumiem, no 2015. līdz 2021. gadam auga strauji. Kopumā no 2015. līdz 2024. gadam valsts patēriņš vidēji gadā pieauga par 2,5 %.

3.6. attēls



Valdības atbalsta pasākumi Covid-19 krīzes negatīvās ietekmes mazināšanai saglabāja pozitīvu valsts patēriņa pieaugumu gan 2020. gadā, gan arī 2021. gadā. Savukārt 2023. gadā valsts patēriņa pieaugumu veicināja valsts īstenotie atbalsta pasākumi energoresursu cenu straujā pieauguma kompensēšanai mājāsaimniecībām un uzņēmumiem.

2024. gadā valdības patēriņa izdevumi samazinājās, ko galvenokārt izraisīja atbalsta pasākumu izbeigšanās un investīciju aktivitātes mazināšanās. Taču 2025. gada trīs ceturkšņos izdevumu apjoms atkal pieauga, lielā mērā pateicoties pieaugošiem izdevumiem valsts aizsardzībai, sabiedriskajai kārtībai un infrastruktūras attīstībai, kas tika daļēji finansēti uz paaugstināta budžeta deficīta rēķina, lai īstenotu valdības prioritāros uzdevumus. Budžeta izdevumi valsts aizsardzības spēju stiprināšanai tika būtiski palielināti ar mērķi tuvākā nākotnē sasniegt 5 % no IKP izdevumus aizsardzībai – 2025. gadā plānotais līmenis varētu sasniegt ap 3,8 % no IKP, bet 2026. gadā – aptuveni 4,9 %.

Salīdzinot ar pārējām Baltijas valstīm, Latvijā kopš 2015. gada ir straujākais valsts patēriņa kāpums.

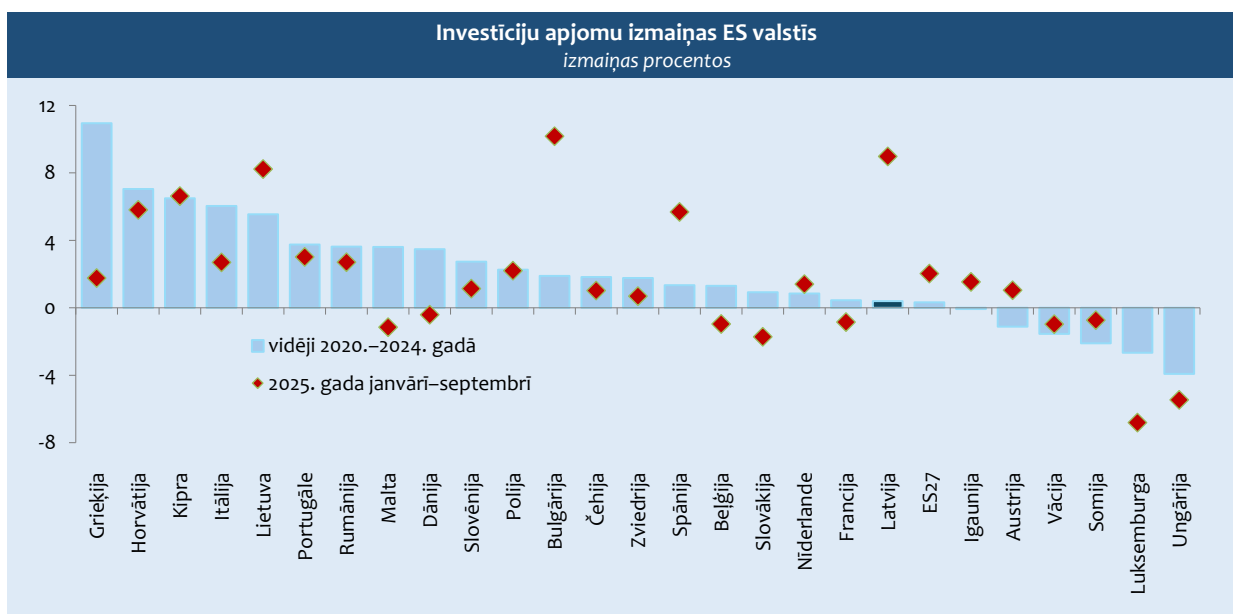
3.3. INVESTĪCIJAS

Investīciju aktivitātes Latvijas ekonomikā joprojām ir ļoti nepastāvīgas, ko būtiski ietekmē ģeopolitiskās situācijas izmaiņas, finansējuma un ražošanas resursu pieejamība, kā arī citi ārējie un iekšējie faktori.

Pēdējos piecos gados (2020.–2024. gadā) izdevumi kopējā pamatkapitāla veidošanā pieauga vidēji gadā par 0,4 %, kas ir mērenāk nekā pirms Covid-19 pandēmijas 2015.–2019. gadā, kad pieaugums bija vidēji par 2,7 % gadā.

Investēšanas aktivitātes 2020. gadā būtiski mazinājās Covid-19 pandēmijas dēļ. Izjutot nedrošību par pandēmijas apkarošanas iespējām tuvākajā nākotnē, 2020. gadā izdevumi kopējā pamatkapitāla veidošanā samazinājās par 2,4 %, un tas bija sliktākais rādītājs Baltijas valstīs. Tomēr, ekonomikai stabilizējoties pēc Covid-19 pandēmijas izraisītā šoka, ieguldījumu apjomi 2021. gadā pieauga par 6,8 %.

3.7. attēls



Karš Ukrainā ir palielinājis nenoteiktību, tomēr tā ietekme uz investēšanas dinamiku bija visai neliela – 2022. gadā investīcijas saglabājās iepriekšējā gada līmenī. Investīciju aktivitātes ierobežoja arī būvniecības cenu kāpums un ES finansēto programmu apgūšanas kavēšanās. Turklāt turpmākajos divos gados investēšanas dinamika bija visai svārstīga. 2023. gadā ieguldījumi pamatkapitāla veidošanā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pieauga par 5,0 %, bet 2024. gadā bija par 7,0 % mazākā apjomā nekā pirms gada.

Kopumā periodā no 2020. līdz 2024. gadam investīcijas Latvijas tautsaimniecībā veidoja 23,1 % no IKP, kas ir nedaudz augstāks nekā pirmspandēmijas piecu gadu vidējais rādītājs.

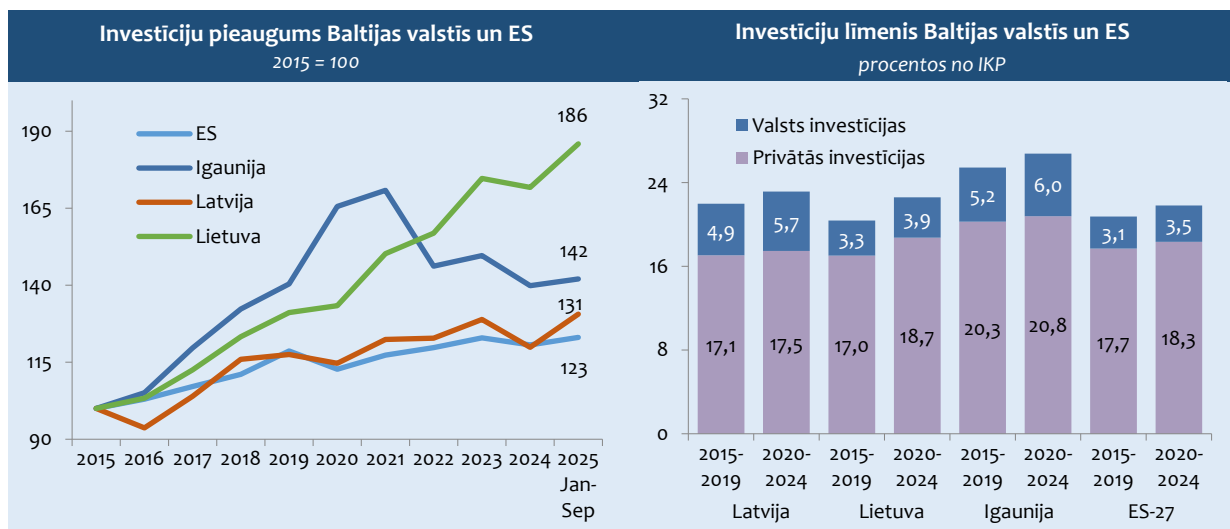
2025. gadā investīciju dinamikai ir augšup vērstās tendences. Šā gada deviņos mēnešos izdevumi kopējā pamatkapitāla veidošanā pieauga par 9 %, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, ko būtiski ietekmēja privāto investīciju kāpums.

Lielā nenoteiktība, kas saistīta ar ģeopolitisko situāciju un pasaules ekonomikas tālāko attīstību, neskaidrība par Krievijas kara gaitu Ukrainā, vājā kredīvēšana un finansējuma stingri nosacījumi ierobežo privātā sektora stimulu investēt.

Privātās investīcijas pēdējos piecos gados (2020.–2024. gadā) būtiski svārstījās, liecinot par investoru jutīgumu pret iekšējiem un ārējiem šokiem. Tās būtiski samazinājās 2020. un 2023. gadā, kad ekonomikas aktivitātes negatīvi ietekmēja Covid-19 pandēmija un energoresursu cenu kāpums. Savukārt strauji atguvās, ekonomikai stabilizējoties pēc piedzīvotajiem šokiem. Covid-19 pandēmijas apkarošanas pasākumi ierobežoja kopējās ekonomiskās aktivitātes un lika atturēties no iepriekš plānoto investīciju īstenošanas. 2020. gadā privātā sektora investīciju apjoms, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, samazinājās par 6,5 %. 2021. un 2022. gadā privātā sektora investīciju dinamika bija visai strauja – to apjoms ik gadu pieauga vidēji par 7,2 %. Savukārt turpmākajos divos gados (2023.–2024.) investēšanas aktivitātes būtiski vājinājās, un 2024. gadā to apjoms bija par 12 % zemākā līmenī nekā pirms gada un tikai par 1 % pārsniedza 2020. gada apjomu. Kopumā pēdējos piecos gados privāto investīciju gada vidējie pieauguma tempi bija negatīvi (-1,1 %). Privātā

sektora investīciju aktivitātes 2025. gadā ir salīdzinoši augstas. Šā gada deviņos mēnešos investīciju apjoms (salīdzināmās cenās) bija par 9,4 % lielāks nekā gadu iepriekš, ko daļēji var skaidrot ar zemās bāzes efektu.

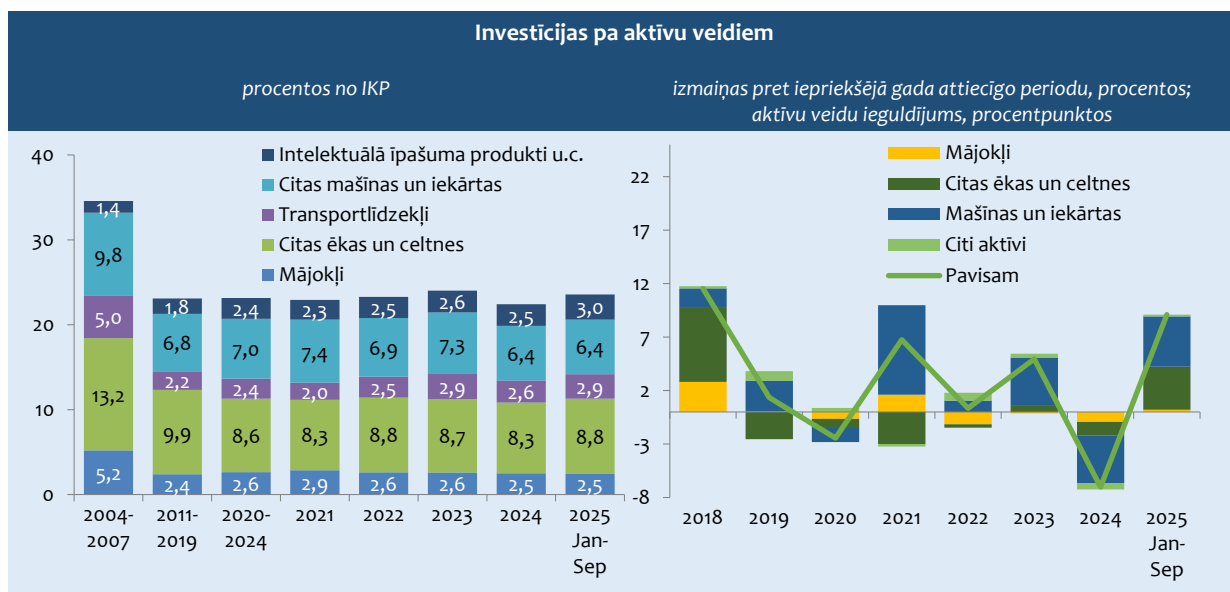
3.8. attēls



Privāto investīciju dinamika kopumā ir mēreni augšupvērsta, un to līmenis ir zemāks nekā vairākumā ES valstu, tostarp Lietuvā un Igaunijā. Lielā mērā to ietekmē vājā kredītēšana, kas ilgstoši saglabājās ļoti zemā līmenī.

Pēc Latvijas Bankas datiem, nefinanšu sabiedrībām un mājāsaimniecībām izsniegto kredītu atlikums 2024. gadā veidoja 29,2 % no IKP, kas ir krietni zemāks līmenis nekā pirms globālās finanšu krīzes un viens no zemākajiem ES. Salīdzinot ar 2023. gadu, tas palielinājās par 1,0 procentpunktu. Jāatzīmē, ka 2024. gadā, pakāpeniski samazinoties procentu likmēm un uzlabojoties kopējām noskaņojumam, kredītēšana pieauga. Kredītēšanas pozitīvā dinamika saglabājās arī 2025. gadā – desmit mēnešos nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu atlikums palielinājās par 19,7 %, bet mājāsaimniecībām pieauga par 10,5 %. Iekšzemes kredītportfelis 2025. gada oktobrī sasniedza 32,2 % no IKP. Tomēr, neraugoties uz kredītportfeļa pieaugumu, tā apjoms joprojām ir neliels.

3.9. attēls



Valsts investīcijas Latvijā veido gandrīz 1/4 no kopējām investīcijām Latvijas tautsaimniecībā jeb vidēji gandrīz 5,7 % no IKP, kas ir viens no lielākajiem rādītājiem ES valstīs. Valsts investīciju dinamika lielā mērā ir saistīta ar ES struktūrfondu apgušanas cikliskumu. Pēdējos piecos gados valsts investīcijas vidēji gadā pieauga gandrīz divreiz straujāk nekā privātās

investīcijas. Lai arī bija jāpiedzīvo Covid-19 krīze, valsts investīcijas 2020. gadā palielinājās par 11,4 % un 2021. gadā pieauga par 1,7 %. 2022. gadā valsts investīciju apjoms saruka un bija par 21,5 % mazākā apjomā nekā pirms gada, tomēr 2023. un 2024. gadā investīciju apjomi strauji pieauga, attiecīgi par 26,4 % un 12,2 % pārsniedzot iepriekšējā gada līmeni. Kopumā pēdējos piecos gados (2020.–2024. gadā) valsts investīciju dinamika bija pozitīva – vidēji gadā pieauga par gandrīz 5,1 %, kas ir nedaudz straujāk nekā gados pirms Covid-19 pandēmijas. Savukārt 2025. gada deviņos mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, valsts budžeta izdevumi kopējā pamatkapitāla veidošanai (salīdzināmās cenās) bija par aptuveni 3 % lielākā apjomā.

Kopējā investīciju apjomā lielāko daļu veido **ieguldījumi būvniecības aktīvos**. Galvenokārt tie ir ieguldījumi ēkās un būvēs, kas pēdējos piecos gados (2020.–2025. gadā) veidoja gandrīz pusi (48,9 %) no izdevumiem kopējā pamatkapitāla veidošanai. Periodā no 2019. līdz 2022. gadam ieguldījumiem būvniecības aktīvos bija vērojama negatīva dinamika – vidēji gadā tie samazinājās par 3,3 % un 2022. gadā bija par 12,5 % zemākā līmenī nekā 2018. gadā. Ieguldījumu samazināšanos noteica gan ES struktūrfondu apgūšanas nobeigums 2019. gadā, gan Covid-19 pandēmijas izraisītā krīze 2020. gadā. Savukārt 2022. gadā ieguldījumus būvniecības aktīvos būtiski ierobežoja būvniecības izmaksu kāpums, kā arī ES finansēto programmu apgūšanas kavēšanās. 2023. gadā ieguldījumi būvniecības aktīvos nedaudz pieauga un bija par 1,0 % lielākā apjomā nekā pirms gada, tostarp ieguldījumi inženierbūvēs un ēkās palielinājās par 1,7 %. Tomēr pozitīvā dinamika nebija noturīga, un 2024. gadā ieguldījumi būvniecības aktīvos bija par 5 % mazākā apjomā nekā pirms gada. 2025. gada deviņos mēnešos investēšanas aktivitātes būvniecības aktīvos palielinājās par 8,6 %, tostarp inženierbūvēs un ēkās – par 10,8 % un mājokļos – par 1,2 %.

Investīcijas mašīnās un tehnoloģiskajās iekārtās jutīgi reaģē uz šokiem, to atgūšanās pēc krīzes norit lēnāk nekā citos aktīvos. Tas galvenokārt izskaidrojams ar zemo kreditēšanas līmeni, salīdzinoši augstām privātā sektora parādsaistībām un nelabvēlīgu tirgus konjunktūru, kā arī zemu jaudu noslodzi. Investīcijas mašīnās un tehnoloģiskajās iekārtās 2020.–2024. gadā vidēji veidoja 40,5 % no kopējām investīcijām. Turklāt jāatzīmē, ka to dinamika bija straujāka nekā citos aktīvos. Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes ietekme uz investīcijām ražošanas mašīnās un iekārtās bija salīdzinoši neliela. 2020. gadā investīcijas šajos aktīvos samazinājās par 3,4 %, ko galvenokārt noteica mazāks nekā gadu iepriekš ieguldījumu apjoms transportlīdzekļos (par 31,6 %). Turpmākajos gados ieguldījumu dinamika šajos aktīvos kopumā bija pozitīva (izņemot 2024. gadu), vidēji gadā pieaugot par 6,2 %, ko lielā mērā ietekmēja apjomīgi ieguldījumi transportlīdzekļos. 2025. gada deviņos mēnešos ieguldījumi mašīnās un iekārtās turpināja pieaugt un bija par gandrīz 12 % lielākā apjomā nekā iepriekšējā gadā.

Investīcijas intelektuālā īpašuma aktīvos pēdējos piecos gados (2020.–2024. gadā) veidoja aptuveni 10 % no kopējām investīcijām. Tām raksturīga noturība ekonomikas recesijas gados un kopumā vērojama mēreni augoša dinamika. Kopš 2020. gada (vērtējot salīdzināmās cenās) ieguldījumi šajos aktīvos palielinājās par 2,5 %, un to līmenis ir augstāks nekā pirms Covid-19 pandēmijas. 2025. gada deviņos mēnešos intelektuālā īpašuma produktos bija investēts par 1 % vairāk nekā gadu iepriekš un veidoja 2,8 % no IKP.

3.2. tabula

	Kopējā kapitāla veidošana vidēji gadā						
	1995–2007	2008–2010	2011–2019	2020–2022	2023	2024	2025 Jan-Sep
	reālais pieaugums						
IKP	7,7	-7,9	3,2	1,7	-0,9	-0,05	1,7
Kopējā kapitāla veidošana	17,9	-25,2	6,5	1,9	5,0	11,7	19,6
– kopējā pamatkapitāla veidošana	17,7	-24,3	5,1	1,5	1,5	9,9	9,0
	procentos pret IKP						
Kopējā kapitāla veidošana	33,0	27,9	24,4	24,3	24,7	20,9	23,0
– kopējā pamatkapitāla veidošana	29,0	26,0	23,1	23,1	24,0	22,4	23,6
– krājumu izmaiņas	4,0	1,9	1,3	1,2	0,7	-1,5	-0,6

Investīcijas Latvijas tautsaimniecības nozarēs ir nenoturīgas, un to svārstīgumu ietekmē gan ES struktūrfondu apguves cikliskums, gan arī privātā sektora investīciju plānu korekcijas atbilstoši tirgus konjunktūras izmaiņām.

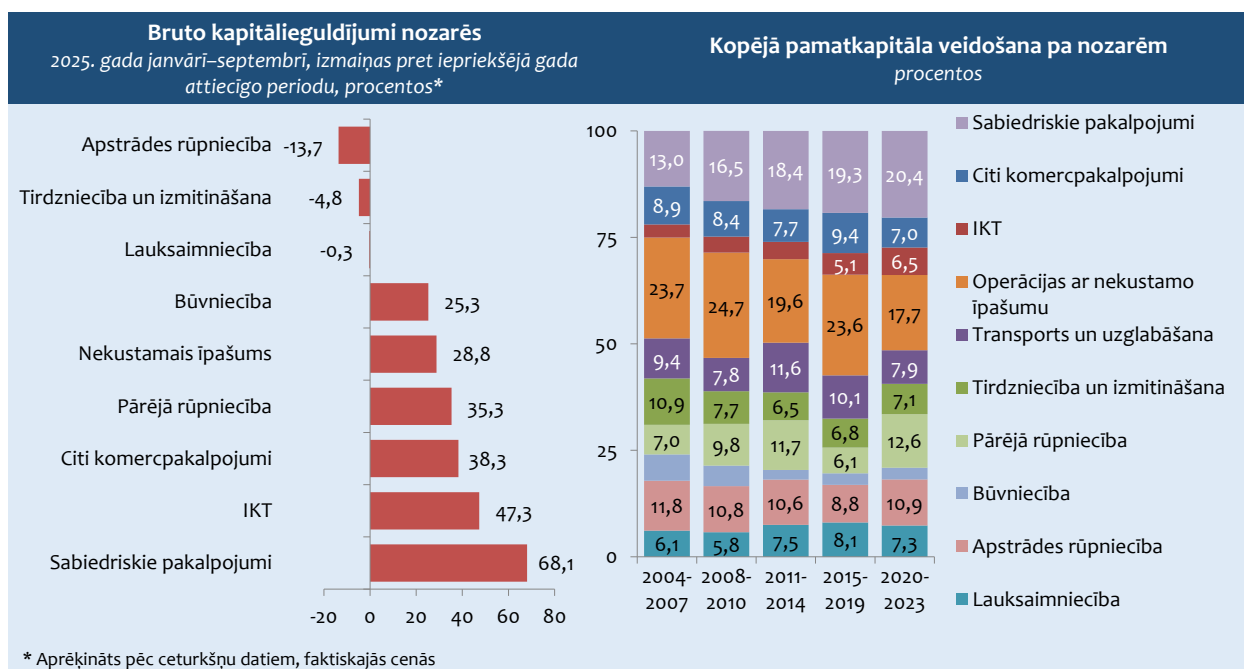
Investīcijas (izdevumi kopējā pamatkapitāla veidošanai) pēdējos piecos gados straujāk aug preču ražošanas nozarēs nekā pakalpojumu nozarēs.

Covid-19 pandēmijas izraisītā krīze vairāk ir skārusi pakalpojumu nozares. 2020. gadā izdevumi kopējā pamatkapitāla veidošanai pakalpojumu nozarēs bija par 9,1 % mazākā apjomā nekā pirms gada. Savukārt preču ražošanas nozarēs bija investēts par 17 % vairāk nekā 2019. gadā, kas galvenokārt saistīts ar apjomīgiem kapitālieguldījumiem enerģētikas un

komunālās saimniecības nozarēs. 2021. gadā gan preču ražošanas, gan arī pakalpojumu nozarēs investīcijas palielinājās un bija attiecīgi par 8,5 % un 6 % lielākā apjomā. Investīcijas preču ražošanas nozarēs arī 2022. un 2023. gadā turpināja pieaugt – vidēji gadā par 9,3 %, savukārt pakalpojumu nozarēs ieguldījumi šajos gados bija svārstīgi. 2022. gadā, salīdzinot ar 2023. gadu, to apjoms bija par 5,9 % mazāks nekā pirms gada, bet 2023. gadā pakalpojumu nozarēs kopumā investēts par 6,3 % lielākā apjomā nekā gadu iepriekš. 2024. gadā kā pakalpojumu, tā arī preču ražošanas nozarēs investēšanas aktivitātes būtiski mazinājās. Salīdzinot ar 2023. gadu, izdevumi kopējā pamatkapitāla veidošanā preču ražošanas nozarēs kopumā samazinājās par 13,7 %, bet pakalpojumu nozarēs – par 2,5 %, ko lielā mērā ietekmēja ieguldījumu samazinājumi rūpniecības nozarēs un darījumos ar nekustamo īpašumu. Jāatzīmē, ka 2024. gadā apjomīgas investīcijas tika veiktas sabiedrisko pakalpojumu nozarēs, kas veidoja gandrīz 23 % no kopējām investīcijām Latvijas tautsaimniecībā.

Pēc provizoriskiem datiem, 2025. gada deviņos mēnešos kapitālieguldījumi materiālajos aktīvos (faktiskajās cenās) kopumā Latvijas tautsaimniecības nozarēs palielinājās par gandrīz 18,2 %, tostarp preču ražošanas nozarēs – par 6,8 %, bet pakalpojumu nozarēs – par 24,1 %, tātad straujāk pieauga pakalpojumu nozarēs. Lielākais devums kapitālieguldījumu apjoma palielināšanā bija sabiedrisko pakalpojumu nozarei, kā arī enerģētikas nozarei un darījumiem ar nekustamo īpašumu. Apjomīgi kapitālieguldījumi ir arī informācijas un komunikāciju pakalpojumos. Savukārt apstrādes rūpniecībā šā gada deviņos mēnešos investēts par 13,7 % mazāk nekā pirms gada.

3.10. attēls



Eiropas Investīciju bankas (EIB) veiktie apsekojumi liecina, ka investīciju jomā Latvijas uzņēmēji par nozīmīgākajiem ilgtermiņa šķēršļiem uzskata kvalificētā personāla nepietiekamību un nākotnes nenoteiktību. Investīciju aktivitātes kavē arī energoresursu izmaksas, zems pieprasījums, kā arī nepilnības uzņēmējdarbības regulēšanā. Bankas ir galvenais ārējā finansējuma avots, taču Latvijas uzņēmumi tās izmanto retāk nekā vidēji ES valstīs, un lielākā daļa investīciju joprojām tiek segta no iekšējiem resursiem. Turklāt finansiāli ierobežoto uzņēmumu īpatsvars Latvijā ir augstāks nekā ES vidēji. Latvijas uzņēmumu īpatsvars, kas saņem valsts atbalstu ieguldījumiem, kopumā atbilst ES vidējam rādītājam, taču tie gūst ievērojami mazāku labumu no banku finansējuma ar labvēlīgiem nosacījumiem.

Investīciju dinamiku arī turpmāk ietekmēs starptautiskās vides nenoteiktība. Pozitīvā ietekme būs ES finansējumam, kas ir nozīmīgs investīciju līmeņa kāpināšanas stimuls. Būtisks ieguldījums investīciju aktivitāšu palielināšanā būs vairākiem projektiem, kurus paredzēts finansēt ANM ietvaros. Liela nozīme ir arī kredītportfeļa palielināšanai, kas ilgstoši ir ļoti mazs. Tomēr jāatzīmē, ka tuvākajos gados investīcijas būtiski ierobežos ģeopolitiskā nenoteiktība Ukrainas kara dēļ, darbaspēka ierobežotā pieejamība, kā arī augstas energoresursu un kreditēšanas izmaksas. Covid-19 pandēmijas un enerģētikas krīzes laikā spēcīgs valsts atbalsts palīdzēja uzturēt privātās investīcijas, taču šā atbalsta saglabāšana kļūst sarežģītāka, valstij saskaroties ar spiedienu samazināt parādu un atgriežoties pie stingrākiem ES fiskālajiem noteikumiem. Tāpēc ir svarīgi nodrošināt, lai publiskais finansējums sniegtu maksimālu atdevi.

3.4. EKSPORTS UN IMPORTS

Eksports ierasti ir viens no galvenajiem ekonomiskās izaugsmes faktoriem, un tā dinamika ir cieši saistīta ar Latvijas uzņēmumu konkurētspēju ārējos tirgos, kā arī ar ārējo pieprasījumu un tirdzniecības partnervalstu ekonomiku attīstības tempiem.

Laika posmā no 2014. līdz 2018. gadam eksporta attīstību veicināja ekonomiskā izaugsme ES valstīs un stabils pieprasījums citās partnervalstīs. Savukārt 2019. gadā, mazinoties partnervalstu ekonomiskās izaugsmes tempiem, eksporta attīstība bija mērenāka.

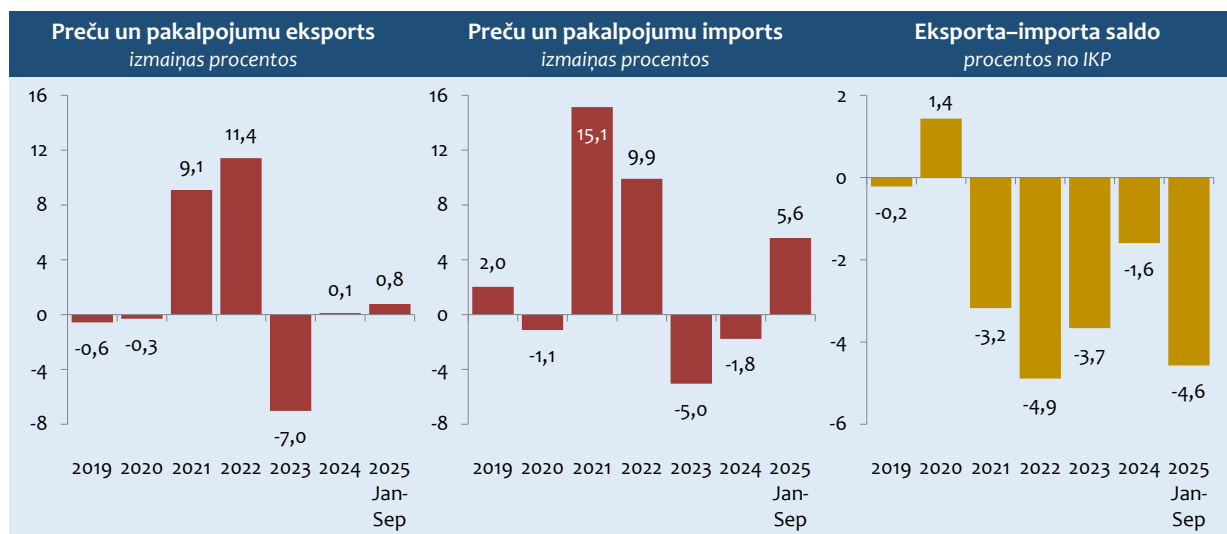
2020. un 2021. gads vēsturē iezīmējies kā Covid-19 izraisītās krīzes laiks, kas ietekmēja visus ekonomiskos rādītājus visās pasaules valstīs, arī Latvijā. Tā kā eksports ir tieši atkarīgs no ārējā pieprasījuma, šī krīze būtiski ietekmēja eksporta apjomus. 2020. gada sākumā eksporta apjomi pieauga, savukārt martā, sākoties pandēmijai, jau bija vērojama strauja tempu samazināšanās. 2020. gada 2. ceturksnī eksporta apjomi bija ievērojami mazāki nekā pirms gada. Palielinoties ārējam pieprasījumam, mērena eksporta izaugsme sākās 2020. gada otrajā pusē. 2021. gada 1. ceturksnī eksporta apjomi bija līdzīgi kā pirms gada, savukārt 2. ceturksnī, strauji augot ārējam pieprasījumam un daļēji bāzes efekta dēļ, eksporta apjomi būtiski palielinājās. Strauja izaugsme turpinājās arī gada otrajā pusē.

2022. gadā, neskatoties uz aktīvu karadarbību netālu no valsts austrumu robežas, turpinājās strauja eksporta izaugsme. To, līdzīgi kā iepriekšējā gadā, lielākoties noteica spēcīgs ārējais pieprasījums. Jāatzīmē, ka 2022. gadā būtiski pieauga eksporta cenas, it īpaši uz ES valstīm, kas ir galvenās Latvijas tirdzniecības partnervalstis.

Pretēja aina bija vērojama 2023. gadā –, mazinoties partnervalstu ekonomiskās izaugsmes tempiem un attiecīgi ārējam pieprasījumam, kā arī daļēji bāzes efekta dēļ, samazinājās arī eksporta apjomi. Būtiski samazinājās arī eksporta cenas.

Eksporta izaugsme 2024. gada bija svārstīga, gada pirmajā pusē tā bija negatīva, savukārt gada otrajā pusē – pozitīva. Līdzīgi kā 2023. gadā, eksporta cenas bija zemākas nekā pirms gada.

3.11. attēls



2025. gadā eksporta izaugsme lēnām uzņem tempus, gada pirmajā pusē preču un pakalpojumu eksporta apjomi bija nedaudz zem iepriekšējā gada līmeņa, bet 3. ceturksnī tā veidoja 3 %. Kopumā gada trīs ceturkšņos straujāk auga pakalpojumu eksports, savukārt preču eksports bija nedaudz zemāks nekā pirms gada. Pretēji 2024. gadam pozitīvs ir arī eksporta vienības vērtības indekss.

Ierasti nozīmīgākais Latvijas eksporta tirgus ir ES valstis, īpaši kaimiņvalstis Lietuva un Igaunija.

Arvien mazāku daļu veido eksports uz NVS valstīm, tostarp Krieviju. Jāatzīst, ka Krievijas militārā agresija Ukrainā turpina negatīvi ietekmēt tirdzniecības darījumu apjomu gan ar Krieviju, gan Baltkrieviju, gan arī citām NVS valstīm. Šajā reģionā 2025. gada desmit mēnešos tirdzniecības darījumu vērtība ir nedaudz pieaugusi vien ar Uzbekistānu un Kirgizstānu.

Arvien lielāku daļu kopējā eksporta struktūrā veido eksports uz pārējām valstīm, kurām 2020. gada pirmajā pusē pievienojās arī Apvienotā Karaliste. 2025. gada desmit mēnešos eksports uz valstīm ārpus ES un NVS sasniedza 23 % no kopējā eksporta.

Latvijas preču un pakalpojumu importa attīstības galvenie faktori ir gan apstrādes rūpniecības ražošanas apjoms, gan mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu pieaugums. Palielinoties iekšējam pieprasījumam, aug arī importa apjomi. 2020. gadā, būtiski samazinoties iekšējam pieprasījumam, importa apjomi nedaudz mazinājās. Pretējas tendences importā iezīmējās 2021. gadā – gada sākumā vēl bija vērojama mērena importa izaugsme, bet, būtiski palielinoties pieprasījumam un izpaužoties bāzes efektam, sākot no 2. ceturkšņa, preču un pakalpojumu importa apjomi bija ievērojami lielāki nekā pirms gada. Līdzīgas tendences saglabājās arī 2022. gadā.

Importa attīstība 2023. gadā bija līdzīga kā eksportam daļēji bāzes efekta dēļ – samazinājās gan importa apjomi, gan cenas. Arī 2024. gada pirmā pusē importa attīstība iezīmējās negatīva, bet gada otrajā pusē jau bija vērojama neliela importa izaugsme.

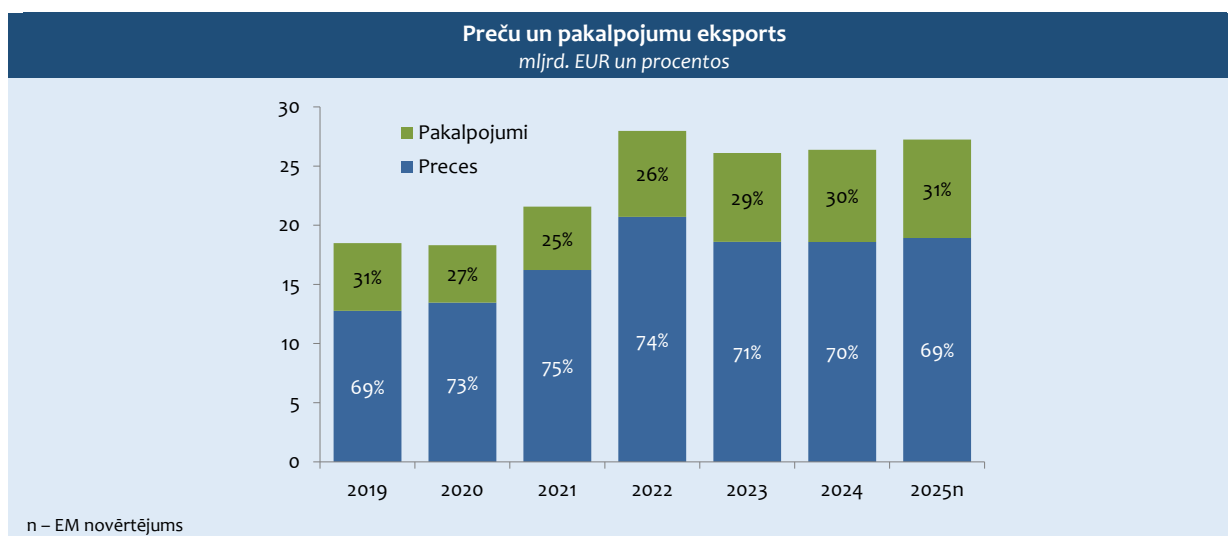
2025. gads importa izaugsmē iezīmējās ar stabilu izaugsmi – gada trīs ceturkšņos pieauga gan preču, gan arī pakalpojumu imports. Pretēji 2024. gadam pozitīvs ir arī importa cenu indekss.

Eksporta-importa saldo rādītājs 2020. gadā, kad Covid-19 ietekmē importa apjomi samazinājās straujāk nekā eksports, sasniedza vēsturiski augstāko pozitīvo līmeni. Atsākoties straujam tirdzniecības apjoms pieaugumam 2021.–2022. gadā, eksporta-importa saldo ievērojami pasliktinājās. Savukārt 2023.–2024. gadā tas nedaudz saruka, tomēr saglabājās negatīvā līmenī. Attiecīgi, stiprinoties ārējās tirdzniecības apjoms izaugsmei, 2025. gadā saldo ir krietni zem nulles.

EKSPORTS

Vairāk nekā divas trešdaļas Latvijas eksporta veido preču eksports, pārējo – pakalpojumu eksports. Līdz 2019. gadam šī proporcija būtiski nemainījās. Jāatzīmē, ka laika posmā no 2020. gada līdz 2022. gada sākumam Covid-19 krīzes ietekmē pakalpojumu eksporta iespējas bija būtiski ierobežotas, attiecīgi eksporta struktūra šajā laikā mainījās par labu preču eksportam.

3.12. attēls

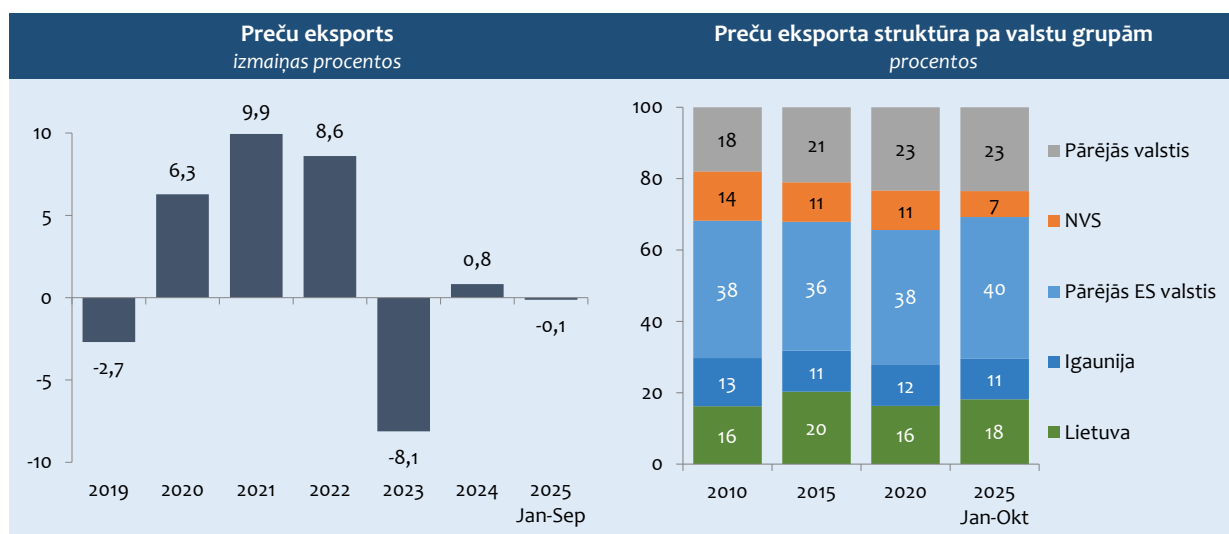


Latvijas **preču eksports** 2017.–2018. gadā attīstījās dinamiski. 2019. gadā, mazinoties ārējam pieprasījumam, preču eksports pieauga mērenāk.

2020. gada 1. pusē preču eksportam tāpat kā kopējai ekonomiskai attīstībai nebija labvēlīga. Covid-19 krīzes ietekmē šajā laika posmā eksporta apjomi bija mazāki nekā pirms gada. Taču straujā preču eksporta izaugsme gada 2. pusē, it īpaši gada pēdējā ceturksnī, ļāva noslēgt gadu ar ļoti labu izaugsmes rādītāju. Arī 2021. un 2022. gadā preču eksports turpināja attīstīties dinamiski, savukārt 2023. gadā ierobežota ārējā pieprasījuma dēļ preču eksports būtiski saruka. Savukārt 2024. gada pirmajā pusē bija vērojama neliela eksporta izaugsme, kas, pateicoties augošam ārējam pieprasījumam, pastiprinājās gada otrajā pusē.

Pastiprinoties ģeopolitiskai nenoteiktībai, tostarp ASV ieviestajiem tirdzniecības tarifiem, kā arī vājai izaugsmei galvenajos pieprasījuma tirgos, jo īpaši eirozonā, Latvijas preču eksporta izaugsme 2025. gada pirmajā pusē bija negatīva. Savukārt būtisks ārējais pieprasījuma pieaugums gada 3. ceturksnī liecina par eksporta izaugsmes atkopšanos, kas ļauj cerēt arī uz pozitīvu preču eksporta attīstību gadā kopumā.

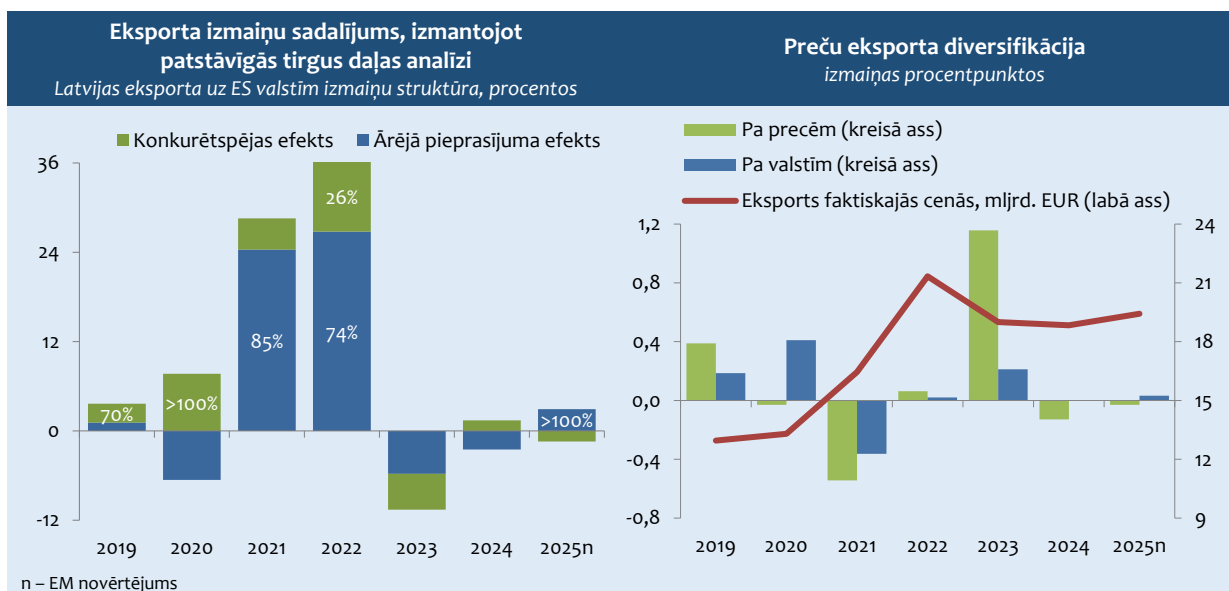
3.13. attēls



2017.–2018. gadā preču eksporta attīstību pozitīvi ietekmēja eksporta cenu izmaiņas. Faktiskajās cenās eksports pieauga vidēji par aptuveni 10 % ik gadu. Savukārt, mazinoties ārējam pieprasījumam, 2019. gadā eksporta cenas nedaudz saruka. Līdzīgas tendences bija vērojamas arī 2020. gadā. Sākot no 2021. gada 2. ceturkšņa, eksporta vienības vērtībai bija vērojami strauji pieaugumi. Pretēja aina bija vērojama 2023. un 2024. gadā, kad eksporta cenas samazinājās par attiecīgi 4,9 % un 0,9 %. Savukārt 2025. gads iezīmējās ar eksporta cenu pieaugumu par 1,2 %, ko veicināja koksnes un tās izstrādājumu, pārtikas rūpniecības preču, kā arī lauksaimniecības produktu cenu kāpums.

2019. gadā Latvijas eksportu uz ES valstīm ietekmēja straujāks Latvijas uzņēmumu konkurētspējas pieaugums. 2020. gadā, strauji sarūkot ārējam pieprasījumam, negatīvo eksporta attīstību daļēji kompensēja uzņēmēju spēja konkurēt ārējos tirgos. 2021.–2022. gads iezīmējās ar ievērojamu ārējā pieprasījuma kāpumu, kas lielā mērā noteica eksporta izaugsmi. Savukārt negatīvo eksporta izaugsmi 2023. gadā un daļēji 2024. gadā ietekmēja ierobežots ārējais pieprasījums. Būtiski augot ārējam pieprasījumam 2025. gada otrajā pusē, tas ļauj cerēt uz eksporta izaugsmi arī 2025. gadā kopumā.

3.14. attēls



Straujāk augot lielākajām preču grupām, tādām kā koksne un tās izstrādājumi un lauksaimniecības un pārtikas preces, pasliktinās eksporta preču diversifikācijas rādītājs, turpretī, straujāk attīstoties salīdzinoši mazākām eksporta grupām, šis rādītājs uzlabojas. Diversifikācijas rādītājs pēdējo gadu laikā ir svārstīgs. Piemēram, 2023. gadā, sarūkot koksnes un tās

izstrādājumu cenām, būtiski samazinājās tās eksports, kas pozitīvi ietekmēja arī preču diversifikācijas rādītāju. Savukārt 2024. un 2025. gadā eksporta preču diversifikācijas rādītājs nav būtiski mainījies.

Līdzīgs process ir vērojams arī preču eksporta diversifikācijā pa valstīm. Apgūstot jaunus eksporta tirgus, šis rādītājs pieaug, bet, straujāk palielinoties eksportam uz lielākajām partnervalstīm, rādītājs pasliktinās. Pēdējos divos gados preču diversifikācija pa valstīm nav būtiski mainījusies.

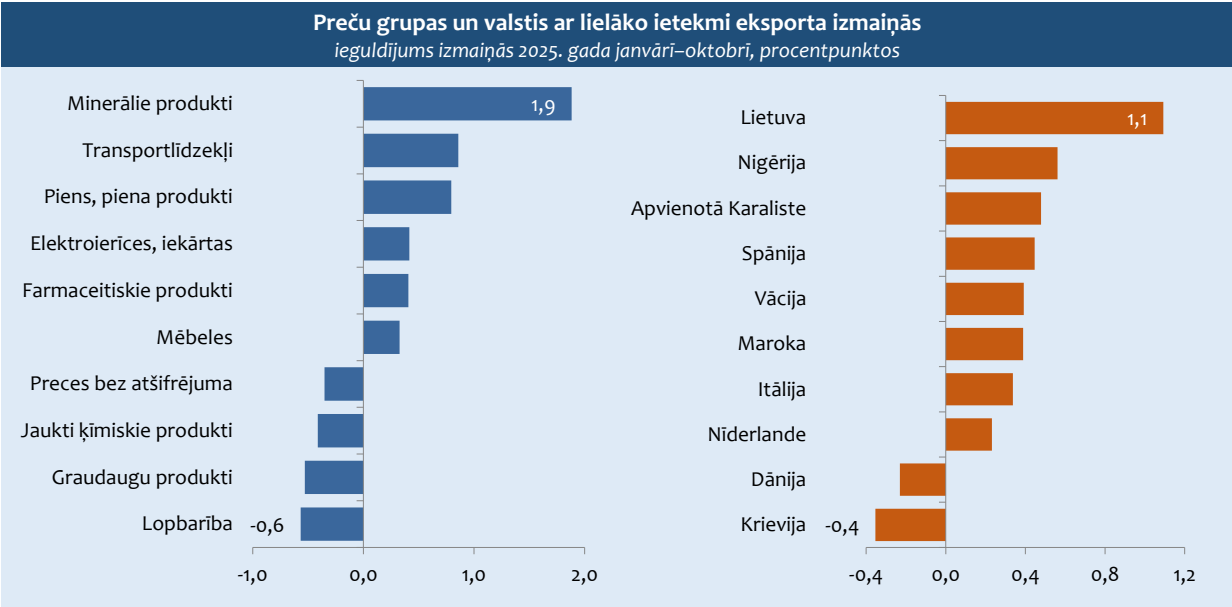
3.3. tabula

Preču eksports						
procentos, faktiskajās cenās						
	2024			2025 Jan-Okt		
	struktūra	izmaiņas	ieguldījums izmaiņās	struktūra	izmaiņas	ieguldījums izmaiņās
Pavisam	100	-0,8	-0,8	100	4,3	4,3
Lauksaimniecības un pārtikas produkti	23,1	0,8	0,2	22,4	1,8	0,4
Minerālie produkti	7,6	-3,5	-0,3	9,2	27,1	2,0
Ķīmiskās rūpniecības preces	12,3	4,1	0,5	11,7	0,0	0,0
Vieglās rūpniecības preces	4,0	10,2	0,4	4,2	7,0	0,3
Koksne un tās izstrādājumi	16,1	5,9	0,9	15,5	0,8	0,1
Metāli un to izstrādājumi	6,1	-6,3	-0,4	6,0	-0,7	-0,0
Mehānismi, ierīces un elektroiekārtas	15,2	-6,8	-1,1	15,2	3,0	0,5
Transportlīdzekļi	5,6	-2,3	-0,1	6,0	16,3	0,9
Pārējās preces	10,0	-7,6	-0,8	9,8	1,7	0,2

Preču eksports uz lielāko Latvijas eksporta tirgu – ES valstīm – 2023. gadā faktiskajās cenās samazinājās par 11,8 %. To lielā mērā noteica minerālo produktu eksporta vērtības samazinājums, ko daļēji kompensēja elektroierīču un iekārtu, kā arī transportlīdzekļu eksporta pieaugums uz ES valstīm. Arī 2024. gadā eksporta samazinājumu uz ES valstīm (par 0,8 %) pamatā noteica minerālo produktu eksporta vērtības kritums.

2025. gadā eksports uz ES valstīm ir atgriezies pie izaugsmes – par 4,6 % – tostarp gada desmit mēnešos būtiski pieaugot piena un piena produktu, transportlīdzekļu eksporta grupām. Valstu griezumā lielākie pieaugumi vērojami uz Lietuvu, Spāniju, Vāciju un Itāliju.

3.15. attēls



Preču eksports uz **NVS valstīm** pēdējo gadu laikā arvien samazinās. 2023. un 2024. gadā faktiskajās cenās tas saruka par attiecīgi 0,9 % un 10 %. Eksporta samazinājumu 2024. gadā būtiski ietekmēja mehānismu un ierīču, farmācijas produktu, kā arī elektroierīču un iekārtu eksporta vērtības kritums.

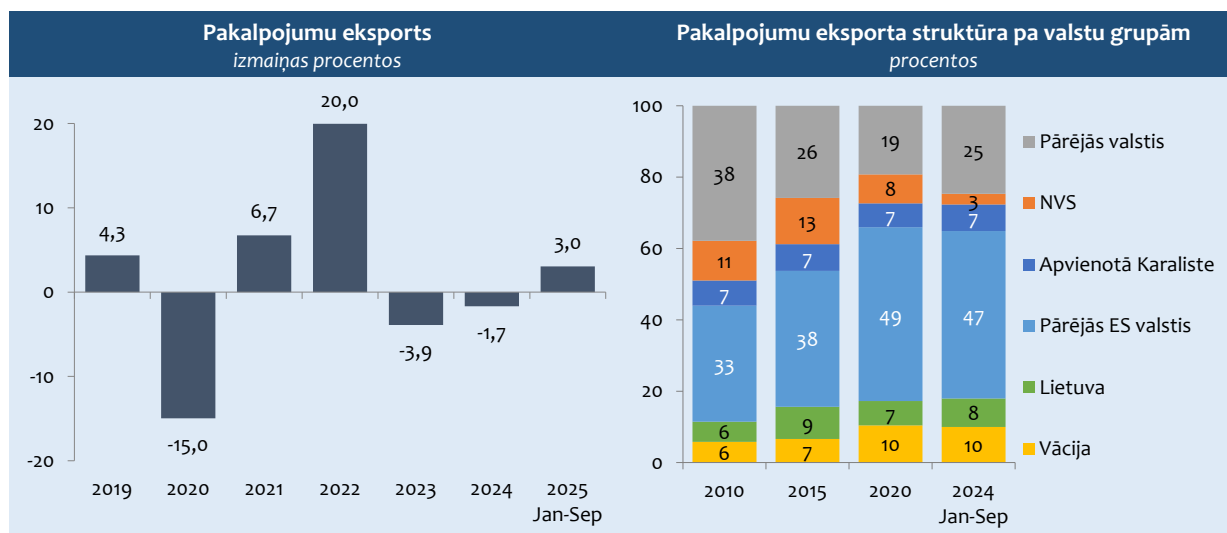
Līdzīgas tendences preču eksportam uz NVS valstīm saglabājas arī 2025. gadā – gada desmit mēnešos samazinājums par 6,8 %, tostarp uz Krieviju par 6,3 %. Lielākais samazinājums šajā valstu grupā bija dzērienu eksportam. Eksports uz Krieviju joprojām veido nelielu daļu no visa eksporta uz NVS valstīm.

Preču eksports uz pārējām valstīm, izņemot ES un NVS valstis, 2023. gadā, līdzīgi kā kopējais eksports, faktiskajās cenās samazinājās par 11,9 %, bet 2024. gadā – pieauga par 2,5 %. Šo pieaugumu būtiski ietekmēja koksnes un tās izstrādājumu un minerālo produktu eksporta izaugsme.

Eksporta izaugsme ārpus ES un NVS turpinās arī 2025. gadā. Gada desmit mēnešos eksports uz šīm valstīm pieauga par 7,4 %. Būtiski pieauga minerālo produktu, bet samazinājās graudaugu kultūru eksports. Valstu griezumā lielākie pieaugumi vērojami uz Nigēriju, Maroku un Apvienoto Karalisti.

Pakalpojumu eksporta izaugsmi 2020. gadā būtiski ietekmēja Covid-19 pandēmijas dēļ noteiktie ceļošanas, ēdināšanas un citu pakalpojumu ierobežojumi. 2020. gadā kopumā pakalpojumu eksports būtiski samazinājās. Straujākais kritums bija vērojams no 2020. gada vidus līdz 2021. gada sākumam. No 2021. gada 2. ceturkšņa daļēji bāzes efekta ietekmē pakalpojumu eksporta apjomi atsāka palielināties salīdzinoši straujos tempos. Strauji pakalpojumu eksporta izaugsmes tempi saglabājās arī 2022. gadā, kad trīs ceturkšņos pakalpojumu eksporta vērtības pieaugums pārsniedza 20 %, kas bija straujākā pakalpojumu eksporta izaugsme kopš 1996. gada.

3.16. attēls



Pakalpojumu eksporta izaugsme 2023. gada pirmajā pusē bija pozitīva, bet otrajā – izteikti negatīva, kas arī noteica kopējo pakalpojuma eksporta apjomu kritumu. Jāatzīmē, ka straujo eksporta cenu kāpuma dēļ faktiskajās cenās pakalpojumu eksports bija lielāks nekā pirms gada. 2024. gadā saglabājas negatīva pakalpojumu eksporta izaugsme, tomēr ik ceturksni apjomu kritumi mazinās – no -6,1 % gada sākumā līdz +8 % 3. ceturksnī. Faktiskajās cenās pakalpojumu eksports 2024. gadā pieauga par 3,6 %.

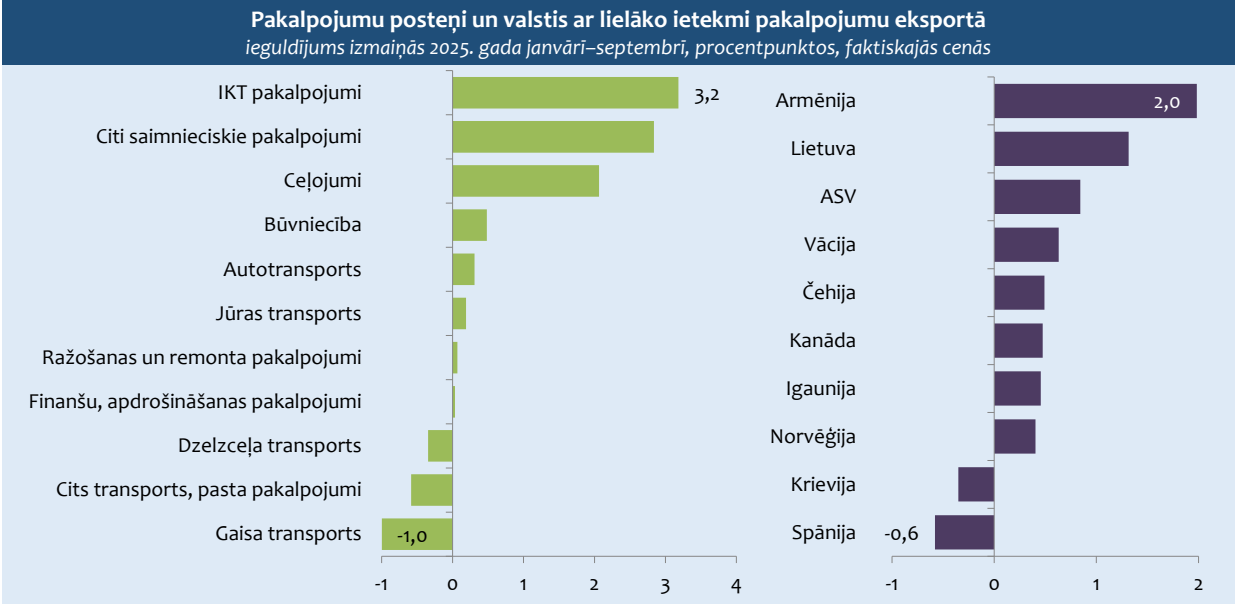
Līdz 2019. gadam aptuveni 40 % no pakalpojumu eksporta, kā ierasts, veidoja ienākumi no pārvadājumiem. Nākamie gadi pārvadājumu eksportam nav bijuši veiksmīgi. 2019. gadā pārvadājumu eksports bija līdzīgs kā gadu iepriekš. 2020. gadā Covid-19 ietekmē visu transporta veidu pārvadājumu eksports būtiski samazinājās. Nedaudz mērenāk saruka autotransporta eksporta pakalpojumu vērtība. 2021. gadā transporta pakalpojumu eksporta attīstība bija līdzīga kopējā pakalpojumu eksporta tendencēm. 2022. gadā visu transporta veidu pakalpojumu eksports pieauga, būtiskāk – aviopārvadājumu un autotransporta pārvadājumu, mērenāk – jūras un dzelzceļa transporta pārvadājumu.

3.4. tabula

Pakalpojumu eksports						
procentos, faktiskajās cenās						
	2024			2025 Jan-Sep		
	struktūra	izmaiņas	ieguldījums izmaiņās	struktūra	izmaiņas	ieguldījums izmaiņās
Kopā	100	3,6	3,6	100	7,9	7,9
Pārvadājumi, tostarp:	31,8	3,7	1,2	28,6	-4,5	-1,5
– jūras transports	1,9	-11,7	-0,3	1,9	10,3	0,2
– gaisa transports	12,1	7,4	0,9	10,6	-8,2	-1,0
– dzelzceļa transports	1,1	-33,1	-0,6	0,8	-29,0	-0,4
– autotransports	15,1	7,2	1,1	14,4	2,1	0,3
– citi transporta pakalpojumi	1,6	9,9	0,1	1,0	-36,2	-0,6
Ceļojumi	16,3	7,5	1,2	17,6	12,5	2,1
Citi pakalpojumi, tostarp:	51,9	2,3	1,2	53,8	14,3	7,2
– būvniecības pakalpojumi	5,0	7,5	0,4	4,9	10,3	0,5
– finanšu un apdrošināšanas pakalpojumi	2,3	1,7	0,0	1,9	1,8	0,0
– IKT pakalpojumi	17,5	6,7	1,1	19,0	18,8	3,2
– citi komercpakalpojumi	25,9	-1,6	-0,4	26,5	11,9	3,0
– pārējie pakalpojumi	1,2	11,6	0,1	1,5	35,7	0,4

2023. gadā transporta pakalpojumu eksporta pieaugumu noteica būtisks aviotransporta eksporta vērtības palielinājums, savukārt pārējo transporta pakalpojumu veidu eksports samazinājās. 2024. gadā pārvadājumu pakalpojumu eksporta izaugsmi noteica aviotransporta un autotransporta pakalpojumu eksporta pieaugums. Savukārt 2025. gada trīs ceturkšņos pārvadājumu eksporta apjomi samazinājās, galvenokārt gaisa un dzelzceļa transporta pārvadājumu, kā arī transporta pakalpojumu eksporta sarukuma dēļ.

3.17. attēls



2021. gadā Covid-19 krīzes ietekmē nedaudz samazinājās ienākumi no ārvalstu tūristiem, savukārt 2022. gadā tie strauji pieauga, pārsniedzot pirmspandēmijas līmeni. Arī 2023. gadā ienākumi no ārvalstu tūristiem turpināja augt, veidojot būtisku ieguldījumu kopējā pakalpojumu eksporta attīstībā. Stabila izaugsme ceļojumu eksportam saglabājās arī 2024. gadā, kā arī 2025. gada trīs ceturkšņos. Stabili aug arī IKT un būvniecības pakalpojumu eksporta apjomi.

Nedaudz mazāk par 60 % no kopējā Latvijas pakalpojumu eksporta līdz 2018. gadam bija saistīti ar ES valstīm, savukārt 2020. gadā šis īpatsvars būtiski pieauga – līdz 66 %. Līdzīgs īpatsvars pakalpojumu eksportam uz ES valstīm saglabājas arī pēdējos gados.

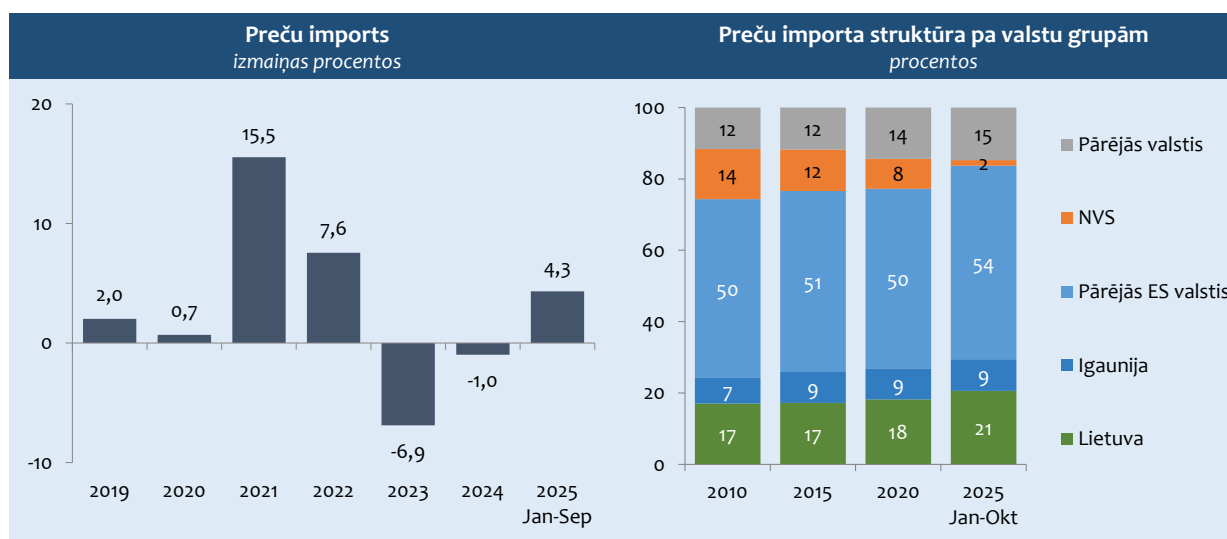
Ēksporta apjomi uz ES valstīm 2025. gada trīs ceturkšņos palielinājās nedaudz mērenāk nekā kopējie apjomi – par 6,5 %. Šajā laika posmā straujāk auga ceļojumu, citu saimnieciskās darbības pakalpojumu un IKT pakalpojumu eksporta vērtība, bet samazinājās gaisa transporta eksports.

IMPORTS

Latvijas preču un pakalpojumu importa izaugsmei 2017.–2020. gadā bija lejupejoša tendence. Vāja importa izaugsme 2019.–2020. gadā bija saistīta ar mazo iekšzemes pieprasījumu Covid-19 pandēmijas ietekmē. Taču 2021. gadā pieprasījums sāka strauji augt un importa pieauguma tempi bija straujākie pēdējo gadu laikā. Arī 2022. gadā importa apjomi ievērojami pārsniedza iepriekšējā gada līmeni. Palielinājās gan preču, gan pakalpojumu imports. Lai arī 2023. gadā pakalpojumu imports turpināja stabili augt – par 4,3 %, preču imports samazinājās par 6,9 %, kas arī noteica kopējā importa samazinājumu par 3,9 %. 2024. gadā preču imports nedaudz saruka, savukārt straujāk samazinājās pakalpojumu imports. Turpretī 2025. gads preču un pakalpojumu importam ir labvēlīgs, augot iekšzemes pieprasījumam, palielinās gan preču, gan arī pakalpojumu imports.

Preču importa samazinājumu 2024. gadā lielākoties ietekmēja minerālo produktu, mehānismu un ierīču, elektroierīču un iekārtu, kā arī transportlīdzekļu importa vērtības samazinājums. To daļēji ietekmēja arī šīs preču grupas importa cenu samazinājums. Savukārt to nedaudz kompensēja ķīmiskās rūpniecības preču importa pieaugums. Savukārt 2025. gada desmit mēnešos bija vērojams stabils preču importa vērtības kāpums. Būtiski auga to preču grupu imports, kurās pirms gada bija vērojami lielākie kritumi – elektroierīces un iekārtas, minerālie produkti, transportlīdzekļi, mehānismi un ierīces.

3.18. attēls



Imports no ES valstīm 2024. gadā faktiskajās cenās samazinājās, līdzīgi kā kopējais preču imports. Importa samazinājumu no ES noteica tās pašas importa preču grupas, kas noteica kopējo importa samazinājumu. 2025. gada desmit mēnešos preču imports no ES valstīm, līdzīgi kā kopējais imports, auga strauji – par 8,6 %. Izaugsmi veidoja tās pašas preču grupas kā kopējā importā, kā arī farmācijas produkti.

Importā no NVS valstīm ierasti ap 98 % veidoja imports no Krievijas un Baltkrievijas, 2021. gadā tas sasniedza pat 99 %. Savukārt, sākoties Krievijas izvērstajai karadarbībai Ukrainā, dažādu ES un Latvijas ieviesto ierobežojošo pasākumu dēļ 2025. gada desmit mēnešos imports no Krievijas un Baltkrievijas veidoja attiecīgi vien 32 % un 21 % no visa importa no NVS. Preču imports no Kazahstānas šajā laika posmā veidoja 31 % no visa importa no NVS valstīm.

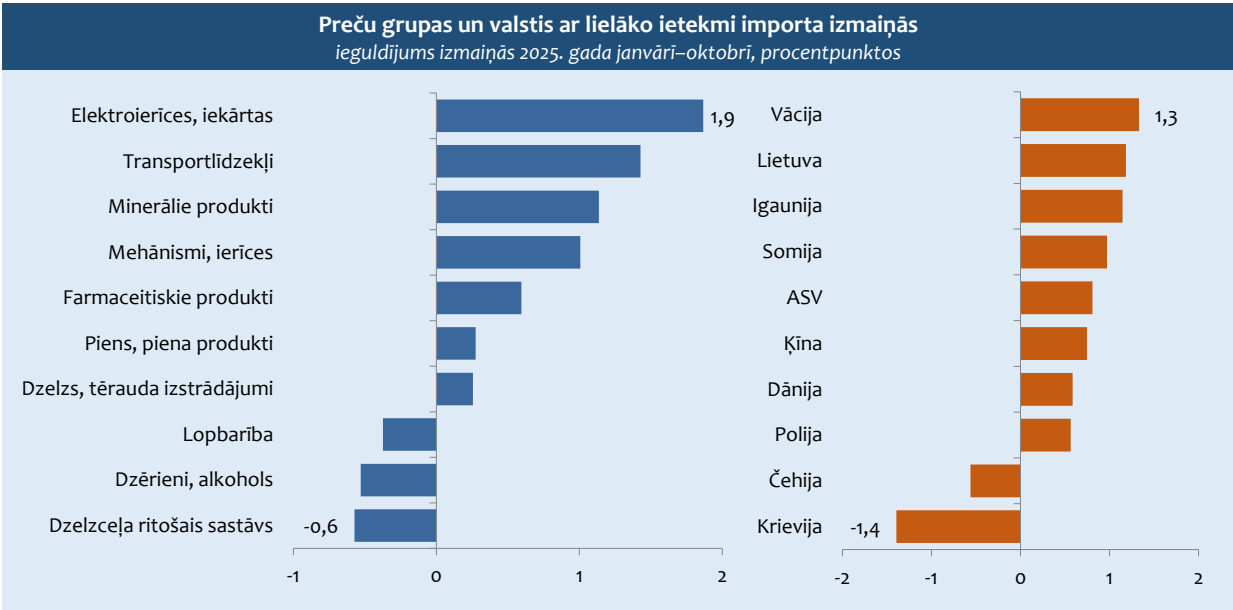
Pastiprinot sankcijas, imports no NVS valstīm faktiskajās cenās 2024. gadā samazinājās par 25 %. To galvenokārt noteica minerālo un graudaugu produktu importa vērtības kritums. Strauji imports no NVS valstīm turpina sarukt arī 2025. gadā, kad desmit mēnešos tas bija vien puse no pagājušā gada attiecīgā perioda vērtības.

3.5. tabula

Preču imports						
procentos, faktiskajās cenās						
	2024			2025 Jan-Okt		
	struktūra	izmaiņas	ieguldījums izmaiņās	struktūra	izmaiņas	ieguldījums izmaiņās
Pavisam	100	-4,4	-4,4	100	7,3	7,3
Lauksaimniecības un pārtikas produkti	20,2	-1,4	-0,3	18,9	-0,5	-0,1
Minerālie produkti	11,5	-11,6	-1,4	11,4	10,6	1,2
Ķīmiskās rūpniecības preces	16,5	2,7	0,4	16,6	6,3	1,1
Vieglās rūpniecības preces	5,2	1,9	0,1	5,3	8,8	0,5
Koksne un tās izstrādājumi	2,5	-3,3	-0,1	2,6	9,31	0,2
Metāli un to izstrādājumi	6,6	-3,8	-0,2	6,5	2,4	0,2
Mehānismi, ierīces un elektroiekārtas	18,8	-9,0	-1,8	20,0	15,5	2,9
Transportlīdzekļi	9,9	-10,1	-1,1	9,9	9,1	0,9
Pārējās preces	8,9	-1,0	-0,1	8,8	5,8	0,5

Pārējo valstu grupā, izņemot ES un NVS valstis, imports 2024. gadā samazinājās nedaudz – par 1,5 %, ko būtiski ietekmēja elektroierīču un iekārtu, tādu kā gaisa kuģu un to daļu, importa vērtības kritums, savukārt pieauga minerālo produktu imports. 2025. gada desmit mēnešos preču imports no pārējām valstīm strauji auga – par 16 %. To pozitīvi ietekmēja būtisks elektroiekārtu, kā arī mehānismu un ierīču importa kāpums.

3.19. attēls

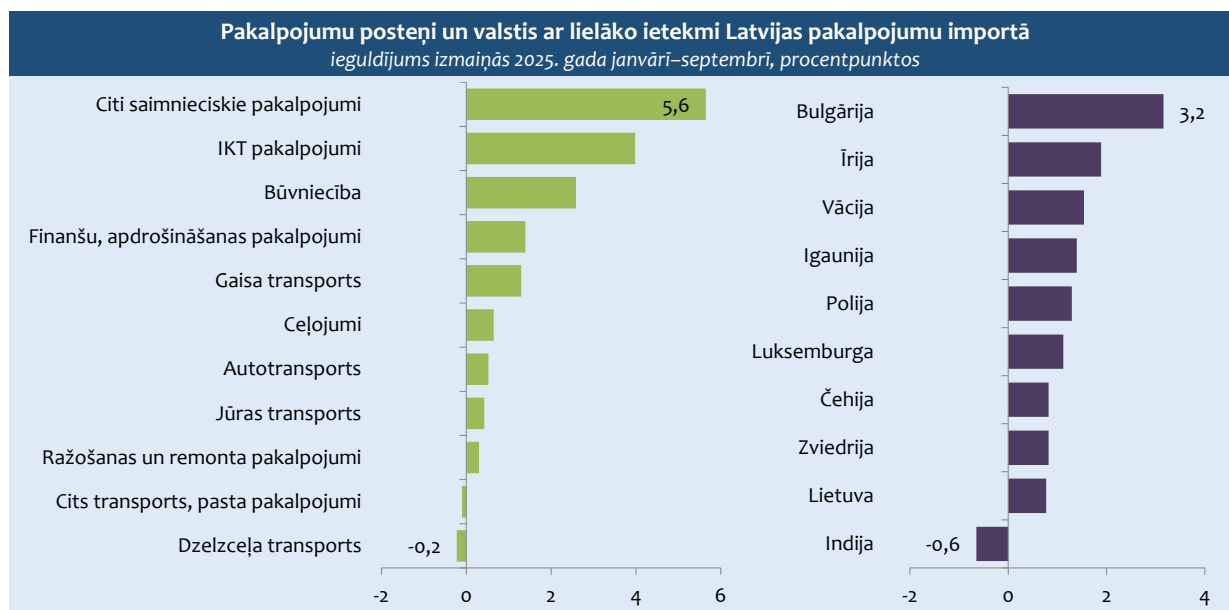


Preču importa struktūrā pēc to gala lietojuma pēdējo gadu laikā pakāpeniski samazinās kapitālpreču importa daļa. Starppatēriņa preču īpatsvaram būtiski nemainoties, nedaudz pieaug patēriņa preču, kā arī vieglo automobiļu un citu neklasificētu preču importa īpatsvars.

Pakalpojumu importa izaugsme 2021.–2022. gadā bija strauja, ko daļēji ietekmēja arī bāzes efekts. 2022. gadā būtiski palielinājās ar tirdzniecības starpniecību saistīto un ceļojumu pakalpojumu importa apjomi. Strauji auga transporta pakalpojumu, it īpaši avio pārvadājumu, imports. Lai arī lēnākos tempos, tomēr 2023. gadā pakalpojumu imports turpināja palielināties. To veicināja ceļojumu un aviopārvadājumu importa izaugsme. 2024. gadā pakalpojumu imports pieauga par 1,4 %. Būtiski auga IKT, būvniecības un ceļojumu pakalpojumu imports. 2025. gada trīs ceturkšņos pakalpojumu imports pieauga par 17,1 %. Straujāk auga tirdzniecības starpniecības, IKT un būvniecības pakalpojumu imports.

Aptuveni divas trešdaļas no visiem pakalpojumiem Latvijai sniedz ES valstis. Pakalpojumu importa īpatsvars no ES valstīm 2019. gadā bija 57 %, bet 2025. gada trīs ceturkšņos – 69 %. No Krievijas importēto pakalpojumu vērtība ir samazinājusies gandrīz līdz nullei.

3.20. attēls



4. NOZARU IEGULDĪJUMS

4.1. DINAMIKA UN STRUKTŪRA

2009.–2010. gadā, samazinoties darbaspēka izmaksām, uzlabojās Latvijas ražotāju konkurētspēja, kas bija pamats eksporta pieaugumam un līdz ar to arī tirgojamo nozaru (lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības, rūpniecības, kā arī transporta pakalpojumu) attīstībai. Mainījās tautsaimniecības struktūra. 2010. gadā šo nozaru īpatsvars sasniedza 33,9 % no kopējās pievienotās vērtības, bet 2024. gadā – 25,7 %. 2024. gadā, salīdzinot ar 2010. gadu, ir pieaudzis būvniecības, komercpakalpojumu un sabiedrisko pakalpojumu nozares īpatsvars, turpretī samazinājies ir lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības, apstrādes rūpniecības, pārējās rūpniecības, transporta, tirdzniecības un izmitināšanas īpatsvars. Analizējot ekonomikas struktūru citā skatījumā, redzams, ka 2024. gadā ražojošās nozares (lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība, rūpniecība, kā arī būvniecība) veidoja 25,9 %, bet pakalpojumu nozares – 74,1 % no kopējās pievienotās vērtības. Salīdzinot ar 2010. gadu, ražojošo nozaru īpatsvars ir samazinājies, ko noteica rūpniecības nozaru īpatsvara sarukums.

Kopš 2011. gada IKP ir pieaudzis vidēji par 2,4 % gadā.

4.1. tabula

Tautsaimniecības struktūra Pievienotā vērtība, procentos							
	2000	2008	2010	2016	2020	2024	2025 Jan-Sep
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	5,1	3,5	4,6	3,8	4,7	4,6	5,3
Apstrādes rūpniecība	15,6	11,3	13,7	12,1	13,2	11,4	10,5
Pārējā rūpniecība	4,3	3,5	4,9	4,4	3,6	3,8	3,4
Būvniecība	7,2	10,7	4,9	5,5	6,6	6,0	6,3
Tirdzniecība, izmitināšana un ēdināšana	16,0	16,8	18,1	17,3	16,9	15,9	15,7
Transports un uzglabāšana	12,2	9,8	10,7	9,5	7,1	5,8	5,7
Citi komercpakalpojumi	23,1	27,3	26,8	30,9	29,5	31,9	32,4
Sabiedriskie pakalpojumi	16,5	17,1	16,3	16,5	18,4	20,6	20,7
Kopā	100	100	100	100	100	100	100

2016.–2018. gadā ekonomikas izaugsme bija strauja, ko veicināja privātā patēriņa un eksporta kāpums, kā arī aktīvāka ES fondu apguve. Savukārt 2019. gadā izaugsme kļuva ļoti mērena palēninātās ES ekonomikas un līdz ar to lēnāka eksporta pieauguma dēļ. Izaugsmi visvairāk balstīja lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozares, bet pakalpojumu nozarēs apjomi saruka, īpaši finanšu sektorā.

2020. gadā Covid-19 krīze negatīvi ietekmēja gandrīz visas nozares un lielākā ietekme bija apjomu kritumam lielā daļā pakalpojumu nozaru un būvniecībā. Ekonomikai atlabstot, 2021. gadā izaugsme bija vērojama visās nozarēs, izņemot būvniecību, izmitināšanu un izglītību. Lielākā ietekme bija apjomu kāpumam tirdzniecībā un apstrādes rūpniecībā.

Latvijas ekonomika 2022. gadā turpināja atveseļoties, tomēr ekonomikas attīstību būtiski ietekmēja Krievijas iebrukuma Ukrainā izraisītie piegāžu ķēžu pārrāvumi, energoresursu un pārtikas sadārdzināšanās izraisītais inflācijas kāpums, kā arī globālā pieprasījuma samazināšanās. Apjomi samazinājās visās ražojošajās nozarēs, izņemot ieguves rūpniecību, bet pieauga visās pakalpojumu nozarēs, izņemot izglītību.

2023. gadā ekonomikas attīstību turpināja ietekmēt ģeopolitiskā situācija un nenoteiktība, augstās cenas un banku procentu likmju celšanās. Apjomi samazinājās lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā, kā arī visās rūpniecības nozarēs, kas lielā mērā bija saistīts ar eksporta iespēju pasliktināšanos. Apjomi samazinājās lielā daļā pakalpojumu nozaru, kur lielākā ietekme bija apjomu kritumam transporta nozarē. Strauji pieauguma tempi bija vērojami būvniecībā, ko veicināja pasūtītāju aktivitātes pieaugums, kā arī nozares trīs gadu recesijas zemo bāzes efekts.

4.1. attēls

Pievienotās vērtības struktūra																
2024. gadā, procentos*																
Tirdzniecība				Apstrādes rūpniecība					Valsts pārvalde un aizsardzība							
				Kokapstrāde 2,4 %		Pārtikas ražošana 2,0 %										
				Metāl- apstrāde 1,1 %		C23 0,7 %	C32-33 0,6 %	C26 0,5 %								
				C29-30 0,5 %	C31 0,5 %	C28 0,3 %	C18 0,3 %									
				C21 0,7 %	C27 0,5 %	C13-15 0,4 %	C20 0,3 %	C22 0,3 %								
Vairumtirdzniecība 6,5 %		Mazumtirdzniecība 5,4 %														
Auto tirdzniecība 1,9 %																
Operācijas ar nekustamo īpašumu				Būvniecība			Veselības aizsardzība un sociālā aprūpe			Transports un uzglabāšana						
												Ēku būvniecība 2,6 %		Specializētie būvdarbi 2,0 %		
												Inženierbūvniecība 1,4 %				
Nosacītā īre 4,6 %																
Īpašumu apsaimniekošana 4,4 %				Izglītība			Finanšu un apdrošināšanas darbības		Administratīvie un apkalpojošie dienesti		Enerģētika					
													Finanšu pakalpojumi 3,3 %			
													Apsardzes pakalp. 1,6 %			
													N78 0,6 %			
													N77 0,8 %			
Informācijas un komunikācijas pakalpojumi				Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi			Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība		Māksla, izklaide, atpūta		Ūdens apgāde, notekūdeņi, atkritumi					
													Mēžsaimniecība 2,7 %			
													Augkopība, lopkopība 1,7 %			
													R92 0,9 %		R93 0,4 %	R 91
													Izmītināšanas un ēdināšanas pakalpojumi		Izmītināšana 0,6 %	
Datorprogrammēšana 4,9 %																

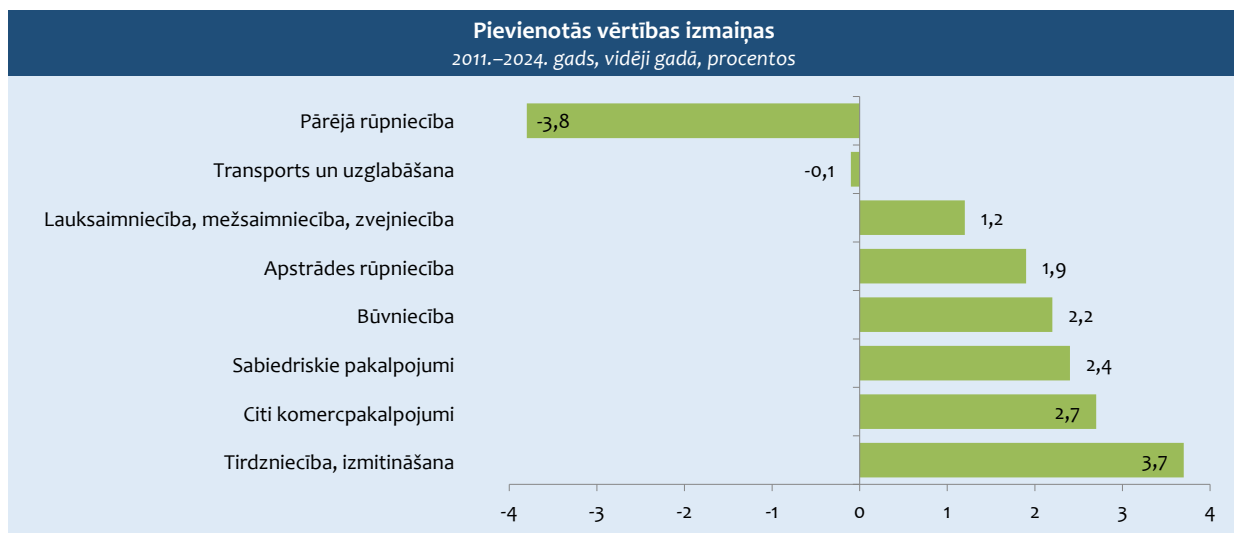
Lai gan inflācija 2024. gadā stabilizējās, ārējās vides radītais spiediens, īpaši eksportējošajās un ar investīcijām saistītajās nozarēs, saglabāja ekonomisko aktivitāti zemu, un IKP pieaugums atsākās tikai gada otrajā pusē. Ražojošajās nozarēs turpinājās kritums palēnināta eksporta dēļ, savukārt pakalpojumu apjomi kopumā palika gandrīz nemainīgi. Lielāko negatīvo ietekmi radīja apjomu sarukums transporta jomā, apstrādes rūpniecībā un būvniecībā, savukārt ietekmīgākais pieaugums bija valsts pārvaldē un aizsardzībā, administratīvajos pakalpojumos, lauksaimniecībā un tirdzniecībā.

2025. gadā, ekonomikai atgūstoties spēcīgāka ārējā pieprasījuma un investīciju kāpuma dēļ, apjomi pieauga lielākajā daļā pakalpojumu nozaru, apstrādes rūpniecībā un būvniecībā un lielāko ietekmi deva apstrādes rūpniecības tirdzniecības un būvniecības kāpums. Kopumā 2025. gada trīs ceturkšņos IKP bija par 1,7 % lielāks nekā pirms gada.

4.2. tabula

Nozaru attīstības tendences <i>izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu, procentos</i>						
	2020	2021	2022	2023	2024	2025 Jan-Sep
Iekšzemes kopprodukts	-3,5	6,9	1,9	-0,9	0,0	1,7
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	-0,2	0,4	-13,3	-4,0	5,1	-2,6
Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde	6,2	-5,0	4,9	-19,1	15,9	-13,8
Apstrādes rūpniecība	0,8	10,2	-4,2	-2,3	-3,3	4,1
Pārtikas rūpniecība	-1,7	1,3	1,3	2,8	-0,5	6,8
Vieglā rūpniecība	-9,5	11,8	5,1	-7,2	1,6	-5,1
Kokapstrāde	4,5	3,7	-1,0	-8,4	0,0	6,4
Papīra ražošana un poligrāfija	4,7	14,0	-2,7	-23,0	7,0	6,3
Ķīmiskā rūpniecība	-1,8	14,8	4,1	-7,7	-8,6	2,3
Nemetālisko minerālu ražošana	-1,4	4,4	5,4	-16,8	4,1	13,3
Metālapstrāde	-5,6	5,8	16,1	-6,1	-4,6	2,7
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	12,1	5,7	3,5	13,6	-9,8	1,3
Mašīnu un iekārtu ražošana	-2,7	24,1	-12,3	4,2	-14,0	-1,6
Transportlīdzekļu ražošana	-15,3	17,7	19,5	-15,5	-13,6	11,8
Pārējās rūpniecības nozares	-14,2	11,8	3,8	-4,1	2,1	0,4
Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana	30,3	29,2	-40,4	-15,0	1,9	-2,7
Būvniecība	-5,8	-13,7	-4,4	6,9	-5,8	8,5
Ēku būvniecība	-7,9	-16,2	-0,1	4,8	-19,4	0,3
Inženierbūves	-7,3	-15,3	-17,3	21,9	8,5	28,8
Tirdzniecība	-4,2	19,7	5,6	2,3	0,8	2,8
Mazumtirdzniecība	1,5	-3,5	3,1	-2,2	0,9	0,8
Transports un uzglabāšana	-15,9	4,9	3,5	-10,6	-9,3	-0,4
Kravu pārvadājumi pa dzelzceļu	-42,0	-9,5	-2,1	-27,5	-28,2	-19,8
Ostās pārkrautās kravas	-27,9	-7,2	15,2	-19,6	-6,8	-1,9
Kravu pārvadājumi ar autotransportu	2,6	7,8	-0,8	-0,3	-3,1	2,0
Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi	-31,4	-4,2	35,5	8,4	1,2	4,4
Informācijas un komunikācijas pakalpojumi	0,8	12,0	8,7	-1,0	-1,0	3,5
Finanšu un apdrošināšanas darbības	-13,3	18,9	1,4	-2,4	4,8	0,6
Operācijas ar nekustamo īpašumu	-0,5	9,0	5,2	8,1	-2,6	1,4
Citi komercpakalpojumi	-1,8	4,9	5,5	-3,2	0,8	2,0
Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana	3,4	0,9	3,9	6,5	7,2	1,0
Izglītība	1,2	-0,6	-1,4	-1,3	-1,0	-0,3
Veselība un sociālā aprūpe	-3,4	6,4	8,1	-2,1	1,5	-0,7
Māksla, izklaide un atpūta	-33,8	2,8	35,6	-1,2	5,6	-0,9

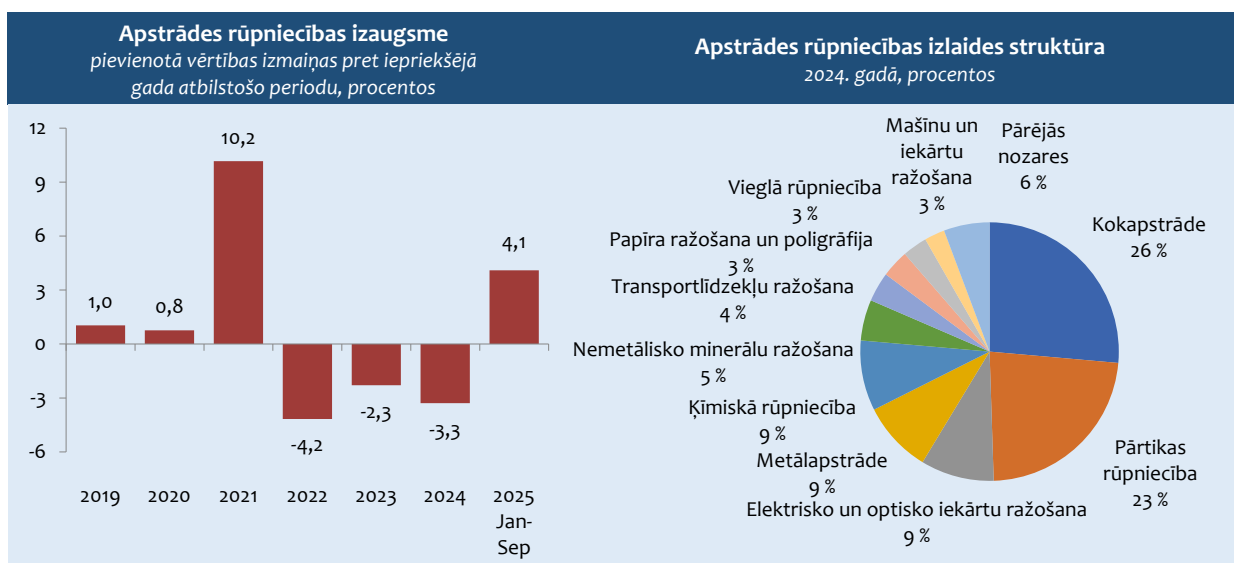
4.2. attēls



4.2. APSTRĀDES RŪPNIECĪBA

Apstrādes rūpniecības devums kopējā tautsaimniecības izaugsmē ir nozīmīgs. Sešu gadu laikā, no 2019. līdz 2024. gadam, apstrādes rūpniecības nozare vidēji ik gadu pieauga par 0,3 %.

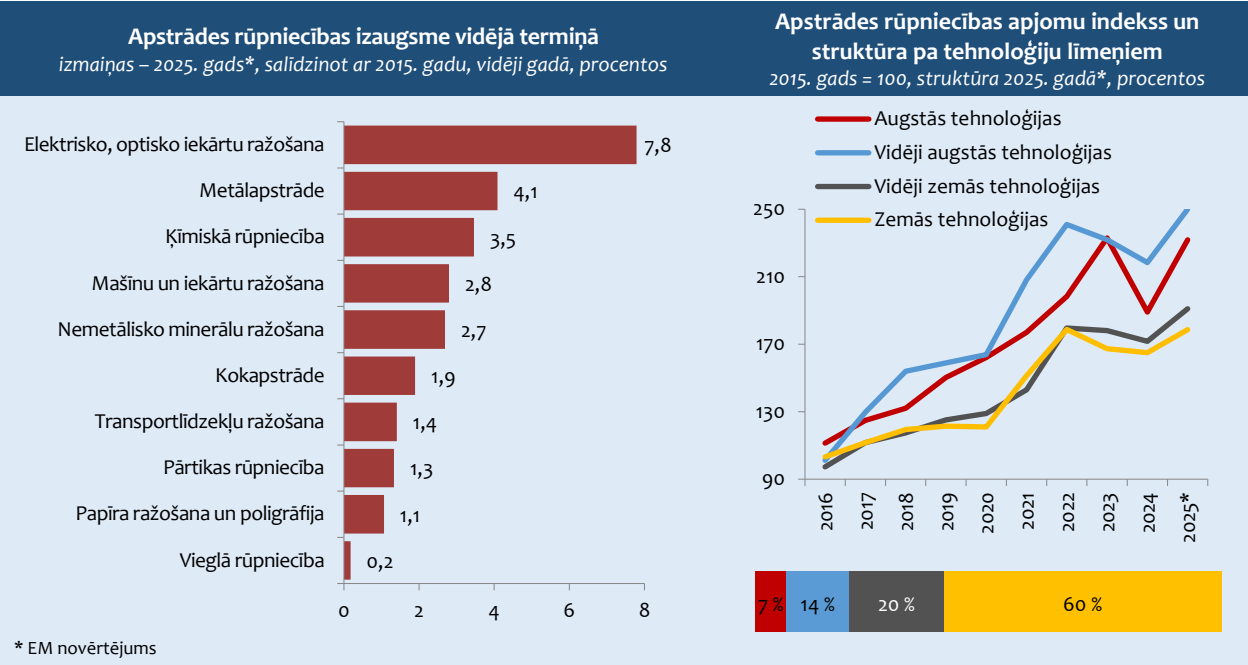
4.3. attēls



2020. gads apstrādes rūpniecībai tāpat kā ekonomikai kopumā bija izaicinājumu pilns. Iestājoties Covid-19 krīzei, aprīlī–maijā apstrādes rūpniecības apjomi samazinājās par 10,4 %, savukārt gada otrajā pusē arvien vairāk apakšnozaru uzrādīja pozitīvu pieaugumu, un kopumā 2020. gadā izlaides apjomi bija par 0,9 % mazāki nekā pirms gada.

2021. gadā apstrādes rūpniecība attīstījās dinamiski. Daļēji tas ir izskaidrojams arī ar bāzes efektu. Mērenāk apstrādes rūpniecības apjomi pieauga gada 1. ceturksnī, savukārt īpaši strauji – 2. ceturksnī, kopumā gadā sasniedzot izaugsmi 7,5 % apmērā. Ražošanas apjomu pieaugumi šajā laika posmā bija vērojami visās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs. Lielākais ieguldījums nozares attīstībā bija kokapstrādei. Būtiski pieauga arī ķīmiskās rūpniecības, elektrisko un optisko iekārtu ražošanas un citu apakšnozaru ražošanas apjomi.

4.4. attēls



2022. gada sākumā turpinājās apstrādes rūpniecības izaugsme. To veicināja strauja metālapstrādes un ķīmiskās rūpniecības ražošanas apjomu palielināšanās. Savukārt, sākot no gada otrā ceturkšņa, iezīmējās rūpniecības ražošanas apjomu samazināšanās. Kopumā 2022. gadā apstrādes rūpniecības apjomi palielinājās par 2,7 %, savukārt 2023. gadā apstrādes rūpniecības izlaide ir svārstīga – straujāk tās apjomi saruka gada sākumā, mērenāk – otrajā un trešajā ceturksnī. Nozares izlaides apjomu samazinājumu būtiski ietekmēja kokapstrādes izlaides apjomu kritums.

4.3. tabula

Apstrādes rūpniecības struktūra un nozaru attīstības tendences 2025. gada janvārī–oktobrī			
	procentos		
	Ražošanas apjomu izmaiņas	Eksporta īpatsvars nozares realizācijā	Aizņemto darba vietu struktūra*
Apstrādes rūpniecība, pavisam	5,1	65,6	100
Pārtikas un dzērienu ražošana	7,2	46,1	20,3
Vieglā rūpniecība	-4,4	82,6	7,1
Kokapstrāde	6,4	64,7	19,6
Papīra ražošana un poligrāfija	5,5	62,3	4,5
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	3,6	74,8	7,7
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	12,9	52,4	4,6
Metālu un metālu izstrādājumu ražošana	3,7	69,0	11,0
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	3,6	86,2	6,1
Mašīnu un iekārtu ražošana	0,4	87,9	3,0
Transportlīdzekļu ražošana	11,9	92,4	3,7
Pārējās apstrādes rūpniecības apakšnozares	0,2	73,6	12,1
* – dati par 2024. gada janvāri–septembri			

Līdzīga aina bija vērojama 2024. gadā – pa mēnešiem apstrādes rūpniecības izlaide ir svārstīga. Straujāk tās apjomi saruka gada sākumā, mērenāk – otrajā un trešajā ceturksnī. Nozares izlaides apjomu samazinājumu vairāk ietekmēja izlaides kritumi elektrisko un optisko iekārtu un ķīmiskās rūpniecības apakšnozarēs.

Savukārt 2025. gadā gandrīz visās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs ir vērojama izaugsme. Gada desmit mēnešos straujāk auga abas lielākās apakšnozares – kokapstrāde un pārtikas rūpniecība. Labus izaugsmes tempus uzrādīja arī nemetālisko minerālu ražošanas, transportlīdzekļu ražošanas un citas apstrādes rūpniecības apakšnozares. Savukārt izlaides apjomu samazinājums bija vērojams vieglajā rūpniecībā.

2021.–2022. gadā apstrādes rūpniecības apgrozījums faktiskajās cenas strauji pieauga. 2021. gadā straujāk auga produkcijas realizācija eksportā, mērenāk – vietējā tirgū, bet 2022. gadā pretēji – straujāk tā palielinājās vietējā tirgū, mērenāk – eksportā. 2023.–2024. gadā, samazinoties nozares izlaides apjomiem, samazinājās arī realizācija gan eksportā, gan arī vietējā tirgū.

Turpretī 2025. gada desmit mēnešos attiecīgi par 5,1 % un 6,4 % pieauga realizētās produkcijas apjomi gan vietējā tirgū, gan eksportā. To būtiskāk ietekmēja abu lielāko apstrādes rūpniecības apakšnozaru – kokapstrādes un pārtikas rūpniecības – produkcijas realizācijas apjomu pieaugumi.

Pēdējo gadu laikā, kā ierasts, tiek eksportētas aptuveni 2/3 no visas saražotās produkcijas. Eksporta īpatsvars realizācijā virs 85 % ir transportlīdzekļu, mašīnu un iekārtu, elektrisko un optisko iekārtu ražošanas apakšnozarēm. Ierasti lielākā daļa pārtikas rūpniecības produkcijas tiek realizēta vietējā tirgū.

Aptuveni 70 % no apstrādes rūpniecībā saražotās produkcijas tiek realizēts ES valstu tirgos. Realizācijas īpatsvars NVS tirgos pēdējo gadu laikā samazinās un veido mazāk nekā 1/10 no kopējiem apjomiem. Līdz ar Apvienotās Karalistes izstāšanos no ES 2020. gadā virs 20 % ir pieaugusi produkcijas realizācija pārējo valstu tirgos.

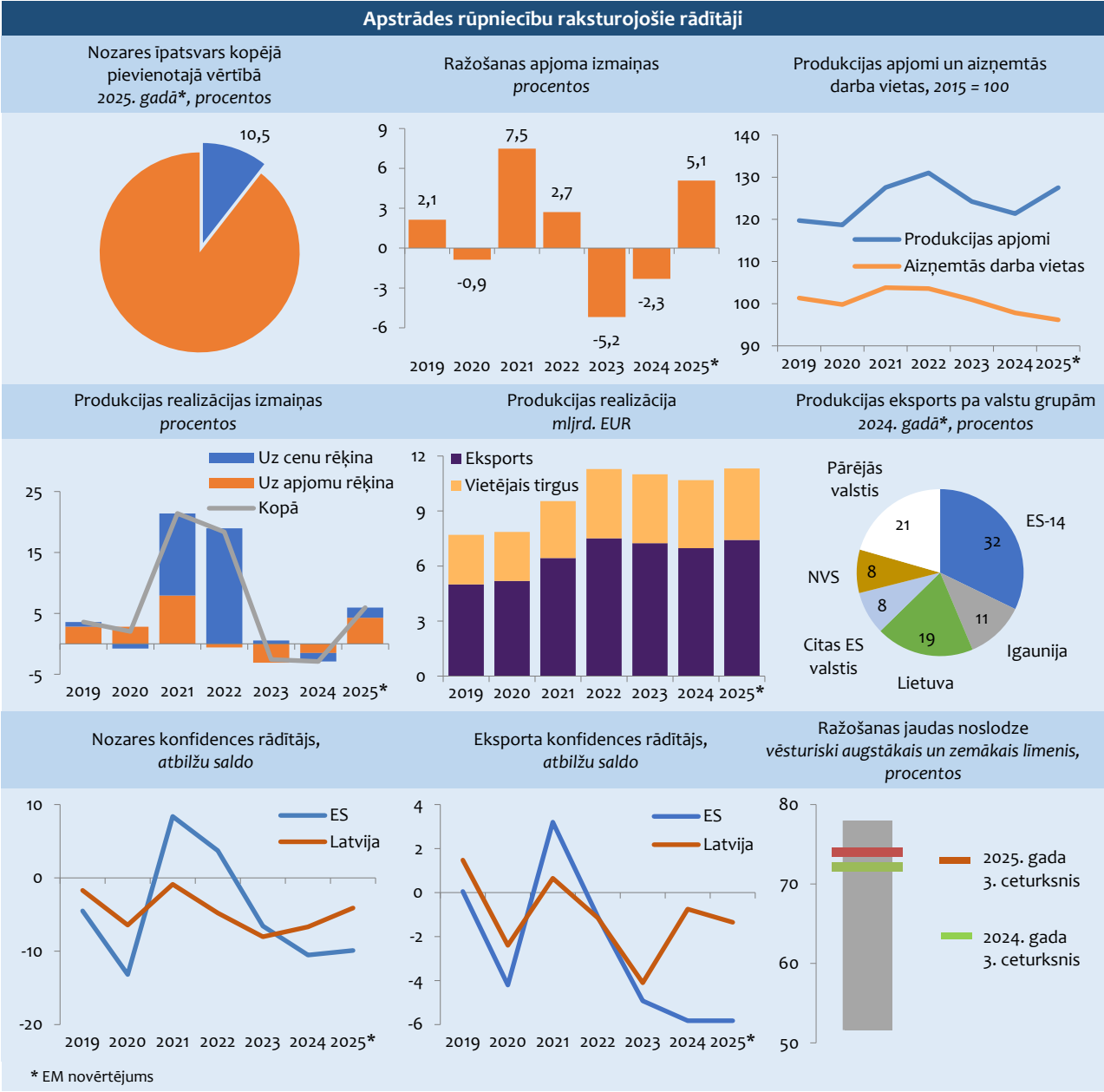
2021. gadā aizņemto darba vietu skaits apstrādes rūpniecībā palielinājās par 4,5 %, kas ir lielākais kāpums kopš 2013. gada. Lielākoties to ietekmēja darba vietu skaita pieaugums kokapstrādē, ķīmiskajā rūpniecībā un transportlīdzekļu ražošanā. Turpretī darba vietu skaita samazinājums vērojams pārtikas rūpniecībā. Savukārt, sākot no 2022. gada, aizņemto darba vietu skaits apstrādes rūpniecībā ik gadu samazinās. Trīs gadu laikā – līdz 2024. gadam – to skaits ir samazinājies par 6,6 % jeb 2,2 % ik gadu. Līdzīgas tendences aizņemtajās darba vietās saglabājas arī 2025. gadā. Gada trīs ceturkšņos to skaits ir par 1854 jeb 1,7 % mazāks nekā pirms gada. Šajā laika posmā darba vietu skaits būtiskāk samazinājās vieglās rūpniecības, metālapstrādes un nemetālisko minerālu ražošanas apakšnozarēs.

Apstrādes rūpniecības konfidences rādītājs pēdējos gados ir svārstīgs. 2022.–2023. gadā konfidencei bija izteikti negatīva tendence. Zemākie rādītāji bija vērojami nemetālisko minerālu ražošanā, kokapstrādē, mašīnu un iekārtu ražošanā. Savukārt 2024. un 2025. gadā, lai arī Latvijas uzņēmēju konfidence ir negatīva, tomēr tā ir ar pozitīvām iezīmēm un ievērojami augstāka nekā ES vidēji.

Eksporta konfidences rādītājs 2020. gadā, Covid-19 krīzes laikā, tika vērtēts izteikti negatīvi. Mazinoties Covid-19 ierobežojumiem 2021. gadā, eksporta iespēju vērtējums uzņēmēju skatījumā uzlabojās līdz pozitīvam līmenim. Pēc izteikti negatīvu eksporta iespēju vērtējuma 2022.–2023. gadā eksporta nākotnes iespējas kopš 2024. gada ir būtiski uzlabojušās un ievērojami pārsniedz vidējo ES rādītāju.

Līdz 2019. gadam ražošanas jaudu noslodzes līmenim apstrādes rūpniecībā bija augoša tendence, kad tas pārsniedza 76 % līmeni. Izmaiņas ieviesa Covid-19 krīze, kad apstrādes rūpniecības ražošanas jaudu noslodzes līmenis 2020. gadā būtiski samazinājās. 2021.–2022. gadā ražošanas jaudu noslodzes līmenis atsāka augt, bet 2023.–2024. gadā tas samazinājās līdz 2016. gada līmenim.

4.4. attēls



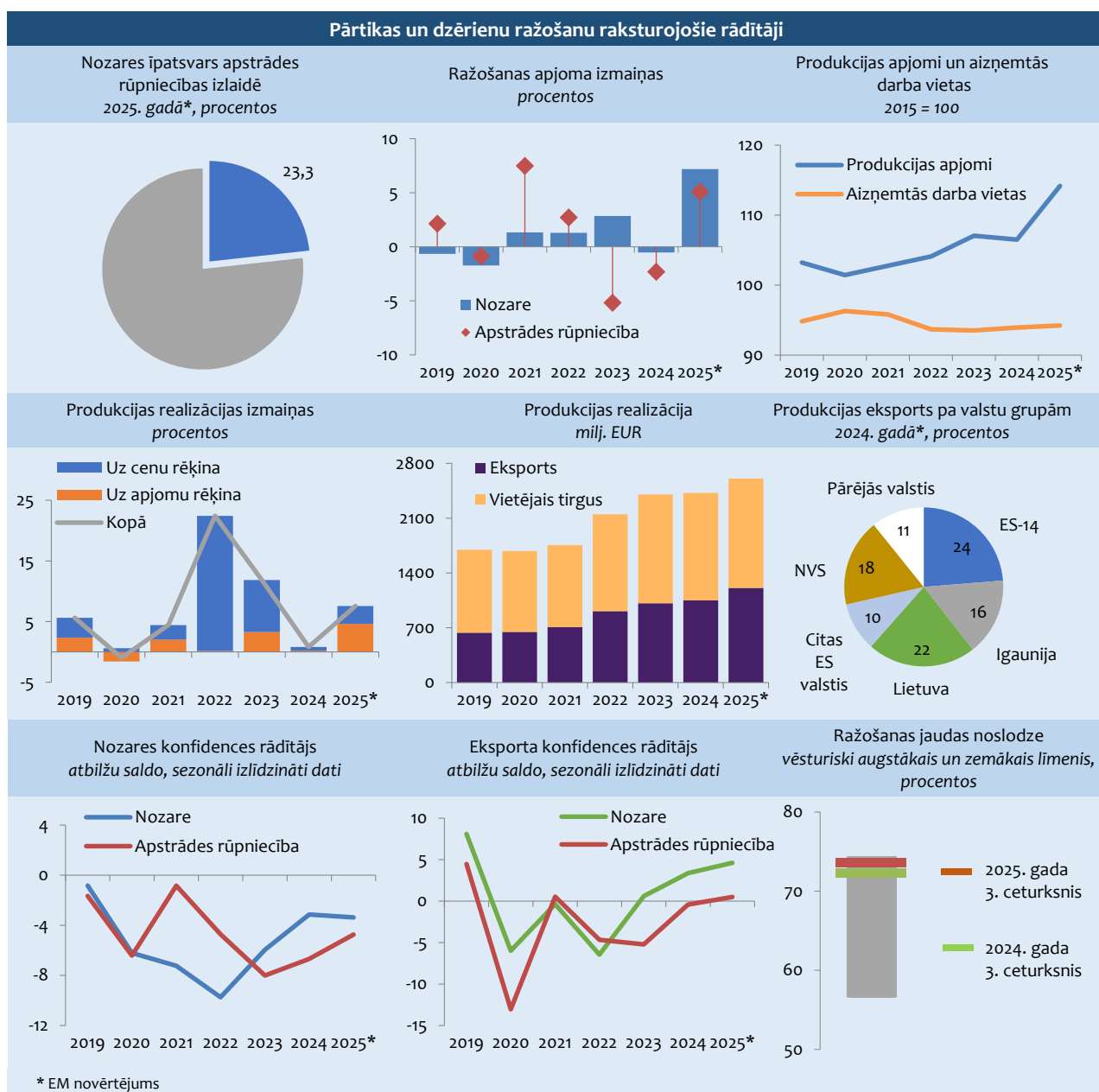
Pārtikas un dzērienu ražošanas nozare ir otra lielākā apstrādes rūpniecības nozare Latvijā gan pēc izlaides, gan pēc aizņemto darba vietu skaita. Lai arī tā lielāko daļu produkcijas realizē vietējā tirgū, tomēr pēdējos gados realizācijas apjomu īpatsvars eksportā lēnām palielinās. Jāatzīmē, ka arvien vairāk ražotāju pārorientējas uz drošākiem noieta tirgiem. Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, kad galvenais nozares produkcijas noieta tirgus bija NVS valstis, tostarp Krievija, pašlaik situācija ir mainījusies, un tirgus ir pārorientēties uz ES valstīm. Jāatzīmē ka uz NVS valstīm joprojām tiek eksportēta liela daļa saražoto dzērienu.

2023. gads nozarei bija daļēji veiksmīgs, palielinājās pārtikas, bet samazinājās dzērienu ražošanas apjomi. Līdzīga aina bija vērojama 2024. gadā. Arī 2025. gada desmit mēnešos turpina samazināties dzērienu ražošanas apjomi, savukārt pārtikas produktu ražošana uzrāda straujāko izaugsmi pēdējo gadu laikā.

2025. gada desmit mēnešos nozares apgrozījums gan vietējā tirgū, gan eksportā pieauga.

Aizņemto darba vietu skaits pārtikas rūpniecībā pēc pieauguma 2020. gadā nākamajos divos gados nedaudz samazinājās. Savukārt kopš 2023. gada tas lēnām pieaug. Nozares konfidences rādītājs līdz 2022. gadam bija izteikti negatīvs, bet, sākot no 2023. gada, tas būtiski uzlabojas. Arī eksporta konfidence pēdējos divos gados tiek vērtēta pozitīvi.

4.5. attēls

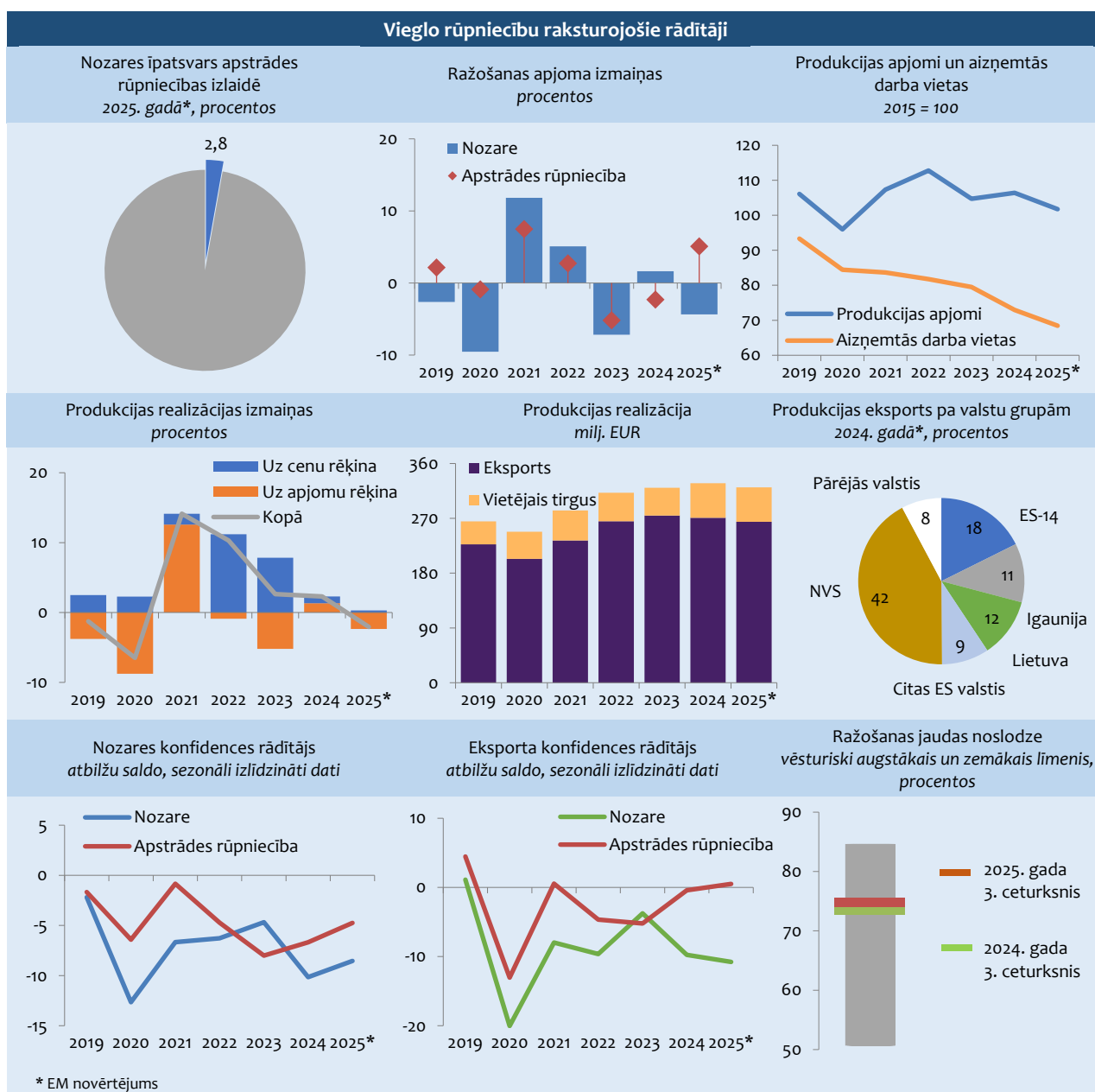


Vieglo rūpniecību būtiski ietekmē globālās tendences, un atvērtā ES darba tirgus apstākļos nozare nevar balstīties uz lēta darbaspēka priekšrocībām, piemēram, salīdzinot ar Austrumāziju. Līdzīgi kā citās apakšnozarēs, arī vieglajā rūpniecībā ražošanas apjomi 2021.–2022. gadā būtiski pieauga, tomēr 2023. gadā apakšnozares apjomi samazinājās. Pēc neliela izlaides apjomu pieauguma 2024. gadā, kad palielinājās gan tekstilizstrādājumu, gan arī apģērba ražošanas apjomi, 2025. gada desmit mēnešos apakšnozares izlaides apjomi ir par 4,4 % mazāki nekā pirms gada.

Arī apakšnozares produkcijas realizācija 2022.–2023. gadā stabili pieauga. Pretēji ražošanas apjomiem 2023. gadā produkcijas realizācija turpina palielināties – par 2,6 %. Šo pieaugumu noteica eksportētās produkcijas izaugsme, savukārt vietējā tirgū realizētās produkcijas apjomi nedaudz saruka. Līdzīgas tendences saglabājās arī 2024. gadā. 2025. gada desmit mēnešos apakšnozares realizācijas apjomi ir par 2 % mazāki nekā pirms gada.

Aizņemto darba vietu skaits apakšnozarē pēdējos gados ir svārstīgs. 2021. gadā to skaits nedaudz pieauga, bet kopš 2022. gada ik gadu samazinās. Konfidences rādītājs pēdējos četros gados saglabājas negatīvs. Ņemot vērā lielo eksporta īpatsvaru nozares realizācijā, tās attīstība ir cieši saistīta ar pieprasījuma izmaiņām un konkurētspēju ārējos tirgos. Nozares jaudu izmantošanas līmenis pēdējos četros gados stabili aug un 2023. gadā bija augstākais apstrādes rūpniecībā, pārsniedzot 80 % atzīmi. 2025. gada 3. ceturksnī ražošanas jaudas noslodze samazinājās līdz 75 % atzīmei.

4.6. attēls

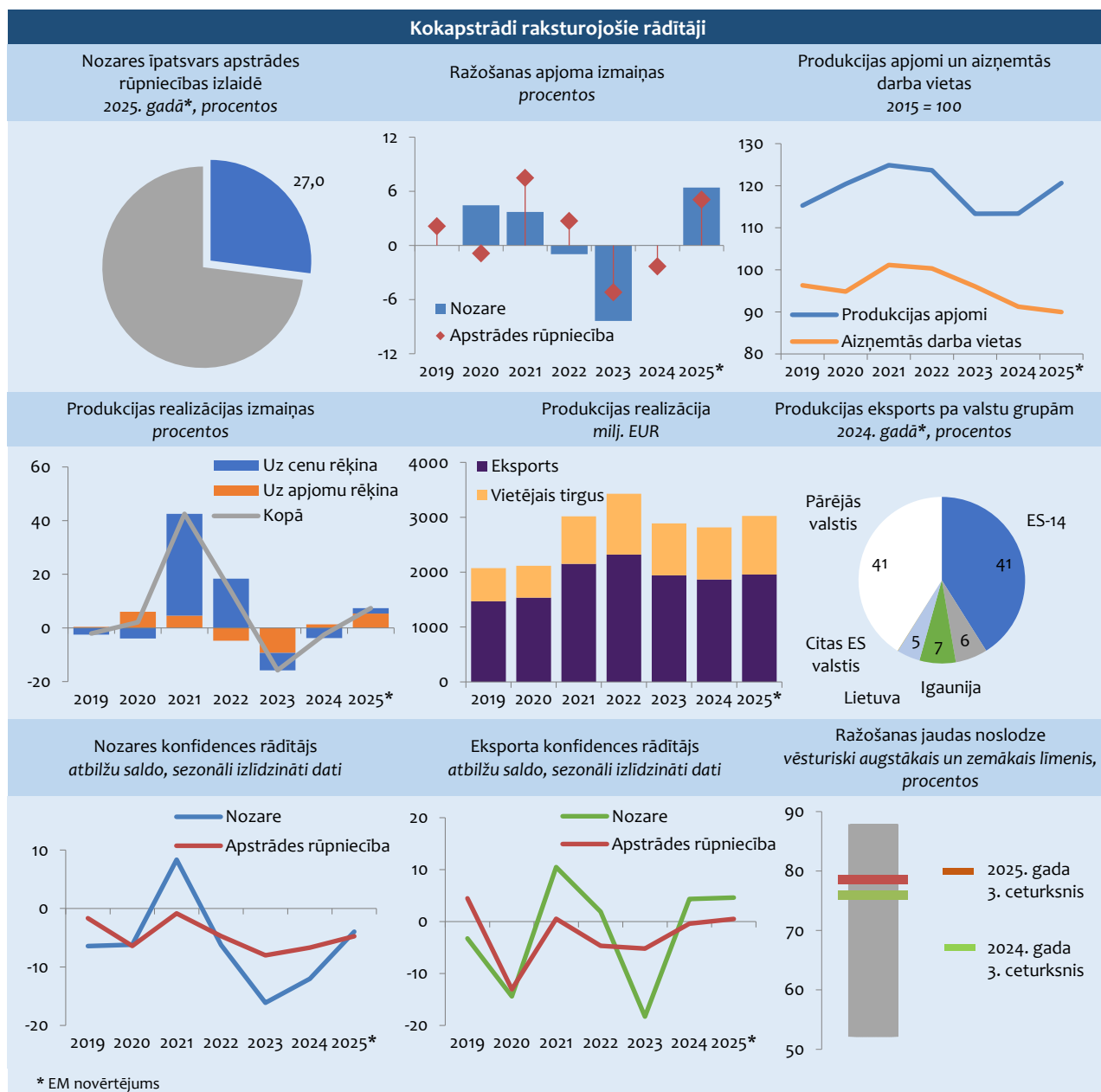


Kokapstrāde ierasti ir lielākā Latvijas apstrādes rūpniecības nozare, veidojot vairāk nekā 1/4 no rūpniecības kopējās izlaides. 2020.–2021. gads nozarē izcēlās ar stabilu izaugsmi. Savukārt 2022. un 2023. gadā ražošanas apjomi būtiski samazinājās. 2024. gadā tie saglabājās iepriekšējā gada līmenī, bet 2025. gada desmit mēnešos nozarē ir vērojama stabila izaugsme.

Arī kokapstrāde galvenokārt ir orientēta uz eksportu – 2025. gada desmit mēnešos tika eksportētas aptuveni 2/3 no nozares produkcijas. 2021.–2022. gadā lielā pieprasījuma un augošo kokmateriālu cenu dēļ apakšnozares produkcijas realizācijas pieaugumi bija rekordlieli. Savukārt 2023. gadā nozares produkcijas realizācija būtiski samazinājās gan vietējā tirgū, gan eksportā. 2024. gadā nozares eksports turpināja samazināties, bet 2025. gada desmit mēnešos produkcijas realizācija stabili palielinās gan eksportā, gan arī vietējā tirgū.

Aizņemto darba vietu skaits kokapstrādē, līdzīgi kā citās apakšnozarēs, pa gadiem ir svārstīgs. Pēc straujāka pieauguma 2021. gadā to skaits ik gadu nedaudz samazinās. Apakšnozares konfidences rādītājs 2022.–2023. gadā bija izteikti negatīvs, bet kopš 2024. gada tas uzlabojas. Apakšnozares eksporta iespējas pēdējos divos gados tiek vērtētas pozitīvi. Jaudu noslodzes līmenis starp apakšnozarēm ir augstākais apstrādes rūpniecībā.

4.7. attēls

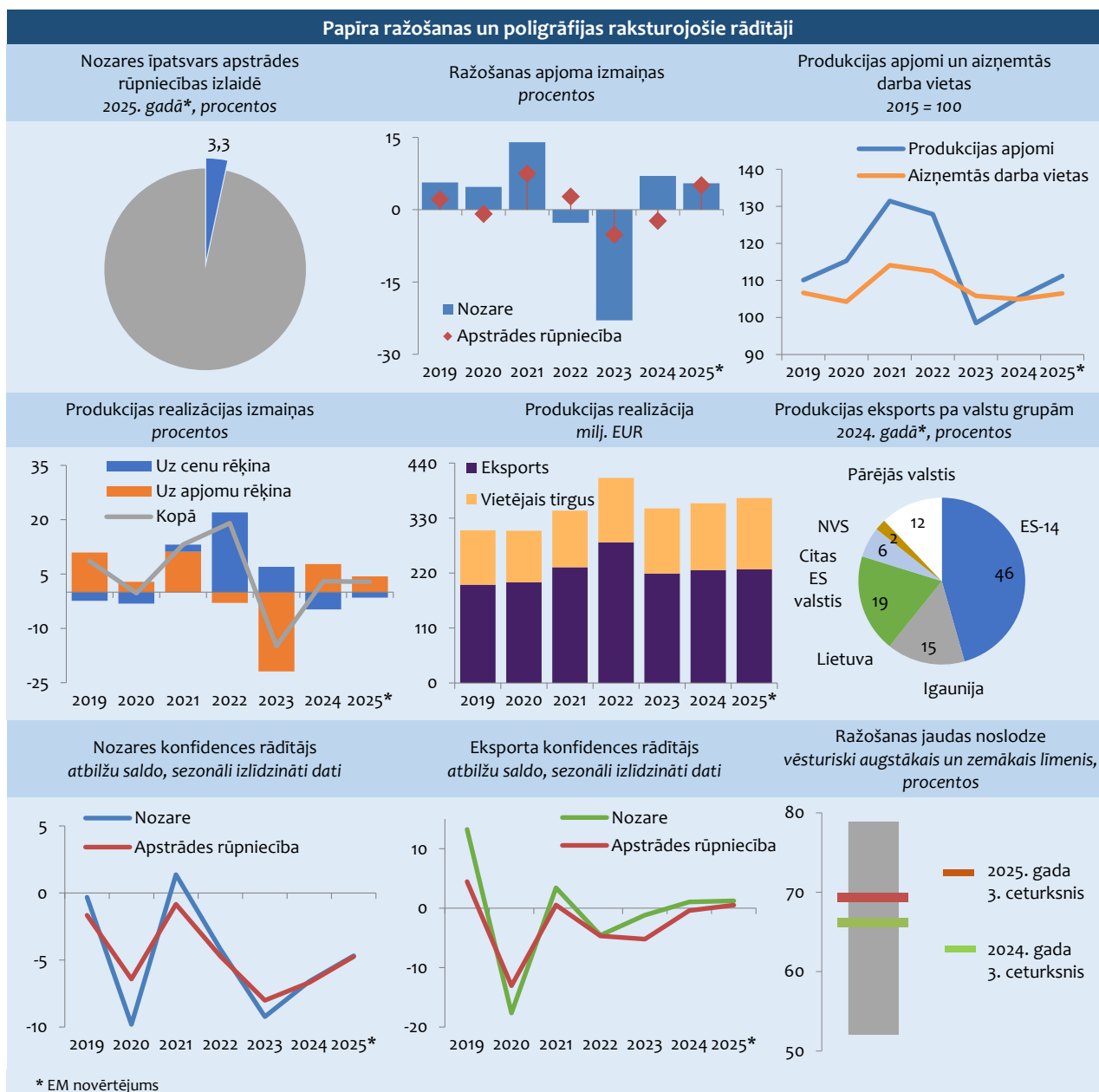


Papīra ražošanas un poligrāfijas apakšnozare pakāpeniski virzās no iekšējā tirgus uz eksportu. 2020.–2022. gadā tās eksportētās produkcijas īpatsvars ik gadu lēnām auga, bet 2023. gadā būtiski samazinājās. Kopš 2023. gada tas ir salīdzinoši stabils – virs 62 % atzīmes. 2025. gada desmit mēnešos pieauga gan eksportētās, gan vietējā tirgū realizētās produkcijas apjomi. Galvenais nozares produkcijas noieta tirgus ir ES valstis.

2023. gads apakšnozarei nebija labvēlīgs – gada laikā ražošanas apjomi galvenokārt neliela ārējā pieprasījuma dēļ būtiski saruka. Mērenāk samazinājās papīra izstrādājumu ražošanas, bet straujāk – poligrāfijas nozares izlaide. Savukārt 2024.–2025. gadā ražošanas apjoms palielinās.

Līdzīgi kā citās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs, arī papīra ražošanā un poligrāfijā aizņemto darba vietu skaits pēdējos gados ir svārstīgs. Pēc straujāka pieauguma 2021. gadā darba vietu skaits 2022.–2024. gadā saruka, bet 2025. gada trīs ceturkšņos nedaudz auga. Apakšnozares konfidence saglabājas negatīva, lai gan pēdējos divos gados ir vērojamas pozitīvas tendences. Neskatoties uz to, eksporta iespējas nākotnē tiek vērtētas piesardzīgi labi. Jaudu izmantošanas līmenis papīra ražošanas un poligrāfijas apakšnozarē 2025. gada 3. ceturksnī ir pieaudzis, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu.

4.8. attēls

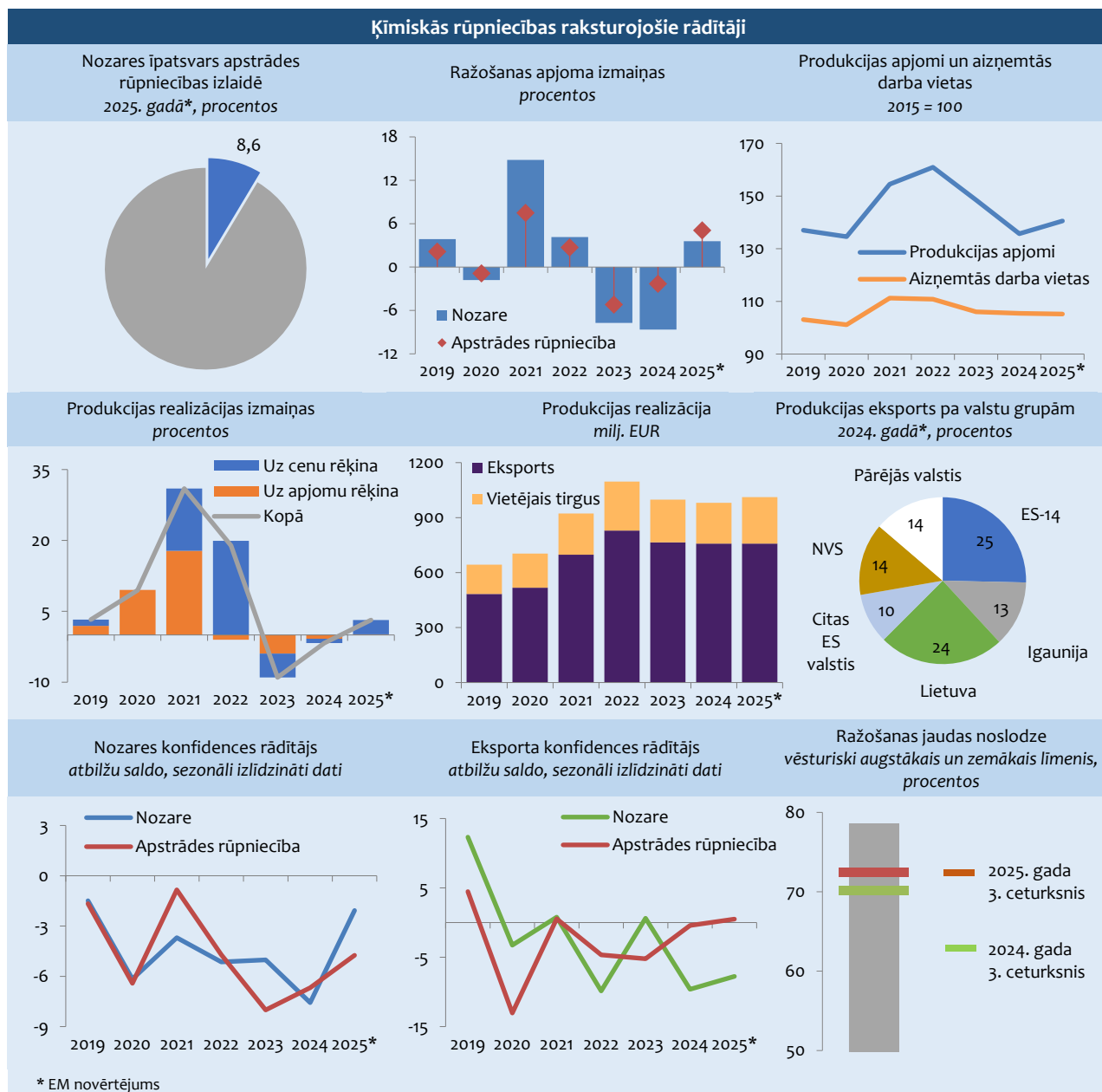


Ķīmiskās rūpniecības apakšnozarē 2021. gadā bija vērojama strauja izaugsme. Pozitīvas tendences bija vērojamas arī 2022. gadā, īpaši gada pirmajā pusē. Savukārt 2023.–2024. gadā apakšnozares izlaides apjomi samazinājās. Samazinājās farmācijas produktu, bet pieauga ķīmisko vielu, gumiju un plastmasu ražošanas apjomi. 2025. gada desmit mēnešos apakšnozarē ir atsākusies izaugsme.

Ķīmiskās rūpniecības produkcijas realizācijas apjomi 2021.–2022. gadā būtiski pieauga gan vietējā tirgū, gan eksportā. Savukārt produkcijas realizācija 2023.–2024. gadā saruka. Jāatzīmē, ka 3/4 produkcijas tiek realizēta eksportā. Apakšnozares tirgus turpina pārorientēties – arvien lielāka produkcijas daļa tiek realizēta ES valstu tirgos.

Aizņemto darba vietu skaits ķīmiskajā rūpniecībā 2021. gadā būtiski pieauga, bet nākamajos trīs gados lēnām samazinājās. Darba vietu skaits 2025. gada trīs ceturkšņos saglabājās iepriekšējā gada līmenī. Apakšnozares konfidence, kā arī eksporta iespējas saglabājas negatīvas. Jaudu izmantošanas līmenim 2025. gadā ir augoša tendence.

4.9. attēls

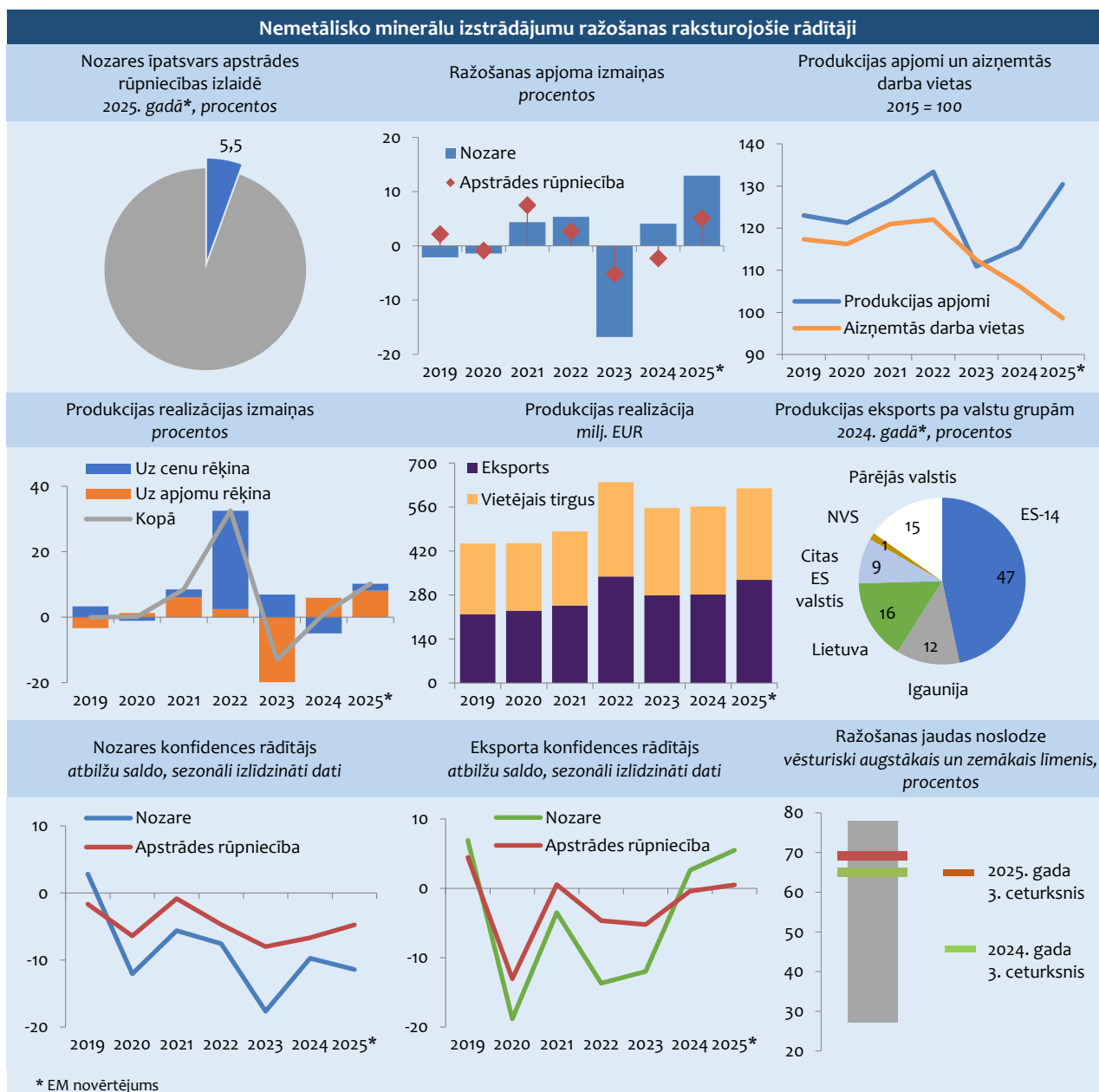


Nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas nozare ir cieši saistīta ar būvniecības nozares pieprasījumu. Augot produkcijas pieprasījumam, 2021.–2022. gadā tajā bija vērojama stabila izaugsme, bet pretēja aina bija vērojama 2023. gadā, kad apakšnozares izlaide būtiski samazinājās. 2024. gadā atjaunojās apakšnozares izaugsme. Būtiski tā turpina palielināties arī 2025. gadā.

Palielinoties produkcijas cenām, 2022. gadā rekordliels pieaugums bija vērojams arī nemetālisko minerālu izstrādājumu produkcijas realizācijā. Savukārt 2023. gadā tā samazinājās, mērenāk – vietējā tirgū, straujāk – eksportā. 2024. gadā un 2025. gada desmit mēnešos gan vietējā tirgū, gan eksportā produkcijas realizācija pieauga. Ierasti lielākā daļa produkcijas tiek realizēta ES valstu tirgos.

Aizņemto darba vietu skaits apakšnozarē 2021.–2022. gadā pieauga, bet nākamajos gados to skaits ik gadu samazinājās. Nozares konfidences rādītājs 2022. gadā un 2023. gadā bija izteikti negatīvs. Apakšnozares konfidences rādītājs pēdējos gados saglabājas. Eksporta iespēju vērtējums pēdējos gados ir uzlabojies no izteikti negatīva rādītāja 2022.–2023. gadā līdz pozitīvam rādītājam pēdējos divos gados. Jaudu noslodzes līmenis apakšnozarē ir viens no zemākajiem apstrādes rūpniecībā.

4.10. attēls



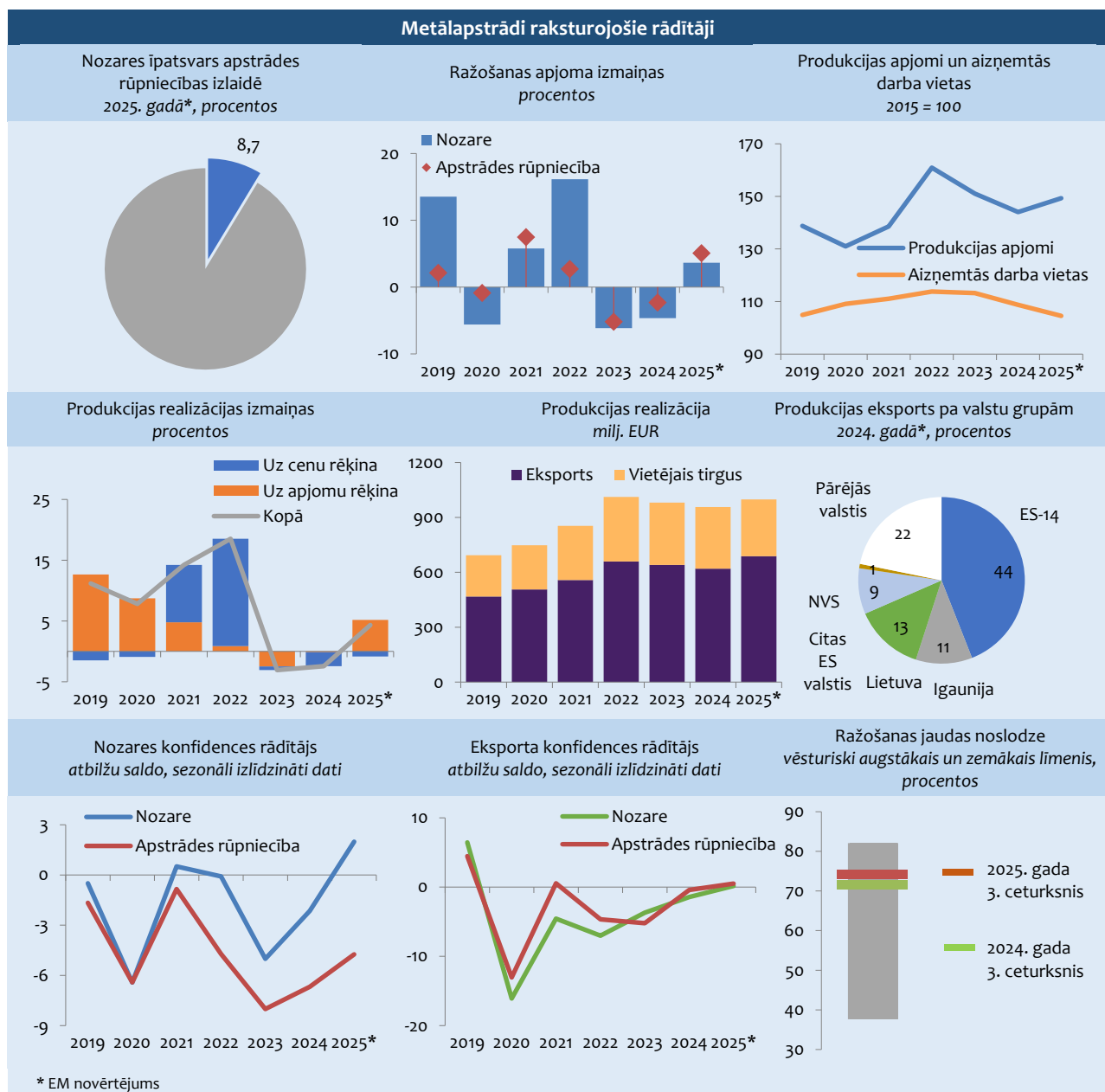
Metālapstrādes apakšnozares izaugsmei pēdējos gados ir būtiska nozīme kopējā apstrādes rūpniecības izaugsme. 2021.–2022. gadā tajā bija vērojama stabila izaugsme. Savukārt 2023.–2024. gadā metālapstrādes apjoms samazinājums bija līdzīgs apstrādes rūpniecības vidējam rādītājam, bet 2025. gadā apakšnozares izlaides apjomi ir atsākuši augt.

Lielākā daļa metālapstrādē saražotās produkcijas tiek eksportēta, kas nozīmē, ka metālu un to izstrādājumu ražošanu būtiski ietekmē arī ES tērauda ražošanas sektora konkurētspēja globālajā tirgū, kas pēdējos gados ir ierobežota. Galvenais produkcijas noieta tirgus ierasti ir ES, kā arī būtisku tirgus daļu veido pārējās valstis. Līdz 2022. gadam ievērojami palielinājās apakšnozares produkcijas realizācijas apjomi, bet 2023.–2024. gadā tie saruka. 2025. gada desmit mēnešos produkcijas realizācijas pieaugumu pilnībā nodrošināja vietējais tirgus, bet eksportā tas samazinājās.

Metālapstrādē līdz 2022. gadam aizņemto darba vietu skaits pieauga, bet nākamajos gados samazinājās. Straujāk darba vietu skaits samazinājās 2024. gadā.

Metālapstrādes konfidences rādītājs pēdējos gados, līdzīgi kā citās apstrādes rūpniecības apakšņozarēs, ir svārstīgs. Jāņem vērā, ka šīs apakšnozares konfidence pēdējos gados ir vērtēta pozitīvāk, salīdzinot ar citām apakšņozarēm, un pēdējos gados tā pārsniedz apstrādes rūpniecības vidējo līmeni. Eksporta iespējas nākotnē tiek vērtētas piesardzīgi. Jaudu noslodze metālapstrādē saglabājas apstrādes rūpniecības vidējā rādītāja līmenī.

4.11. attēls



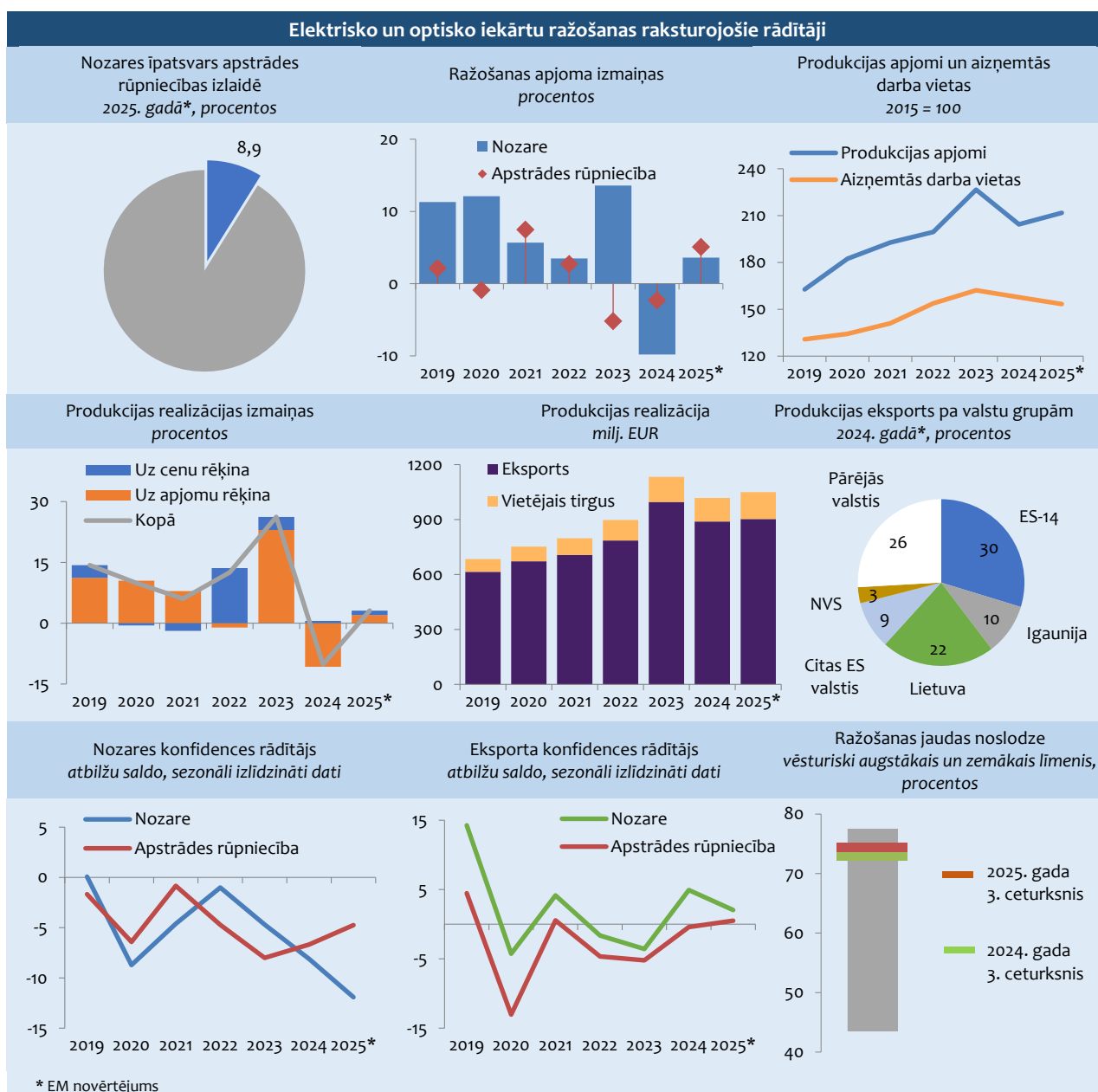
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana līdz 2023. gadam bija straujāk augošā apstrādes rūpniecības nozare. Ierobežota ārējā pieprasījuma dēļ 2024. gadā apakšnozares izlaide būtiski samazinājās. Atjaunojoties ārējam pieprasījumam, kā arī daļēji bāzes efekta dēļ, elektrisko un optisko iekārtu ražošanas izlaide 2025. gada desmit mēnešos ir pieaugusi.

Lai gan ražotāju cenas ir svārstīgas, līdz 2023. gadam stabili un strauji palielinājās nozares produkcijas realizācijas apjomi. Nozares attīstība ir cieši saistīta ar ārējo pieprasījumu, gandrīz 90 % no visas saražotās produkcijas tiek eksportēts. Līdz 2023. gadam produkcijas realizācijas apjomi vienlīdz strauji auga gan vietējā tirgū, gan eksportā. Savukārt 2024. gadā bija vērojamas pretējas tendences. 2025. gada desmit mēnešos produkcijas realizāciju būtiski veicina iekšzemes pieprasījums.

Lielāko daļu nozares izaugsmes pēdējos gados nodrošināja gan produktivitātes, gan aizņemto darba vietu skaita pieaugums. Tomēr 2024. gadā gan produkcijas realizācija, gan arī aizņemto darba vietu skaits samazinājās. Darba vietu skaits turpina samazināties arī 2025. gadā.

Konfidences rādītājs elektrisko un optisko iekārtu ražošanā pēdējos trīs gados ir izteikti negatīvs, savukārt eksporta iespējas tiek vērtētas pozitīvi. 2025. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, jaudas izmantošanas līmenis elektrisko un optisko iekārtu ražošanā nedaudz pieauga.

4.12. attēls



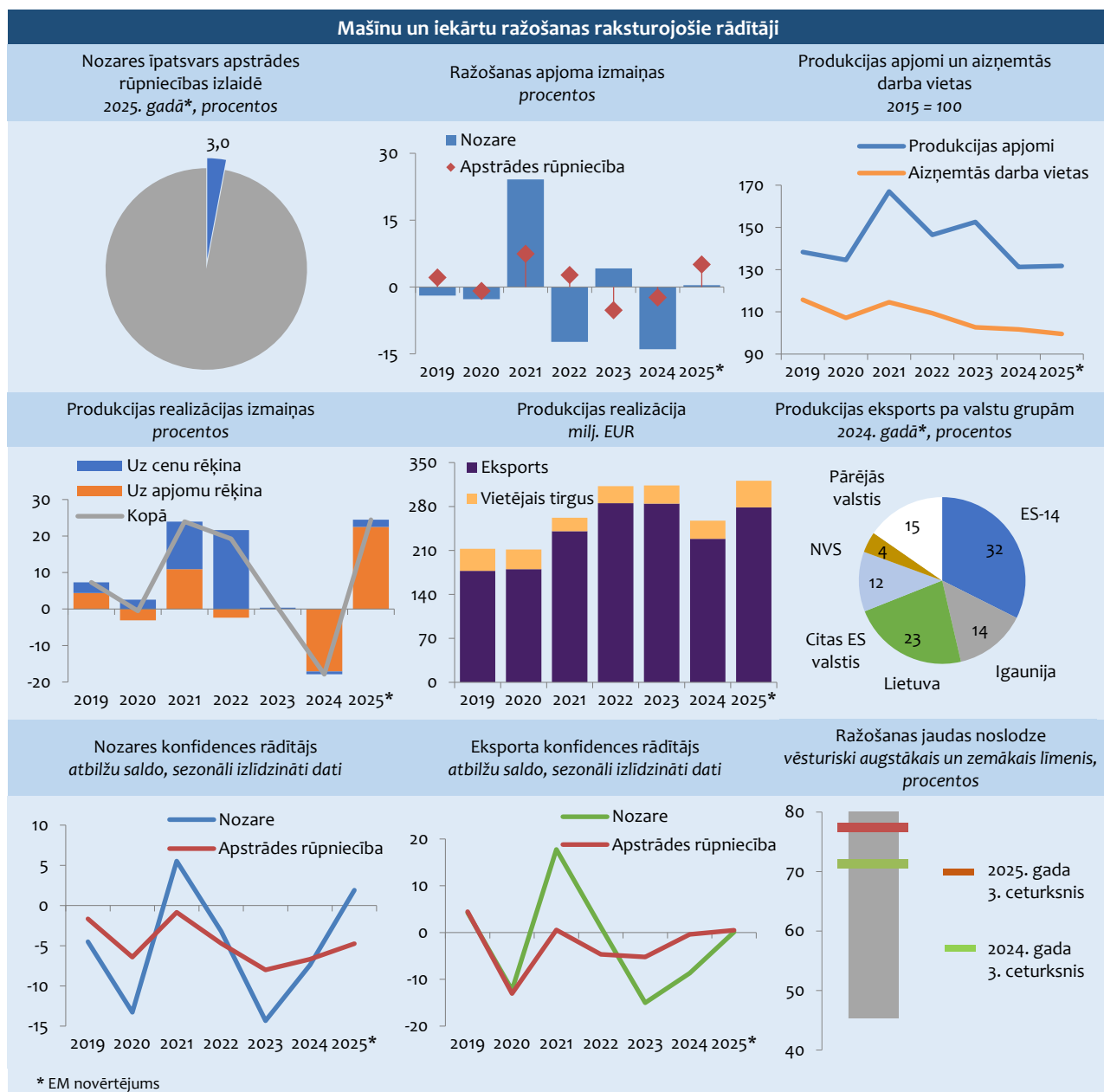
Mašīnu un iekārtu ražošanas apakšnozares izaugsme pēdējos gados ir svārstīga. Izteikti strauja tā bija pēc Covid-19 krīzes 2021. gadā, turpretī, mazinoties ārējam pieprasījumam, bija negatīva 2022. gadā. 2023. gadā mašīnu un iekārtu ražošanā bija vērojama izaugsme, turpretī 2024. gadā – būtisks samazinājums. 2025. gada desmit mēnešos apakšnozares apjomi ir atsākuši pamazām augt.

Līdzīgi kā citās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs, arī mašīnu un iekārtu produkcijas realizācijas apjomi līdz 2023. gadam pieauga. Savukārt pēc būtiska realizācijas apjomu samazinājuma 2024. gadā tie 2025. gada desmit mēnešos ir atsākuši strauji augt. Jāatzīmē, ka apakšnozari būtiski ietekmē ārējā pieprasījuma svārstības, jo vairāk nekā 90 % no visas nozarē saražotās produkcijas tiek eksportēti.

Aizņemto darba vietu skaits nozarē pēdējos gados, līdzīgi kā citās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs, ir svārstīgs. Pēc pieauguma 2021. gadā to skaits pēdējos gados turpina samazināties.

Nozares konfidence 2022.–2024. gadā bija negatīva, bet 2025. gadā – pozitīva. Pieaugošs saglabājās arī eksporta iespēju vērtējums. Jaudu izmantošanas līmenis 2025. gada 3. ceturksnī ir būtiski pieaudzis.

4.13. attēls



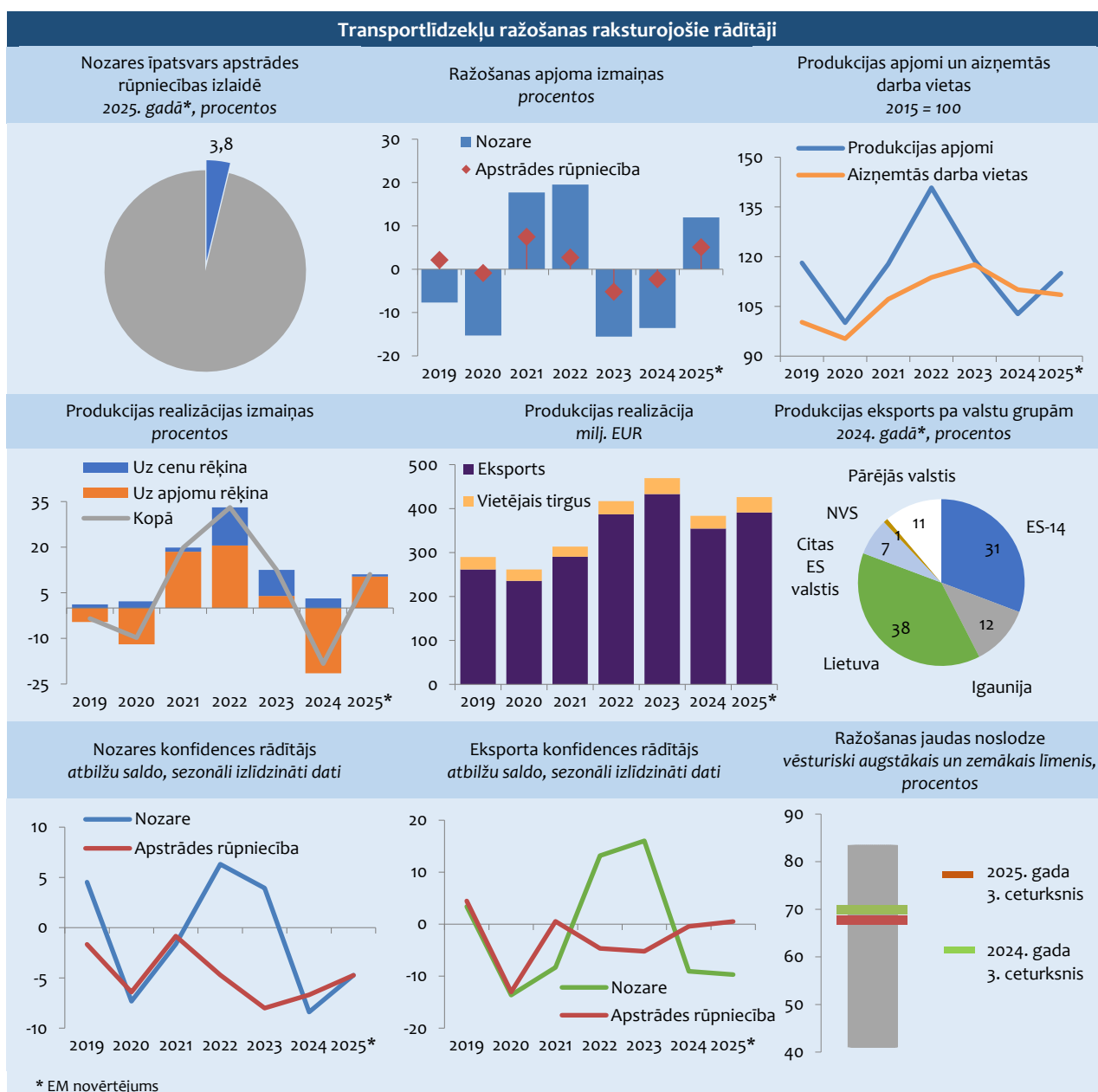
Transportlīdzekļu ražošanas nozare ir izteikti vērsta uz ārējiem tirgiem – vairāk nekā 90 % no nozarē saražotās produkcijas tiek eksportēti. Tā kā apakšnozare lielā mērā ir atkarīga no jauniem pasūtījumiem, kā arī ir būtiski atkarīga no ārējā pieprasījuma un ārējiem šokiem, tai ir raksturīgas ievērojamas ražošanas apjomu svārstības.

Pēc ražošanas apjomu samazinājuma 2019.–2020. gadā strauja apakšnozares izaugsme bija vērojama 2021.–2022. gadā, kad, būtiski palielinoties izejvielu cenām, pieauga arī ārējais pieprasījums. Ierobežota ārējā pieprasījuma, kā arī daļēji bāzes efekta dēļ 2023.–2024. gadā apakšnozares ražošanas apjomi būtiski saruka. Savukārt 2025. gada desmit mēnešos apakšnozares izlaide ir būtiski pieaugusi.

Transportlīdzekļu realizācijas apjomi attīstās dinamiski. 2023. gadā, stabilu ražotāju cenu dēļ, produkcijas realizācijas apjomi nedaudz pieauga, bet 2024. gadā tie samazinājās. Sarukums bija vērojams gan eksportā, gan arī vietējā tirgū. Līdzīgi kā ražošanas apjomi, arī apakšnozares produkcijas realizācija 2025. gada desmit mēnešos ir būtiski augusi.

Aizņemto darba vietu skaits transportlīdzekļu ražošanā pēdējos gados nav būtiski mainījies. Pēc pieaugumiem 2021.–2023. gadā nākamajos divos gados tie ik gadu samazinās. Konfidences rādītājs 2022.–2023. gadā bija augstākais apstrādes rūpniecībā, bet 2024.–2025. gadā tas ir strauji sarucis. Arī eksporta iespējas šajā laika posmā tiek vērtētas līdzīgi. Jaudu izmantošanas līmenis transportlīdzekļu ražošanas nozarē ir zemākais apstrādes rūpniecībā.

4.14. attēls



4.3. PĀRĒJĀ RŪPNIECĪBA

Pārējās rūpniecības (ieguves rūpniecības, elektroenerģijas, gāzes apgādes, siltumapgādes un kondicionēšanas, ūdens apgādes, notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošanas un sanācijas) nozaru struktūrā dominē elektroenerģijas un gāzes apgāde. Pēc krituma 2017.–2019. gadā šo nozaru īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā kopš 2020. gada pakāpeniski pieauga, taču 2024. gadā atkal samazinājās. Elektroenerģijas un gāzes apgādes ražošanas dinamiku lielā mērā nosaka laikapstākļi, kas ietekmē gan elektroenerģijas, gan siltumenerģijas ražošanas apjomus.

Pēc ražošanas apjoma kāpuma 2016. gadā 2017.–2019. gadā pārējās rūpniecības nozarēs apjomi samazinājās, ko noteica laikapstākļi un tiem atbilstoši patērētais elektroenerģijas un siltumenerģijas daudzums. Savukārt 2020.–2021. gadā atkal bija vērojama strauja ražošanas apjoma palielināšanās, ko noteica kāpums elektroenerģijas un dabasgāzes padavē, pieaugot patēriņam gan Covid-19 pandēmijas apstākļos, gan laikapstākļu ietekmē.

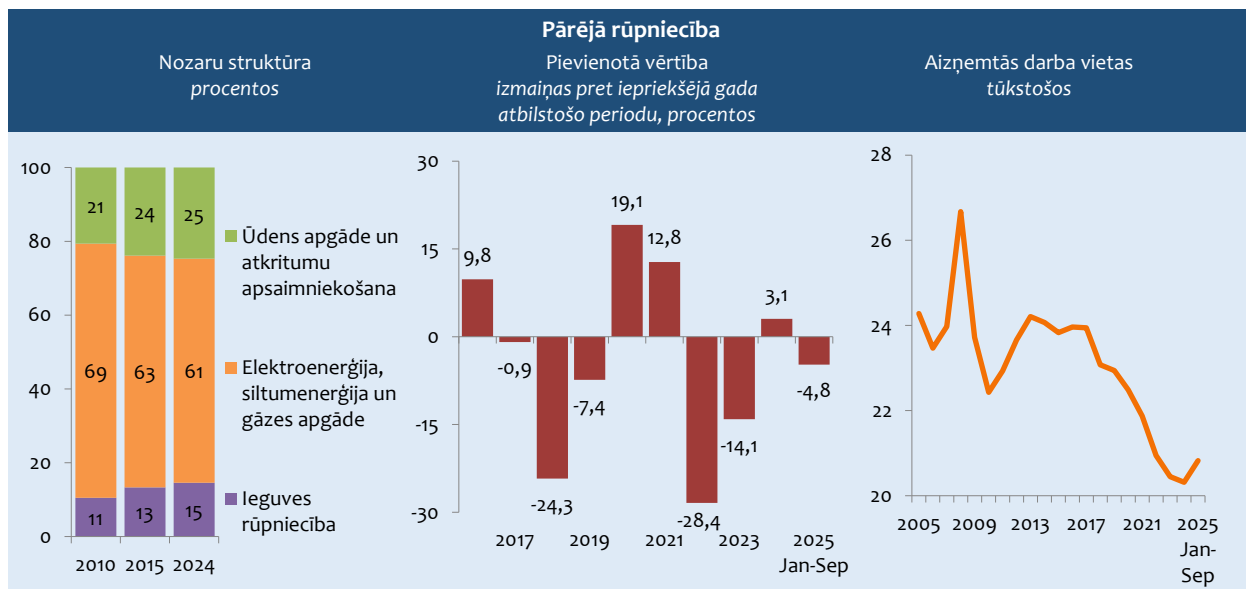
2022.–2023. gadā pārējās rūpniecības nozaru apjomi būtiski saruka, galvenokārt strauji kritot elektroenerģijas, gāzes apgādes, siltumapgādes un kondicionēšanas nozarēm. To noteica dabasgāzes piegāžu pārtraukšana no Krievijas, energoresursu straujš sadārdzinājums, patēriņa kritums un siltāki laikapstākļi. 2023. gadā samazinājās arī ieguves rūpniecības apjomi, ko veicināja zemāka aktivitāte kūdras, grants un smilts ieguvē.

2024. gadā pārējās rūpniecības nozaru apjomi pieauga. Lielākā ietekme bija apjoma kāpumam elektroenerģijas, gāzes apgādes, siltumapgādes un kondicionēšanas nozarē, jo pieauga koģenerācijas un saules stacijās saražotās elektroenerģijas apjoms un energoresursu cenu krituma dēļ pieauga to patēriņš. Strauji pieauga apjomi ieguves rūpniecības un karjeru izstrādes nozarē, ko noteica gan apjoma kāpums grants un smilts karjeru izstrādē, gan kūdras ieguvē un pārstrādē.

2025. gada trīs ceturkšņos, salīdzinot ar iepriekšēja gada attiecīgo periodu, pārējās rūpniecības nozarēs kopējā aktivitāte samazinājās. Visstraujākais kritums bija ieguves rūpniecībā nelabvēlīgo laikapstākļu, zemāka pieprasījuma un resursu ieguves apjoma sarukuma dēļ. Neliels samazinājums bija arī elektroenerģijas, gāzes apgādes, siltumapgādes un kondicionēšanas nozarē, ko ietekmēja svārstīgi ražošanas apjomi un enerģijas patēriņš. Savukārt ūdensapgādes, notekūdeņu apsaimniekošanas un atkritumu apsaimniekošanas nozarē apjomi mēreni saruka visā pakalpojumu segmentā.

Aizņemto darba vietu skaits pēdējos gados saruka visās apakšnozarēs, bet 2025. gada trīs ceturkšņos pieauga elektroenerģijas, gāzes apgādes, siltumapgādes un kondicionēšanas nozarē, kā arī ūdens apgādes un atkritumu apsaimniekošanas nozarē.

4.15. attēls

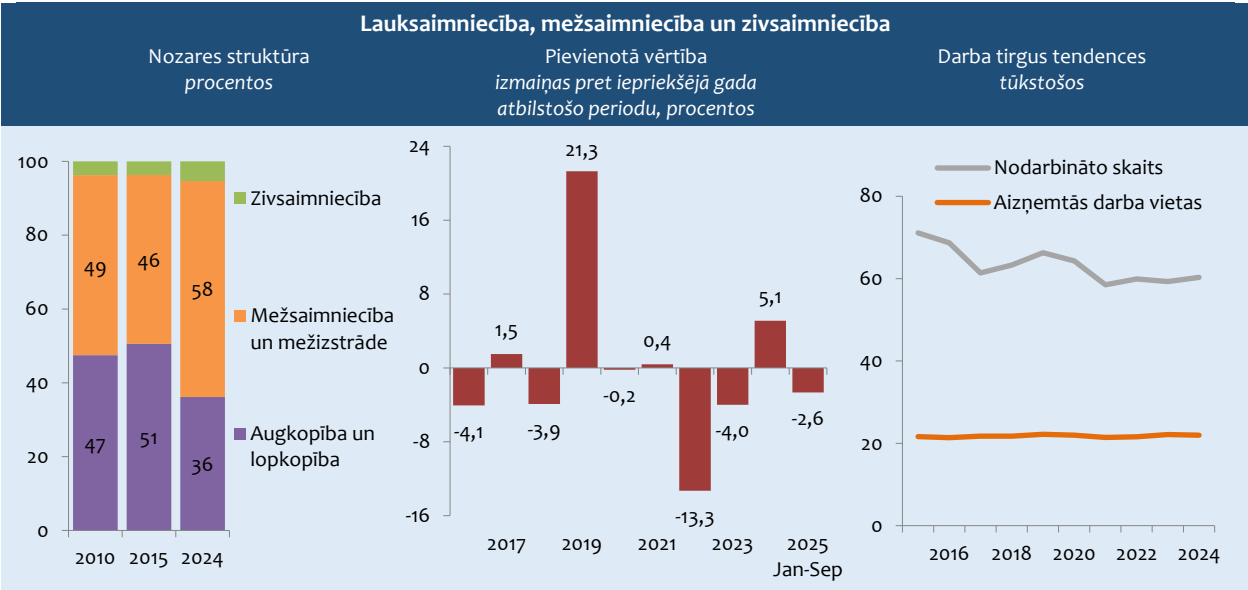


4.4. LAUKSAIMNIECĪBA, MEŽSAIMNIECĪBA UN ZIVSAIMNIECĪBA

Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozares struktūrā dominē lauksaimniecība un mežsaimniecība, un nozares attīstību lielā mērā nosaka laikapstākļi, tāpēc tās izaugsme ir svārstīga. Nozares īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā līdz 2022. gadam pieauga, taču 2023. gadā tas būtiski samazinājās un 2024. gadā atkal nedaudz pieauga.

2016. un 2018. gadā nozari ietekmēja kritums augkopības produkcijas apjomos, savukārt 2017. gadā nozarē bija konstatējama neliela izaugsme mežsaimniecības apjomu kāpuma dēļ. 2019. gadā kopumā bija vērojama ļoti strauja izaugsme, kas izskaidrojama ar augkopības produkcijas apjoma pieaugumu – togad bija iegūta Latvijas vēsturē līdz šim lielākā graudu kopražā. 2020. gadā nozares apjomi nedaudz samazinājās, jo augkopības kritumu pilnībā nekompensēja produkcijas pieaugums mežsaimniecībā. Savukārt 2021. gadā nozare atkal mēreni pieauga, pateicoties kāpumam mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarēs.

4.16. attēls



2022. gadā apjomi būtiski saruka, ko izraisīja straujš kritums lauksaimniecībā un mežsaimniecībā. Lauksaimniecībā to noteica augstās energoresursu un mēslojuma cenas, karstuma un sausuma periods, kā arī zemāki ražības rādītāji, savukārt mežsaimniecībā – resursu pieejamības un ciršanas apjomu samazināšanās. Tikmēr zivsaimniecībā izaugsme turpinājās. 2023. gadā nozares apjomi atkal samazinājās, jo lauksaimniecības ražošanu turpināja negatīvi ietekmēt nelabvēlīgi laikapstākļi un zemākā graudaugu ražība pēdējos gados.

2024. gadā nozaru apjomi būtiski pieauga gan lauksaimniecībā, gan mežsaimniecībā, savukārt zivsaimniecībā bija neliels kritums. Lauksaimniecībā produkcijas apjoms palielinājās par 3,5 %, ko nodrošināja augkopības kāpums par 7,5 %, būtiski pieaugot ziemāju un vasarāju kopražai. Vienlaikus samazinājās kartupeļu un dārzeņu raža. Lopkopībā produkcijas apjomi saruka par 1,2 %, jo saimniecībās mazinājās liellopu, aitū un kazu skaits, lai gan cūku un mājputnu skaits pieauga. Nedaudz palielinājās eksportēto dzīvo liellopu apjomi, savukārt dzīvo cūku un aitū eksports saruka. Neliels kritums bija arī gaļas un svaigpiena ražošanā, taču pieauga olu izlaide un piena produktu ražošana piena pārstrādes uzņēmumos.

Lauksaimniecības produktu cenas 2024. gadā pieauga, atspoguļojot cenu kāpumu neapstrādātai pārtikai pasaulē. Kopējais lauksaimniecības cenu indekss palielinājās par 3,1 %, ko noteica lopkopības produkcijas cenu kāpums par 8,4 %. Visstraujāk pieauga mājputnu cenu indekss – par 27,9 %, kā arī svaigpiena vidējā iepirkuma cena, kas pieauga par 14 % līdz 406,26 EUR par tonnu. Cenu kāpums bija arī liellopu un aitū gaļai, bet samazinājās olu un cūkas gaļas cenas, tostarp cūkgaļai bija straujākais kritums – par 7,2 %. Savukārt augkopības cenu indekss samazinājās par 0,6 %. Augkopībā būtiska ietekme bija graudaugu iepirkuma cenas kritumam par 6,2 %, savukārt dārzeņiem un kartupeļiem cenas pieauga.

Mežsaimniecībā, neskatoties uz vidējo apaļkoku iepirkuma cenu kritumu un pieaugošajām meža atjaunošanas un kopšanas izmaksām, 2024. gadā palielinājās gan izcirstās koksnes apjoms, gan meža atjaunošanas rādītāji (+9,8 %). Tas sekmēja izaugsmi mežsaimniecības un mežizstrādes nozarēs. Izaugsmi noteica lielāka mežizstrādes aktivitāte, augstāka resursu pieejamība un stabils pieprasījums ārējos tirgos, kas kompensēja pieprasījuma samazinājumu būvniecības sektorā iekšzemē.

Savukārt 2025. gada trīs ceturkšņos produkcijas apjomi kopumā atkal samazinājās, ko noteica kritums mežsaimniecībā un zivsaimniecībā, savukārt augkopībā apjomi pieauga. Augkopības izaugsmi veicināja labāka ziemāju raža un lielākas sējumu platības, kas daļēji kompensēja nelabvēlīgos laikapstākļus pavasarī un vasarā.

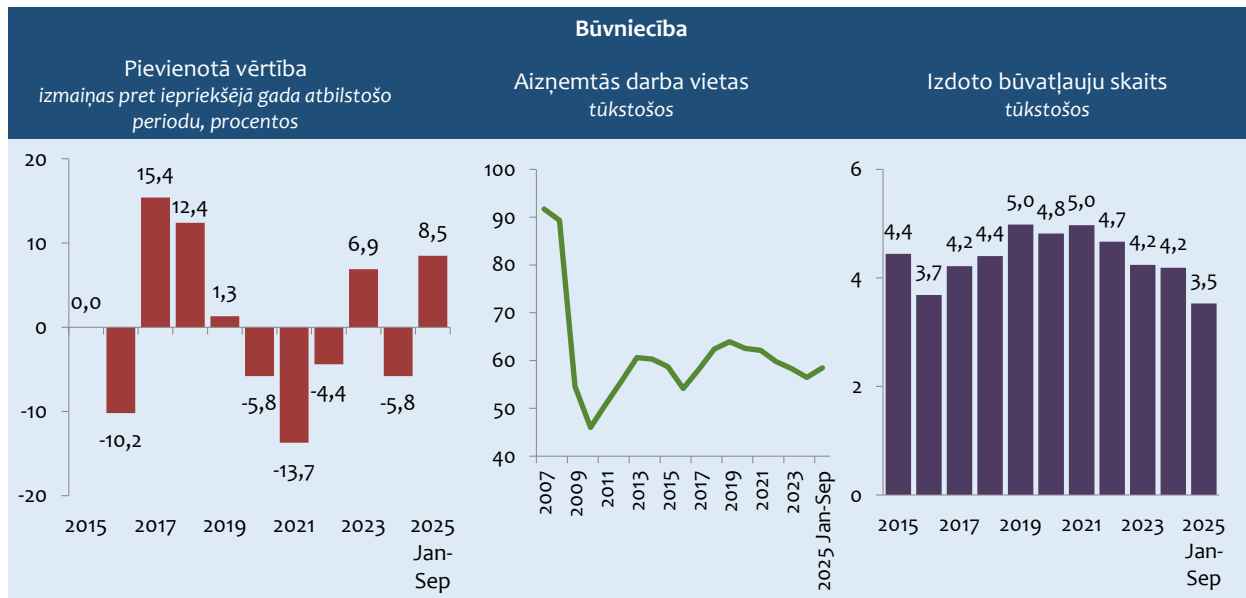
Jāatzīmē, ka aizņemtās darba vietas neaptver visus lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarē nodarbinātos, jo nozarei raksturīgs liels individuālo saimniecību un pašnodarbināto īpatsvars, kas statistikā netiek uzskaitīti. Tāpēc aizņemto darba vietu dinamika atspoguļo tikai daļu no nodarbinātības un nereti atšķiras no nodarbināto skaita izmaiņām. Līdz pandēmijai abi rādītāji pakāpeniski pieauga, bet 2020.–2021. gadā Covid-19 dēļ samazinājās. 2022. gadā tie atkal pieauga līdz ar nozares aktivitātes atjaunošanos, 2023. gadā nodarbināto skaits saruka, bet aizņemtās darba vietas pieauga mežsaimniecības aktivitātes dēļ, savukārt 2024. gadā – pretēji: nodarbināto skaits pieauga, bet aizņemtās darba vietas samazinājās zemāka pieprasījuma pēc algota darbaspēka lauksaimniecībā dēļ.

4.5. BŪVNICĪBA

Būvniecības nozares izaugsme lielā mērā ir pakļauta cikliskām svārstībām. Laika posmā no 2000. līdz 2007. gadam nozare attīstījās diezgan strauji. Perioda pēdējos gados bija vērojamas pārkaršanas pazīmes. Izlaide vidēji gadā palielinājās par 14,2 %, un 2006.–2007. gadā vidējais pieaugums bija pat 25,2 %. Periodā pirms krīzes būvniecības nozare aktīvi piesaistīja darbiniekus. 2005.–2007. gadā aizņemto darba vietu skaits palielinājās par gandrīz 30 tūkst., sasniedzot 91,7 tūkstošus. Būvniecības izmaksas pieauga pakāpeniski līdz 2005. gadam. Periodā no 2006. līdz 2008. gadam būvniecības izmaksas burtiski eksplodēja, darbaspēka izmaksām pieaugot 2,6 reizes, bet mašīnu un mehānismu uzturēšanas un ekspluatācijas izmaksām gandrīz dubultojoties.

Produkcijas apjomi izteikti samazinājās krīzes laikā, nozares izlaide laika periodā no 2008. līdz 2010. gadam saruka vairāk nekā divas reizes. Nozarē nodarbināto skaits ekonomiskās lejupslīdes laikā tika pakļauts nozīmīgai korekcijai un samazinājās gandrīz divas reizes. Samazinājums skāra arī būvniecības izmaksas (visvairāk – darbaspēka). Jāatzīmē, ka tās tomēr saglabājās augstākā līmenī nekā pirms pārkaršanas.

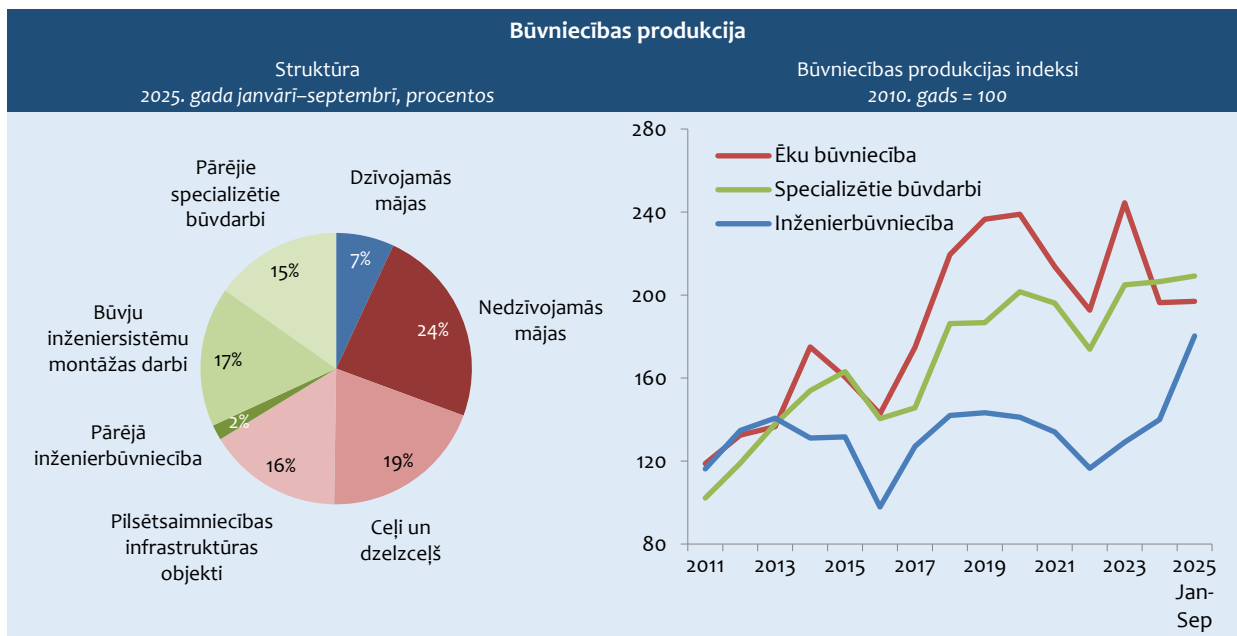
4.17. attēls



Pieprasījums pēc nozares pakalpojumiem atkal sāka pieaugt 2011. gadā. Laika posmā līdz 2019. gadam būvniecības attīstības temps bija straujāks nekā ekonomikai kopumā. Vidējais pieaugums ik gadu bija 6,4 %. Būvniecības nozares atveseļošanās lielā mērā noteica publiskie pasūtījumi un aktīvāka ES struktūrfondu apguve. Līdztekus iekšējā pieprasījuma pieaugumam nozares attīstību pozitīvi ietekmēja spēja krīzes laikā pārorientēties uz ārējiem tirgiem. Piemēram, būvniecības produkcijas apjoms ārpus Latvijas 2011. gadā vairāk nekā piecas reizes pārsniedza 2008. gada rādītāju. Būvniecības aktivitātes pieaugums bija redzams arī pēc izsniegto būvatļauju skaita pieauguma.

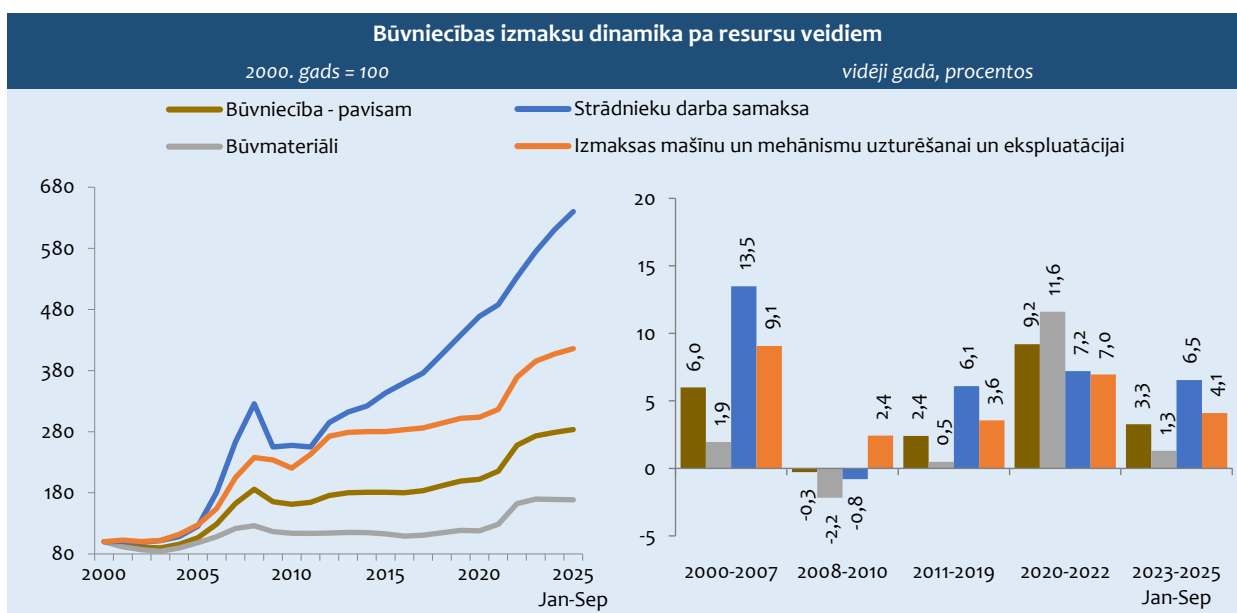
Jāatzīmē, ka ES struktūrfondu pārejas periodā, mazinoties investīcijām būvniecībā, būvniecības izlaide 2015.–2016. gadā vidēji saruka par 5,2 % katru gadu. Būvniecības aktivitāte mazinājās visās grupās, visvairāk inženierbūvju grupā. Negatīvās tendences noteica arī izsniegto būvatļauju skaita samazinājumu šajā laika posmā. Nākamajos gados, sākot ar 2017. gadu, nozares attīstības dzinulis bija ES struktūrfondu projektu īstenošanas intensitātes pieaugums pēc pārejas perioda, kā arī privāto investīciju pieplūdums lielajos būvniecības objektos.

4.18. attēls



Ekonomiskajai aktivitātei pieaugot, 2011. gadā nodarbināto skaits sāka vienmērīgi palielināties. Izteiktāks skaita samazinājums bija vērojams 2015. un 2016. gadā līdz ar kritumu būvniecības produkcijas izlaidē. 2018. gadā nodarbināto skaits pārsniedza 60 tūkst. un bija lielāks nekā 2010. gadā, taču pieauguma temps bija būtiski lēnāks par produkcijas pieaugumu. Tas nozīmē, ka nozare lielā mērā attīstījās uz produktivitātes pieauguma rēķina. Būvniecības izmaksas šajā periodā palielinājās vienmērīgi, straujāks kāpums bija vērojams laika periodā no 2017. līdz 2019. gadam. Lielāko spiedienu kopš 2011. gada radīja darbaspēka izmaksas, kā arī mašīnu un mehānismu uzturēšanas un ekspluatācijas izmaksas, turpretī būvmateriālu izmaksas palika gandrīz nemainīgas.

4.19. attēls



Laika periodā no 2020. līdz 2022. gadam bija īpaši izjūtama vairāku ārējo faktoru ietekme. Gan Covid-19 pandēmija, gan Krievijas izraisītais karš Ukrainā kopumā negatīvi ietekmēja nozari, un šajā periodā izlaides samazinājums bija vidēji 8,1 % gadā. Straujākais kritums bija vērojams 2021. gadā, kad nozare piedzīvoja lielāku pieprasījuma kritumu būvniecības izmaksu globālā pieauguma dēļ, īpaši padārdzinoties kokmateriāliem un metālam. Būvizmaksu pieaugums izteikti negatīvi ietekmēja nozares aktivitāšu dinamiku. 2022. gadā spiedienu uz būvniecības izmaksām pastiprināja Krievijas invāzija Ukrainā, kuras rezultātā būtiski ievērojami samazinājās atsevišķu būvmateriālu pieejamība, kā arī ievērojami sadārdzinājās energoresursi. Lejupslīde ietekmēja arī pieprasījumu pēc darbaspēka, 2020.–2022. gadā darba vietu skaits būvniecībā saruka.

Pēc ārējo šoku mazināšanās 2023. gadā būvniecībā bija vērojams izlaides pieaugums. Nozare un pasūtītāji pārvarēja iepriekšējo gadu izaicinājumus, un pasūtītāju aktivitātes pieaugums pozitīvi ietekmēja nozares rādītājus. Kā ietekmējošu faktoru var minēt arī nozares iepriekšējo gadu recesijas zemo bāzes efektu. Savukārt 2024. gadā būvniecības izlaide saruka. To noteica ievērojams aktivitātes samazinājums ēku būvniecībā, kuru turpināja ietekmēt samērā augstās kredītēšanas likmes.

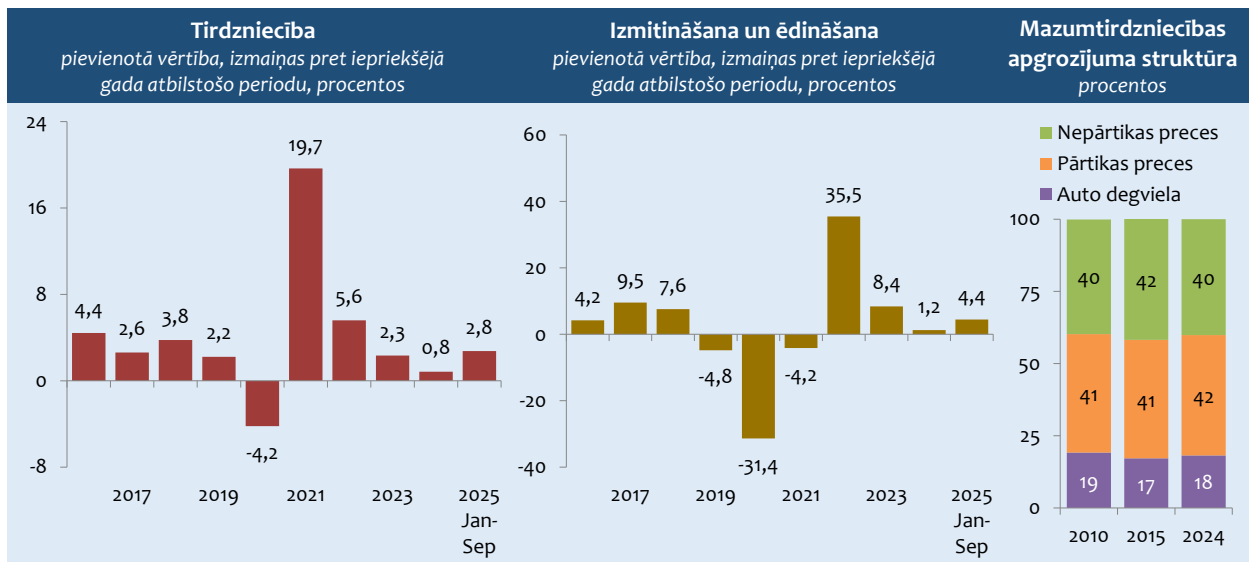
Būvniecības izmaksu pieaugums 2023. gadā sāka mazināties, un 2024. gadā tas atgriezās pirmspandēmijas līmenī. Ārējo faktoru izraisītais būvmateriālu cenu pieaugums ir rimies, un darbaspēka izmaksas ir atgriezušās izmaksu pieauguma dzinūļa lomā. Pakāpeniska izmaksu pieauguma tendence turpinās arī 2025. gadā. Šajos gados nozarē nodarbināto skaits turpināja lēnām samazināties, pieprasījums pēc darbaspēka ir atjaunojies tikai 2025. gadā.

2025. gadā izaugsme ir atgriezies, par to liecina būvniecības izlaides palielināšanās par 8,5 %. Šā gada trīs ceturkšņos attīstības dzinulis ir inženierbūvniecība ar aktīvāku infrastruktūras objektu būvniecību. Lielākais devums izaugsmē bija ceļu un dzelzceļu būvniecības segmentam.

4.6. TIRDZNIECĪBA, IZMITINĀŠANA UN ĒDINĀŠANA

Tirdzniecības, izmitināšanas un ēdināšanas nozaru struktūrā dominē tirdzniecība – aptuveni 87 %. Tirdzniecības attīstību nosaka privātā patēriņa dinamika, iedzīvotāju pirkspēja un mazumtirdzniecības apgrozījuma tendences. Savukārt izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumus ietekmē gan iekšzemes pieprasījums un iedzīvotāju tēriņu paradumi, gan tūrisma plūsmas un ārvalstu viesu aktivitāte.

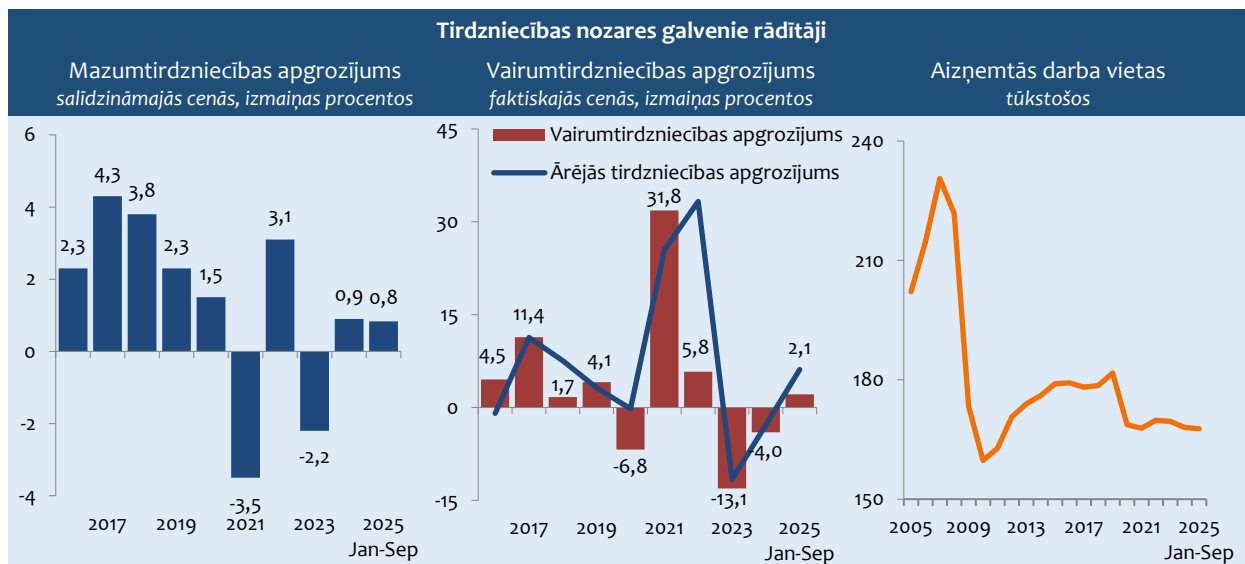
4.20. attēls



2016.–2019. gadā tirdzniecības nozares pakalpojumu apjomi katru gadu pieauga un kopumā attīstījās strauji. Līdzīga tendence bija izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumiem, lai gan perioda noslēgumā tajos parādījās apjomu kritums. Mazumtirdzniecības izaugsmi sekmēja darba samaksas kāpums un labvēlīga situācija darba tirgū, un vislielāko ieguldījumu deva nepārtikas preču tirdzniecība. Savukārt vairumtirdzniecības attīstību noteica ārējās tirdzniecības aktivitāte.

2020. gadā tirdzniecības, izmitināšanas un ēdināšanas nozarēs sniegto pakalpojumu apjomi kopumā samazinājās. Tirdzniecības nozari negatīvi ietekmēja Covid-19 krīzes izraisīts privātā patēriņa kritums, bezdarba pieaugums un ienākumu samazinājums. Mazumtirdzniecības apgrozījums pieauga ļoti mēreni, strauji saruka vairumtirdzniecības apgrozījums, bet ieviestie stingrie pasākumi vīrusa izplatības ierobežošanai īpaši negatīvi ietekmēja izmitināšanas un ēdināšanas nozari.

4.21. attēls



2021.–2022. gadā tirdzniecības, izmitināšanas un ēdināšanas nozarēs sniegto pakalpojumu apjomi atkal strauji pieauga. Tirdzniecības nozari pozitīvi ietekmēja Covid-19 pandēmijas dēļ ieviesto ierobežojumu mīkstināšana un atcelšana. Izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozares apjomi kopš 2021. gadā otrās puses pieauga ļoti strauji, atkopjoties no lejupslīdes iepriekšējos gados.

2023. gadā nozaru kopējie apjomi pieauga mērenāk nekā iepriekšējos divos gados. Tirdzniecību negatīvi ietekmēja gan nelabvēlīgā ārējā vide, gan sarūkošā mājāsaimniecību pirktspeja, jo cenu kāpums gada sākumā pārsniedza ienākumu pieaugumu. Līdz ar to mazumtirdzniecības apgrozījums samazinājās, visstraujāk – pārtikas segmentā augsto cenu dēļ, bet nepārtikas preču apgrozījums saruka mērenāk. Savukārt degvielas tirdzniecība pieauga, atgūstoties pēc krituma 2022. gadā, ko bija izraisījušas augstās degvielas cenas.

2024. gadā tirdzniecības, izmitināšanas un ēdināšanas nozares attīstījās ļoti mēreni. Vairumtirdzniecību turpināja bremsēt nelabvēlīgā ārējā vide un zemāka aktivitāte starptautiskajā tirdzniecībā, toties automobiļu un motociklu tirdzniecība atjaunojās straujāk, mazinoties piegāžu problēmām un stabilizējoties pieprasījumam. Mazumtirdzniecības apgrozījums pieauga tikai par 0,9 %, ko noteica iedzīvotāju piesardzība un ierobežots gatavības līmenis veikt lielākus pirkumus. Nepārtikas preču un degvielas tirdzniecība nedaudz pieauga, savukārt pārtikas tirdzniecība turpināja samazināties augstā cenu līmeņa un patēriņa strukturālo izmaiņu dēļ. Izmitināšanas un ēdināšanas nozarēs mēreno apjomu kāpumu pārsvarā nodrošināja izmitināšanas pakalpojumu pieprasījums, ko ietekmēja stabilāka tūrisma plūsma.

Situācijai uzlabojoties un straujāk pieaugot vairumtirdzniecības un automobiļu tirdzniecības rādītājiem, 2025. gada trijos ceturkšņos tirdzniecības nozares izaugsme sasniedza 2,8 %, ko lielā mērā veicināja ārējās tirdzniecības aktivitātes atjaunošanās. Mazumtirdzniecības apgrozījums pieauga mēreni – par 0,8 %, ko veicināja nepārtikas preču tirdzniecības kāpums pirktspejas uzlabošanās dēļ, savukārt pārtikas tirdzniecību turpināja bremsēt augstās cenas un piesardzīgi tēriņi, un degvielas tirdzniecība nedaudz saruka zemāka pieprasījuma un ekonomijas paradumu dēļ. Izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu apjomi šajā periodā pieauga straujāk – par 4,4 %, ko veicināja iekšzemes pieprasījuma atjaunošanās, aktīvāks tūrisms un lielāka pasākumu un atpūtas aktivitāte; pieaugums bija līdzīgs gan izmitināšanā, gan ēdināšanā.

Lielākais aizņemto darba vietu īpatsvars ir tirdzniecībā, bet pēdējos gados tas sarūk un darba vietu skaits straujāk palielinās izmitināšanas un ēdināšanas nozarē.

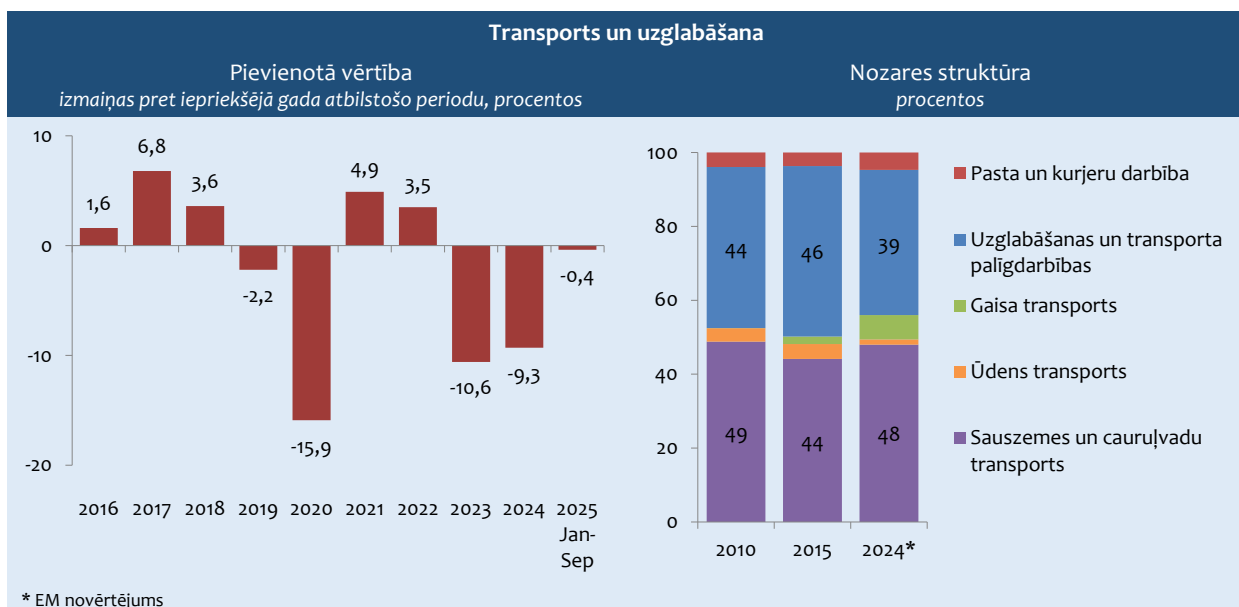
4.7. TRANSPORTS UN UZGLABĀŠANA

Transporta un uzglabāšanas nozare ir cieši saistīta ar starptautiskajiem pārvadājumiem, tostarp pa dzelzceļu pārvadāto un ostās saņemto un nosūtīto kravu apjomiem.

Pēc neliela kāpuma 2016. gadā nozares apjomi 2017.–2018. gadā pieauga straujāk. Lai gan samazinājās tranzīta kravu daudzums dzelzceļa sistēmā un ostās, nozares pieaugumu noteica kāpums autopārvadājumos un pasažieru skaita pieaugums lidostā un jūras ostās. 2019. gadā apjomu pieaugums sauszemes autotransportā nespēja kompensēt kritumu pārējās transporta apakšnozarēs. Savukārt 2020. gadā nozares apjomi strauji saruka Covid-19 krīzes izraisīto pārvietošanās ierobežojumu dēļ, kas būtiski ietekmēja aviācijas, sauszemes transporta un dzelzceļa darbību.

2021. gadā, uzlabojoties epidemioloģiskajai situācijai un atceļot ieviestos ierobežojumus, nozares apjomi atkal strauji palielinājās. Arī 2022. gadā nozares apjomi turpināja palielināties. Pārvadāto kravu apjomu straujš kāpums bija vērojams ostās, savukārt nedaudz samazinājās dzelzceļa un autotransporta pārvadājumu kravu apjomi. Pasažieru pārvadājumi, atjaunojoties plūsmai pēc Covid-19 ierobežojumu atcelšanas, 2022. gadā strauji palielinājās visos pārvadājumu veidos, īpaši strauji aviopārvadājumos, kur pasažieru skaits pieauga vairāk nekā divas reizes, salīdzinot ar 2021. gadu.

4.22. attēls

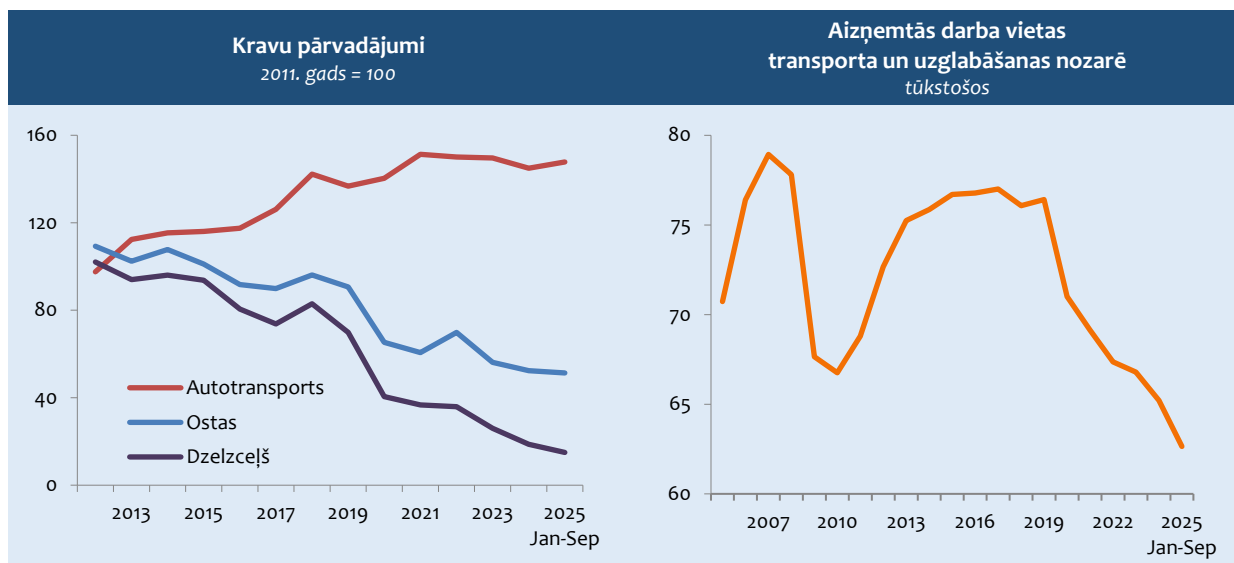


Pēc izaugsmes iepriekšējos gados transporta nozare 2023. un 2024. gadā piedzīvoja būtisku kritumu, ko noteica apjomu samazināšanās gandrīz visās apakšnozarēs. Straujāk saruka sauszemes, cauruļvadu un uzglabāšanas pakalpojumi, kā arī kravu pārvadājumi visos transporta veidos, galvenokārt starptautisko pārvadājumu krituma dēļ. Vienīgais stabils pozitīvais devums abos gados saglabājās gaisa transportam, kur pasažieru pārvadājumi turpināja pieaugt, savukārt pārējos segmentos tendence bija vāja vai negatīva.

Savukārt 2025. gada trīs ceturkšņos kopumā bija neliels nozares apjomu kritums, pārvadāto kravu apjomu kritums bija vērojams dzelzceļā un ostās, savukārt autotransporta pārvadājumu kravu apjomi pieauga, ko lielā mērā noteica iekšzemes pārvadājumos pārvadāto kravu apjomu kāpums. Pasažieru pārvadājumi 2025. gada trīs ceturkšņos visstraujāk pieauga ar jūras transportu – par 9,5 %, ko veicināja straujš iebraukušo pasažieru ar kruīza kuģiem skaita pieaugums Rīgas ostā. Aviopārvadājumos pasažieru skaits pieauga tikai par 0,5 %, bet sauszemes pārvadājumos – par 1,1 %. Jāatzīmē, ka straujš pasažieru skaita pieaugums bija vērojams dzelzceļa pārvadājumos.

Lielākais aizņemto darba vietu īpatsvars transporta un uzglabāšanas nozarē ir sauszemes un cauruļvadu transporta nozarē, kā arī uzglabāšanas un transporta palīgdarbībās. Kopš 2021. gada aizņemto darba vietu skaits turpina samazināties visās nozarēs, izņemot gaisa transporta nozari, un jau ir noslīdējis zemāk par līmeni, kāds tas bija transporta un uzglabāšanas nozarē finanšu krīzes laikā 2010. gadā.

4.23. attēls



4.8. KOMERCPAKALPOJUMI

Komerccpakalpojumu (informācijas un komunikācijas pakalpojumu, finanšu un apdrošināšanas darbību, operāciju ar nekustamo īpašumu, profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu un administratīvo un apkalpojošo dienestu darbības, mākslas, izklaides un atpūtas) nozaru struktūrā dominē operācijas ar nekustamo īpašumu.

2016.–2019. gadā komerccpakalpojumu nozaru izaugsme bija svārstīga, taču vidēji pieauga par 1,5 % gadā, palielinoties gandrīz visās galvenajās nozarēs, izņemot finanšu un apdrošināšanas darbības, kur apjomus samazināja gan nerezidentu biznesa apjoms, gan banku apvienošana un likvidācija. 2020. gadā Covid-19 krīze izraisīja plašu komerccpakalpojumu apjoma kritumu, izņemot informācijas un komunikācijas nozari, kur saglabājās neliels pieaugums, bet vismagāk pandēmijas ierobežojumi skāra mākslas, izklaides un atpūtas jomu.

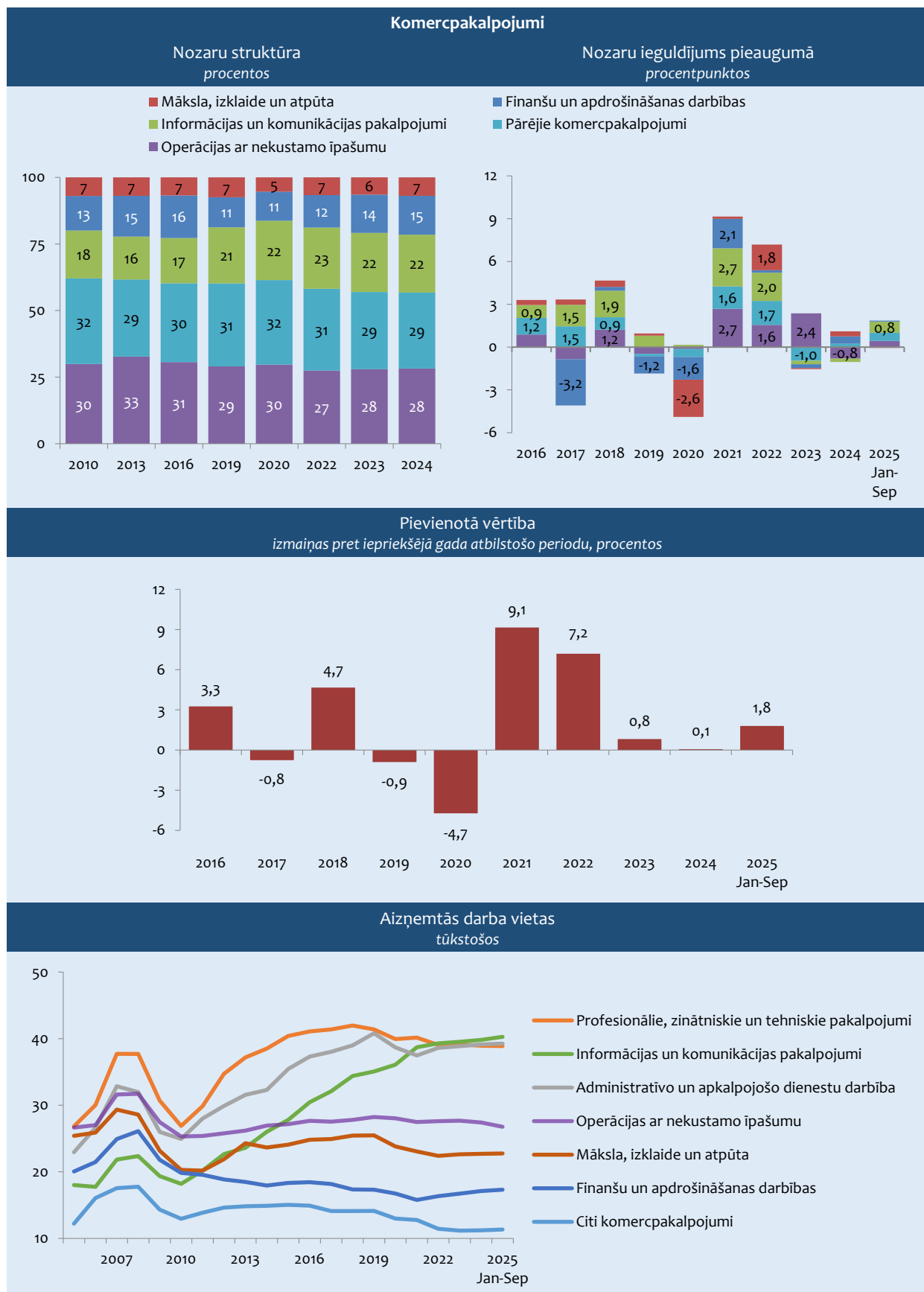
2021. un 2022. gadā, atveseļojoties pēc Covid-19 krīzes, komerccpakalpojumu apjomi strauji pieauga visās nozarēs. Lielākā ietekme bija apjoma kāpumam informācijas un komunikācijas pakalpojumos un operācijās ar nekustamo īpašumu. 2022. gadā straujāki pieauguma tempi bija arī mākslas, izklaides un atpūtas nozarē, kas bija viena no nozarēm, kuru vismagāk skāra Covid-19 ierobežojumi.

Komerccpakalpojumu nozaru kopējais pieaugums kopš 2023. gada kļuva ievērojami mērenāks. 2023. gadā apjomi saruka gandrīz visās nozaru grupās, ko noteica zems ārējais pieprasījums, augstās procentu likmes un piesardzīgāki uzņēmumu un mājsaimniecību tēriņi. Izņēmums bija operācijas ar nekustamo īpašumu. Savukārt 2024. gadā kritumu operācijās ar nekustamo īpašumu, informācijas un komunikācijas un profesionālajos, zinātniskajos un tehniskajos pakalpojumos kompensēja pieaugums finanšu un apdrošināšanas un administratīvo un apkalpojošo dienestu darbībās, kā arī mākslas, izklaides un atpūtas nozarē, kur aktivitāte atjaunojās, mazinoties inflācijas spiedienam un uzlabojoties pieprasījumam.

2025. gada trīs ceturkšņos komerccpakalpojumu apjomi pieauga visās nozarēs, izņemot mākslas, izklaides un atpūtas jomu, kur kritumu noteica vājš pieprasījums un piesardzība tēriņos. Izaugsmi galvenokārt veicināja informācijas un komunikācijas pakalpojumu kāpums, ko balstīja pieprasījums pēc programmēšanas, informācijas tehnoloģiju uzturēšanas un digitalizācijas risinājumiem. Būtiska bija arī profesionālo, zinātnisko, tehnisko un administratīvo pakalpojumu izaugsme, ko sekmēja uzņēmumu aktivitātes atjaunošanās un lielāks pieprasījums pēc loģistikas, būvniecības atbalsta un uzņēmējdarbības pakalpojumiem.

Lielākais aizņemto darba vietu īpatsvars komerccpakalpojumu nozarēs ir informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē, profesionālajos, zinātniskajos un tehniskajos pakalpojumos un administratīvo un apkalpojošo dienestu darbībās. 2024. gadā darba vietu skaits pieauga lielākajā daļā nozaru, izņemot profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu jomu un operāciju ar nekustamo īpašumu nozari, bet 2025. gada trīs ceturkšņos tas samazinājās tikai operāciju ar nekustamo īpašumu jomā.

4.24. attēls



4.9. SABIEDRISKIE PAKALPOJUMI

Sabiedrisko pakalpojumu (valsts pārvaldes un aizsardzības, izglītības, veselības un sociālās aprūpes) nozaru struktūrā dominē valsts pārvalde un aizsardzība. Palielinoties valdības izdevumiem, 2016.–2018. gadā sabiedrisko pakalpojumu nozarēs vērojams stabils pieaugums. Lēnāks tas bija 2016. gadā, kad stabils apjoms bija tikai valsts pārvaldē un aizsardzībā. Kopumā 2016.–2018. gadā sabiedrisko pakalpojumu apjomi pieauga vidēji par 3,4 % gadā. Straujākais kāpums bija veselības aprūpē, bet lēnākais – valsts pārvaldē un aizsardzībā. Savukārt 2019. gadā sabiedrisko pakalpojumu apjomi gandrīz nemainījās, apjomu kāpumam veselības aprūpē kompensējot apjomu kritumu izglītībā.

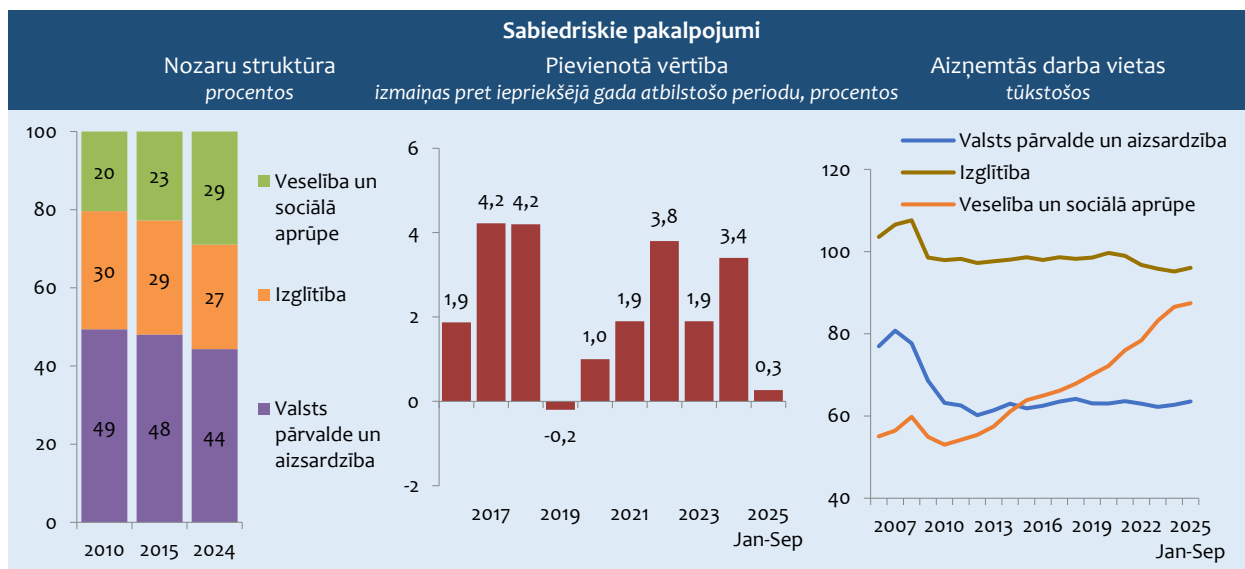
2020.–2021. gadā pakalpojumu nozaru kopējie apjomi pieauga mēreni. 2020. gadā izaugsmi palēlināja kritums veselības un sociālās aprūpes jomā, savukārt 2021. gadā to apjomi strauji palielinājās, atjaunojoties pakalpojumu pieejamībai pēc Covid-19 pandēmijas ierobežojumiem. Valsts pārvaldes, aizsardzības un izglītības nozares 2020. gadā piedzīvoja straujāku kāpumu, bet 2021. gadā valsts pārvaldē un aizsardzībā izaugsme kļuva mērena, savukārt izglītības pakalpojumu apjomi samazinājās.

Savukārt 2022. gadā sabiedrisko pakalpojumu apjomi pieauga strauji, īpaši veselības un sociālās aprūpes nozarē, kuru būtiski stimulēja papildu finansējums Covid-19 seku mazināšanai un ārstniecības pakalpojumu atjaunošanās, savukārt valsts pārvaldes un aizsardzības jomā izaugsme bija mērenāka, bet izglītības pakalpojumu apjomi turpināja sarukt attālinātā mācību procesa un demogrāfisko faktoru dēļ.

2023. gadā izaugsme sabiedrisko pakalpojumu nozarēs kļuva mērenāka – valsts pārvaldes un aizsardzības pakalpojumu apjomi pieauga straujāk nekā iepriekšējos gados, atspoguļojot valdības paplašināto finansējumu drošības un aizsardzības vajadzībām, savukārt veselības un sociālās aprūpes pakalpojumu apjomi saruka, mazinoties Covid-19 saistīto pakalpojumu apjomiem, kā arī turpināja samazināties izglītības pakalpojumi skolēnu skaita samazināšanās un strukturālo pārmaiņu izglītības tīklā dēļ.

2024. gadā kopējie pakalpojumu apjomi atkal pieauga straujāk, ko noteica būtisks kāpums valsts pārvaldē un aizsardzībā – par 7,2 %. Veselības un sociālās aprūpes pakalpojumi pieauga par 1,5 %, bet izglītībā apjomi turpināja samazināties – par 1,0 %. Pēdējos gados īpaši strauji aug valdības patēriņš valsts aizsardzības spēju stiprināšanai un drošības prioritāšu finansēšanai.

4.25. attēls



2025. gada trīs ceturkšņos kopējie sabiedrisko pakalpojumu apjomi pieauga ļoti mēreni. Tie turpināja augt valsts pārvaldes un aizsardzības nozarē – par 1,0 %, bet izglītībai tie saruka par 0,3 % un veselības un sociālās aprūpes pakalpojumiem – par 0,7 %.

Lielākais aizņemto darba vietu īpatsvars ir izglītībā. Straujš darba vietu kāpums pēdējos gados vērojams veselības aprūpē, savukārt darba vietu skaits samazinājās izglītībā. 2024. gadā darba vietu skaits saruka tikai izglītībā, savukārt 2025. gada trīs ceturkšņos darba vietu skaits pieauga visās sabiedrisko pakalpojumu nozarēs.

5. EKONOMISKĀS ATTĪSTĪBAS PROGNOZES

TAUTSAIMNIECĪBAS ATTĪSTĪBA 2026. GADĀ¹

Pēc ekonomisko aktivitāšu sarukuma 2023. gadā un stagnācijas 2024. gadā, 2025. gadā prognozēts IKP kāpums – pēc Ekonomikas ministrijas novērtējuma gada periodā IKP apjoms varētu būt par 1,8 % lielāks nekā 2024. gadā. Sagaidāms, ka arī 2026. gadā ekonomiskās aktivitātes tautsaimniecībā turpinās augt un izaugsme gadā varētu sasniegt 2,2 %.

Stabilizējoties inflācijai un pieaugot iedzīvotāju reālajiem ienākumiem, pakāpeniski palielinās arī privātais patēriņš. Sagaidāms, kopumā 2025. gadā privātais patēriņš varētu augt par 0,4 %. Patērētāju noskaņojumu turpina ietekmēt augstais cenu līmenis un ģeopolitiskās situācijas nenoteiktība. Mazinoties inflācijas spiedienam un turpinot augt mājtsaimniecību ienākumiem, sagaidāms, ka 2026. gadā privātā patēriņa pieaugums varētu sasniegt 2,1 %.

Pateicoties straujākai ES fondu līdzekļu apguvei un privātā sektora kreditēšanas aktivizēšanai, 2025. gadā vērojams būtisks investīciju apjoma pieaugums. Gada trīs ceturkšņos investīcijas pieauga par 9 %, salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo laika posmu, savukārt kopumā gada griezumā sagaidāms, ka investīcijas varētu augt par 8,7 %. Procentu likmju samazinājums, plašāka kredītu pieejamība un ES fondu programmu īstenošana pozitīvi ietekmēs investīciju dinamiku arī 2026. gadā. Sagaidāms, ka bruto pamatkapitāla veidošanās 2026. gadā varētu pieaugt par 4,8 %. Vienlaikus investīciju aktivitāti joprojām turpina ietekmēt ģeopolitiskā nenoteiktība un ražošanas resursu pieejamība, līdz ar to, būtiski nemainoties situācijai, investīciju aktivitāte var saglabāties ierobežota.

Neskatoties uz sarežģītiem ārējās vides apstākļiem, Latvijas eksporta apjomi turpina atgūties. 2025. gada pirmajos trīs ceturkšņos, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, eksports palielinājās par 0,8 %, bet gada griezumā prognozējams, ka eksports varētu augt par 0,9 %. Pieaugot iekšzemes pieprasījumam, palielinās arī importa apjomi. Imports 2025. gada pirmajos trīs ceturkšņos bija par 5,6 % lielāks nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā, bet gada griezumā importa apjoms varētu augt par 5,1 %, salīdzinot ar 2024. gadu. Starptautisko organizāciju prognozes liecina, ka Latvijas lielākajos eksporta tirgos 2026. gadā ekonomika augs straujāk nekā 2025. gadā, kas pozitīvi ietekmēs arī Latvijas eksporta iespējas. Sagaidāms, ka eksporta apjoms 2026. gadā palielināsies par 3,5 %, bet imports varētu augt par 4,4 %.

Nozaru attīstības tendences ir atšķirīgas. 2025. gada trīs ceturkšņos, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, kopējā pievienotā vērtība palielinājās par 1,6 %. Ražojošās nozares uzrādīja 2 % pieaugumu, savukārt pakalpojumu nozares – 1,5 %. Lielāko devumu pievienotās vērtības izaugsme sniedza apstrādes rūpniecība, tirdzniecība, būvniecība un informācijas un komunikācijas pakalpojumi. Savukārt būtiskākais samazinājums ar lielāko negatīvo ietekmi bija vērojams lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, pārējā rūpniecībā un veselības aprūpē. 2026. gadā izaugsme tiek prognozēta visās pamatnozarēs, straujākais kāpums sagaidāms apstrādes rūpniecībā un būvniecībā.

2027.–2030. GADA ATTĪSTĪBAS PERSPEKTĪVAS

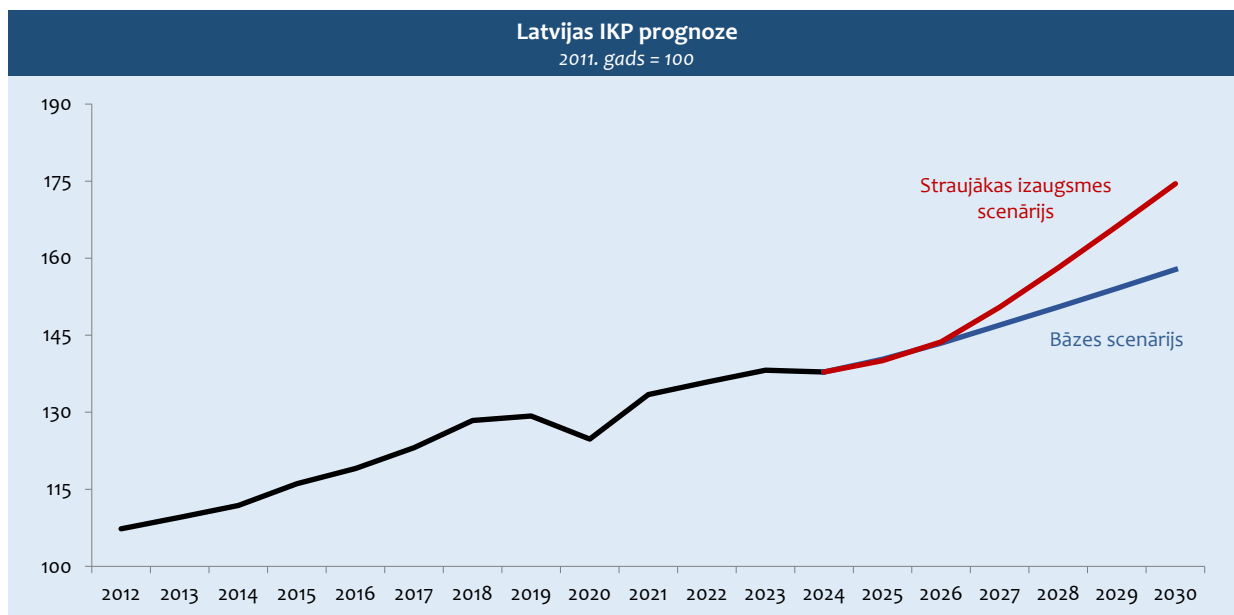
Attīstības perspektīvas līdz 2030. gadam tiek vērtētas divos scenārijos – bāzes un straujākas izaugsmes. Bāzes izaugsmes scenārija gadījumā ekonomikas transformācija notiek pakāpeniski un IKP vidējais pieaugums varētu būt ap 2,6 % gadā. Savukārt straujākas izaugsmes scenārijā, kurā tiek veiksmīgi īstenotas strukturālās reformas un palielinātas investīcijas, IKP pieaugums var sasniegt pat 4,8 % gadā.

Ekonomikas izaugsmi šajā periodā noteiks vairāki būtiski faktori. Investīciju aktivitāte, tehnoloģiju attīstība, digitalizācija un inovācijas būs galvenie dzinējspēki, kas veicinās produktivitātes kāpumu un konkurētspējas uzlabošanos. Īpaši svarīgi būs veicināt darbaspēka pārorientāciju uz augstākas produktivitātes nozarēm un nodrošināt piekļuvi kvalitatīvai izglītībai. Liela nozīme būs arī ES fondu līdzekļu efektīvai izmantošanai un kreditēšanas pieejamībai, kas stimulēs gan publiskās, gan privātās investīcijas. Turklāt ārējās vides attīstība un Latvijas galveno tirdzniecības partnervalstu izaugsme pozitīvi ietekmēs eksportu un tautsaimniecības kopējo sniegumu.

Pēc vairāku gadu izaicinājumiem Latvijas tautsaimniecība pakāpeniski atgūstas, un prognozes liecina par stabili izaugsmi vidējā termiņā. Saskaņā ar aktuālajiem datiem 2026. gadā sagaidāms IKP pieaugums par 2,2 %, savukārt 2027.–2030. gadā IKP izaugsmes temps varētu svārstīties no 1,9 % līdz pat 5,1 % gadā atkarībā no izvēlēta attīstības scenārija. Šajā periodā būtiska loma būs gan privātā, gan valsts patēriņa, investīciju un eksporta pieaugumam.

¹ EM tautsaimniecības attīstības prognožu izstrādē ārējo tirgu analīzei un globālās ekonomikas attīstības tendenču novērtēšanai izmantotas jaunākās SVF un EK prognozes (skat. 2. nodaļu).

5.1. attēls



Tehnoloģiju attīstības globālās tendences, ES Zaļā kursa īstenošana un nozīmīgu nozaru attīstība mainīgajā ģeopolitiskajā vidē rada jaunas iespējas Latvijas eksporta potenciāla stiprināšanai un produktivitātes celšanai. Ieguldījumi inovācijās, digitalizācijā un modernās tehnoloģijās kļūst par būtisku priekšnoteikumu konkurētspējas uzlabošanai. Lai sasniegtu maksimālu efektu, ir svarīgi koordinēti un mērķtiecīgi izmantot gan īstermiņā, gan vidējā termiņā pieejamos publiskos finanšu resursus. Straujākas izaugsmes scenārijā paredzams, ka investīciju apjoma būtisks pieaugums veicinās jaunāko tehnoloģiju ieviešanu, jaunu produktu un pakalpojumu radīšanu, kā arī digitālo risinājumu plašāku izmantošanu, tādējādi uzlabojot procesu efektivitāti.

5.1. tabula

Latvijas IKP izlietojuma prognoze izmaiņas procentos						
	Fakts		Prognozes			
	2022	2023	2024	2025	2026	2027–2030 vidēji gadā
Iekšzemes kopprodukts	1,9	-0,9	0,0	1,8	2,2	1,9 .. 5,1
Privātais patēriņš	5,1	-0,9	0,1	0,4	2,1	1,9 .. 3,7
Valsts patēriņš	0,4	2,5	-0,4	2,5	2,3	1,9 .. 2,0
Bruto pamatkapitāla veidošana	0,3	5,0	-7,0	8,7	4,8	2,1 .. 4,7
Eksports	11,4	-7,0	0,1	0,9	3,5	4,2 .. 5,7
Imports	9,9	-5,0	-1,8	5,1	4,4	3,8 .. 5,0

Latvijas ražotāju konkurētspējas kāpums un augošs ārējais pieprasījums veicinās eksporta un apstrādes rūpniecības vidējā termiņa pieauguma tempus. Šajā scenārijā paredzams, ka eksporta vidējais 3 gadu pieauguma temps būs aptuveni 4,8 %, savukārt apstrādes rūpniecības pieauguma temps vidēji būs 5,6 %.

5.2. tabula

Latvijas IKP prognoze attiecībā uz nozarēm izmaiņas procentos						
	Fakts			Prognozes		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027–2030 vidēji gadā
Iekšzemes kopprodukts	1,9	-0,9	0,0	1,8	2,2	1,9 .. 5,1
Lauksaimniecība, mežsaimniecība	-13,3	-4,0	5,1	-2,5	0,8	0,6 .. 1,6
Apstrādes rūpniecība	-4,2	-2,3	-3,3	3,6	3,5	3,4 .. 7,5
Pārējā rūpniecība	-28,1	-14,0	2,5	-3,0	1,1	1,0 .. 2,7
Būvniecība	-4,4	6,9	-5,8	7,9	3,2	3,0 .. 7,1
Tirdzniecība, izmitināšana	7,6	2,8	0,9	2,2	1,7	1,6 .. 4,1
Transports un uzglabāšana	3,5	-10,6	-9,3	-0,3	1,0	2,5 .. 5,0
Citi komercpakalpojumi	7,2	0,8	0,1	1,2	2,3	2,2 .. 4,8
Sabiedriskie pakalpojumi	3,6	2,0	3,6	-0,2	1,9	1,9 .. 4,6

Sagaidāms, ka lauksaimniecības un mežsaimniecības nozare pēc iepriekšējo gadu krituma stabilizēsies ar izaugsmi 0,6–1,6 % gadā. Apstrādes rūpniecībā paredzama dinamiska attīstība, kuras pieauguma tempi varētu sasniegt 3,4–7,5 % gadā, pateicoties tehnoloģiju ieviešanai un ārējā pieprasījuma kāpumam. Būvniecības sektorā prognozēts pieaugums 3–7,1 % gadā, ko veicinās publiskās investīcijas un lielle infrastruktūras projekti. Tirdzniecības un izmitināšanas nozarēs sagaidāms pieaugums 1,6–4,1 % gadā, ko noteiks gan iekšējā, gan ārējā pieprasījuma kāpums. Transports un uzglabāšana attīstīsies stabilā tempā – 2,5–5 % gadā, savukārt citi komercpakalpojumi varētu augt par 2,2–4,8 % gadā. Sabiedrisko pakalpojumu segmentā sagaidāms pieaugums 1,9–4,6 % gadā.

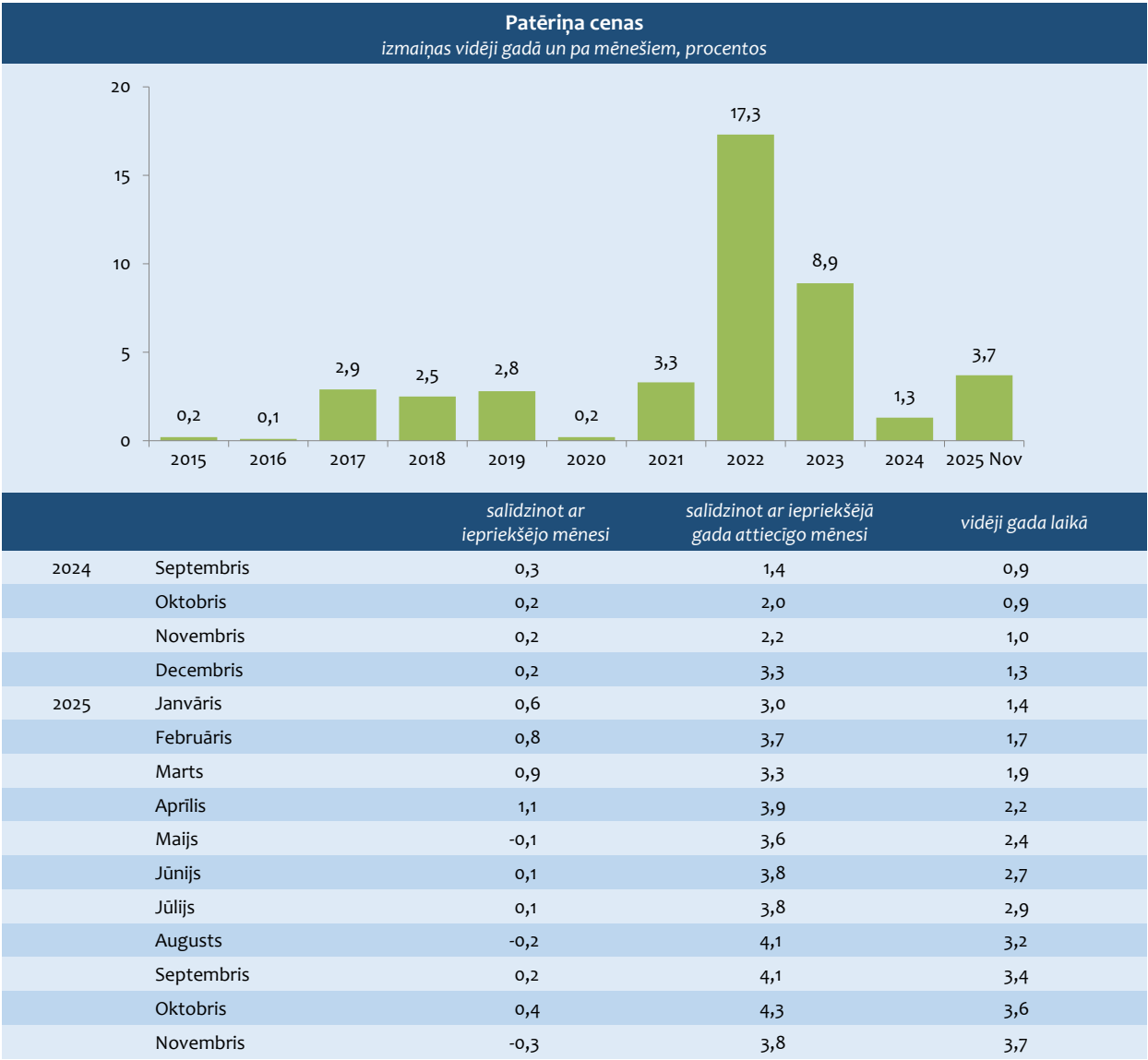
6. EKONOMISKĀ STABILITĀTE UN KONKURĒTSPĒJA

6.1. CENAS

PATĒRIŅA CENAS

Pēc finanšu krīzes izraisītās deflācijas patēriņa cenas atkal sāka pieaugt 2011. gadā. Aizvien būtiskāk kopējo cenu līmeni sāka ietekmēt ārējie faktori un pasaules cenu svārstības naftai un pārtikai. Cenu pieaugumu noteica arī iekšējie faktori, tādi kā straujāka akcīzes nodokļa palielināšana degvielai, alkoholiskajiem dzērieniem un tabakas izstrādājumiem, administratīvo cenu svārstības, kā arī iedzīvotāju ienākumu un privātā patēriņa kāpums. No 2013. līdz 2016. gadam patēriņa cenu pieaugums bija ļoti mērens, bet no 2017. līdz 2019. gadam – straujāks. Covid-19 pandēmijas apkarošanai ieviesto ierobežojumu izraisīta pieprasījuma samazināšanās būtiski ietekmēja patēriņa cenu kritumu 2020. gadā. Savukārt 2021. un 2022. gadā patēriņa cenas atkal pieauga strauji, ko noteica gan ekonomikas atlabšana pēc Covid-19 izraisītās krīzes, gan pasaules cenu kāpums energoresursiem un pārtikai, ko pastiprināja Krievijas iebrukums Ukrainā. 2023. gadā patēriņa cenas stabilizējās.

6.1. attēls



2024. gadā patēriņa cenas pieauga straujāk nekā 2023. gadā. Patēriņa cenas 2024. gada decembrī, salīdzinot ar iepriekšējā gada decembri, pieauga par 3,3 %. To turpināja ietekmēt cenas pasaulē un nestabilā ģeopolitiskā situācija. Ņemot vērā inflācijas dinamikas bāzes efektu, 2024. gadā vidējā gada inflācija saglabājās zema – 1,3 %. Lielākā ietekme bija cenu kāpumam pakalpojumiem – būtiska ambulatoro, atpūtas un kultūras, telekomunikāciju un ar mājokli saistīto pakalpojumu sadārdzināšanās –, cenu kāpumam pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem, cenām pieaugot visās galvenajās pārtikas produktu grupās, kur būtiskākā ietekme bija cenu kāpumam piena produktu grupā un bezalkoholisko dzērienu grupā, cenu kāpumam alkoholiskajiem dzērieniem un tabakai, kā arī cenu samazinājumam energoresursiem – gan visiem ar mājokli saistītiem energoresursiem, gan transporta degvielai.

2025. gada vienpadsmit mēnešos cenu pieaugums bija straujāks nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā. Patēriņa cenas 2025. gada novembrī, salīdzinot ar 2024. gada decembri, pieauga par 3,6 %. Salīdzinot ar iepriekšējā gada novembri, patēriņa cenas pieauga par 3,8 %. Gada vidējā inflācija novembrī bija 3,7 %.

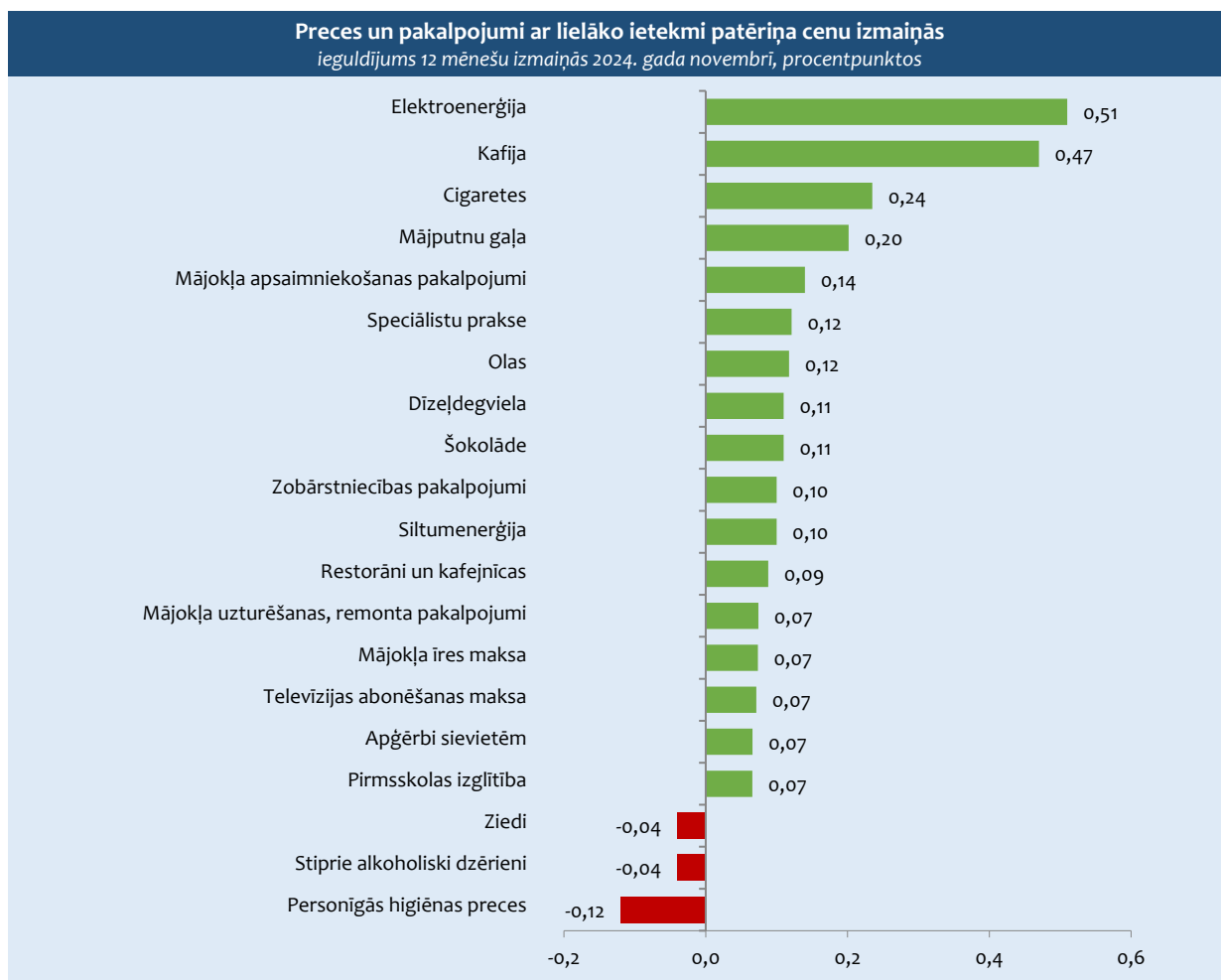
Turpmāk minēti galvenie cenu ietekmējošie faktori Latvijā 2025. gadā.

- Būtiska ietekme uz kopējo cenu pieaugumu 2025. gada vienpadsmit mēnešos bija pakalpojumu cenu kāpumam. Pakalpojumu cenas kopumā pieauga par 4,7 %, kas kopējo patēriņa cenu līmeni palielināja par 1,2 procentpunktiem. Pakalpojumu sektorā lielāko palielinošo ietekmi uz inflāciju noteica cenu kāpums ar mājokli saistītajiem pakalpojumiem – sadārdzinājās visas galvenās šo pakalpojumu grupas, īpaši mājokļa apsaimniekošanas, īres, uzturēšanas un remonta pakalpojumi, kā arī ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumi. Būtiska ietekme bija arī ambulatoro pakalpojumu cenu pieaugumam, ko noteica zobārstniecības un ārstu speciālistu pakalpojumu sadārdzināšanās. Vērā ņemams bija arī ēdināšanas, atpūtas un kultūras pakalpojumu cenu – tostarp televīzijas abonēšanas maksa, atpūtas un sporta pasākumu –, kā arī telekomunikāciju pakalpojumu cenu pieaugums. Savukārt samazinājās pārvadājumu pakalpojumu cenas, galvenokārt pasažieru aviopārvadājumiem, izmitināšanas pakalpojumiem un autotransporta apdrošināšanai.
- 2025. gadā turpināja pieaugt pārtikas cenas. Kopumā pārtikas un bezalkoholisko dzērienu cenas vienpadsmit mēnešu laikā pieauga par 4,1 %, kas kopējo patēriņa cenu līmeni palielināja par 1,1 procentpunktu. Cenas pieauga visās galvenajās pārtikas produktu grupās. Lielāko ietekmi uz vidējā cenu līmeņa pieaugumu atstāja gaļas un gaļas izstrādājumu sadārdzināšanās, īpaši mājputnu gaļai, kā arī bezalkoholiskajiem dzērieniem – būtiskākais cenu kāpums bija vērojams kafijai. Pārtikas preču cenu vietējās izmaiņas lielā mērā nosaka cenu svārstības pasaulē. Saskaņā ar ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas (FAO) datiem pēc vēsturiski augstākā līmeņa sasniegšanas 2022. gada martā, ko veicināja pieprasījuma pieaugums un piegāžu traucējumi Covid-19 pandēmijas laikā, augošo transporta un energoresursu izmaksu, kā arī neskaidrības dēļ par pārtikas produktu piegādēm pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā pasaules pārtikas cenas sāka samazināties. Savukārt kopš 2024. gada marta tās atkal pieauga, 2025. gadā turpinot kāpt mērenākos tempos, bet septembrī–novembrī atkal samazinājās. Kopumā 2025. gada novembrī, salīdzinot ar iepriekšējā gada decembri, pārtikas cenas pasaulē bija par 1,8 % zemākas. Straujākais cenu kāpums reģistrēts gaļai un augu eļļām. Savukārt strauji samazinājās cukura un graudaugu cenas, bet piena produktiem kritums bija mērenāks. Gaļas cenu indekss septembrī sasniedza vēsturiski augstāko līmeni, oktobrī un novembrī samazinoties pēc astoņu mēnešu kāpuma. Augu eļļu indekss oktobrī bija augstākais kopš 2022. gada jūlija, bet arī novembrī uzrādīja samazinājumu, savukārt piena produktiem cenu kritums turpinājās piekto mēnesi pēc kārtas (iepriekš samazinājums fiksēts tikai 2024. gada aprīlī). Cukura cenu indekss nokritās līdz zemākajam līmenim kopš 2020. gada decembra, bet graudaugiem oktobrī tas bija zemākais kopš 2020. gada augusta, novembrī atkal nedaudz palielinoties. 2025. gada vienpadsmit mēnešos gaļas cenu kāpumu noteica spēcīgs globālais pieprasījums, īpaši pēc liellopu un aitu gaļas, kā arī periodiski piedāvājuma ierobežojumi dažos reģionos, sezonālu svētku iespaids un eksporta svārstības Brazīlijā. Augu eļļu sadārdzinājumu veicināja palmu, sojas, saulespuķu un rapšu eļļu cenu kāpums gada otrajā pusē spēcīga importa pieprasījuma, biodegvielas ražošanas pieauguma un ierobežotu krājumu dēļ. Piena produktiem cenu pieaugumu pavasarī un vasarā veicināja mazi krājumi, ražošanas kritums Okeānijā un spēcīgs pieprasījums Āzijas tirgos, kam vēlāk sekoja sezonāls kritums. Savukārt cenu kritumu graudaugiem ietekmēja bagātīgas ražas Krievijā, Eiropā un ASV, kā arī vājāks importa pieprasījums pasaules tirgos, bet cukuram – rekordaugsta ražošana Brazīlijā, labas ražas prognozes Indijā un Taizemē, kā arī zemākas naftas cenas, kas mazināja bioetanola pieprasījumu. Jāatzīmē, ka 2025. gada novembrī, salīdzinot ar 2019. gada decembri, pārtikas cenas pasaulē kāpušas par 24,1 %, Latvijā šajā periodā pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem tās pieaugušas par 57,5 %.
- 2025. gada vienpadsmit mēnešos cenu kāpums bija vērojams ar mājokli saistītiem energoresursiem – elektroenerģijai, gāzei un citam kurināmajam, kas kopējo cenu līmeni palielināja par 0,7 procentpunktiem. Lielākā ietekme vienpadsmit mēnešos bija cenu kāpumam elektroenerģijai – par 15,7 %, ko lielā mērā noteica faktiskās maksas pieaugums par jaudas uzturēšanu māsaimniecībām ar “Pamata” tarifu plānu un pieslēguma jaudu līdz 25 ampēriem no 2025. gada 1. janvāra, samazinoties valsts atbalsta apjomam atbilstoši noteikumiem par tarifu maksimālo atļauto pieaugumu māsaimniecībām. Jāatzīmē, ka “Nord Pool” sistēmas elektroenerģijas vidējā cena Baltijas reģionam 2025. gada janvārī–novembrī, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, būtiski nemainījās – samazinājās par 0,7 %, ko galvenokārt veicināja ievērojami zemākas cenas vasaras mēnešos atjaunojamās enerģijas (vēja un saules) ražošanas apjomu pieauguma un lētāka importa dēļ, atjaunojot savienojuma līniju ar Somiju, bet straujāku cenu kritumu ierobežoja tas, ka pēdējos mēnešos elektroenerģijas cenas atkal pieauga un pārsniedza iepriekšējā gada līmeni –

galvenokārt pārvades jaudu ierobežojumu dēļ, kas ierobežoja importa iespējas un attiecīgi mazināja cenu samazinājuma potenciālu. Siltumenerģijas cenas kopumā janvārī–novembrī pieauga par 2,5 %, ko galvenokārt noteica tarifu palielinājums Rīgā un vairākās citās pašvaldībās no 1. oktobra, jo pārējos gada mēnešos cenas svārstījās, kopumā janvārī–septembrī samazinoties par 1,4 % un novembrī par 0,4 %. Dabāsgāzes cenas pieauga par 2,2 %, ko galvenokārt noteica no 1. janvāra palielinātā akcīzes nodokļa likme dabāsgāzei un no 1. maija veiktā universālā tarifa pārskatīšana, nosakot augstāku cenu mājāsaimniecībām nākamajam tirdzniecības periodam. Savukārt straujāku kāpumu ierobežoja novembrī piemērotā tarifa korekcija uz leju, kas samazināja cenas nākamajam periodam. Pretēji tam cietajam kurināmajam cenas samazinājās par 1,3 %, ko noteica mazāks pieprasījums siltās ziemas dēļ, stabils piedāvājums un zemākas koksnes izejvielu un energoresursu cenas.

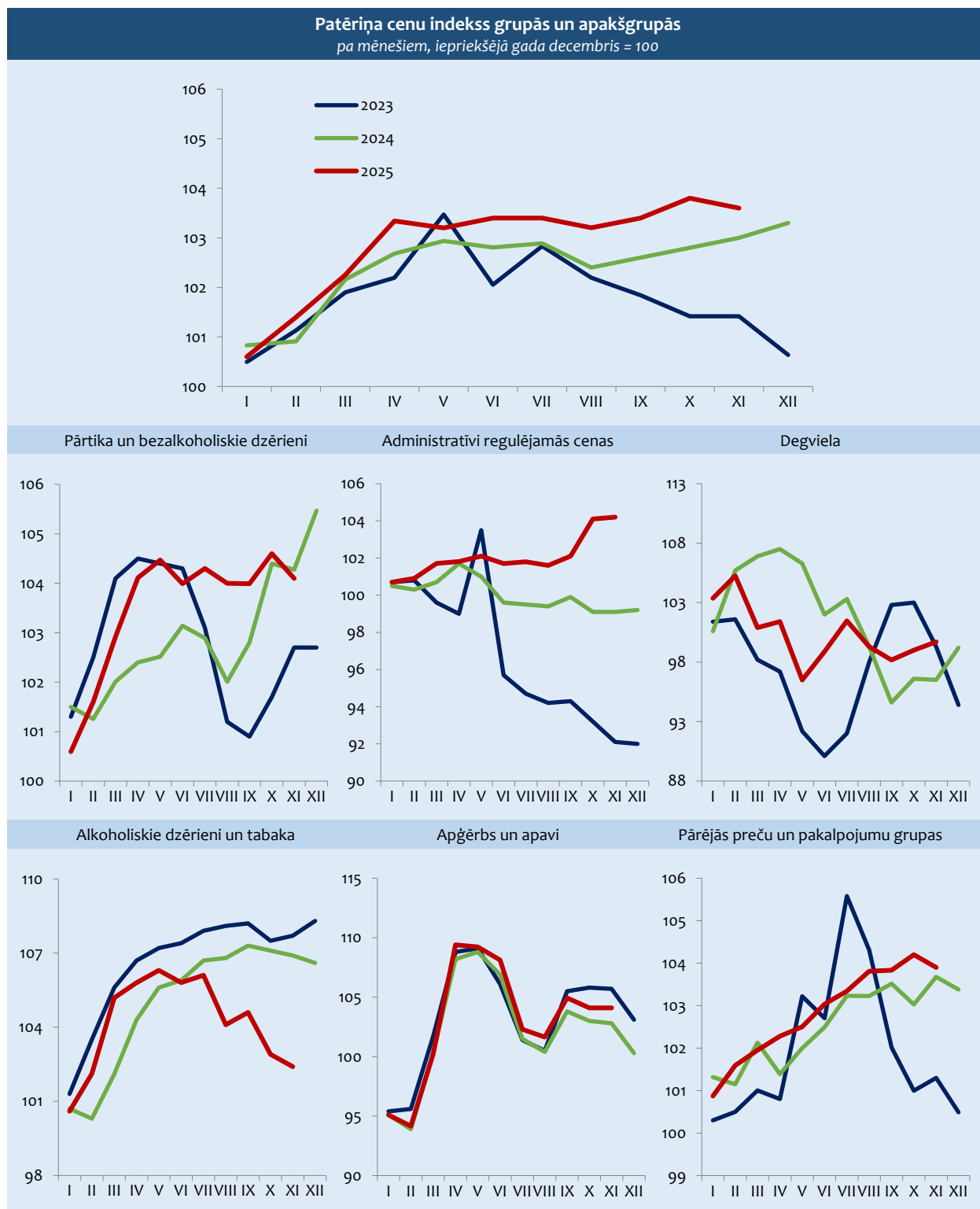
- Lai gan degvielas cenām tradicionāli ir būtiska ietekme uz inflāciju, 2025. gadā to ietekme bija minimāla. Degvielas cenas Latvijā 2025. gada vienpadsmit mēnešos samazinājās par 0,3 %, kas kopējo cenu līmeni būtiski neietekmēja. Degvielas cenu kāpumu gada sākumā, aprīlī, jūnijā–jūlijā un oktobrī–novembrī kompensēja nedaudz straujāks cenu kritums martā, maijā un augustā–septembrī. Cenas samazinājās benzīnam, bet pieauga dīzeļdegvielai. Jāatzīmē, ka naftas cenas pasaulē 2025. gada novembrī, salīdzinot ar 2024. gada decembri, bija samazinājušās par aptuveni 13 %. Pasaules naftas cenas 2025. gada vienpadsmit mēnešos strauji pieauga tikai janvārī, kad tās īslaicīgi palielināja jaunās ASV sankcijas pret Krievijas enerģētikas sektoru un sarūkošās ASV naftas rezerves, un jūnijā, kad bija ģeopolitiskās spriedzes pieaugums Tuvajos Austrumos un bažas par iespējamiem piegāžu traucējumiem. Kopumā naftas cenu samazinājumu pārējos mēnešos galvenokārt veicināja zemāks globālais pieprasījums, pieaugošais piedāvājums un OPEC+ plāni palielināt ieguvu, kā arī signāli par pārmērīgu tirgus pārpalikumu. Šajā periodā *Brent* naftas cenas svārstījās no aptuveni 82 ASV dolāriem par barelu janvārī līdz ap 60 ASV dolāriem oktobrī, pēdējos mēnešos stabilizējoties 60–70 ASV dolāru līmenī par barelu.

6.2. attēls



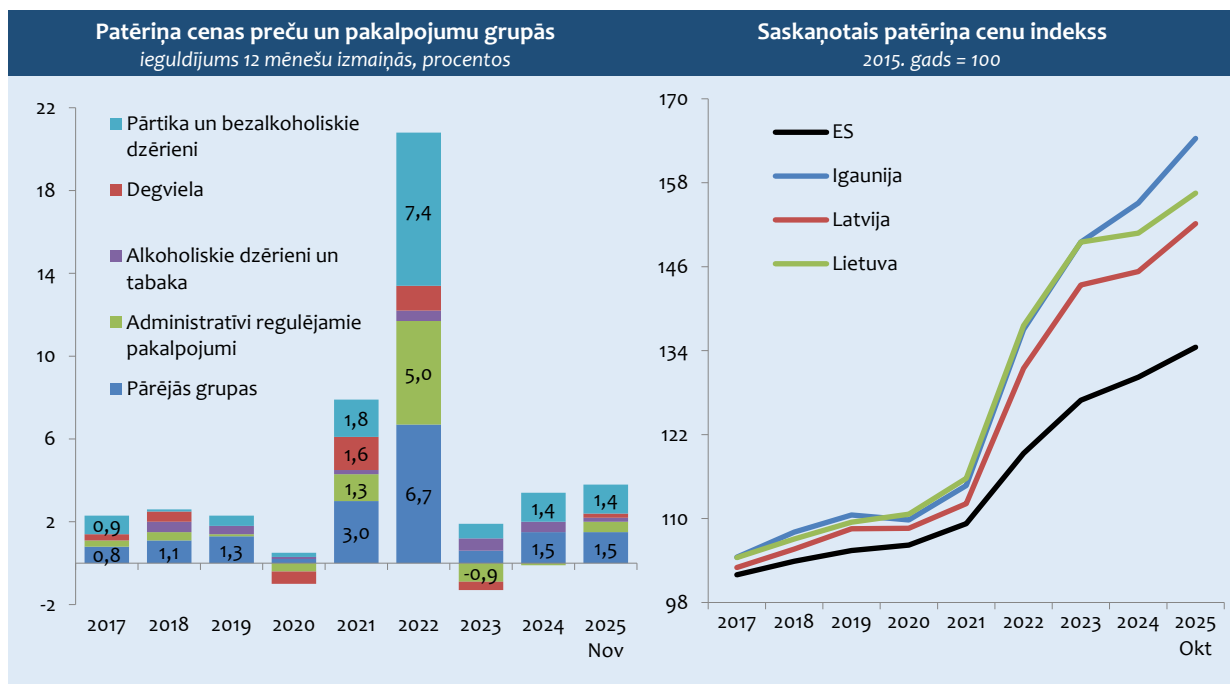
2025. gadā vidējā gada inflācija tiek prognozēta 3,7 % apmērā. 2026. gadā cenu izmaiņas joprojām noteiks energoresursu un pārtikas cenu svārstības globālajos tirgos, kā arī ģeopolitiskās norises un pasaules ekonomikas izaugsmes temps. Inflācijas līmeni Latvijā papildus ietekmēs piedāvājuma puses faktori – nodokļu un regulēto tarifu pārskatīšana, kā arī pieprasījuma puse, ko veicinās atalgojuma kāpums, palielinot iedzīvotāju pirktspēju. Sagaidāms, ka 2026. gadā vidējā inflācija stabilizēsies ap 2,5 %, saglabājoties 2–2,5 % līmenī turpmākajos gados.

6.3. attēls



Eiropas Savienībā pēc ļoti mērena cenu kāpuma 2015.–2016. gadā, ko noteica vājāka ekonomiskā izaugsme un pārtikas un enerģijas cenu kritums pasaulē, 2017.–2019. gadā līdz ar pieaugošām ekonomiskajām aktivitātēm inflācija kļuva straujāka. Savukārt 2020. gadā Covid-19 pandēmijas ietekmē patēriņa cenas saruka un vidējā gada inflācija bija neliela. Atceļot ierobežojumus un ekonomikām atgūstoties, 2021. un 2022. gadā patēriņa cenas strauji pieauga gandrīz visās preču un pakalpojumu grupās. Cenu līmeni būtiski paaugstināja arī Krievijas iebrukums Ukrainā un tam sekojošās sankcijas, kas izraisīja enerģijas un daudzu izejvielu deficītu. Lai gan 2023. gadā energoresursu un pārtikas cenas pasaulē bija atgriezušās tuvu 2021. gada līmenim, inflācija ES joprojām saglabājās augsta, ko veicināja ģeopolitiskā nenoteiktība un iepriekšējā cenu kāpuma bāzes efekts.

6.4. attēls



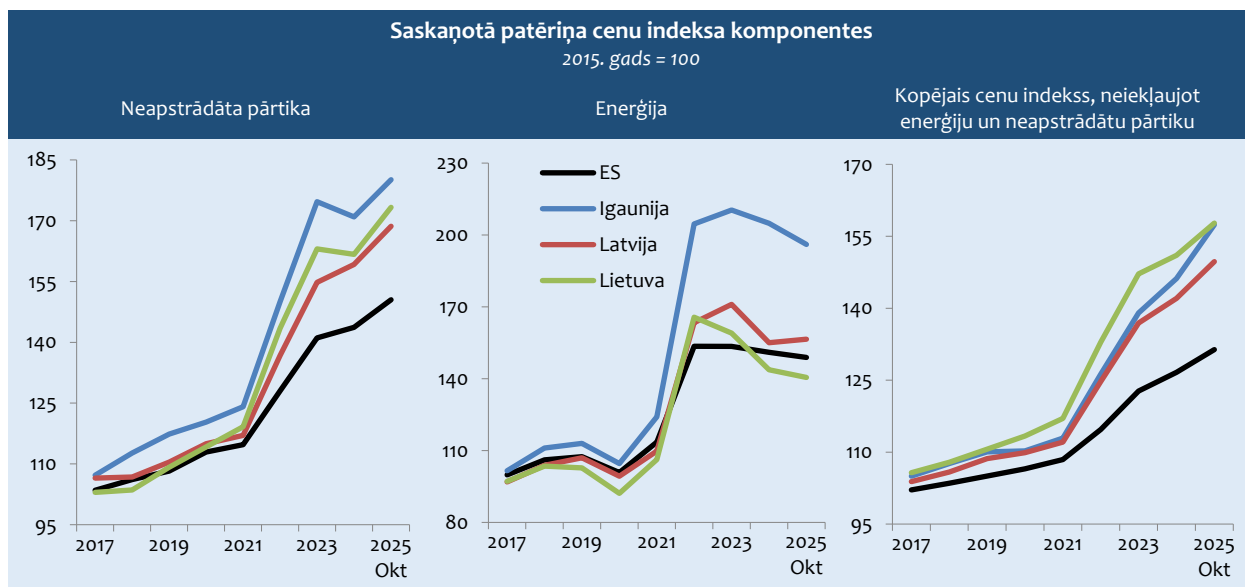
Stabilizējoties gan energoresursu, gan pārtikas cenām pasaulē, 2024. gadā vidējā gada inflācija ES samazinājās un sasniedza 2,6 %. Dārdzība pieauga lielākajā daļā patēriņa grupu, izņemot ar mājokļa iekārtu saistītās preces un sakarus, kuru cenas saglabājās nemainīgas. Lielāko ieguldījumu kopējā inflācijā veidoja pakalpojumu cenu kāpums, īpaši ēdināšanas un izmitināšanas pakalpojumiem, apdrošināšanai un mājokļa īres maksai. Nozīmīga palielināšanās ietekme bija arī pārtikas cenu pieaugumam, lai gan neapstrādātās pārtikas cenas pasaulē samazinājās. Savukārt energoresursiem cenas saruka, un degvielas, elektroenerģijas, dabasgāzes un cietā kurināmā cenu kritums pārsniedza siltumenerģijas cenu kāpumu. 2025. gadā inflācija turpināja stabilizēties, un 2025. gada oktobrī vidējā gada inflācija ES bija 2,5 %.

Salīdzinot **Baltijas valstis**, 2024. gadā visaugstākā vidējā gada inflācija bija Igaunijā, mērenāka – Latvijā, bet zemākā – Lietuvā. Visās trīs valstīs inflāciju galvenokārt noteica pakalpojumu cenu pieaugums, savukārt Igaunijā un Latvijā nozīmīga bija arī pārtikas sadārdzināšanās. Enerģijas cenas visās Baltijas valstīs samazinājās, un Latvijā šī krituma ietekme bija izteiktāka nekā Igaunijā un Lietuvā.

Latvijā kopš 2015. gada ir zemākā pamatinflācija Baltijā, ko nosaka lēnāks privātā patēriņa pieaugums un attiecīgi mērenāks pakalpojumu cenu kāpums. Arī alkoholisko dzērienu un tabakas cenu pieaugums Latvijā bija lēnāks, jo akcīzes nodokļa likmju palielināšana Igaunijā un Lietuvā notiek straujāk. Savukārt Latvijā pēdējo desmit gadu laikā sakaru pakalpojumiem bija būtiski straujāks cenu kāpums nekā abās pārējās Baltijas valstīs.

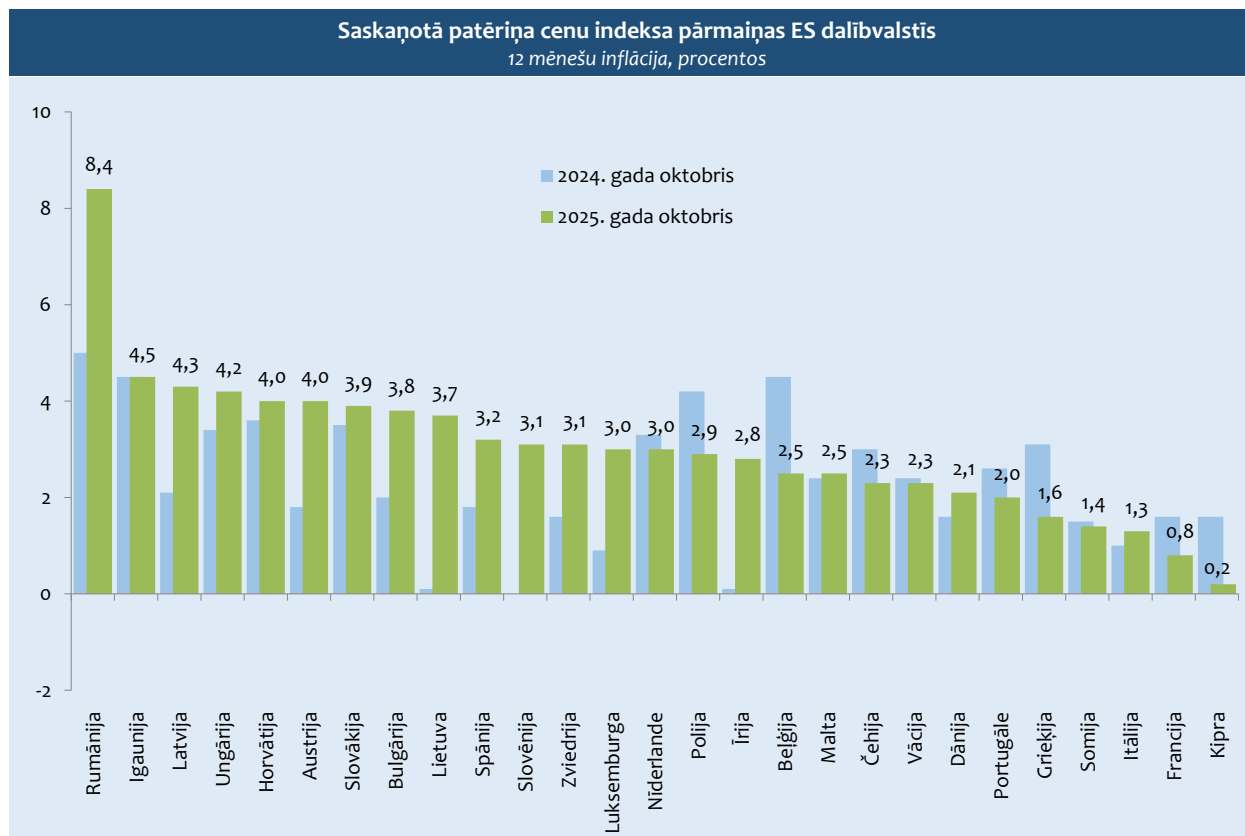
2025. gada oktobrī visās trīs Baltijas valstīs saskaņotā patēriņa cenu indeksa (SPCI) gada vidējais pieaugums bija augstāks nekā vidēji ES. Igaunijā tas sasniedza 4,7 %, Latvijā – 3,7 %, bet Lietuvā – 3,1 %. Igaunijā un Lietuvā inflāciju galvenokārt noteica pakalpojumu cenu kāpums, savukārt Latvijā līdzīga ietekme bija gan pārtikas, gan pakalpojumu cenu pieaugumam. Pārtikas cenu kāpumam Latvijā bija vislielākā ietekme Baltijā, Igaunijā – mērenāka, bet Lietuvā – vismazākā. Enerģijas cenas turpināja samazināties Igaunijā un Latvijā, bet Lietuvā saglabājās nemainīgas, un vislielākā enerģijas cenu krituma ietekme bija Igaunijā.

6.5. attēls



2025. gada oktobrī, salīdzinot ar 2024. gada oktobri, cenu līmenis ES valstīs kopumā pieauga par 2,5 %, bet eirozonā – par 2,1 %. Augstākā inflācija 2025. gada oktobrī bija Rumānijā, Igaunijā, Latvijā un Ungārijā.

6.6. attēls



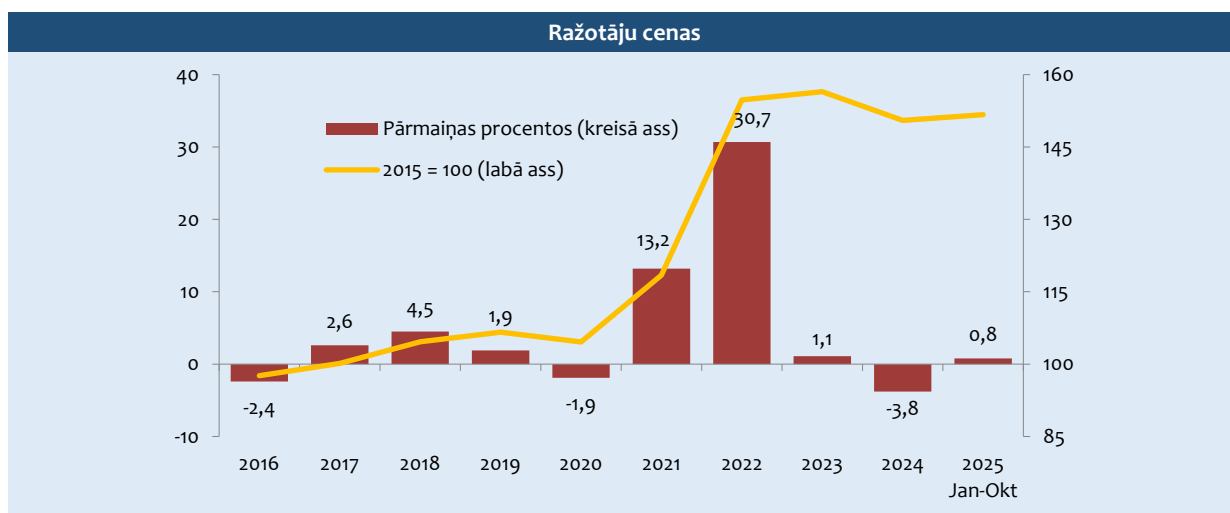
RAŽOTĀJU CENAS

2020. gadā pēc kāpuma 2017.–2019. gadā ražotāju cenas Covid-19 ietekmē samazinājās visās lielajās rūpniecības nozarēs. Savukārt 2021. un 2022. gadā energokrīzes ietekmē šajā cenu grupā bija vērojams ļoti straujš pieaugums, ko pastiprināja Krievijas iebrukums Ukrainā. 2023. gadā ražotāju cenu pieaugums būtiski mazinājās, jo energoresursu cenas pasaulē kritās un stabilizējās.

2024. gadā ražotāju cenas samazinājās, ko lielā mērā noteica vāja globālā ekonomiskā attīstība un pastiprināta ģeopolitiskā nenoteiktība. Energoresursu un izejvielu cenas turpināja mēreni kristies, mazinot izmaksu spiedienu rūpniecībā. Kopumā ražotāju cenas rūpniecībā saruka par 3,8 %. Vietējā tirgū realizētajai produkcijai cenas samazinājās par 6,7 %, bet eksportētajai produkcijai – par 1 %. Cenu kritums tika reģistrēts visās lielajās rūpniecības nozarēs, izņemot ūdens apgādi, notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošanu un sanācību.

2025. gadā ražotāju cenas mēreni pieaug, ko galvenokārt ietekmē pakāpeniska pieprasījuma atjaunošanās eksporta tirgos un cenu kāpums vairākās rūpniecības nozarēs, īpaši apstrādes rūpniecībā un ieguves rūpniecībā. Vienlaikus energoresursu un izejvielu cenas pasaulē joprojām saglabājas zemākas nekā iepriekšējos divos gados, tādējādi ierobežojot straujāku ražošanas izmaksu kāpumu. 2025. gada janvārī-oktobrī, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, ražotāju cenas rūpniecībā pieauga par 0,8 %. Vietējā tirgū realizētajai produkcijai cenas saruka par 0,2 %, bet eksportētajai produkcijai pieauga par 1,7 %. Ražotāju cenas būtiski pieauga apstrādes rūpniecībā, un nozīmīgs kāpums bija arī ūdens apgādes, notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošanas un sanācijas nozarē, kā arī ieguves rūpniecībā un karjeru izstrādē. Savukārt elektroenerģijas, gāzes apgādes, siltumapgādes un gaisa kondicionēšanas nozarē ražotāju cenas būtiski samazinājās.

6.7. attēls



Līdzīga tendence kopš 2016. gada vērojama arī ražotāju cenām apstrādes rūpniecībā. Pēc straujāka kāpuma 2017.–2018. gadā ražotāju cenām apstrādes rūpniecībā 2019. gadā bija vērojams mērens pieaugums, ko noteica lēnāka izaugsme ES un neliels cenu kritums energoresursiem un izejvielām. Lai gan 2020. gadu raksturoja Covid-19 pandēmija un energoresursu cenu kritums, ražotāju cenas apstrādes rūpniecībā šajā periodā samazinājās tikai nedaudz. Savukārt 2021.–2022. gadā energokrīzes ietekmē tās pieauga ļoti strauji, bet, energoresursu un izejvielu cenām samazinoties, 2023. gadā pieaugums kļuva ļoti mērens, un 2024. gadā jau bija vērojams kritums. 2025. gadā ražotāju cenas apstrādes rūpniecībā atkal pieauga, ko galvenokārt noteica pakāpeniska ārējā pieprasījuma atjaunošanās, ražošanas izmaksu stabilizēšanās un cenu kāpums vairākās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs, vienlaikus saglabājoties zemākām energoresursu un izejvielu cenām nekā iepriekšējos gados. 2024. gadā ražotāju cenas apstrādes rūpniecībā vietējā tirgū realizētai produkcijai samazinājās par 2,4 %, bet eksportētai produkcijai – par 0,9 %. Savukārt 2025. gada janvārī-oktobrī, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, ražotāju cenu kāpums apstrādes rūpniecībā bija straujāks eksportētajai produkcijai – par 1,8 %, bet vietējā tirgū realizētajai produkcijai tās pieauga par 1,2 %.

Nedaudz vairāk nekā 60 % no apstrādes rūpniecībā saražotās produkcijas tiek eksportēti, tādēļ nozares kopējo ražotāju cenu dinamiku lielākoties nosaka eksportētās produkcijas cenu svārstības. Savukārt eksportētās produkcijas cenas ir cieši saistītas ar Latvijas galveno eksporta preču, tostarp kokmateriālu, metāla izstrādājumu un pārtikas preču, cenu attīstību pasaules tirgos. 2024. gadā pasaules enerģijas un izejvielu cenas samazinājās, bet 2025. gadā energoresursu cenas saglabājās relatīvi stabilas, mazinot izmaksu spiedienu uz energoietilpīgajām nozarēm. Turpretī pārtikas izejvielu cenu dinamika bija nevienmērīga – piena produktu, gaļas un augu eļļu segmentos cenas pieauga, radot papildu izmaksu spiedienu pārtikas rūpniecībā. Koksnes tirgos saglabājās ievērojamas svārstības gan tarifu politikas, gan pieprasījuma dēļ,

tomēr kopējā tendence bija uz cenu kāpumu. Būtiska ietekme uz ražotāju cenām joprojām ir nenoteiktībai izejvielu piegādēs saistībā ar saspringto ģeopolitisko situāciju. Arī vietējā tirgū realizētajai produkcijai cenas pieaug, ko nosaka gan pasaules cenu dinamika, gan vietējie faktori, piemēram, koksnes un neapstrādātas pārtikas cenu pārmaiņas. Vienlaikus vietējā tirgū realizētās produkcijas cenas ietekmē arī ekonomiskās izaugsmes tempi, kas 2025. gadā varētu būt straujāki.

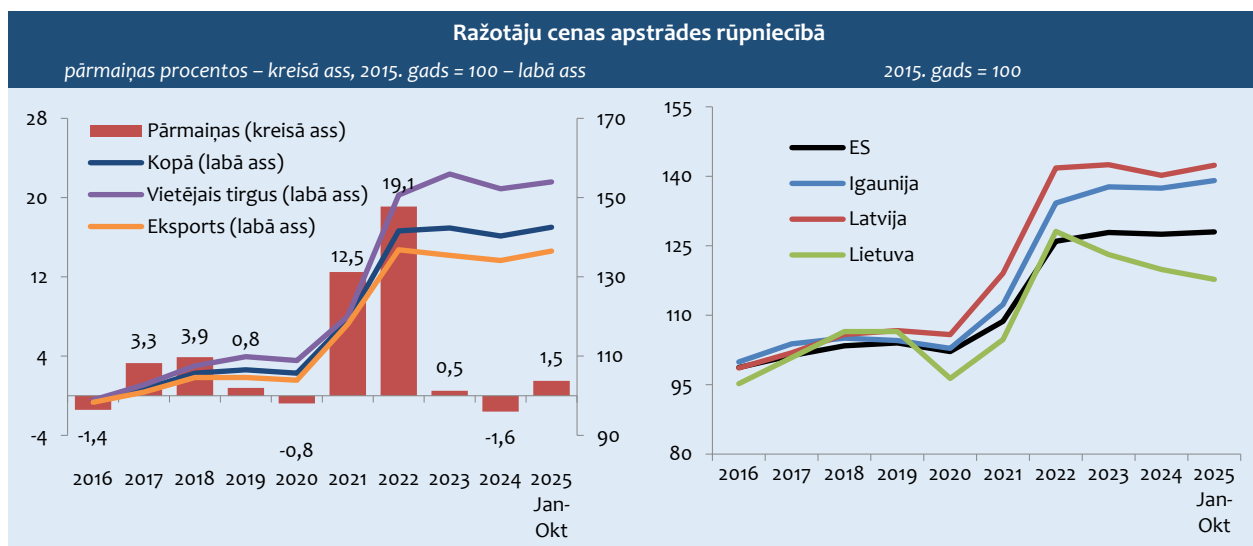
Izvērtējot nozares, 2024. gadā ietekmīgākais ražotāju cenu kritums bija vērojams kokapstrādē, un to noteica galvenokārt vietējā tirgū realizētās produkcijas cenu samazinājums. Vietējā tirgū cenu kritumu veicināja būvniecības apjomu sarukums un vājās pieprasījums pēc zāģmateriāliem. Savukārt Eiropas tirgos ražotāji nonāca paaugstinātās konkurences apstākļos no Ķīnas, kuras produkcija kļuva konkurētspējīgāka arī tādēļ, ka Ķīnas pārstrādes nozares izmanto Krievijas kokmateriālus par zemākām cenām, kas netieši ietekmēja cenu līmeni Eiropā un mazināja pieprasījumu pēc vietējās produkcijas. Būtiska ietekme 2024. gadā bija arī cenu samazinājumam nemetālisko minerālu izstrādājumu, gatavo metālizstrādājumu un ķīmisko vielu ražošanā. Savukārt straujākais ražotāju cenu pieaugums apstrādes rūpniecībā bija citu transportlīdzekļu ražošanā un elektrisko iekārtu ražošanā.

2025. gada desmit mēnešos ietekmīgākais ražotāju cenu kāpums apstrādes rūpniecībā bija pārtikas ražošanā, un tam gandrīz vienlīdz lielu ietekmi deva gan vietējā tirgū realizētās, gan eksportētās produkcijas cenu kāpums. Šo pieaugumu galvenokārt noteica nevienmērīgā pārtikas izejvielu cenu dinamika pasaules tirgos, īpaši gaļas, augu eļļu un piena produktu cenu kāpums, kā arī augstākas iepirkuma cenas svaigpienam un vairākām gaļas kategorijām vietējā tirgū, kuru kāpums pārsniedza cenu kritumu graudaugiem un vairākiem lauksaimniecības ražošanas līdzekļiem. Būtisks bija arī ražotāju cenu kāpums kokapstrādē, un to noteica galvenokārt eksportētās produkcijas cenu sadārdzinājums, ko veicināja pieaugošs pieprasījums Eiropas un Āzijas tirgos, pakāpeniska būvniecības aktivitātes atjaunošanās, kā arī koksnes iepirkuma cenu kāpums atsevišķos segmentos. Liela ietekme 2025. gada desmit mēnešos bija arī cenu kāpumam ķīmisko vielu, elektrisko iekārtu un nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanā, bet ietekmīgākais ražotāju cenu kritums apstrādes rūpniecībā bija poligrāfijā un datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanā.

Pēc straujāka ražotāju cenu kāpuma ES 2017.–2018. gadā kāpums 2019. gadā palēninājās – galvenokārt enerģijas cenu krituma pasaulē un globālās ekonomikas izaugsmes palēnināšanās dēļ. Energoresursu un izejvielu piedāvājuma un pieprasījuma svārstības saistībā ar Covid-19 pandēmiju ietekmēja ražotāju cenu kritumu 2020. gadā. Ekonomikai atlabstot un būtiski pieaugot pieprasījumam pēc izejvielām un energoresursiem, ražotāju cenas ES 2021. gadā pieauga ļoti strauji, tā turpinoties arī 2022. gadā, kad energoresursu cenu un piegāžu krīzi pastiprināja Krievijas iebrukums Ukrainā. Energoresursu un citu izejvielu cenām samazinoties, 2023. gadā ražotāju cenu kāpums apstrādes rūpniecībā mazinājās, bet 2024. gadā jau bija vērojams to kritums. 2025. gadā ražotāju cenas apstrādes rūpniecībā pieauga ļoti mēreni, ko galvenokārt noteica pakāpeniska pieprasījuma atjaunošanās eksporta tirgos, stabilizējoties globālajām piegāžu ķēdēm, un mērenais cenu kāpums atsevišķās apstrādes nozarēs, vienlaikus energoresursu un izejvielu cenām saglabājoties zemākā un stabilākā līmenī nekā iepriekšējos gados. 2025. gada janvārī–oktobrī, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, ES tās pieauga par 0,4 %, visstraujāk – Bulgārijā, Dānijā, Luksemburgā un Ungārijā, bet visstraujāk saruka Grieķijā un Portugālē.

Salīdzinot Baltijas valstis, ražotāju cenas apstrādes rūpniecībā 2025. gada desmit mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, visstraujāk pieauga Latvijā – par 1,5 %, Igaunijā pieauga par 1,2 %, bet Lietuvā samazinājās par 1,8 %.

6.8. attēls



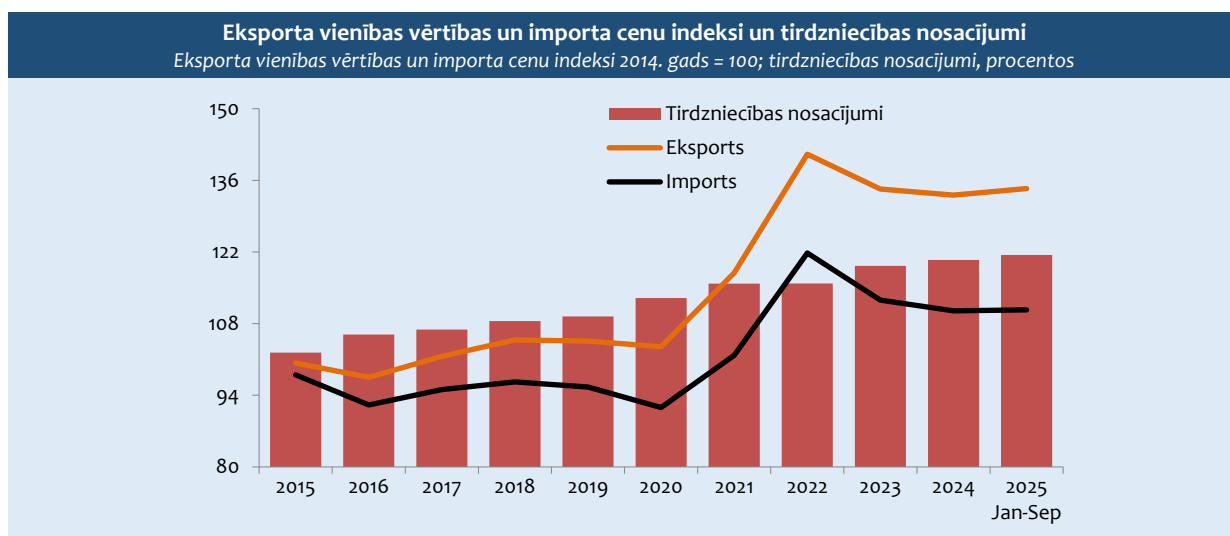
ĀRĒJĀS TIRDZniecības vienības vērtības indeksi

Tirdzniecības nosacījumi uzlabojas kopš 2016. gada. 2016.–2019. gadā lielākā ietekme uz eksporta vienības vērtību un importa cenu bija koksnes un tās izstrādājumu, kā arī koksna un naftas pārstrādes produktu cenu svārstībām. 2020.–2021. gadā tirdzniecības nosacījumi strauji uzlabojās, bet 2022. gadā tie saglabājās gandrīz nemainīgi. Savukārt 2023. gadā tie atkal būtiski uzlabojās, jo importa cenu indekss samazinājās daudz straujāk nekā eksporta vienības vērtības indekss, galvenokārt energoresursu un izejvielu cenu normalizācijas dēļ.

2024. gadā tirdzniecības nosacījumi turpināja uzlaboties, importa cenu indeksam samazinoties straujāk nekā eksporta vienības vērtības indeksam – attiecīgi par 1,8 % un 0,9 %. Kopumā pēdējo desmit gadu laikā eksporta vienības vērtības indeksa pieaugums pārsniedza importa cenu indeksa kāpumu par 22,5 procentpunktiem. 2024. gadā kopējo eksporta vienības vērtības indeksu visvairāk ietekmēja vienības vērtības kritums lauksaimniecības produktiem, koksnei un tās izstrādājumiem, datoriem, elektroniskām un optiskām ierīcēm, ķīmiskām vielām un ķīmiskiem produktiem, kā arī vienības vērtības kāpums pārtikas produktiem. Kopējo importa cenu indeksu visvairāk ietekmēja cenu kritums koksna un naftas pārstrādes produktiem, derīgo izrakteņu ieguvei, ķīmiskām vielām un ķīmiskiem produktiem, datoriem, elektroniskām un optiskām ierīcēm, parastiem metāliem, pārtikas produktiem, kā arī cenu kāpums farmaceitiskām pamatvielām un farmaceitiskiem preparātiem, citur neklasificētām iekārtām un aprīkojumam, gumijas un plastmasas izstrādājumiem.

Arī 2025. gadā tirdzniecības nosacījumi turpināja uzlaboties, vienības vērtībai eksportētajām precēm pieaugot straujāk par cenām importētajām precēm. 2025. gada janvārī–septembrī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, vienības vērtība eksportētajām precēm pieauga par 1,2 %, bet cenas importētajām precēm – par 0,3 %. Eksporta vienības vērtības indeksu visvairāk ietekmēja vienības vērtības kāpums pārtikas produktiem, koksnei un tās izstrādājumiem, ķīmiskām vielām un ķīmiskiem produktiem, derīgo izrakteņu ieguvei, lauksaimniecības produktiem, kā arī vienības vērtības kritums mehāniskiem transportlīdzekļiem, piekabēm un puspiekabēm. Kopējo importa cenu indeksu visvairāk ietekmēja cenu kāpums pārtikas produktiem, derīgo izrakteņu ieguvei, lauksaimniecības produktiem, kā arī cenu kritums koksna un naftas pārstrādes produktiem, mehāniskiem transportlīdzekļiem, piekabēm un puspiekabēm, datoriem, elektroniskām un optiskām ierīcēm.

6.9. attēls



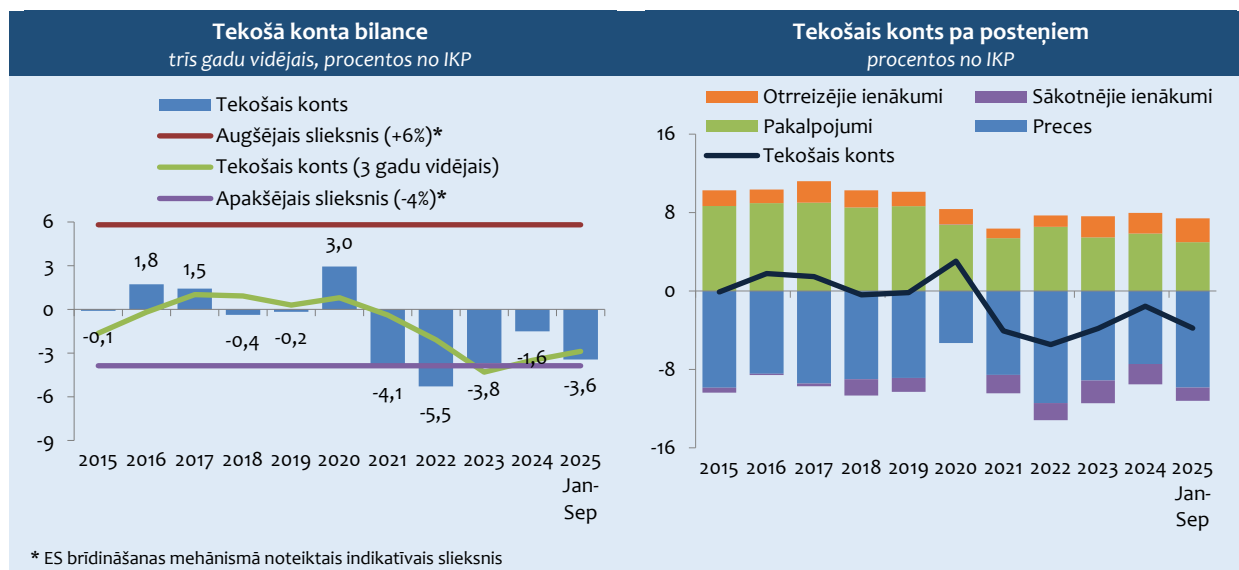
6.2. MAKSĀJUMU BILANCE

TEKOŠAIS KONTS

Latvijas tekošais konts pēdējos gados ir deficītā un raksturojas ar lielāku svārstīgumu nekā pirms Covid-19 pandēmijas gados.

Tekošā konta balance līdz 2019. gadam vidēji bija pozitīva – 0,5 % līmenī no IKP ar nenožīmīgām svārstībām un mēreni lejupvērstu tendenci – no 1,8 % no IKP pārpalikuma 2016. gadā un līdz 0,2 % deficītam 2019. gadā. Ārējo šoku ietekmē kopš 2020. gada ir notikušas nozīmīgas tekošā konta korekcijas. 2021. un 2022. gadā tas strauji auga, sasniedzot, attiecīgi 4,1 % un 5,5 % no IKP, ko būtiski ietekmēja aktivitāšu atjaunošanās pēc Covid-19 pandēmijas ierobežojumu mazināšanas, kā arī energoresursu cenu kāpums saistībā ar Krievijas karu Ukrainā.

6.10. attēls



Turpmākajos divos gados tekošā konta stāvoklis ir nedaudz uzlabojies. 2023. gadā tekošā konta negatīvā balance sasniedza 3,9 % no IKP, ko galvenokārt noteica importa sarukums. Savukārt 2024. gadā deficīts samazinājās līdz 1,6 % no IKP. Tomēr 2025. gadā tekošā konta negatīvā balance atkal palielinās un šā gada deviņos mēnešos bija 3,6 % no IKP (2024. gada deviņos mēnešos – 2,5 % no IKP), ko galvenokārt noteica importa pieaugums.

Saglabājoties tekošā konta lejupvērstām tendencēm, palielinājās arī ārējās nesabalansētības riski. 2023. gadā tika pārsniegts ES brīdināšanas mehānismā noteiktais tekošā konta trīs gadu vidējā deficīta indikatīvais sliekšnis.

Tekošā konta stāvokli galvenokārt nosaka izmaiņas preču un pakalpojumu bilancē, savukārt mazākā apmērā ir primāro ienākumu un sekundāro ienākumu neto plūsmas.

Pēdējos gados ir vērojama ārējās tirdzniecības plūsmu vājināšanās. Tā galvenais cēlonis bija ekonomiskais šoks, ko sākotnēji izraisīja Covid-19 pandēmija, vēlāk Krievijas invāzija Ukrainā, kas pastiprināja ārējās vides nenoteiktību.

2020. gadā preču imports saruka zemā pieprasījuma dēļ. Importa samazinājums vienlaikus ar noturīgo preču eksporta dinamiku samazināja preču ārējās tirdzniecības bilances deficītu līdz 5,3 % no IKP. Turpmākajos divos gados preču eksporta vērtība auga nedaudz straujāk nekā importa vērtība, kas arī noteica ārējās tirdzniecības bilances deficīta kāpumu 2021. gadā līdz 8,6 % no IKP.

Energoresursu sadārdzināšanās un nepieciešamība mainīt to piegādes avotus kara dēļ būtiski palielināja importa vērtību. Turklāt, eksportam pieaugot lēnāk nekā importam, 2022. gadā tirdzniecības deficīts pieauga līdz 11,4 % no IKP. 2023. gadā un 2024. gadā gan eksporta, gan arī importa vērtība samazinājās. Tomēr, importa vērtībai samazinoties straujāk, ārējās tirdzniecības balance nedaudz uzlabojās un bija attiecīgi 9,1 % un 7,5 % no IKP. Tomēr ārējās tirdzniecības deficīta mazināšanas tendences nav noturīgas, un 2025. gadā deficīts palielinājās, gada deviņos mēnešos sasniedzot 9,2 % no IKP līmeņa, kas ir par gandrīz 1,5 procentpunktiem lielāks nekā pirms gada. Jāatzīmē, ka geopolitiskās norises ir veicinājušas Latvijas ārējās tirdzniecības pārorientēšanu no Krievijas, kur importa apjoms arvien lielākā daļā ir ES valstīm.

6.1. tabula

Latvijas maksājumu bilance procentos no IKP						
	2020	2021	2022	2023	2024	2025 Jan–Sep
Tekošais kants	3,0	-4,1	-5,5	-3,8	-1,6	-3,6
Tirdzniecības bilance	-5,3	-8,6	-11,4	-9,1	-7,5	-9,2
Eksports	46,0	50,2	57,4	47,0	46,1	45,3
Imports	51,4	58,8	68,8	56,1	53,5	54,5
Pakalpojumu bilance	6,8	5,4	6,5	5,5	5,9	4,7
Sākotnējie ienākumi	0,0	-1,9	-1,8	-2,3	-2,1	-1,3
Otrreizējie ienākumi	1,6	1,0	1,2	2,2	2,1	2,3
Kapitāla kants	1,8	1,4	0,7	1,9	1,3	1,5
Finanšu kants	6,3	-0,7	-1,6	0,3	1,9	0,0
Tiešās investīcijas	-2,2	-2,7	-3,6	-1,5	-2,9	2,2
Aktīvi	0,6	7,2	-0,3	2,4	0,6	1,3
Pasīvi	2,8	9,9	3,3	3,9	3,5	-0,9
Portfeļieguldījumi*	13,5	-0,8	3,8	-4,3	-4,2	-0,1
Aktīvi	10,7	0,7	4,0	-0,1	-0,3	3,0
Pasīvi	-2,8	1,5	0,2	4,2	3,9	3,1
Citi ieguldījumi	-6,5	2,3	-0,7	5,4	8,9	-3,1
Aktīvi	-0,3	1,1	8,2	0,7	3,5	6,4
Pasīvi	6,2	-1,2	8,9	-4,7	-5,4	9,5
Rezerves aktīvi	1,5	0,5	-1,1	0,7	0,1	1,0
Novirze	1,5	1,9	3,1	2,2	2,2	2,0
* Portfeļieguldījumi un atvasinātie finanšu instrumenti						

Pakalpojumu tirdzniecības pārpalikums saglabājās, bet ir zemākā līmenī nekā pirms Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes.

2020. gadā pakalpojumu bilances pārpalikums saruka no 8,7 % no IKP 2019. gadā līdz 6,8 % no IKP. Lai arī pandēmijas ierobežojumu daļēja atcelšana veicināja pakalpojumu eksporta un importa pieaugumu, tomēr 2021. gadā pakalpojumu bilances pārpalikums turpināja sarukt, sasniedzot 5,4 % no IKP, bet 2022. gadā palielinājās līdz 6,5 % no IKP.

2023. gadā pakalpojumu importa un eksporta pieauguma tempi bija daudz lēnāki nekā 2022. gadā. Imports faktiskajās cenās palielinājās par 9,1 %, bet eksports pieauga daudz mērenāk – par 3,5 %, un pakalpojumu bilances pārpalikums sasniedza 5,5 % no IKP, kas ir par 1,0 procentpunktu mazāks nekā 2022. gadā. 2024. gadā pakalpojumu bilances pārpalikums palielinājās līdz 5,9 % no IKP un kopumā pēdējos trīs gados (2022.–2024.) tā bija vidēji 6 % no IKP, kas ir mazāk nekā pirms Covid-19 pandēmijas gados (vidēji 8,7 % no IKP).

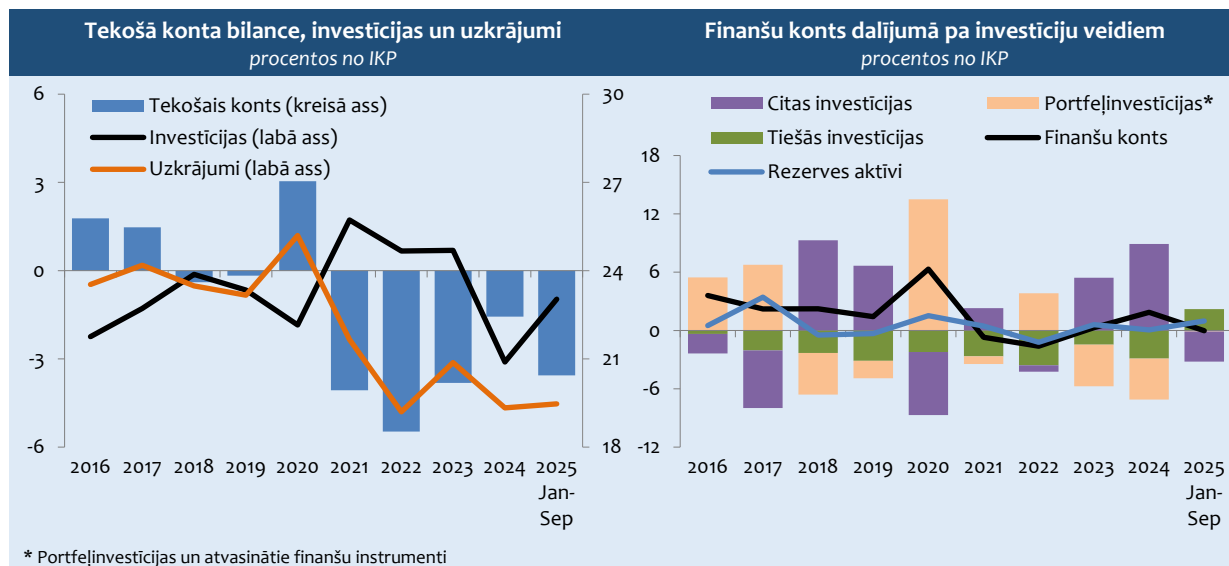
2025. gada deviņos mēnešos pakalpojumu imports pieauga divreiz straujāk nekā eksports, kā rezultātā pakalpojumu bilances pārpalikums samazinājās līdz 4,7 % no IKP un bija par 1,1 procentpunktu mazāks nekā pirms gada.

Sākotnējo ienākumu bilance pēdējos trīs gados (2021.–2024. gadā) bija negatīva – vidēji gadā 2 % no IKP, kas ir zemākais līmenis pēdējā desmitgadē. Sākotnējo ienākumu bilances svārstības ir salīdzinoši nelielas, un tās galvenokārt nosaka nerezidentu ienākumu izmaiņas no noguldījumiem. Krīzes ietekmē mazinoties ārvalstu investoru gūtajiem ienākumiem Latvijā, 2020. gadā sākotnējo ienākumu bilance bija līdzsvarā. Savukārt 2021. un 2022. gadā tā jau bija deficītā – attiecīgi 1,9 % un 1,8 % no IKP. Arī 2023. gadā un 2024. gadā sākotnējo ienākumu bilances stāvoklis turpināja pasliktināties, deficītam pieaugot attiecīgi līdz 2,3 % un 2,1 % no IKP, ko galvenokārt noteica tiešo ārvalstu investīciju ienākumu kāpums.

Otrreizējo ienākumu un kapitāla konta stāvokli galvenokārt ietekmē ES fondu līdzekļu plūsmas, kā arī Latvijas iemaksas ES budžetā. Ārējie šoki nav būtiski ietekmējuši otrreizējo ienākumu konta stāvokli. Pēdējos trīs gados (2022.–2024. gadā) tas bija ar pārpalikumu – vidēji 1,8 % no IKP, kas ir līdzvērtīgs vēsturiski novērotam līmenim. Arī 2025. gada deviņos mēnešos otrreizējo ienākumu konta bilance bija pozitīva – 2,3 % no IKP.

Kapitāla kontā dominē ES struktūrfondu ieplūde. Kapitāla konta pārpalikums kopš 2021. gada vidēji bija 1,4 % no IKP, tostarp 2024. gadā – 1,3 % no IKP. 2025. gada deviņos mēnešos kapitāla konta pārpalikums ir palielinājies, sasniedzot 1,5 % no IKP. Kapitāla konta pārpalikuma izmaiņas galvenokārt ir saistītas ar izmaiņām ES fondu līdzekļu apgušanas aktivitātēs.

6.11. attēls



Tekošā konta bilances stāvoklis līdz 2019. gadam liecināja par uzkrājumu un iekšzemes investīciju sabalansētību. 2020. gadā tekošā konta pārpalikumu noteica “piespiedu” uzkrājumu pieaugums un investīciju samazinājums. Turpmākajos divos gados tekošā konta deficīta kāpumu galvenokārt ietekmēja investēšanas aktivitāšu kāpums, vienlaikus samazinoties uzkrājumiem. Savukārt kopš 2023. gada investīciju un uzkrājumu līmenis samazinās.

PĀRROBEŽU FINANŠU PLŪSMAS

Finanšu konta bilances dinamiku pēdējo gadu laikā būtiski ietekmēja reģionā pastāvošā ģeopolitiskā nestabilitāte, valsts sektora parāda restrukturizācijas procesi, kā arī Eiropas Centrālās bankas īstenotā monetārā politika ar mērķi ierobežot inflācijas pieaugumu.

Laika periodā no 2017. līdz 2019. gadam ārējie aktīvi kopumā pieauga lielākā apjomā nekā pasīvi un finanšu konta balance (aktīvi mīnus pasīvi) bija pozitīva – vidēji 2 % no IKP. Kopš 2020. gada finanšu konta dinamiku raksturo būtisks svārstīgums. 2020. gadā finanšu konta pozitīvā balance palielinājās līdz 6,3 % no IKP, ko būtiski ietekmēja Latvijas Bankas un kredītiestāžu aktīvu pieaugums portfeļieguldījumu veidā. Turpmākajos divos gados (2021.–2022. gadā) dominēja straujš pasīvu kāpums, liecinot par ārvalstu kapitāla piesaisti. Savukārt 2023. gada finanšu konta pozīcija pakāpeniski uzlabojas, ko veicina mērenākas ārējā finansējuma ieplūdes un stabilāks ārējo aktīvu kāpums. 2024. gadā pozitīvā balance kļūst izteiktāka, pasīvu apjomam būtiski samazinoties. 2025. gada deviņos mēnešos finanšu konts bija sabalansēts. Maksājumu bilances kontu stāvokli tuvākajā nākotnē noteiks ģeopolitiskās situācijas izmaiņas un to ietekme uz globālajām piegāžu ķēdēm, pārrobežu plūsmām un Latvijas ekonomiku kopumā.

Latvijas **bruto ārējais parāds nedaudz palielinājās**. To galvenokārt noteica valdības ilgtermiņa parādsaistību pieaugums. Turklāt nefinanšu sabiedrību un māsasaimniecību ārējās saistības samazinās. Pēc Latvijas starptautisko investīciju bilances datiem, 2025. gada septembra beigās bruto ārējais parāds bija gandrīz 104 % no IKP, tostarp valdības bruto ārējais parāds sasniedza 14 397 milj. EUR (34,3 % no IKP). Starptautisko investīciju balance 2025. gada septembra beigās bija -20 % no IKP un nepārsniedza ES brīdināšanas mehānismā noteikto indikatīvo sliekšni (-35 % no IKP). Starptautisko investīciju balance ir vērtējama kā stabila, jo Latvijas saistības lielākoties veido valdības obligācijas un ārvalstu tiešās investīcijas.

6.3. ĀRVALSTU TIEŠĀS INVESTĪCIJAS

Tiešo ārvalstu investīciju intensitāte pasaulē pēdējos gados ir mērena, atspoguļojot gan pandēmijas izraisītos ekonomiskos traucējumus, gan globālās konjunktūras nestabilitāti. Karš Ukrainā vēl vairāk saasināja ģeopolitisko spriedzi, kas negatīvi ietekmēja kapitāla pārrobežu plūsmas.

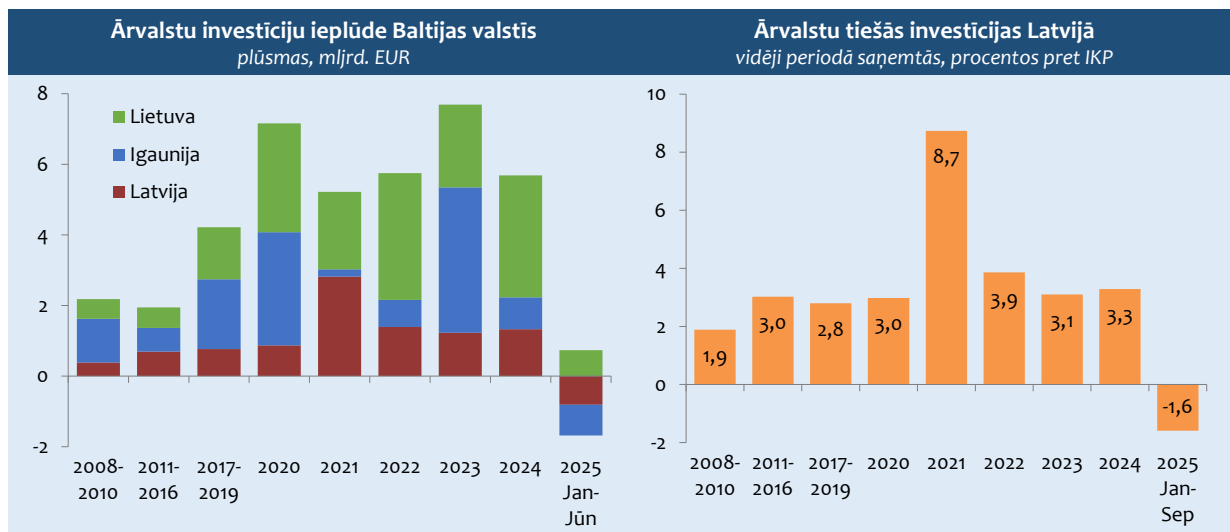
Globālās ārvalstu tiešās investīcijas 2024. gadā turpināja vājināties, neskatoties uz nelielu nominālu pieaugumu, ko pamatā noteica svārstīgas finanšu plūsmas caur dažām Eiropas starpniekekonomikām. Izslēdzot šos vienreizējos efektus, investīciju apjoms faktiski saruka par 11 %, iezīmējot otro gadu pēc kārtas ar būtisku kritumu un liecinot par starptautisko investīciju nepastāvību. Lejupslīdi pastiprināja starptautiskā projektu finansējuma straujš samazinājums par 26 %, kas īpaši negatīvi ietekmēja kapitālietilpīgus infrastruktūras projektus attīstības valstīs. Investīciju vides nenoteiktība liek starptautiskiem investoriem būt piesardzīgiem. Tomēr finansēšanas nosacījumu pakāpeniskā uzlabošanās, kā arī starptautisko investoru augstais peļņas līmenis var pozitīvi ietekmēt globālās ārvalstu tiešo investīciju plūsmas.

ĀTI plūsmu intensitāte ES valstīs kopumā ir zemāka nekā gados pirms pandēmijas. Turklāt 2022. gadā ĀTI plūsmas ES valstīs kopumā bija negatīvas, liecinot par kapitāla aizplūšanu. Lai arī kopš 2023. gada ĀTI plūsmas palielinājās, to apjoms joprojām ir mazāks nekā 2019. gadā.

Baltijas valstīs kopumā tiešo investīciju pārrobežu plūsmas pēdējos trīs gados bija 1,6 reizes lielākas apjomā nekā pirms Covid-19 pandēmijas 2017.–2019. gadā. Tomēr 2025. gada 1. pusgadā tās bija negatīvas un sasniedza gandrīz -0,95 mljrd, *euro* (-1,3 % no IKP), ko galvenokārt ietekmēja ĀTI aizplūšana no Igaunijas un Latvijas ekonomikām. Lietuvas ĀTI neto plūsmas šā gada 1. pusē saglabāja pozitīvu dinamiku.

ĀTI plūsmas Latvijas ekonomikā periodā no 2021. līdz 2024. gadam vidēji gadā svārstījās robežās no 3,3 % līdz 8,7 % no IKP un kopumā bija 2 reizes lielākā apjomā nekā pirmspandēmijas (2017.–2019.) gados. 2021. gadā Latvijā piesaistītās ĀTI neto plūsmas sasniedza 2820 milj. EUR, t. i., par 1992 milj. EUR vairāk nekā 2019. gadā, ko noteica Zviedrijas uzņēmuma "Swedbank AB" vērienīgie ieguldījumi Latvijā reģistrēto uzņēmumu pašu kapitālos. Minētā darījuma rezultātā piesaistīto ĀTI plūsmas Latvijas ekonomikā sasniedza 8,7 % no IKP. 2022. gadā piesaistīto ĀTI neto plūsmas bija uz pusi mazākas nekā pirms gada, kas daļēji ir skaidrojams ar augstās bāzes efektu. Turklāt šīs tendences noteica arī ieguldījumu negatīvās plūsmas uzņēmumu pašu kapitālos, reaģējot uz ES sankcijām pret Krieviju. 2023. un 2024. gadā Latvijas ekonomikā piesaistītās ĀTI plūsmas vidēji bija 3,3% no IKP.

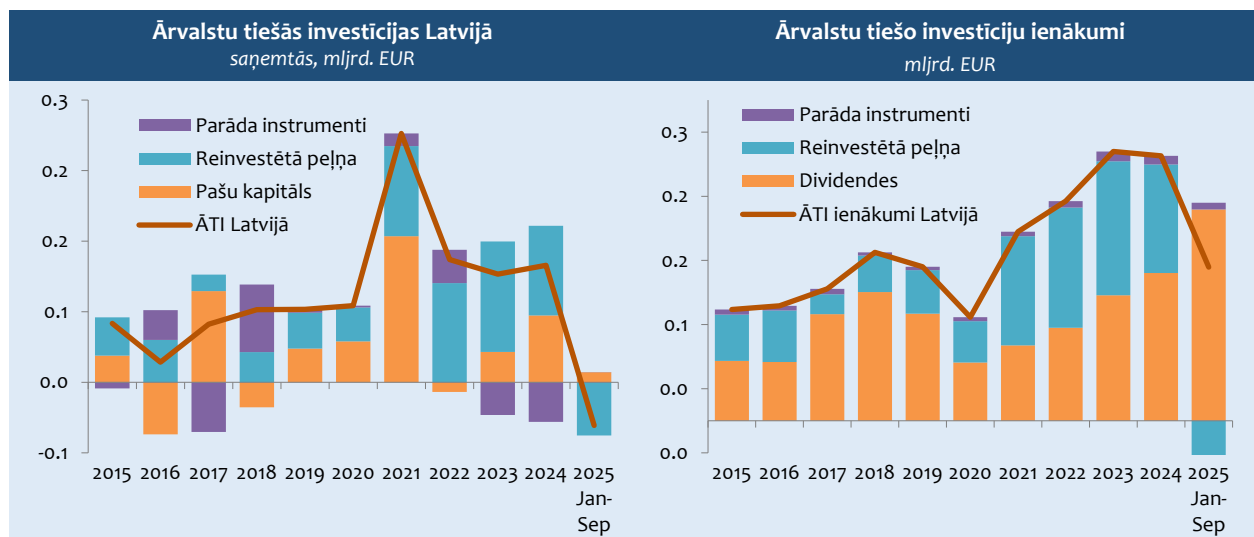
6.12. attēls



Savukārt 2025. gada deviņos mēnešos Latvijā ĀTI darījumi bija negatīvi, liecinot par ārvalstu kapitāla aizplūdi 1,6 % apmērā no IKP. Samazinājumu lielākoties noteica profesionālo pakalpojumu un finanšu starpniecības nozarē 1. ceturksnī izmaksātās dividendes no ilgstoši uzkrātās nesadalītās peļņas, kas iepriekšējos gados netika sadalīta. Savukārt investīcijas uzņēmumu pašu kapitālā saglabā pozitīvu dinamiku, tomēr to apjoms šā gada deviņos mēnešos bija gandrīz četras reizes mazākā apjomā nekā pirms gada. Lielāka ārvalstu tiešo investīciju ieplūde bija enerģētikas un tirdzniecības nozarēs.

Ārvalstu tiešo investoru ienākumiem ilgtermiņa skatījumā ir pozitīva dinamika, kas atspoguļo augsto ĀTI ienesīgumu Latvijā. Periodā no 2010. līdz 2018. gadam tiešo investīciju Latvijā ienākumi pieauga vidēji par 35 % gadā. Pēc maksimuma sasniegšanas 2018. gadā (5,4 % no IKP) ĀTI ienākumi Latvijā 2019. un 2021. gadā samazinājās, palēninoties ekonomikas izaugsmei. Tomēr turpmākajos četros gados tie bija gandrīz divreiz lielāki nekā 2020. gadā un 2024. gadā sasniedza 6,1 % no IKP līmeņa. 2025. gada deviņos mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, ārvalstu tiešo investoru ienākumi bija par 18 % mazākā apjomā nekā pirms gada un veidoja 4,7 % no IKP (2024. gada deviņos mēnešos – 6 %). Lielāka daļa no tiem bija izmaksāti dividendēs.

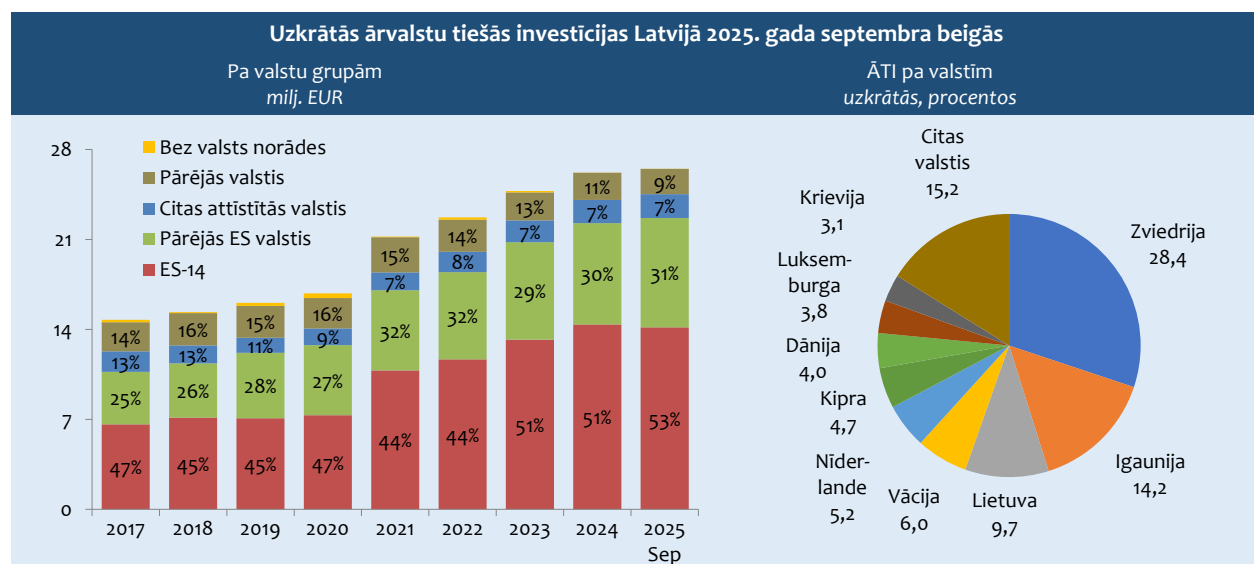
6.13. attēls



Latvijas ekonomikā uzkrāto ĀTI apjoms ik gadu palielinās. 2025. gada septembra beigās uzkrātās ĀTI sasniedza 26,5 mljrd. EUR (63 % no IKP). Salīdzinot ar 2024. gada beigām, tās ir pieaugušas par 1,1 %, ko galvenokārt noteica ieguldījumu pieaugums enerģētikā, kā arī tirdzniecības un finanšu pakalpojumu nozarēs.

Uzkrāto ĀTI ģeopolitiskā struktūra ir samērā stabila. Tajā dominē ES valstu uzņēmēju investīcijas, kas 2025. gada septembra beigās veidoja 85,5 % no kopējām uzkrātajām ĀTI Latvijas tautsaimniecībā.

6.14. attēls



Lielākā ieguldītājvalsts Latvijas ekonomikā ir Zviedrija. Tās uzņēmēju uzkrātās investīcijas kopš 2020. gada ir augušas 2,8 reizes un 2025. gada septembra beigās veidoja 28,4 % no visām uzkrātajām ĀTI. Apjomīgi ir arī Igaunijas (14,2 %), Lietuvas (9,7 %), Vācijas (6,0 %), Nīderlandes (5,2 %), Kipras (4,7 %), Dānijas (4,0 %) un Luksemburgas (3,8%) uzņēmēju ieguldījumi.

Sankciju ieviešana pret Krieviju ietekmēja tās uzņēmēju ieguldījumus Latvijas ekonomikā. 2025. gada septembra beigās Krievijas tiešās uzkrātās investīcijas bija gandrīz par 55 % mazākā apjomā nekā 2021. gada beigās. Tomēr jāatzīmē, ka pēc uzkrātām ĀTI Krievija ir devītā lielākā ieguldītājvalsts Latvijas ekonomikā.

Gandrīz piektā daļa no Latvijā uzkrātām ĀTI ir Lietuvas un Igaunijas uzņēmēju investīcijas. Turpretī Latvijas uzņēmēju aktivitātes Baltijas kaimiņvalstīs ir daudz mērenākas.

6.2. tabula

ĀTI sadalījumā pa nozarēm						
atlikumi perioda beigās						
milj. EUR			struktūra, procentos			
	2019	2024	2025 Sep	2019	2024	2025 Sep
Lauksaimniecība	669	1 076	1 188	4,2	4,1	4,5
Apstrādes rūpniecība	1 906	3 439	3 384	11,9	13,1	12,8
Pārējā rūpniecība	681	934	1 191	4,2	3,6	4,5
Būvniecība	452	406	405	2,8	1,5	1,5
Tirdzniecība un izmitināšana	2 734	3 641	3 878	17,0	13,9	14,6
Transports un uzglabāšana	789	778	790	4,9	3,0	3,0
Finanšu starpniecība	3 902	3 848	4 089	24,3	14,7	15,4
Operācijas ar nekustamo īpašumu	2 683	3 328	3 231	16,7	12,7	12,2
Citi pakalpojumi	1 187	7 921	7 520	7,4	30,2	28,4
Neklasificēta darbība	1 066	836	824	6,6	3,2	3,1
Pavisam	16 069	26 207	26 500	100	100	100

ĀTI vairāk piesaistītas pakalpojumu nozarēs. Uzkrātās ĀTI pakalpojumu aktivitātēs 2025. gada septembra beigās veidoja 76,7 % no uzkrātām ĀTI Latvijas tautsaimniecībā. Salīdzinot ar 2019. gada beigām, tās palielinājās par 64,5 %. Vienlaikus mainījusies uzkrāto ĀTI nozaru struktūra. 2021. gada nogalē "Swedbank" grupas reorganizācijas stratēģijas rezultātā Zviedrijas tiešās investīcijas Baltijas valstu kredītiestādēs tika pārorientētas caur Latvijā reģistrētu komersantu. Tādējādi pieauga Zviedrijas tiešās investīcijas Latvijā profesionālo pakalpojumu nozarē. 2025. gada septembra beigās šīs nozares daļa uzkrāto ĀTI kopapjomā palielinājās līdz 22,3 % (2019. gada beigās – 1,7 %).

Gandrīz 83 % no uzkrātajām ĀTI pakalpojumu nozarēs ir ieguldījumi finanšu starpniecības, nekustamo īpašumu un tirdzniecības aktivitātēs, kā arī profesionālo pakalpojumu nozarē. Investēšanas dinamika šajās nozarēs kopumā ir pozitīva, izņemot finanšu starpniecības nozari. Uzkrāto ārvalstu investīciju apjoms periodā no 2019. līdz 2022. gadam samazinājās par 10,5 %. Turpmākajos gados nozares pievilcība ārvalstu investoriem palielinās, un 2025. gada septembra beigās uzkrāto tiešo investīciju apjoms bija 2019. gada līmeni.

Precu ražošanas nozarēs uzkrātās ĀTI 2025. gada septembra beigās veidoja 23,3 %. Apstrādes rūpniecībā ir ieguldīts gandrīz 12,8 % no kopējā uzkrāto ĀTI apjoma, un tās lielākoties ieguldītas ierastajās nozarēs. Tikai piektā daļa no uzkrātajām ĀTI apstrādes rūpniecībā ir ieguldīta augsto un vidēji augsto tehnoloģiju nozarēs, kas liecina par šo aktivitāšu zemo pievilcību ārvalstu kapitālam. Kopš 2019. gada beigām uzkrāto ĀTI apjoms apstrādes rūpniecības nozarē palielinājās 1,8 reizes. Lai gan ĀTI piesaistes dinamika ir pozitīva, uzkrāto ĀTI apjoms apstrādes rūpniecības nozarē Latvijā ir mazāks nekā Lietuvā un Igaunijā.

Tuvākajos gados ĀTI plūsmu intensitāte, visticamāk, būs mērena. To lielā mērā noteiks ģeopolitiskā spriedze, kas uztur investīciju vides nenoteiktību. Augstas nenoteiktības apstākļos īpaši nozīmīga loma būs aktīvai ĀTI piesaistes politikai.

Ārvalstu investīciju piesaistē Latvijā liela nozīme ir LIAA. LIAA investīciju piesaistes stratēģija ir vērsta uz kvalitatīvu ienākošo investīciju projektu apkalpošanu un aktīvu darbību investīciju projektu piesaistē, uzrunājot potenciālos investorus.

ĀTI piesaistes politikas pilnveides process notiek ciešā sadarbībā ar Ārvalstu investoru padomi Latvijā (ĀIPL). Tās veiktās ārvalstu investoru aptaujas sniedz nozīmīgu ieguldījumu investīciju vides uzlabošanā. (Par ĀTI piesaistes politiku skat. 12.4. nodaļā.)

6.4. MONETĀRIE RĀDĪTĀJI

Banku sektors darbojas noturīgi un pēdējo gadu globālo šoku apstākļos saglabāja stabilitāti. Kreditēšanas attīstībā šogad vērojamas Latvijas tautsaimniecībai pozitīvas tendences gan uzņēmējdarbības, gan mājāsaimniecību kreditēšanā. Banku solidaritātes nodokļa ieviešana ir viens no iemesliem banku aktīvākai iesaistei tautsaimniecības kreditēšanā. Noguldījumu apjomi turpina pieaugt.

Saskaņā ar Latvijas Bankas informāciju **banku peļnītspēja** pēdējos gados krietni uzlabojās. Banku sektora peļņas rādītāji ievērojami kāpa, pateicoties ECB īstenotās politikas inflācijas apkarošanai radītajam kredītlīkmeju kāpumam. Īpaši augstā līmenī tas bija vērojams 2023. un 2024. gadā. 2025. gada 3. ceturkšņos banku sektora peļņa bija 329 milj. EUR un kritums ir par 27,0 % salīdzinājumā ar 2024. gada 3. ceturkšņiem, aizvien pārsniedzot perioda pirms virspeļņas rādītājus.

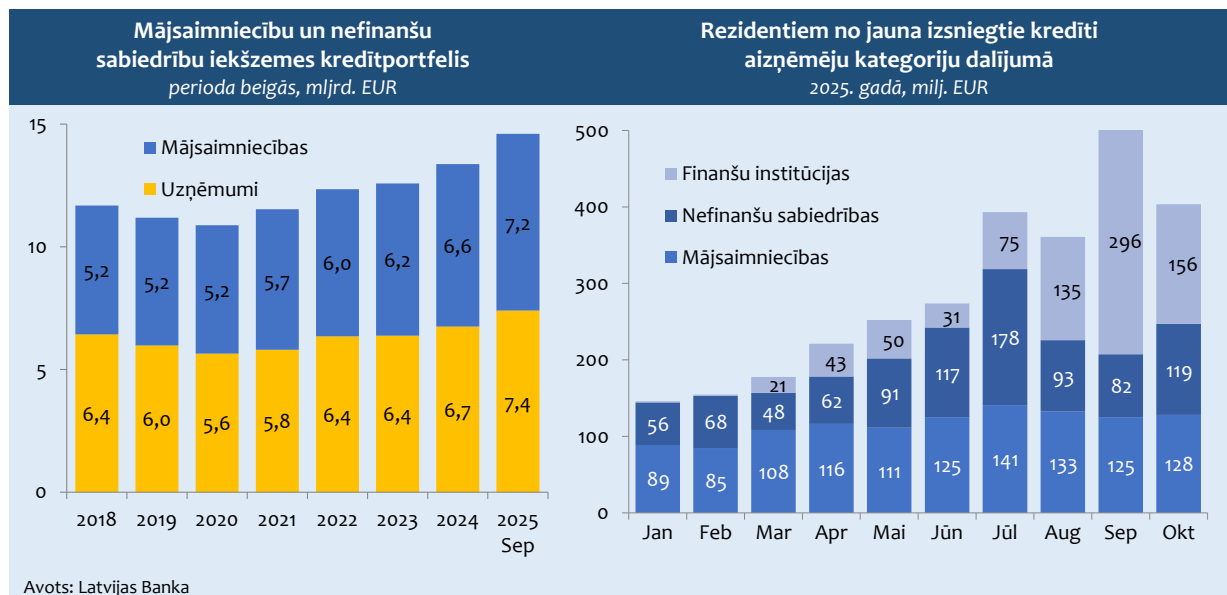
Banku gūtā **virspeļņa** ierosināja plašāku diskusiju par tās **aplūkšanu ar nodokļiem**. Vairākas ES dalībvalstis ieviešus papildu nodokļus. Latvijā tika pieņemti un 2024. gadā stājās spēkā Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma grozījumi, kas paredz bankām ieviest obligāto avansa maksājumu. Papildus ir ieviesta terminēta hipotekāro kredītu procentu maksājumu daļēja kompensācija, kas bija spēkā 2024. gadā.

Latvijā tika ieviestas terminētas banku solidaritātes iemaksas ar darbības laiku no 2025. gada līdz 2027. gadam. Ar tām tiek aplikta banku neto procentu ienākumu daļa, kas par vairāk nekā 50 % pārsniedz vidējos gada neto procentu ienākumus 2018.–2022. gada periodā. Aktivizējot kreditēšanu, iemaksu apmēri tiek samazināti.

Kopumā Latvijā darbojas 10 bankas un 4 ES banku filiāles. Banku sektorā 2024. gadā pieauga konkurence, augustā darbu uzsāka "Indexo banka". Tā ir pirmā jaunā banka Latvijā, kas saņēmusi licenci pēc iestāšanās eirozonā. Banku sektora kapitalizācijas līmenis saglabājās augsts. 2025. gada 3. ceturksnī banku sektora vidējais kapitāla pietiekamības rādītājs bija 21,85 % (pirms gada – 20,77 %). Banku sektora aktīvu atdeve (ROA)¹ un kapitāla atdeve (ROE)² pēc straujā kāpuma 2023. gadā turpina samazināties un veidoja attiecīgi 1,43 % un 12,24 % (pirms gada – 2,10 % un 17,38 %).

Latvijas **banku aktīvu** pastāvīgs pieaugums ir vērojams kopš 2020. gada 2. ceturksņa. 2025. gadā šī tendence turpinājās, un 3. ceturksņa beigās banku aktīvi bija 31,1 mljrd. EUR, par 6,9 % vairāk nekā pirms gada. Nebankām izsniegto kredītu īpatsvars kopējos aktīvos mazliet palielinājās, veidojot 57,3 %. Parāda vērtspapīru īpatsvars bija 9,6 %, kas bija par 1,8 procentpunktiem lielāks nekā pirms gada.

6.15. attēls



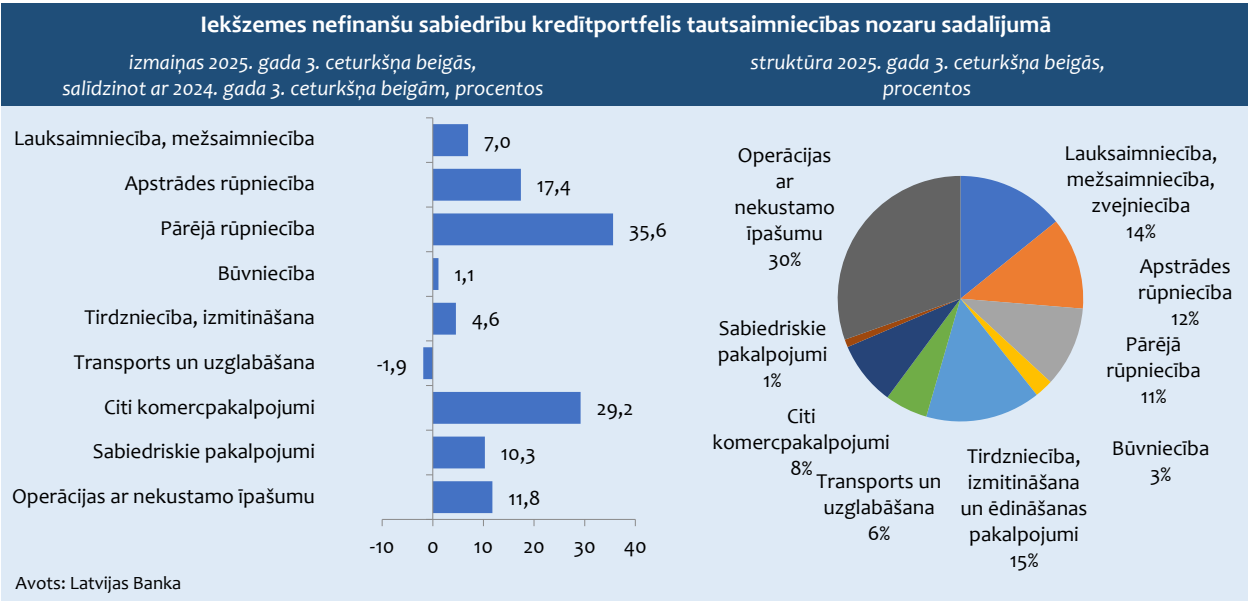
¹ ROA – peļņas/zaudējumu attiecība pret aktīviem

² ROE – peļņas/zaudējumu attiecība pret kapitālu un rezervēm

Lai arī banku aktivitātes pieaugums ir pamanāms, jāatzīmē, ka kredītēšana vismaz pēdējo 10 gadu laikā Baltijas valstu salīdzinājumā, īpaši uzņēmumu kredītēšana, vērtējama kā vāja. Pēc Latvijas Bankas datiem, **nebankām izsniegto kredītu atlikumi** 2025. gada 3. ceturkšņa beigās par 8,5 % pārsniedza 2024. gada attiecīgā perioda rādītāju. Šajā laikā iekšzemes kredītēšanas portfelis palielinājās par 8,1 %. Nefinanšu sabiedrību kredītportfelis pieauga par 12,7 %, savukārt mazo un vidējo uzņēmumu kredītēšana attīstījās izteikti ātrāk – 15,9 %. Mājsaimniecību kredītēšanas pieauguma temps gada periodā bija mazliet lēnāks – 10,5 %.

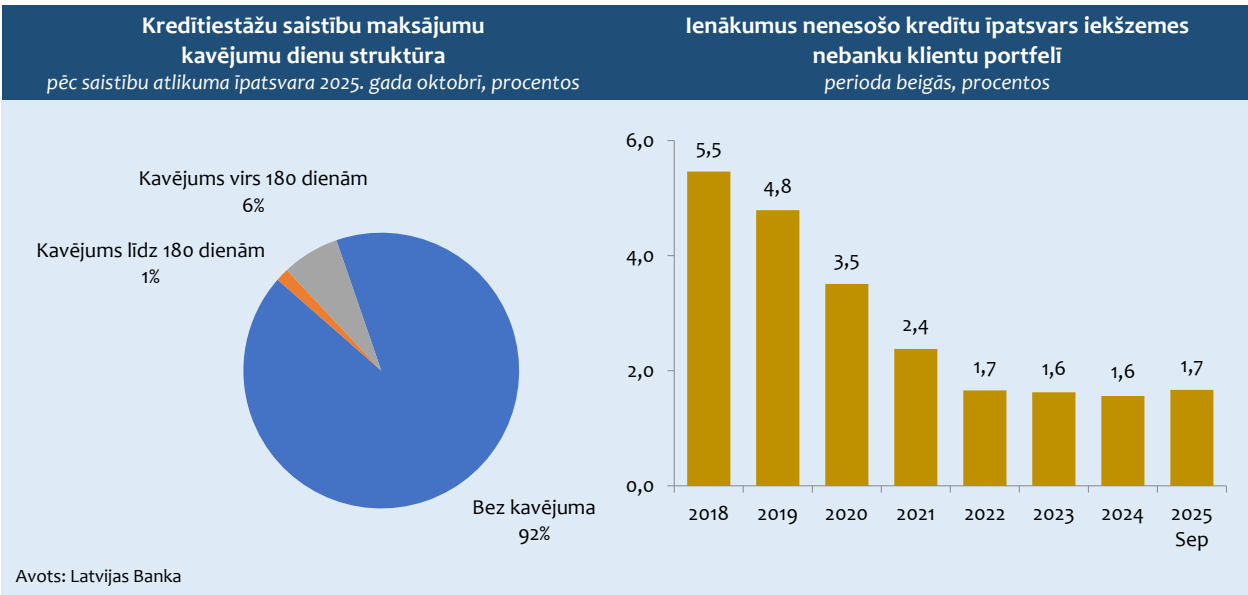
Mājsaimniecībām izsniegto kredītu lielāko daļu veido kredīti mājokļa iegādei, rekonstrukcijai un remontam. Savukārt uzņēmējdarbības kredītēšanas jomā lielākā daļa jeb mazliet vairāk nekā 3/5 uzņēmumu kredītu ir izsniegti mazajiem un vidējiem uzņēmumiem.

6.16. attēls



Analizējot kredītportfeli attiecībā uz nozarēm, 2025. gada 3. ceturkšņa beigās līderpozīcijas saglabāja operācijas ar nekustamo īpašumu un tirdzniecība, kā arī lauksaimniecība. Savukārt nozare ar ievērojamāko pieauguma tempu gada periodā ir pārējā rūpniecība.

6.17. attēls

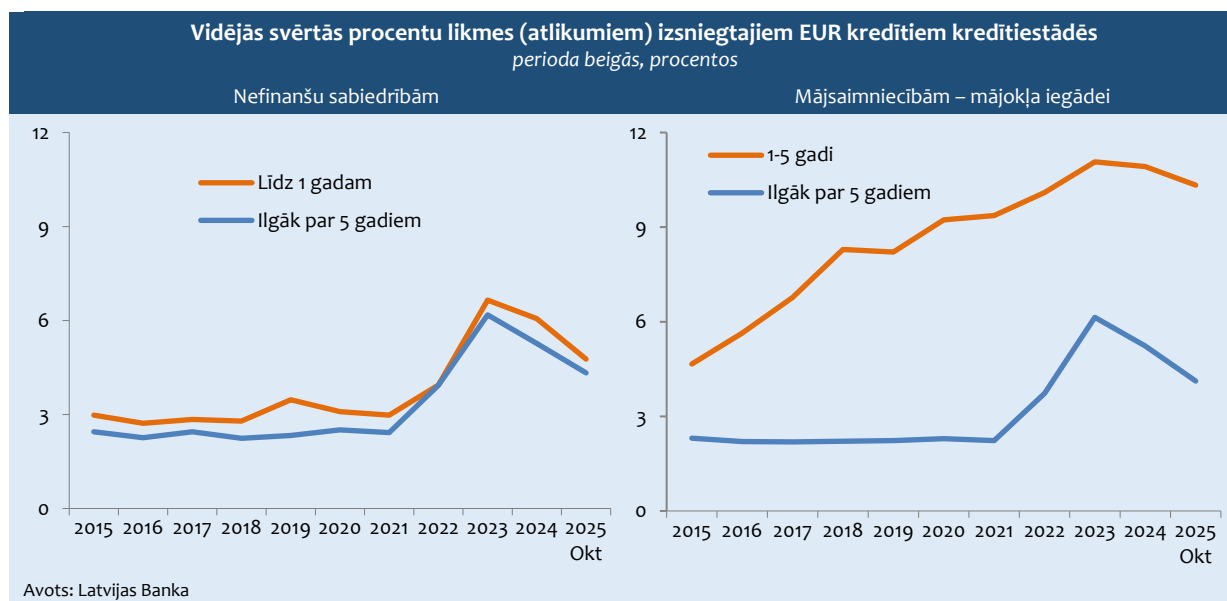


No 2011. gada līdz pandēmijai **kreditportfeļa kvalitāte** pakāpeniski uzlabojās, kas lielā mērā bija saistīts gan ar ekonomiskās situācijas uzlabošanu, gan ar sliktu kredītu norakstīšanu. Arī pandēmijas laikā kreditportfeļa kvalitāte saglabājās augsta. Situāciju uzlaboja banku piedāvātie kredītu moratoriji un citi risinājumi, kas tika īstenoti kredītņēmēju atbalstam un attiecīgi palīdzēja uzņēmējiem un māsaimniecībām pārvarēt īstermiņa likviditātes problēmas. Kreditportfeļa kvalitāte ir stabila, par ko liecina ienākumus nenesošo kredītu īpatsvars pēdējos gados. 2025. gada septembra beigās 1,7 % no iekšzemes nebanku klientiem izsniegtiem kredītiem bija ienākumus nenesošie kredīti.

Jaunā kreditēšana 2025. gadā attīstās dinamiskāk nekā iepriekšējos gados. Šā gada oktobrī no jauna izsniegti kredīti 410 milj. EUR apmērā. Māsaimniecībām izsniegto kredītu apmērs bija 128 milj. EUR. Lielākā daļa jeb 72,7 % bija hipotekārie kredīti mājokļu iegādei, patēriņa preču iegādei izsniegto kredītu īpatsvars bija 21,6 %.

Uzņēmumu kreditēšana arī kļūst aktīvāka. Rezidentu nefinanšu sabiedrībām 2025. gada oktobrī no jauna izsniegti kredīti 119 milj. EUR apmērā. Lielākā daļa jeb gandrīz 85 % no tiem ir izsniegta mazajiem un mikrouzņēmumiem. Līdztekus finanšu starpniecībai visvairāk jauno kredītu izsniegti šādām nozarēm: operācijas ar nekustamo īpašumu un elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana.

6.18. attēls



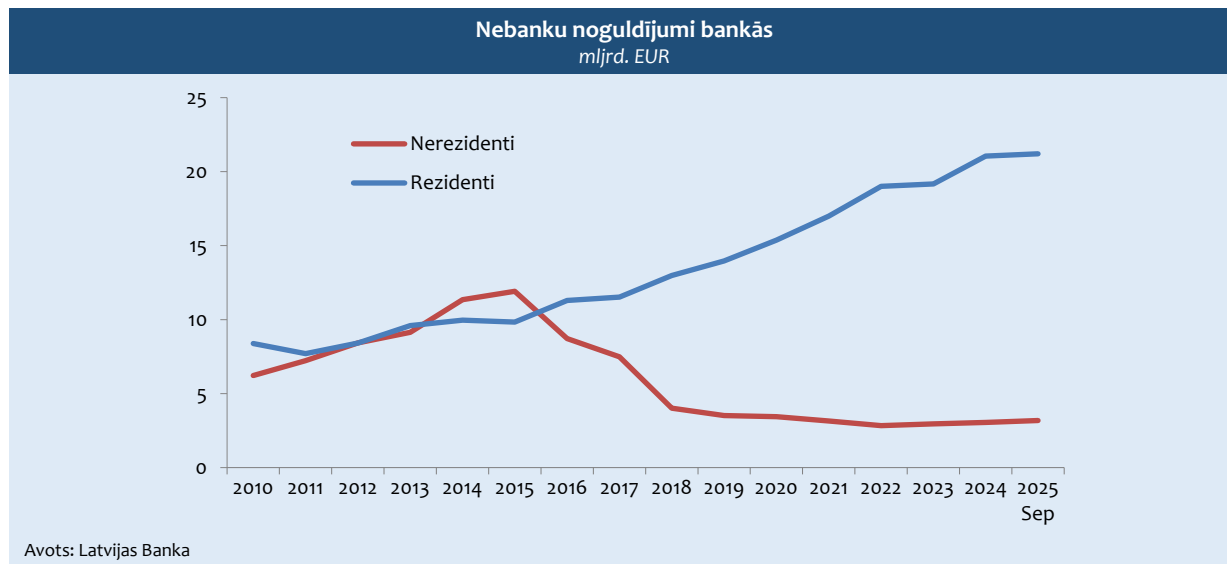
Pēdējās dekādes laikā **procentu likmes** (atlikumiem) nefinanšu sabiedrībām izsniegtajiem kredītiem – ilgtermiņa un īstermiņa – bija izteikti stabils līdz 2022. gadam, kad sākās to straujš pieaugums. Kredītu procentu likmju pīkis tika sasniegts 2023. gada pēdējos mēnešos un 2024. gada 1. pusgadā. Ilgtermiņa likmes palielinājās no 2,4 % 2021. gada beigās līdz 6,2 % 2023. gada nogalē; šajā laikā īstermiņa likmju dinamika ir no 3,0 % līdz 6,7 %. Līdzīgas tendences uzrāda arī māsaimniecībām izsniegto kredītu mājokļa iegādei ilgtermiņa likmju dinamika. Pieaugums ir no 2,2 % 2021. gada beigās līdz 6,1 % 2023. gada beigās. Turpretim īstermiņa (1–5 gadi) kredītlīkēm pēdējās dekādes laikā ir vērojama stabila augšupejoša tendence. Ievērojamo kredītlīkmu pieaugumu šajā laikā izraisīja ECB lēmumi par bāzes procentu likmju paaugstināšanu inflācijas ierobežošanai. 2024. gadā sākās pakāpenisks likmju samazinājums, to veicināja arī ECB, kopš jūnija atgriežoties pie bāzes procentu likmes pazemināšanas. Straujāks samazinājums sākās 2. pusgadā un turpinājās līdz 2025. gada rudenim, šobrīd notiekot ļoti mērenā tempā. Likmju krituma sabremzēšanos var sekmēt arī ECB oktobra lēmums nemainīt bāzes procentu likmi.

Straujāks nebanku **noguldījumu apjomu** pieaugums sākās 2020. gada 2. pusgadā, kas sakrīt ar Covid-19 krīzes sākumposmu, kad iedzīvotāji bija piesardzīgāki savos tēriņos un vairāk centās veidot uzkrājumus nezinā par turpmāko ekonomiskās situācijas attīstību. Uzkrājumu veidošanos veicināja arī samazinātās iespējas tērēt, jo valstī bija noteikti tirdzniecības ierobežojumi. Līdz ar iedzīvotāju tēriņu pieaugumu noguldījuma pieaugums 2023. gadā apstājās. Nākamajā gadā kopumā pieauguma tendence atsākās. 2025. gada 3. ceturksnā beigās nebanku noguldījumi veidoja 24,4 mljrd. EUR.

Nebanku noguldījumu struktūra pēc klientu valstiskās piederības ir piedzīvojusi būtiskas izmaiņas. Nerezidentu noguldījumu īpatsvars ir sarucis no 56,0 % 2015. gada 1. ceturkšņa beigās līdz 13,1 % 2025. gada 3. ceturkšņa beigās. Šī tendence ir izteiktāka ne ES valstu nerezidentu noguldījumiem. Kopējais nerezidentu nebanku noguldījumu atlikums 2025. gada 3. ceturksnī bija 3,2 mljrd. EUR, kas ir par 5,8 % vairāk nekā pirms gada.

Rezidentu noguldījumu dati liecina, ka gada periodā kopumā turpinās pozitīva dinamika. 2025. gada 3. ceturkšņa beigās bankas bija piesaistījušas rezidentu noguldījumus 21,2 mljrd. EUR apjomā. Pieauguma temps bija 7,4 % salīdzinājumā ar iepriekšējā gada 3. ceturkšņa beigām.

6.19. attēls



Kopumā finanšu sektorā tāpat kā citos sektoros turpmākā situācijas attīstība lielā mērā būs atkarīga no ekonomiskās un ģeopolitiskās situācijas stabilizēšanās reģionā un pasaulē kopumā un no vietējiem un ECB lēmumiem, kam ir ietekme uz šo sektoru.

6.5. FISKĀLĀ POLITIKA UN VALSTS PARĀDS

Covid-19 pandēmija ir radījusi nozīmīgas pārmaiņas līdzšinējā fiskālās politikas īstenošanā. 2020. gadā ES tika aktivizēta Stabilitātes un izaugsmes pakta (SIP) vispārējā izņēmuma klauzula, kas dalībvalstīm ļāva palielināt vispārējās valdības budžeta deficītu laika posmā no 2020. līdz 2022. gadam tik lielā apjomā, cik nepieciešams, lai mazinātu pandēmijas izraisīto ekonomisko kaitējumu. Ņemot vērā Krievijas–Ukrainas kara sekas un ar to saistītos izaicinājumus, SIP vispārējā izņēmuma klauzula bija spēkā arī 2023. gadā.

2024. gadā tika atsākta ES fiskālo noteikumu piemērošana, pārtraucot vispārējās izņēmuma klauzulas darbību. No 2024. gada 30. aprīļa spēkā stājās ES ekonomikas pārvaldības ietvara reformas pakotne jeb jaunie ES fiskālie noteikumi. Saskaņā ar šiem noteikumiem dalībvalstīm reizi četros vai piecos gados aprīlī jāizstrādā vidēja termiņa Fiskāli strukturālais plāns (FSP), kas aizstāj ikgadējo Stabilitātes programmu un Nacionālo reformu programmu (skat. 9.1. nodaļu). FSP jānosaka fiskālā trajektorija tā, lai tā darbības laikā un nākamo desmit gadu prognozētais vispārējās valdības budžeta deficīts un parāds nepārsniegtu attiecīgi 3 % un 60 % no IKP.

Covid-19 pandēmijas ietekmē Latvijas budžeta deficīts 2021. gadā palielinājās līdz 7,2 % no IKP jeb 2,3 mljrd. EUR. 2022. un 2023. gadā deficīts samazinājās, sasniedzot attiecīgi 4,9 % un 2,4 % no IKP. 2024. gadā budžeta deficīts bija 731,9 milj. EUR jeb 1,8 % no IKP (skat. 6.3. tabulu). 2025. gadam Saeima apstiprināja budžetu ar deficītu 2,9 % apmērā no IKP.

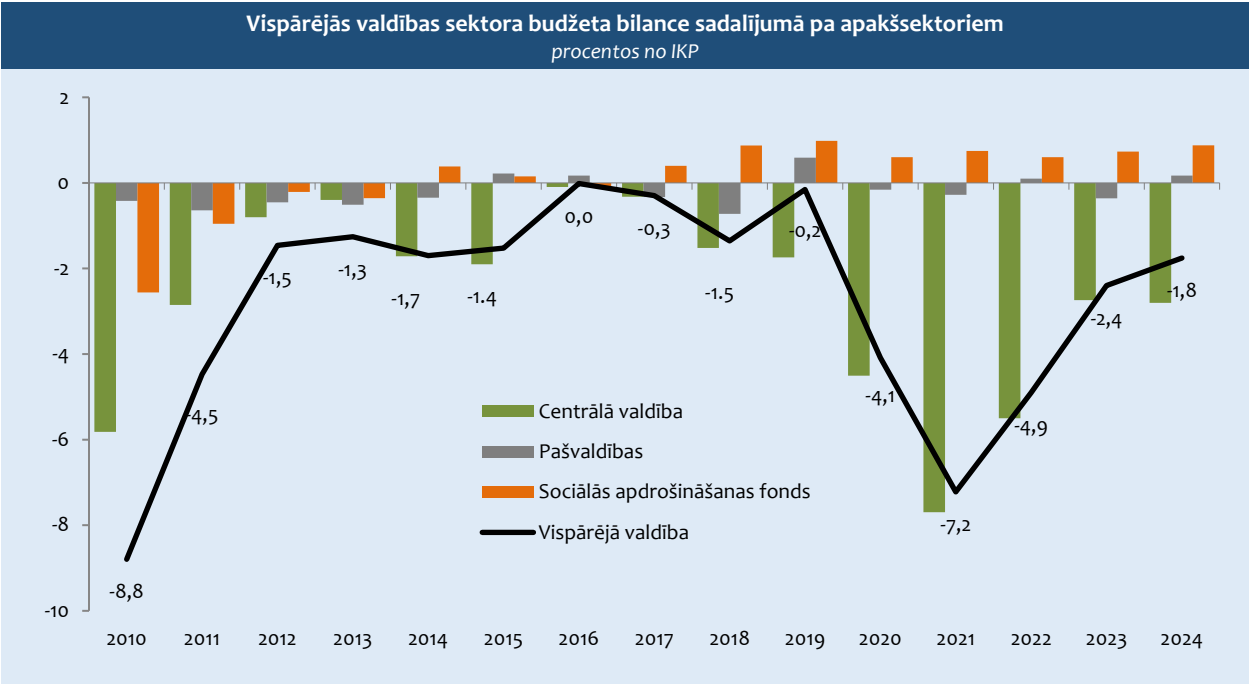
6.3. tabula

	Vispārējās valdības budžets					procentos pret IKP				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Ieņēmumi	11,7	12,7	14,2	16,3	17,7	40,2	39,3	39,4	41,1	43,8
Izdevumi	12,9	15,0	16,0	17,2	18,4	44,3	46,5	44,2	43,4	45,6
Bilance	-1,2	-2,3	-1,8	-0,9	-0,7	-4,1	-7,2	-4,9	-2,4	-1,8

2025. gada oktobrī valdība apstiprināja 2026. gada budžetu ar 3,3 % no IKP lielu deficītu, paredzot, ka vidējā termiņā deficīta līmenis saglabāsies ap 3,6 %. Deficīta pieaugumu galvenokārt nosaka papildu finansējuma piešķirums valsts aizsardzības un drošības stiprināšanai, kas izriet no aktuālajiem ģeopolitiskajiem izaicinājumiem reģionā un nepieciešamības stiprināt valsts noturību pret ārējiem draudiem.

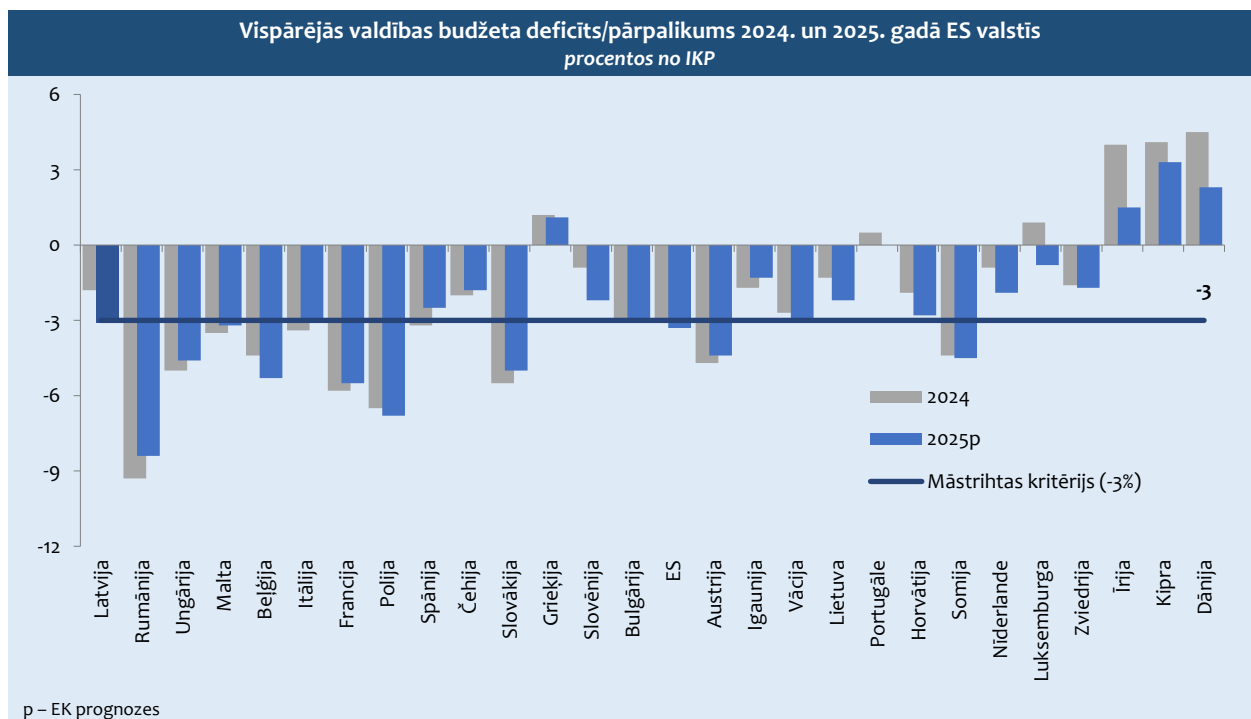
Jau vairākus gadus, arī 2024. gadā, budžeta deficīts bija centrālās valdības budžetā, bet 2021. un 2023. gadā pašvaldības budžetā. Ar pārpalikumu tas bija Sociālās apdrošināšanas fondā (skat. 6.20. attēlu).

6.20. attēls



Kā redzams 6.21. attēlā, Latvijas budžeta balance attiecībā pret IKP 2024. gadā uzrādīja zemāku deficītu nekā vidēji eirozonā un vidēji ES valstīs. 2024. gadā gan eirozonas, gan arī ES vidējais budžeta deficīts bija 3,1 % no IKP. Eirozonā valdības budžeta deficīta attiecība pret IKP samazinājās no 3,5 % 2023. gadā līdz 3,1 % 2024. gadā, bet ES valstīs – no 3,4 % līdz 3,1 %. Visaugstākie valdības budžeta deficīti bija Rumānijā (–9,3 %), Polijā (–6,5 %), Francijā (–5,8 %) un Slovākijā (–5,5 %). 12 ES dalībvalstīs deficīta līmenis bija vienāds ar vai lielāks par 3 % no IKP. 6 ES dalībvalstīs budžets bija ar pārpalikumu.

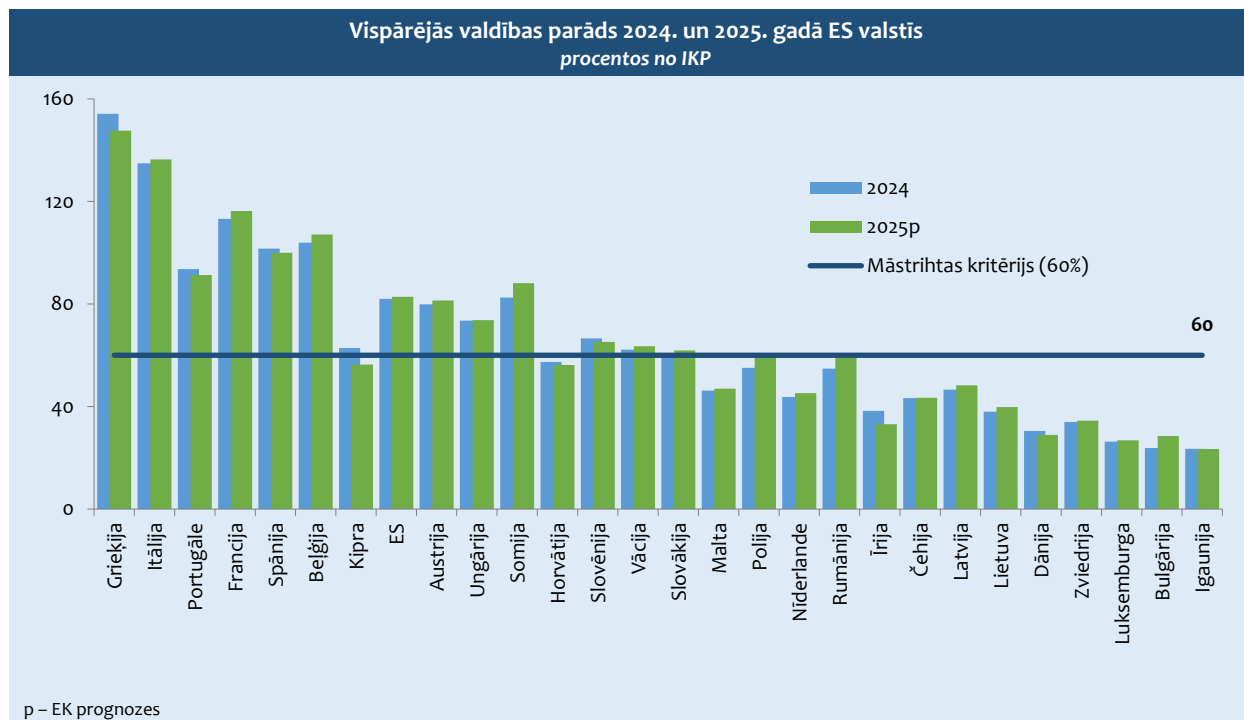
6.21. attēls



Atbilstoši EK 2025. gada rudens prognozēm eirozonas valstu vidējais budžeta deficīts tiek prognozēts 2025. gadā 3,2 % apmērā no IKP, bet ES valstīs – 3,3 % apmērā no IKP, bet 2026. gadā attiecīgi 3,3 % un 3,4 %. 2025. gadā vislielākais budžeta deficīts, kas var pārsniegt 5,0 % no IKP, ir gaidāms Rumānijā, Francijā, Slovākijā, Polijā un Beļģijā.

Vispārējās valdības parāda līmenis Latvijā joprojām ir viens no zemākajiem ES (skat. 6.22. attēlu).

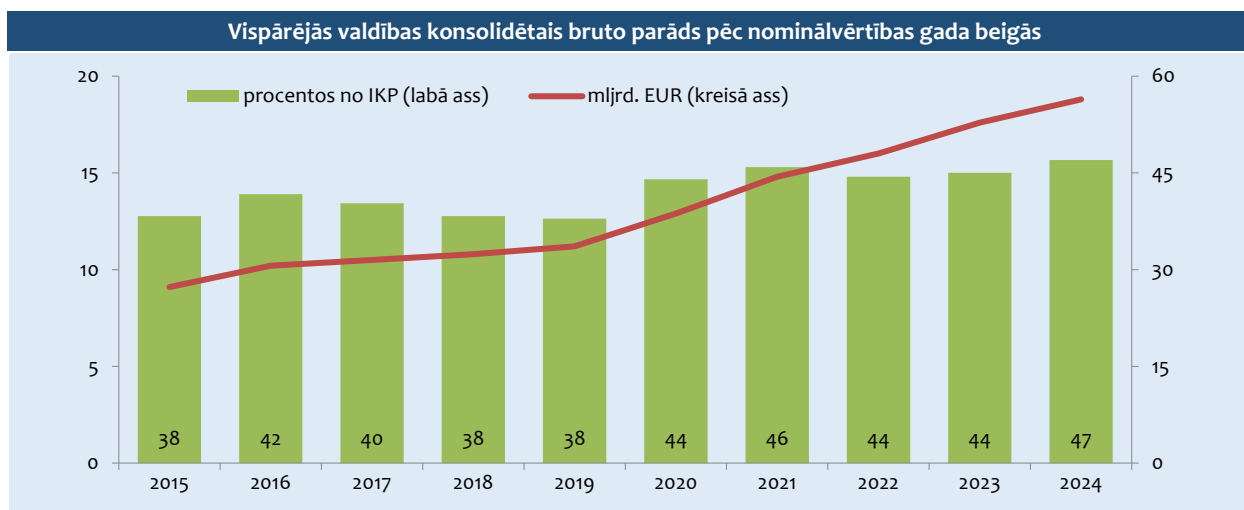
6.22. attēls



2024. gadā eirozonas vidējais valsts parāda līmenis bija 87,1 % no IKP, bet ES – 80,7 % no IKP. Eirozonā valdības parāda attiecība pret IKP nedaudz pieauga – no 87,0 % 2023. gada beigās līdz 87,1 % 2024. gada beigās, savukārt ES valstīs no 80,5 % līdz 80,7 %.

12 ES dalībvalstīs 2024. gadā valsts parāds bija lielāks par Māstrihtas kritēriju, kas ir 60 % no IKP. Lielākais valsts parāds pret IKP 2024. gadā bija fiksēts Grieķijā, Itālijā, Francijā, Beļģijā un Spānijā, kur tas pārsniedza 100 % no IKP. Bet mazākais vispārējās valdības parāds pret IKP tika reģistrēts Igaunijā, Bulgārijā un Luksemburgā. Kā rāda EK 2025. gada rudens prognozes, 2025. gadā eirozonas vidējais valsts parāda līmenis nedaudz pieaugs – līdz 88,8 % no IKP, bet ES – līdz 82,8 %.

6.23. attēls



Covid-19 uzliesmojums izraisīja nepieciešamību ievērojamā apjomā nodrošināt finansējumu Covid-19 izraisītās krīzes ietekmes mazināšanai. Valsts parāda apjoms Latvijā 2021. gadā pieauga līdz 45,9 % no IKP jeb 14,8 mljrd. EUR. Tā kā nominālā IKP pieaugums augstas inflācijas apstākļos bija straujš, tad nākamajos gados tas attiecībā pret IKP samazinājās līdz 44,4 % 2023. gadā. Vispārējās valdības parāds 2024. gadā bija 18,8 mljrd. EUR jeb 46,6 % no IKP.

Sagaidāms, ka vidējā termiņā Fiskālās disciplīnas likumā noteiktais parāda nosacījums 60 % no IKP tiks ievērots. Atbilstoši FM prognozēm vispārējās valdības parāda līmenis tiek prognozēts 49,7 % no IKP 2025. gadā, 52,5 % no IKP 2026. gadā, 57,2 % no IKP 2027. gadā, 58,3 % no IKP 2028. gadā un 59,9 % no IKP 2029. gadā.

6.6. BUDŽETA IEŅĒMUMI UN IZDEVUMI

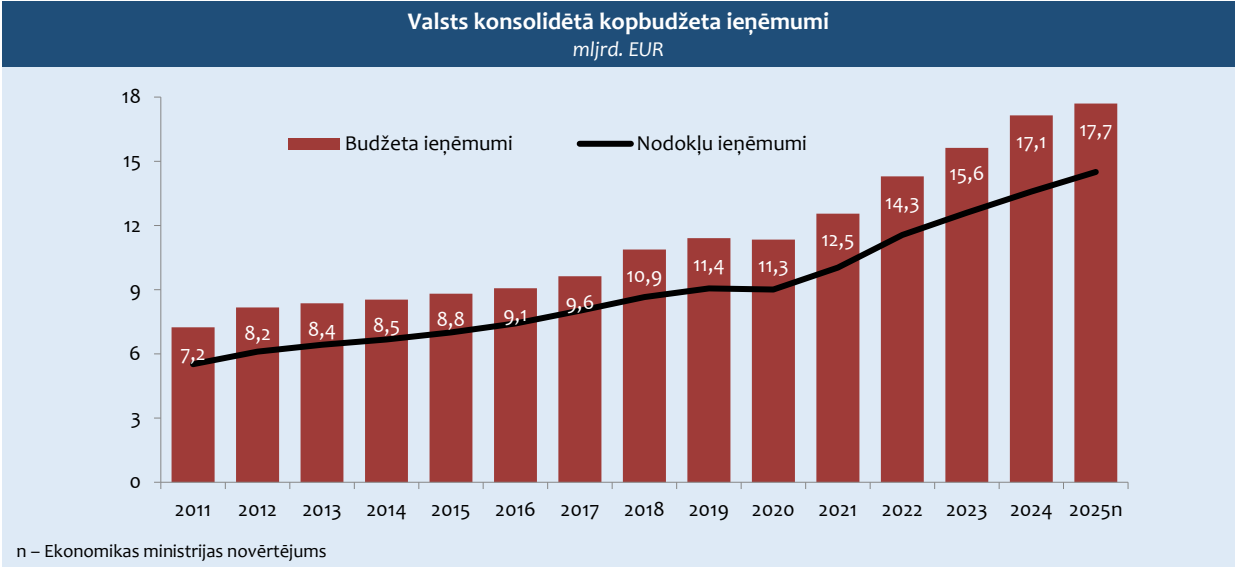
BUDŽETA IEŅĒMUMI¹

Pēc ekonomiskās krīzes pārvarēšanas kopš 2011. gada budžeta ieņēmumi palielinās. No 2010. līdz 2024. gadam **konsolidētā kopbudžeta ieņēmumu** pieauguma temps bija 2,6 reizes. 2024. gadā budžeta ieņēmumi veidoja 17,1 mljrd. EUR, par 1,5 mljrd. EUR vairāk nekā iepriekšējā gadā. Pieauguma tendence turpinās arī 2025. gadā, un budžeta ieņēmumi desmit mēnešos par 1,4 % pārsniedz 2024. gada desmit mēnešu rādītāju.

Nodokļu ieņēmumi ir galvenais ieņēmumu postenis, kas veido apmēram 4/5 no visiem budžeta ieņēmumiem. Stabils šo ieņēmumu pieaugums bija vērojams laika periodā no 2011. līdz 2019. gadam. Covid-19 pandēmijas dēļ 2020. gadā bija neliels nodokļu ieņēmumu samazinājums, un kopš 2021. gada atsākās pieauguma tendence.

¹ Nodājā izmantoti Valsts kases oficiālie mēnešu pārskatu dati

6.24. attēls



Nodarbinātības nodokļi pēdējos gados veido aptuveni pusi no visiem nodokļu ieņēmumiem. Pēc Covid-19 pandēmijas izraisītā samazinājuma 2020. gadā nodarbinātības nodokļu ieņēmumi turpmākos gadus pieaug.

Laika periodā no 2012. līdz 2019. gadam palielinājās iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi, ko lielā mērā noteica situācijas uzlabošanās darba tirgū. Pēc samazinājuma 2020. gadā pozitīvā dinamika 2021. gadā atjaunojās. Labvēlīgā darba tirgus situācija un algas pieaugums ietekmē nodarbinātības nodokļu dinamiku, lai gan pieauguma temps ir palēninājies. 2025. gada desmit mēnešos ieņēmumi no valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām palielinājās par 9,1 %, salīdzinot ar 2024. gada desmit mēnešiem. Savukārt iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi 2025. gada desmit mēnešos saglabājās 2024. gada attiecīgā perioda līmenī. 2025. gadā tika palielināti šī nodokļa atvieglojumi, piemēram, noteikts fiksēts neapliekamais minimums, dubultots neapliekamais minimums pensionāriem.

Patēriņa nodokļu ieņēmumi veido mazliet vairāk nekā 1/3 no visiem nodokļu ieņēmumiem. Patēriņa nodokļu ieņēmumi pēdējos gados pieauga privātā patēriņa kāpuma un līdz ar to arī mazumtirdzniecības apgrozījuma pieauguma dēļ. Patēriņa nodokļu ieņēmumu pieauguma tendence 2024. gadā palēninājās, saistībā ar algu pieaugumu liecinot par pieaugošu tendenci uzkrāt. 2025. gada desmit mēnešos patērētāju tieksme tērēt ir atgriezusies, un ieņēmumi palielinājās par 5,4 % salīdzinājumā ar 2024. gada attiecīgo periodu.

6.4. tabula

	Budžeta ieņēmumi procentos no IKP						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025 Jan-Sep
Valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi	38,6	38,8	38,9	39,6	39,5	42,5	43,0
I. Nodokļu ieņēmumi	30,6	30,8	31,1	32,0	31,8	33,7	34,3
1. Netiešie nodokļi	12,7	12,5	12,2	13,2	12,9	12,7	12,8
– pievienotās vērtības nodoklis	9,0	8,7	8,6	9,9	9,8	9,6	9,6
– akcīzes nodoklis	3,6	3,6	3,4	3,1	2,9	3,0	3,0
– muitas nodoklis	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2
2. Ienākuma nodokļi un īpašuma nodoklis	7,4	7,7	7,5	8,0	8,3	9,3	9,5
– uzņēmumu ienākuma nodoklis	0,2	0,7	0,9	1,0	1,4	1,8	2,2
– iedzīvotāju ienākuma nodoklis	6,5	6,2	6,0	6,3	6,3	7,0	6,6
– nekustamā īpašuma nodoklis	0,8	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6	0,7
3. Sociālās apdrošināšanas iemaksas	9,8	10,0	9,7	10,2	10,2	10,9	11,6
4. Pārējie nodokļi	0,7	0,7	1,7	0,7	0,5	0,7	0,3
II. Citi ieņēmumi	7,9	8,0	7,8	7,6	7,7	8,8	8,7

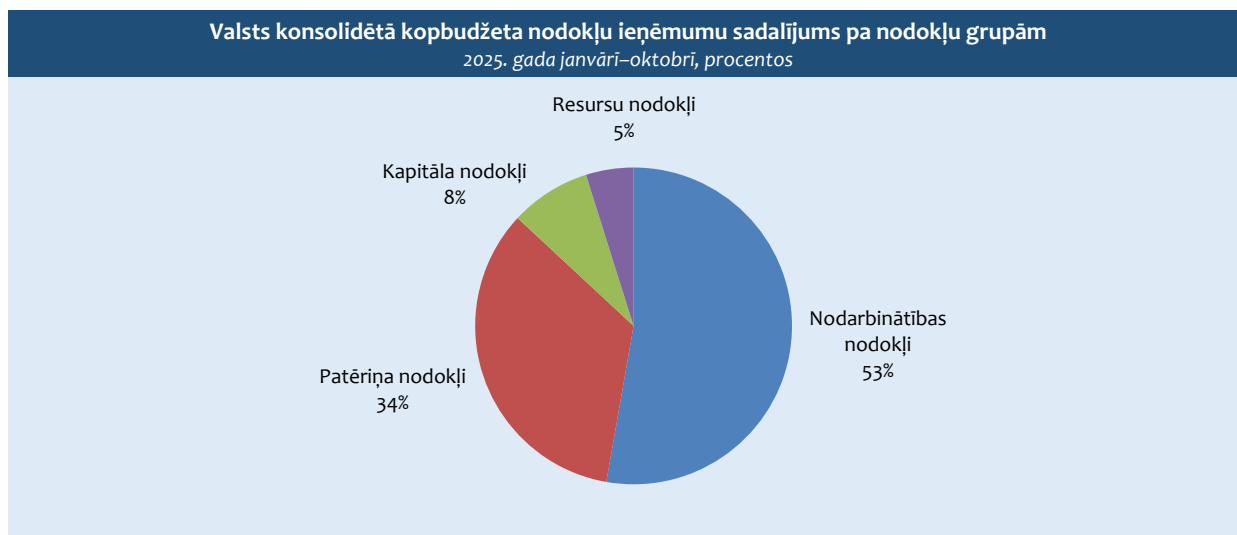
No 2025. gada pievienotās vērtības nodokļa samazinātājam likmei 12 % apmērā augļiem, ogām un dārzeņiem tiek mainīts statuss no terminētas uz pastāvīgu. Šajā gadā turpinās akcīzes nodokļa paaugstināšana alkoholiskajiem dzērieniem, saldinātajiem bezalkoholiskajiem dzērieniem, tabakas izstrādājumiem, elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamam šķidrumam un tabakas aizstājējproduktiem, kā arī tiek celts akcīzes nodoklis degvielai un dabasgāzei.

Laika periodā no 2010. līdz 2019. gadam pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi pieauga. Pēc samazinājuma 2020. gadā pieaugums atkal sākās nākamajā gadā. Pēc pieauguma apstāšanās 2024. gadā šī nodokļa ieņēmumi 2025. gada desmit mēnešos palielinājās par 5,4 % salīdzinājumā ar 2024. gada desmit mēnešiem. Gandrīz līdzīgs kāpums vērojams akcīzes nodokļa patēriņa daļas ieņēmumiem.

Kapitāla nodokļu ieņēmumi pieauga līdz 2017. gadam. To samazinājumu 2018. un 2019. gadā noteica izmaiņas nodokļu reformas ietvaros uzņēmumu ienākuma nodokļa jomā. 2020. gadā kapitāla nodokļu ieņēmumi atkal sāka palielināties. Ieņēmumi no uzņēmumu ienākuma nodokļa 2025. gada 10 mēnešos bija par 11,5 % lielāki un no nekustamā īpašuma nodokļa – 2,1 % lielāki nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā.

Kapitāla nodokļus Latvijā papildina terminētas banku solidaritātes iemaksas ar darbības laiku no 2025. gada līdz 2027. gadam. Ar tām tiek aplikta banku neto procentu ienākumu daļa, kas par vairāk nekā 50 % pārsniedz vidējos gada neto procentu ienākumus 2018.–2022. gada periodā. Aktivizējot kredīvēšanu, iemaksu apmēri tiek samazināti.

6.25. attēls



Kopš 2010. gada **resursu nodokļu** ieņēmumi kopumā pieaug. Pieauguma tendences ir vērojamas ieņēmumos gan no dabas resursu nodokļa, gan no akcīzes nodokļa par naftas produktiem un dabasgāzi. Resursu nodokļu ieņēmumi 2025. gada desmit mēnešos turpināja pakāpeniski palielināties, tie bija par 3,0 % lielāki nekā 2024. gada attiecīgajā periodā.

BUDŽETA IZDEVUMI

Pēc apjomīgas izdevumu samazināšanas ekonomiskās krīzes laikā kopš 2011. gada **valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi** pakāpeniski pieauga, izņemot 2016. gadu, kad kopbudžeta izdevumi nedaudz samazinājās. 2024. gadā tie bija 17,9 mljrd. EUR, par 0,9 mljrd. EUR vairāk nekā iepriekšējā gadā. Arī 2025. gada desmit mēnešos valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumu pieauguma tendence turpinās, palielinoties par 9,4 %. Lielākā ietekme šajā periodā bija intensīvākai ES fondu projektu īstenošanai un aizsardzības izdevumu palielinājumam.

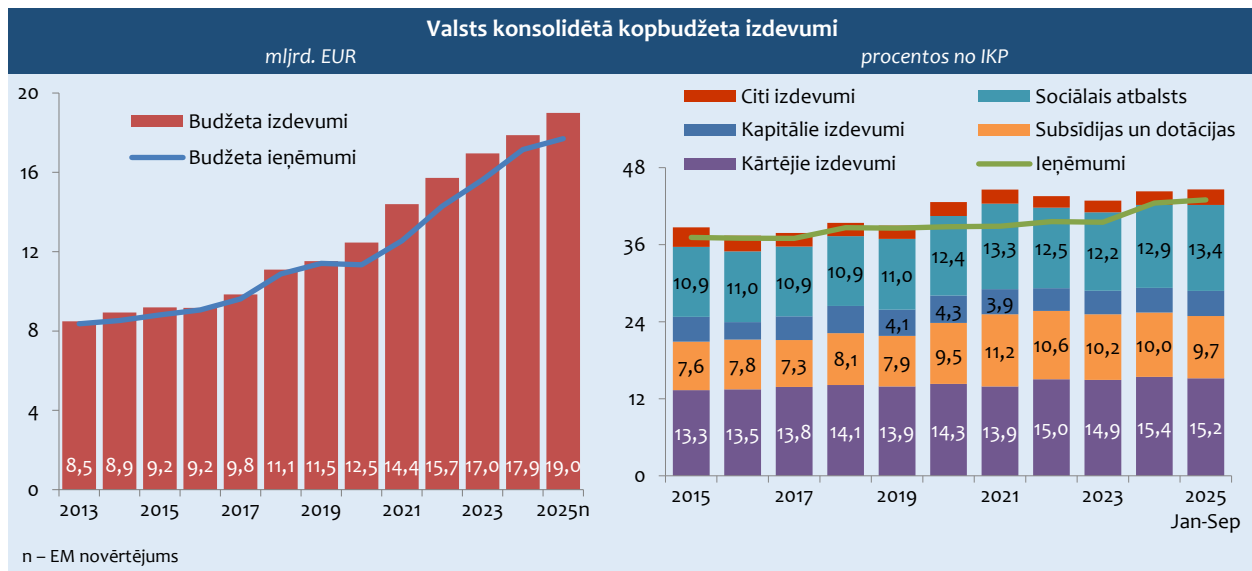
Kopš 2011. gada pieaug **kārtējie izdevumi**. 2025. gada desmit mēnešos pieauguma tendence turpinās, pieauguma temps ir 8,7 %, salīdzinot ar 2024. gada desmit mēnešiem.

Kopš 2016. gada **izdevumi subsīdijām un dotācijām** kopumā palielinās. 2025. gada desmit mēnešos šī izdevumu grupa par 8,1 % pārsniedza iepriekšējā gada attiecīgā perioda izdevumus.

Izdevumi **sociāla veida maksājumiem** palielinās kopš 2013. gada. 2025. gada desmit mēnešos pieauguma temps ir 6,9 % salīdzinājumā ar 2024. gada attiecīgo periodu.

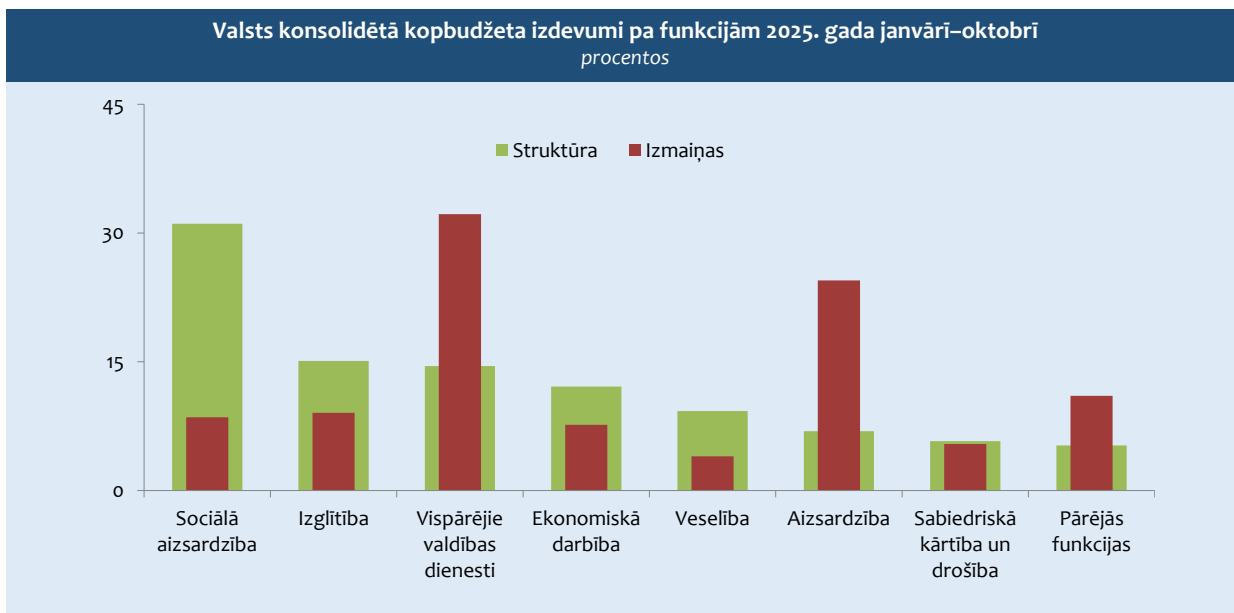
Kapitālo izdevumu pieaugums vērojams kopš 2017. gada. Budžeta izdevumu dinamikas kontekstā pozitīvi vērtējams tas, ka 2025. gada desmit mēnešos šī izdevumu grupa ir ar straujāko pieaugumu – par 24,6 %.

6.26. attēls



Budžeta izdevumu pēc funkcionālajām kategorijām dati liecina, ka 2025. gada desmit mēnešos straujākais izdevumu pieaugums bija tādās sfērās kā vispārējie valdības dienesti, aizsardzība un izglītība. Savukārt strukturālā ziņā sociālās aizsardzības jomas izdevumiem ir lielākais īpatsvars budžetā, veidojot gandrīz 1/3 no konsolidētā budžeta izdevumiem.

6.27. attēls



6.7. PRODUKTIVITĀTE UN KONKURĒTSPĒJA

PRODUKTIVITĀTE

Latvijas ekonomikas izaugsmi balsta produktivitātes kāpums. Tomēr ilgtermiņā vērojama tendence produktivitātes pieauguma tempu palēninājumam, savukārt darbaspēka izmaksas turpina strauji pieaugt.

Līdz 2008. gadam produktivitāte pieauga īpaši strauji, ko sekmēja pievienošanās ES un ārvalstu investīciju pieplūdums. Paātrinājās arī konverģences process – no 1996. līdz 2007. gadam produktivitātes atpalicība no ES-15 valstīm samazinājās par gandrīz 26 procentpunktiem.

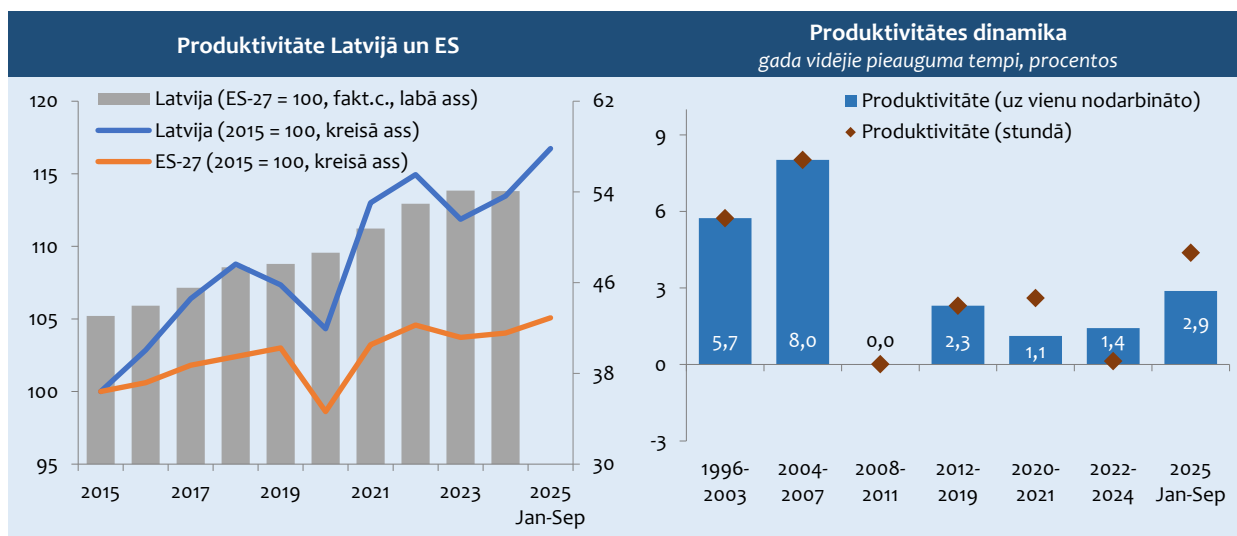
Globālā finanšu krīze būtiski ietekmēja Latvijas ekonomiku, samazinot gan aktivitāti, gan produktivitātes līmeni. Laika posmā no 2008. līdz 2010. gadam produktivitāte saruka par gandrīz 3 %, tomēr šis kritums bija ievērojami mērenāks nekā IKP apjoma samazinājums (par 17,4 %). Atšķirīgo dinamiku lielā mērā noteica darba tirgus spēja ātri pielāgoties straujajam pieprasījuma kritumam.

Kopš 2020. gada Latvijas produktivitātes dinamika ir bijusi svārstīga. 2020. gadā produktivitāte samazinājās par 2,8 %, bet jau 2021. gadā, atsākoties ekonomiskajai aktivitātei, produktivitātes pieauguma temps paātrinājās un bija par 8,3 % augstāks nekā pirms gada, ko daļēji var izskaidrot ar zemo bāzes efektu. Turpmākajos trīs gados ekonomikas izaugsme un produktivitāte bija mērenāka. Produktivitāte saglabājās 2022. gada līmenī, vidēji gadā pieaugot tikai par 0,1 %.

2025. gadā produktivitātes dinamika ir straujāka. Šā gada deviņos mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, produktivitāte pieauga par 2,9 % (stundas produktivitāte – par 4,4 %).

Neskatoties uz produktivitātes būtiskām svārstībām un mērenāku nekā iepriekšējos gados dinamiku, Latvijas konverģence ES vidējam produktivitātes līmenim turpinās. IKP uz vienu nodarbināto Latvijas tautsaimniecībā kopumā 2024. gadā sasniedza gandrīz 54,1 % (72,8 % pēc PPS) no vidējā ES līmeņa. Kopš 2019. gada produktivitātes plaisa ar ES vidējo līmeni (pēc PPS) ir samazinājusies par gandrīz 4 procentpunktiem.

6.28. attēls



Īstermiņā produktivitātes svārstības nosaka izmaiņas produktu, darba un kapitāla tirgos, uzņēmējiem reaģējot uz ārējiem un iekšējiem šokiem (tādiem kā Covid-19 pandēmija, enerģētiskā krīze u. c.) un uz pasākumiem to novēršanai un ekonomikas stabilizācijai. Šo pasākumu ietekme uz produktivitātes ilgtermiņa tendencēm lielā mērā noteiks biznesa modeļu un patērētāju uzvedības maiņu. Pēdējos gados notiek būtiskas izmaiņas darba un produktu tirgos, palielinās digitalizācijas līmenis (e-pakalpojumi, attālinātais darbs u. c.). Tomēr joprojām pastāv liela neskaidrība par šo izmaiņu noturību un ietekmi uz produktivitātes ilgtermiņa tendencēm. Produktivitātes noturīgi pozitīvo dinamiku lielā mērā noteiks arī strukturālās izmaiņas Latvijas tautsaimniecībā, tiecoties uz augstākas pievienotās vērtības aktivitātēm un zināšanu ietilpīgām nozarēm.

IZMAKSU UN CENU KONKURĒTSPĒJA

Pēc produktivitātes pieauguma tempiem Latvija ieņem vienu no līderpozīcijām ES dalībvalstīs, tomēr darbaspēka izmaksas ir augušas straujāk nekā produktivitāte, tādējādi vājinot Latvijas uzņēmēju konkurētspēju izmaksu jomā. Par izmaksu konkurētspējas mazināšanās risku kāpumu liecina arī nominālās darbaspēka vienības izmaksu (ULC)¹ pieaugums.

Latvijai ilgstoši bija raksturīgi, ka ekonomikas izaugsmes gados produktivitātes un darbaspēka izmaksu plaisa palielinās, savukārt recesijā tā kļūst mazāka. Tomēr kopš 2021. gada tendences ir mainījušās – pat pie zemas ekonomiskā aktivitātes un mērenas produktivitātes dinamikas darbaspēka izmaksas turpināja palielināties. Tas liecina par augošo darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma neatbilstību.

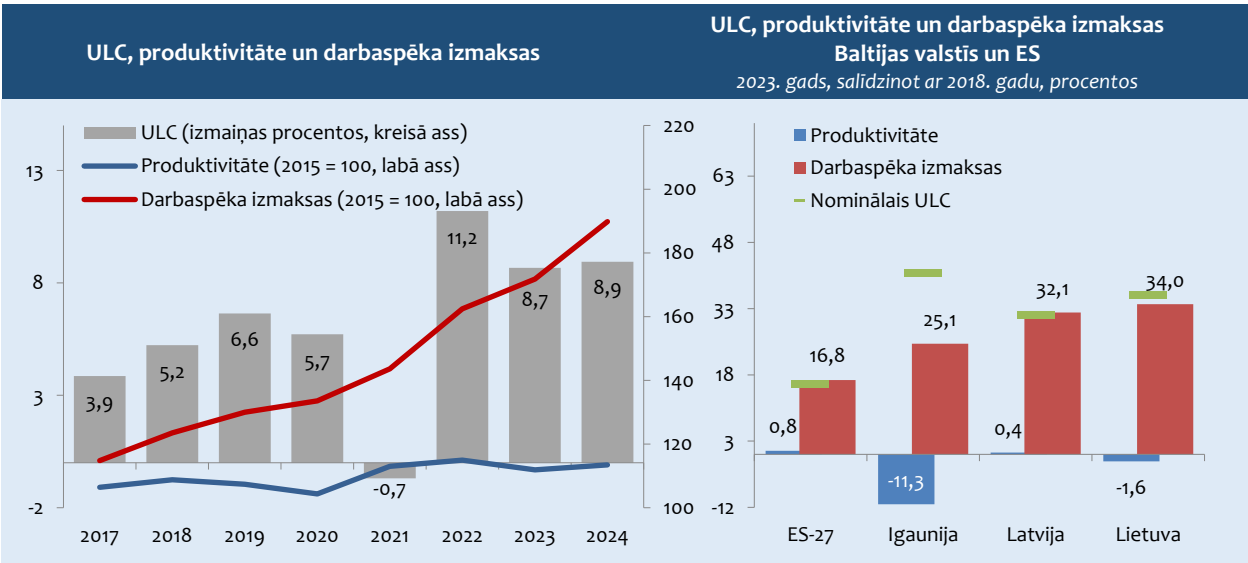
Izteikti augsta nominālā ULC rādītāja dinamika bija vērojama jau pirms Covid-19 pandēmijas. 2019. gadā, salīdzinot ar 2015. gadu, ULC palielinājās par 21,1 %, ko noteica gandrīz četras reizes straujāks darbaspēka izmaksu (nominālā izteiksmē) kāpums iepretim produktivitātes pieaugumam. Darbaspēka izmaksu kāpumu ietekmēja gan algu konverģences procesi ES darba tirgū, gan arī kopumā saspīlētā situācija Latvijas darba tirgū, kas veidojās pieaugošās darbaspēka nepietiekamības dēļ.

Ārējo šoku izraisītās korekcijas būtiski nav mainījušas ilgtermiņa tendences darbaspēka izmaksu dinamikā. Periodā no 2021. līdz 2024. gadam darbaspēka izmaksas Latvijā pieaugušas par 32,2 %, kas ir gandrīz divreiz straujāk nekā pirms Covid-19 pandēmijas. Produktivitātes dinamika šajā periodā bija ievērojami mērenāka – pieaugums tikai par 0,4 %. Atšķirība starp darbaspēka izmaksu un produktivitātes pieauguma tempiem būtiski pasliktinājusi izmaksu konkurētspējas rādītājus.

Nominālais vienības darbaspēka izmaksu (ULC) indekss 2024. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, palielinājās par 31,6 %, tostarp 2024. gadā – par 8,9 %, kas ir bijis straujāk nekā Lietuvā (7,3 %) un Igaunijā (5,6 %). Jāatzīmē, ka visās Baltijas valstīs ULC pieaugums pārsniedzis gan vidējo ES līmeni, gan arī ES makroekonomisko nelīdzsvarotību novēršanas procedūras (MIP) brīdinājuma sliekšni – 9 % trīs gadu periodā.

Arī 2025. gadā darbaspēka izmaksas aug. Šā gada deviņos mēnešos, salīdzinot ar 2024. gada atbilstošo periodu, darbaspēka izmaksas pieauga par 8,5 % un ULC – par 5,4 %.

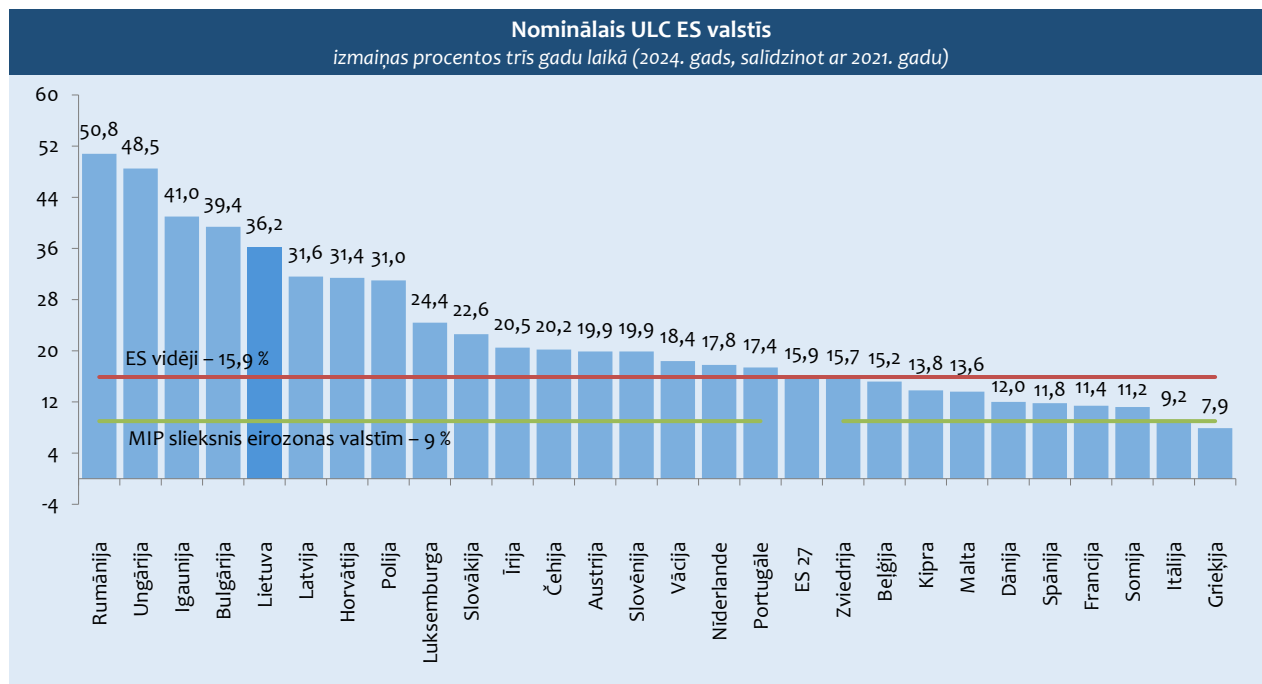
6.29. attēls



Baltijas kaimiņvalstīs nominālais ULC pēdējos trīs gados pieaug straujāk nekā Latvijā. 2024. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, nominālais ULC Latvijā pieauga par 31,6 %, Igaunijā – par 41 % un Lietuvā – par 36,2 %. Kopumā Baltijas valstīs ULC pieaugums ir daudz straujāks nekā vidēji ES (15,9 %), un šim rādītājam ir būtiski pārsniegts ES brīdināšanas mehānisma (MIP) noteiktais sliekšnis (9 %) (detalizētāku informāciju skat. 6.8. nodaļā).

¹ ULC ir attiecība starp darbaspēka izmaksām un produktivitāti. Ja produktivitāte aug straujāk par algām, tad ULC samazinās, kas liecina par to, ka valsts izmaksu konkurētspēja palielinās, un pretēji.

6.30. attēls



Izmaksu konkurētspējas mazināšanas riski vērojami gan ražošanas, gan tirgus pakalpojumu nozarēs. Darbaspēka izmaksu dinamika pirms Covid-19 pandēmijas pēdējos piecos gados (2015.–2019. gadā) abās minētajās nozaru grupās bija ļoti līdzīga – ik gadu vidēji par gandrīz 4,3 % un 5,7 %, tomēr produktivitāte ražošanas nozarēs pieauga straujāk nekā pakalpojumu nozarēs – attiecīgi par 3,6 % un 0,5 %. Tāpēc arī nominālais ULC pieaugums ražošanas nozarēs bija mērenāks.

Ar Covid-19 pandēmijas un Krievijas karu Ukrainā saistītais šoks vairāk ietekmēja produktu tirgu, nevis darba tirgu. Piecu gadu laikā (2020.–2024. gadā) darbaspēka izmaksas (rēķinot faktiskajās cenās) ražošanas nozarēs pieauga par 35 %, bet tirgus pakalpojumu nozarēs pieauga par 46,5 %. Produktivitātes dinamika ražošanas nozarē bija visai vāja un nevarēja kompensēt darbaspēka izmaksu kāpumu. Nominālās darbaspēka vienības izmaksas 2024. gadā, salīdzinot ar 2019. gadu, palielinājās par 45,4 %. Savukārt tirgus pakalpojumu nozarēs produktivitātes pieauguma tempu atpalcība no darbaspēka izmaksu dinamikas bija mērenāka nekā ražošanas nozarēs, un arī ULC pieauga lēnāk (par 29,4 %). Lielākais nominālā ULC kāpums piecos gados bija būvniecībā, lauksaimniecībā un apstrādes rūpniecībā.

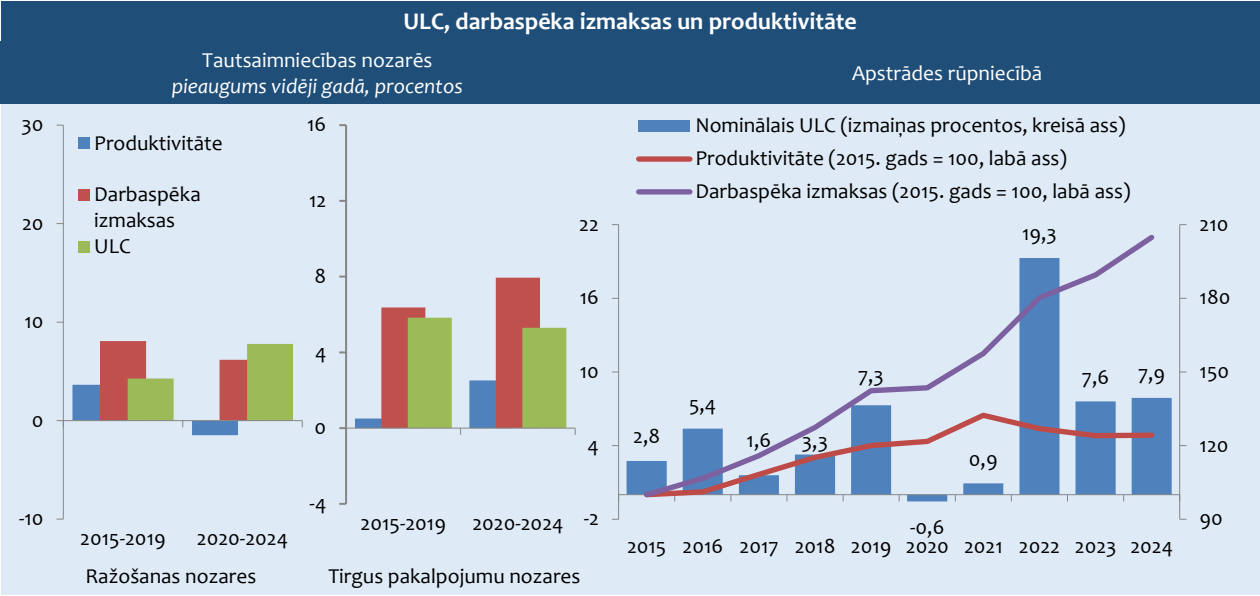
Apstrādes rūpniecībā produktivitātes un darbaspēka izmaksu pieauguma tempu plaisa ir nedaudz mērenāka nekā vidēji tautsaimniecībā. Tomēr nominālā ULC ikgadējās izmaiņas ir visai svārstīgas, ko lielā mērā ietekmē preču tirgus konjunktūras faktori, turpretī darbaspēka izmaksām ir noturīga augšup vērsta dinamika.

Pēdējos četros gados (2021.–2024. gadā) produktivitāte apstrādes rūpniecībā pieauga vidēji gadā lēnāk nekā darbaspēka izmaksas – attiecīgi par 0,7 % un 7,5 %, palielinot produkcijas vienības nominālās darbaspēka izmaksas ik gadu par gandrīz 6,8 %.

Darbaspēka izmaksu dinamika Latvijas apstrādes rūpniecībā būtiski pārsniedz ES vidējos darbaspēka izmaksu un nominālā ULC pieauguma tempus. Ņemot vērā to, ka ES valstis ir Latvijas galvenie tirdzniecības partneri, šādas tendences mazina Latvijas ražotāju konkurētspēju izmaksu jomā.

Reālais efektīvais valūtas maiņas kurss (REER) pieaug. Patēriņa cenu indeksā (PCI) balstītais REER pret 42 tirdzniecības partnervalstīm pēdējos trijos gados (2022.–2024. gadā) pieauga par 9,6 %, kas būtiski pārsniedza MIP noteikto sliekšni eirozonas valstīm (3 %).

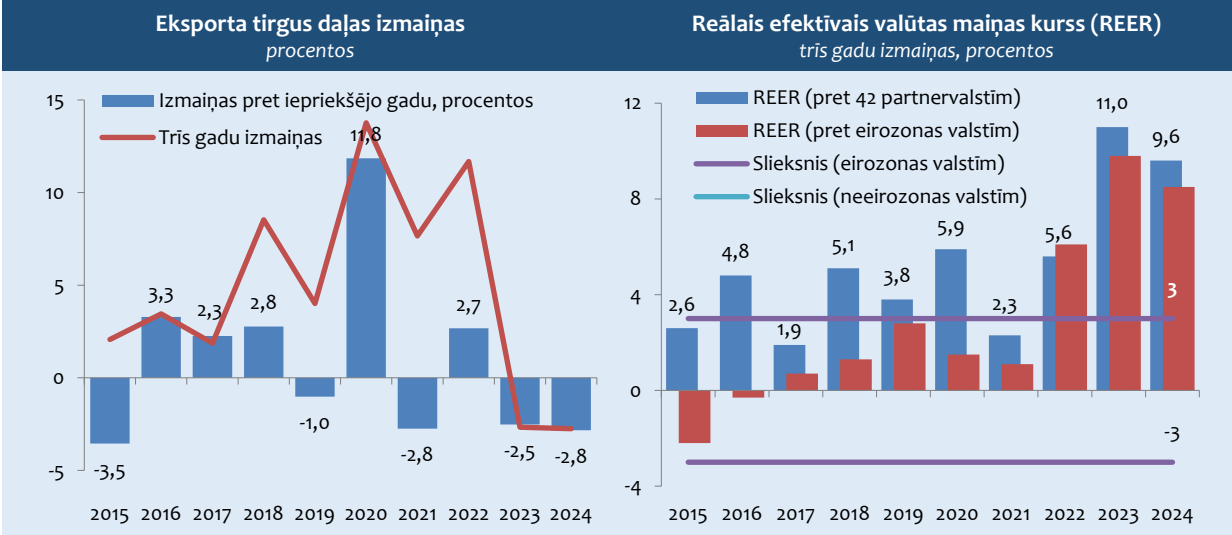
6.31. attēls



Latvijas eksporta tirgus daļas pasaules tirgos ilgtermiņa dinamika palēninās. Trīs gadu laikā (2022.–2024. gadā) Latvijas eksporta tirgus daļa samazinājās par 2,8 %, tostarp attīstīto valstu tirgos – par 2,9 %. Negatīvas tendences lielā mērā noteica eksporta daļas kritums 2023. un 2024. gadā.

Līdz šim Latvijas eksporta veiktspēja salīdzinājumā ar attīstītajām ekonomikām, kas izteikta kā trīs gadu izmaiņas procentos, sliekšni ne reizi nebija pārsniegusi. Tomēr, saglabājoties pēdējo divu gadu tendencēm, MIP noteiktas sliekšnis (3 % izmaiņas 3 gadu laikā) var būt pārsniegts.

6.32. attēls

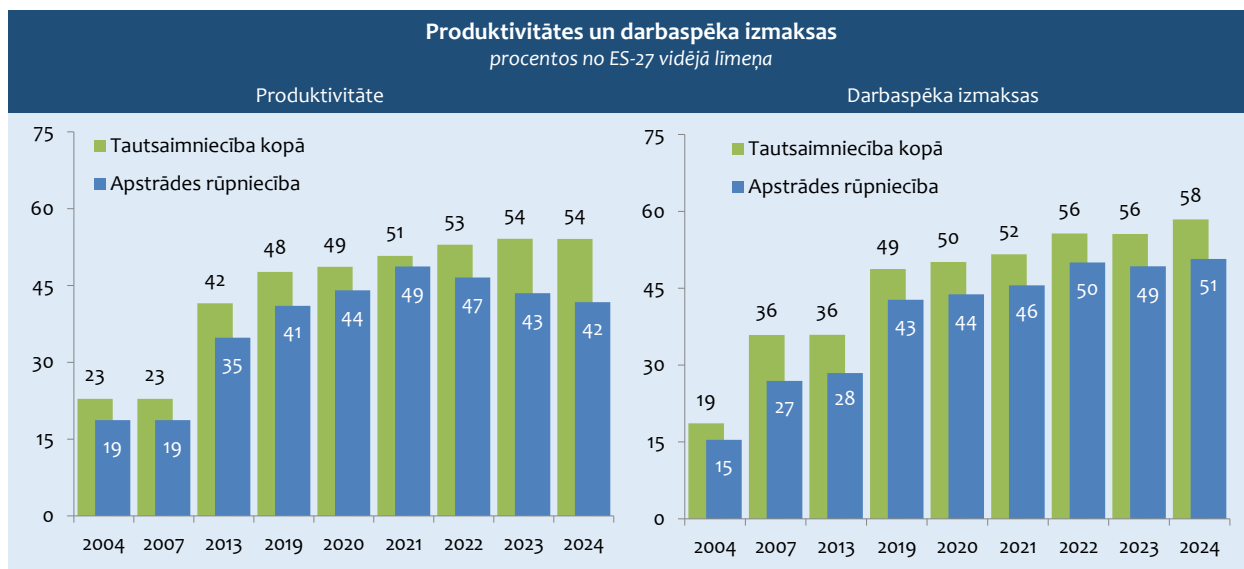


Latvijas eksporta daļas pasaules tirgos tendences liecina, ka konkurētspējas mazināšanās riski palielinās. Ilgtermiņā darbaspēka izmaksu pieaugums, kas netiks kompensēts ar atbilstošu produktivitātes kāpumu, var negatīvi ietekmēt uzņēmumu konkurētspēju un samazināt peļņas daļu, ko uzņēmēji būs spiesti koriģēt, lai saglabātu cenu konkurētspēju ārējos tirgos.

Darbaspēka izmaksas Latvijā ir vienas no zemākajām ES dalībvalstīs. 2024. gadā darbaspēka izmaksas uz vienu nodarbināto tautsaimniecībā kopumā Latvijā bija gandrīz 59 % no ES vidējā līmeņa, tostarp apstrādes rūpniecībā – 51 %. Salīdzinot ar 2019. gadu, 2024. gadā darbaspēka izmaksu plaisa ir samazinājusies par 9,7 procentpunktiem (apstrādes rūpniecībā – par 8 procentpunktiem), savukārt pēc produktivitātes rādītāja tautsaimniecībā kopumā tā samazinājās par

6,4 procentpunktiem (apstrādes rūpniecībā – par 0,7 procentpunktiem). Tas nozīmē, ka algu konverģences process tautsaimniecībā kopumā un apstrādes rūpniecībā ir straujāks nekā produktivitātes konverģences process.

6.33. attēls



Produktivitātes lēnās dinamikas apstākļos darbaspēka izmaksu kāpums rada būtisku spiedienu uz Latvijas uzņēmēju izmaksu konkurētspēju. Ekonomisko aktivitāšu vājināšanās ir maz ietekmējusi stāvokli darba tirgū. Tas liecina par to, ka darbaspēka trūkuma problēma ir aktuāla uzņēmējiem un, neraugoties uz ekonomisko aktivitāšu palēnināšanos, tiek saglabātas darbavietas. Savukārt inflācijas ietekmē algas turpina pieaugt. Šīs tendences arvien vairāk palielina plaisu starp produktivitātes un darbaspēka izmaksām. Produktivitātes palielināšana ir galvenais konkurētspēju noteicošais faktors, un tās noturīgi pozitīvo dinamiku lielā mērā noteiks strukturālās izmaiņas Latvijas tautsaimniecībā virzībā uz augstākas pievienotās vērtības aktivitātēm un zināšanu ietilpīgām nozarēm.

6.8. AGRĪNĀS BRĪDINĀŠANAS MEHĀNISMS

Atbilstoši 2011. gadā pieņemtajiem ekonomiskās un fiskālās politikas uzraudzības noteikumiem ES līdzās pārmērīgā budžeta deficīta procedūrai tika izveidota arī **makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanas procedūra** (MNNP). Procedūras mērķis ir identificēt nelīdzsvarotību, kas kavē dalībvalstu ekonomikas vienmērīgu attīstību, un ierosināt atbilstošu politisko reakciju. MNNP ieviešana ir iekļauta ekonomikas politikas koordinēšanas Eiropas semestrī, lai nodrošinātu saskaņotību ar analizēm un ieteikumiem, kas sniegti saskaņā ar citiem ekonomikas uzraudzības instrumentiem.

2025. gada 25. novembrī EK publicēja 2026. gada **Agrīnās brīdināšanas mehānisma ziņojumu**¹ (ABMZ), kurā tika identificētas valstis ar makroekonomisko nelīdzsvarotību vai pārmērīgu makroekonomisko nelīdzsvarotību – Grieķija, Itālija, Ungārija, Nīderlande, Rumānija, Slovākija un Zviedrija. Attiecībā uz atlikušajām dalībvalstīm šobrīd nav nepieciešams veikt padziļinātu nelīdzsvarotības izvērtējumu, tomēr ekonomisko rādītāju analīze liecina, ka vairākās no tām, tostarp Latvijā, pastāv attīstības tendences, kurām jāpievērš pastiprināta uzmanība. Bulgārijā galvenie riski ir straujš mājokļu cenu un aizņēmumu pieaugums, kā arī augstas darbaspēka izmaksas. Igaunijā saglabājas konkurētspējas pasliktināšanās, inflācijas pieaugums un dinamiska mājokļu cenu un kreditēšanas izaugsme. Horvātijā problēmas saistītas ar cenu spiedienu, konkurētspēju un strauju mājokļu cenu un hipotekārās kreditēšanas kāpumu. Savukārt Latvijā situāciju raksturo ļoti augsts kumulatīvais cenu kāpums un joprojām straujš darbaspēka izmaksu pieaugums, kas mazinājis konkurētspēju un, iespējams, veicinājis eksporta kritumu.

2024. gadā tika pārskatīts MNNP rādītāju saraksts un rādītāju sliekšņi. Latvijas rezultātu apkopojums liecina, ka 2024. gadā divi rādītāji pārsniedza sliekšņus, proti, reālais efektīvais valūtas kurss un nominālās darbaspēka vienības izmaksu indekss (skat. 6.5. tabulu).

¹ Ziņojums pieejams: https://commission.europa.eu/publications/alert-mechanism-report_en

6.5. tabula

Makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanas procedūras rādītāju saraksts Latvijai								
	Robežvērtības	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ārējā nelīdzsvarotība un konkurētspēja								
Tekošā konta bilance (% no IKP, 3 gadu vidējais)	-4 % / 6 %	1,0	0,3	0,8	-0,4	-2,2	-4,5	-3,6
Neto starptautisko ieguldījumu pozīcija (% no IKP)	-35 %	-47,0	-41,4	-35,0	-27,9	-28,2	-25,5	-19,7
Reālais efektīvais valūtas kurss – 42 tirdzniecības partneri, SPCI deflators (% izmaiņas 3 gadu laikā)	±3 %* / ±10 %	5,1	3,8	5,9	2,3	5,6	11,0	9,6
Eksporta veiktspēja salīdzinājumā ar attīstītajām ekonomikām (% izmaiņas 3 gadu laikā)	-3 %	8,8	5,1	14,3	10,1	15,6	-1,9	-2,9
Nominālās darbaspēka vienības izmaksu indekss (par nostrādāto stundu) (% izmaiņas 3 gadu laikā)	9 %* / 12 %	13,1	16,0	17,4	11,3	16,1	20,7	32,2
Iekšējās nesabalansētības								
Vispārējās valdības parāds (izteikts % no IKP)	60 %	38,3	37,9	44,0	45,9	44,4	44,4	46,6
Mājsaimniecību (ieskaitot bezpeļņas organizācijas) parāds, konsolidēts (izteikts % no IKP)	55%	21,2	20,5	20,7	20,3	19,2	18,2	19,4
Nefinanšu korporāciju parāds, konsolidēts (izteikts % no IKP)	85%	49,4	47,3	45,3	39,9	37,2	35,3	36,0
Mājsaimniecību (ieskaitot bezpeļņas organizācijas) kredītu plūsma, konsolidēta (% parāda atlikums t-1)	14%	1,6	2,4	0,3	8,8	6,0	4,3	8,3
Nefinanšu korporāciju (izņemot ārvalstu tiešās investīcijas) kredītu plūsma, konsolidēta (% parāda atlikums t-1)	13%	-2,7	1,5	-4,3	-1,2	7,3	1,4	5,7
Mājokļu cenu indekss, nominālais (% izmaiņas 1 gada laikā)	9 %	9,6	9,0	3,5	10,9	13,8	3,7	4,2
Nodarbinātības rādītāji								
Bezdarba līmenis (% no darbaspēka vecumā no 15 līdz 74 gadiem)	10 %	7,4	6,3	8,1	7,6	6,9	6,5	6,9
Darbaspēka līdzdalības līmenis (izmaiņas 3 gadu laikā procentpunktos (% no iedzīvotājiem vecumā no 15 līdz 64 gadiem))	-0,2 procentpunkti	1,9	1,1	1,1	-1,8	-0,5	-1,4	0,9
* Eiropas valstīm Piezīme. Izceltie skaitļi pārsniedz brīdināšanas mehānismā noteiktās robežvērtības jeb sliekšņus. Avots: MNPN procedūras rādītāji, Eurostat								

ABMZ norādīts, ka Latvijā ekonomiskā aktivitāte 2024. gadā stagnēja, savukārt 2025. gadā tiek prognozēta IKP izaugsme 1 % apmērā, kas pātrināsies līdz 1,7 % 2026. gadā. Inflācija 2024. gadā samazinājās līdz 1,3 %, bet tiek prognozēts, ka 2025. gadā tā pieaugs līdz 3,6 %, savukārt pamatinflācija saglabāsies virs eiropas vidējā līmeņa. Bezdarba līmenis 2024. gadā bija 6,9 %, un 2025. gadā gaidāms neliels samazinājums līdz 6,8 %.

EK atzīmē, ka izmaksu konkurētspēja pasliktinās augstā algu pieauguma un stagnējošas produktivitātes dēļ. Vienības darbaspēka izmaksas 2024. gadā pieauga gandrīz par 9 %, bet paredzams, ka 2025. gadā pieaugums palēnināsies līdz 5 %. Reālais efektīvais maiņas kurss trīs gadu periodā pieauga gandrīz par 10 %, lai gan 2024. gadā tas nedaudz samazinājās. Eksporta tirgus daļas samazinājums norāda uz konkurētspējas problēmām.

Ārējā sektora situācija nedaudz uzlabojās, jo tekošā konta deficīts saruka no 3,8 % no IKP 2023. gadā līdz 1,6 % 2024. gadā, tomēr 2025. gadā prognozēts tā pieaugums. Neto starptautisko investīciju pozīcija uzlabojās līdz aptuveni -20 % no IKP, un to galvenokārt veido tiešie ieguldījumi.

Nefinanšu uzņēmumu parāds 2024. gadā bija 36 % no IKP, un turpmākajos gados sagaidāms neliels pieaugums. Kredīšana kļuvusi dinamiskāka, bet peļņas un aktivitātes rādītāji saglabājas vāji. Investīciju apjoms 2024. gadā samazinājās, taču 2025. gada pirmajā pusgadā tas strauji pieauga, uzlabojoties finanšu nosacījumiem.

Mājsaimniecību parāds 2024. gadā pieauga līdz 19 % no IKP, tomēr joprojām ir zems. Kredīšana aug, bet augstās procentu likmes palielinājušas procentu maksājumu slogu. Uzkrājumu līmenis pakāpeniski atjaunojas, uzlabojoties reālajiem ienākumiem.

Mājokļu cenas 2024. gadā pieauga par 4,2 % un 2025. gadā turpināja mērenu kāpumu, ko veicināja ienākumu pieaugums un uzlabojusies kredīšanas pieejamība. Cenu līmenis attiecībā pret ienākumiem liecina par mērenu pārvērtējumu (aptuveni 10 %), kas norāda uz to, ka cenas nedaudz pārsniedz ekonomiski pamatoto līmeni, savukārt zema būvatļauju skaits norāda uz potenciāliem piedāvājuma ierobežojumiem nākotnē.

Valsts parāds 2024. gadā sasniedza 46,6 % no IKP, un paredzams tā turpmāks pieaugums. Budžeta deficīts samazinājās līdz 1,8 % no IKP, bet prognozēts tā pieaugums virs 3 % turpmākajos gados, palielinot fiskālās ilgtspējas riskus.

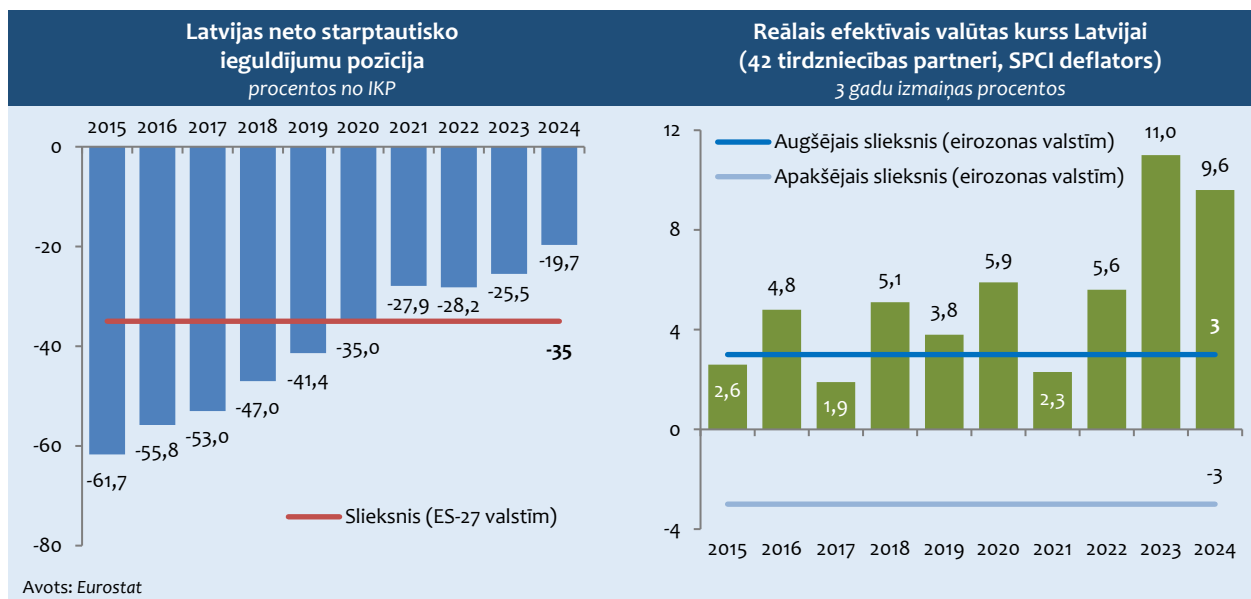
Banku sektors ir labi kapitalizēts un finansiāli stabils, rentabilitāte saglabājas augsta, bet ienākumus nenesošo kredītu īpatsvars – zems. Tomēr ievērojamā banku ekspozīcija nekustamajam īpašumam rada potenciālus riskus finanšu stabilitātei.

Makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanas procedūras rādītāji (gan pamatsarakstā, gan papildu sarakstā iekļautie) ir izvēlēti tā, lai vislabāk un visdrīzāk brīdinātu par katru iespējamu nelīdzsvarotību makroekonomikā, turklāt palīdzētu raksturot ekonomikā notiekošos procesus.

Ārējo nelīdzsvarotību un konkurētspēju raksturo tekošā konta balance, neto starptautisko ieguldījumu pozīcija, reālais efektīvais valūtas kurss, eksporta veiktspēja salīdzinājumā ar attīstītajām ekonomikām un nominālās darbaspēka vienības izmaksu indekss.

Latvijas tekošā konta bilances trīs gadu vidējais rādītājs vienīgo reizi kopš MNPP ieviešanas pārsniedza sliekšni 2023. gadā. Starp valstīm, kurās tekošā konta bilances trīs gadu vidējais rādītājs 2024. gadā pārsniedza augšējo sliekšni, bija Dānija, Īrija un Nīderlande, bet apakšējo sliekšni pārsniedza Kipra, Grieķija, Rumānija un Slovākija.

6.34. attēls



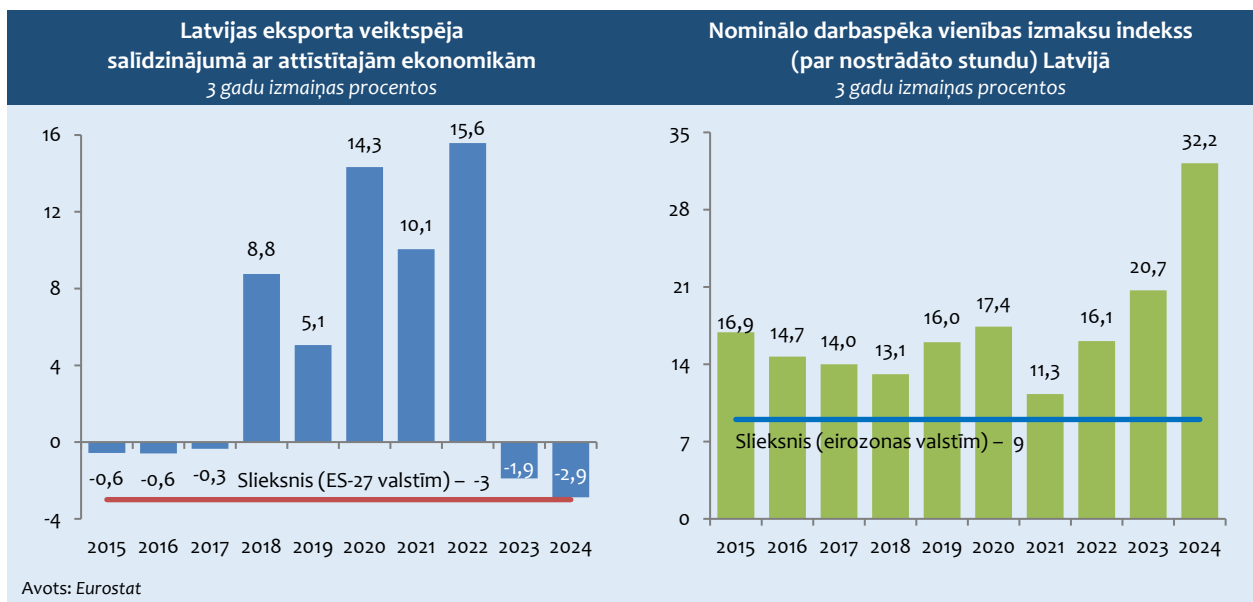
Latvijai neto starptautisko ieguldījumu pozīcija (NSIP) kopš 2021. gada vairs nepārsniedz sliekšni (skat. 6.34. attēlu). Savukārt 2024. gadā NSIP pārsniedza sliekšni Spānijai, Rumānijai, Slovākijai, Portugālei, Īrijai, Kiprai un Grieķijai. ĀTI tiek uzskatīts par drošāko no ārvalstu kapitāla piesaistes veidiem, kas ir iekļauti NSIP. 2024. gadā ĀTI bija 43,6 % no kopējā piesaistītā ārvalstu kapitāla Latvijā.

Kopš 2018. gada reālā efektīvā valūtas kursa trīs gadu izmaiņu sliekšni (kas pārskatīts 2024. gadā) Latvija nepārsniedza tikai 2021. gadā (skat. 6.34. attēlu). No ES-27 valstīm 2024. gadā vēl arī tādām eirozonas valstīm kā Igaunija, Lietuva, Slovākija, Horvātija, Nīderlande un neeirozonas valstīm kā Čehija un Polija reālā efektīvā valūtas kursa trīs gadu izmaiņas pārsniedza sliekšņus.

Līdz šim Latvija tādā rādītājā kā eksporta veikspēja salīdzinājumā ar attīstītajām ekonomikām, kas izteikta kā trīs gadu izmaiņas procentos, sliekšni ne reizi nebija pārsniegusi (skat. 6.35. attēlu). No ES-27 valstīm 2024. gadā tādas valstis kā Austrija, Igaunija, Slovākija, Nīderlande, Zviedrija, Somija, Vācija, Beļģija un Luksemburga pārsniedza šī rādītāja sliekšni.

Kopš Latvijas pievienošanās eirozonai 2014. gadā nominālo darbaspēka vienības izmaksu indekss pārsniedz sliekšni, kas noteikts eirozonas valstīm (skat. 6.35. attēlu). 2024. gadā šā rādītāja sliekšņus no ES-27 valstīm nepārsniedza tikai tādas eirozonas valstis kā Itālija un Grieķija un neeirozonas valsts Dānija.

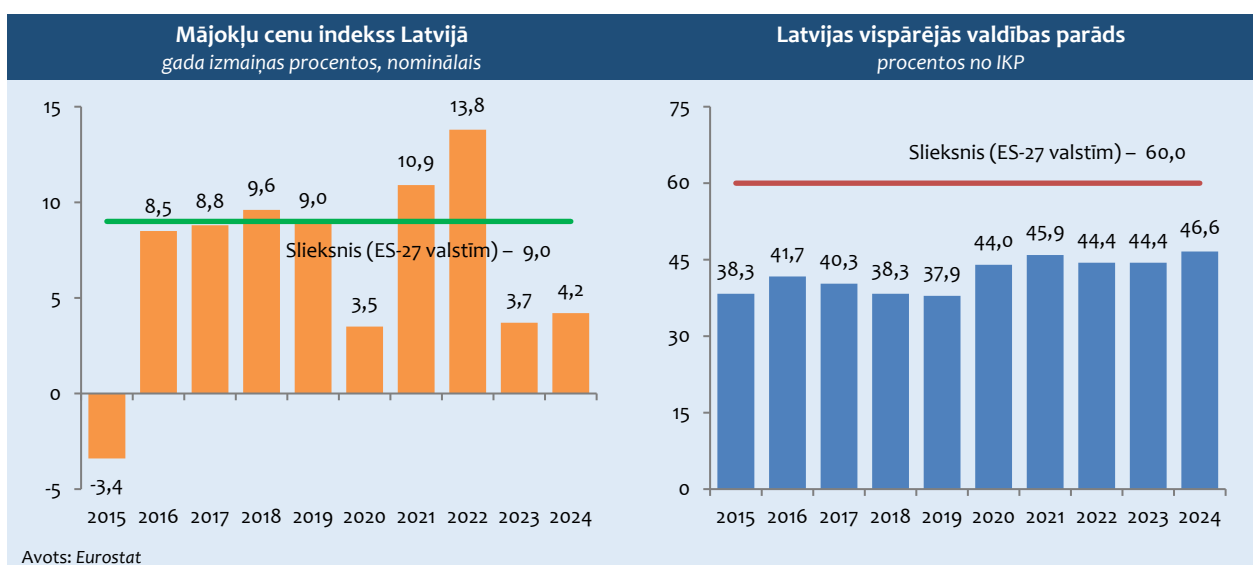
6.35. attēls



Iekšējo nesabalansētību raksturo vispārējās valdības parāds, mājsaimniecību parāds, nefinanšu korporāciju parāds, mājsaimniecību kredītu plūsma, nefinanšu korporāciju kredītu plūsma un mājokļu cenu indekss.

Latvijas vispārējās valdības parāds visaugstāko līmeni (48,6 % no IKP) sasniedza 2010. gadā, taču nepārsniedza sliekšni. Pēc tam valdības parāds ar nelielām svārstībām ir samazinājies līdz 37,9 % no IKP 2019. gadā, bet vēlāk valsts parāds atkal nedaudz pieauga (skat. 6.36. attēlu). 2024. gadā šis rādītājs pārsniedza sliekšni tādām ES-27 valstīm kā Vācija, Kipra, Slovēnija, Ungārija, Austrija, Somija, Portugāle, Spānija, Beļģija, Francija, Itālija un Grieķija.

6.36. attēls



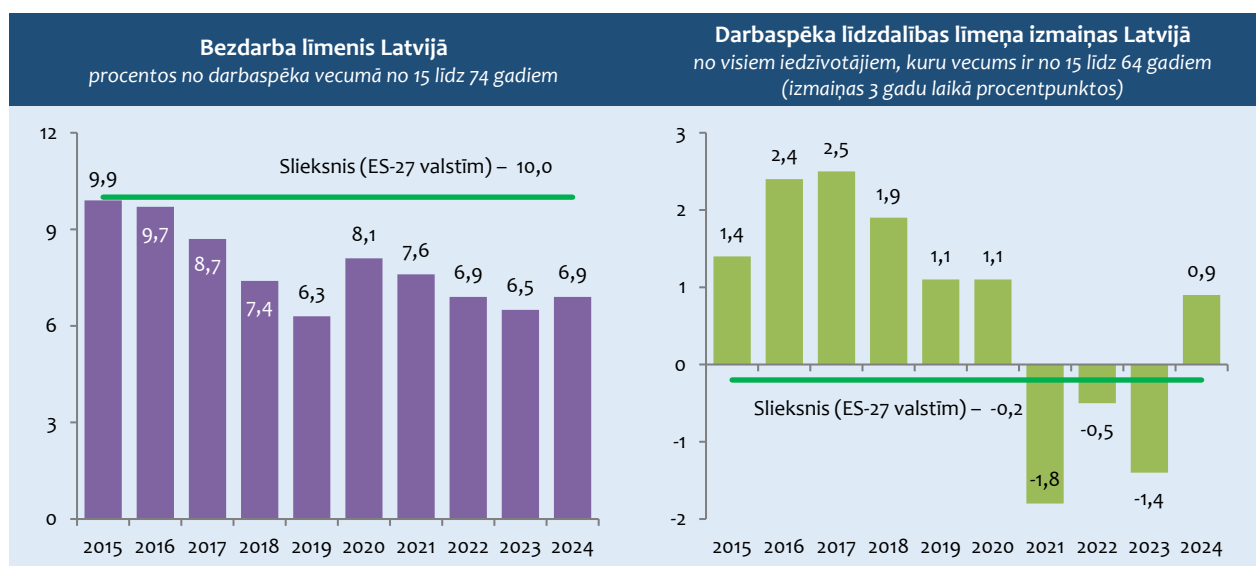
2024. gadā MNNP rādītāju sarakstā tika nomainīti parādu un finanšu plūsmu rādītāji, lai analizētu tieši mājāsaimniecības un nefinanšu korporācijas. Konsolidētā mājāsaimniecību (ieskaitot bezpeļņas organizācijas, kas kalpo mājāsaimniecībām) parāda līmenis Latvijai nekad nav pārsniedzis sliekšni. 2024. gadā šis rādītājs pārsniedza sliekšni tādām ES-27 valstīm kā Nīderlande, Dānija, Zviedrija, Luksemburga, Somija, Francija, Kipra un Beļģija.

Arī konsolidētais mājāsaimniecību (ieskaitot bezpeļņas organizācijas, kas kalpo mājāsaimniecībām) kredītu plūsmu līmenis Latvijai nekad nav pārsniedzis sliekšni. 2024. gadā šis rādītājs pārsniedza sliekšni tikai Bulgārijai.

Konsolidētais nefinanšu korporāciju parāda līmenis Latvijai nekad nav pārsniedzis sliekšni. 2024. gadā šis rādītājs pārsniedza sliekšni tādām ES-27 valstīm kā Luksemburga, Zviedrija, Kipra, Dānija, Nīderlande, Beļģija, Īrija un Francija.

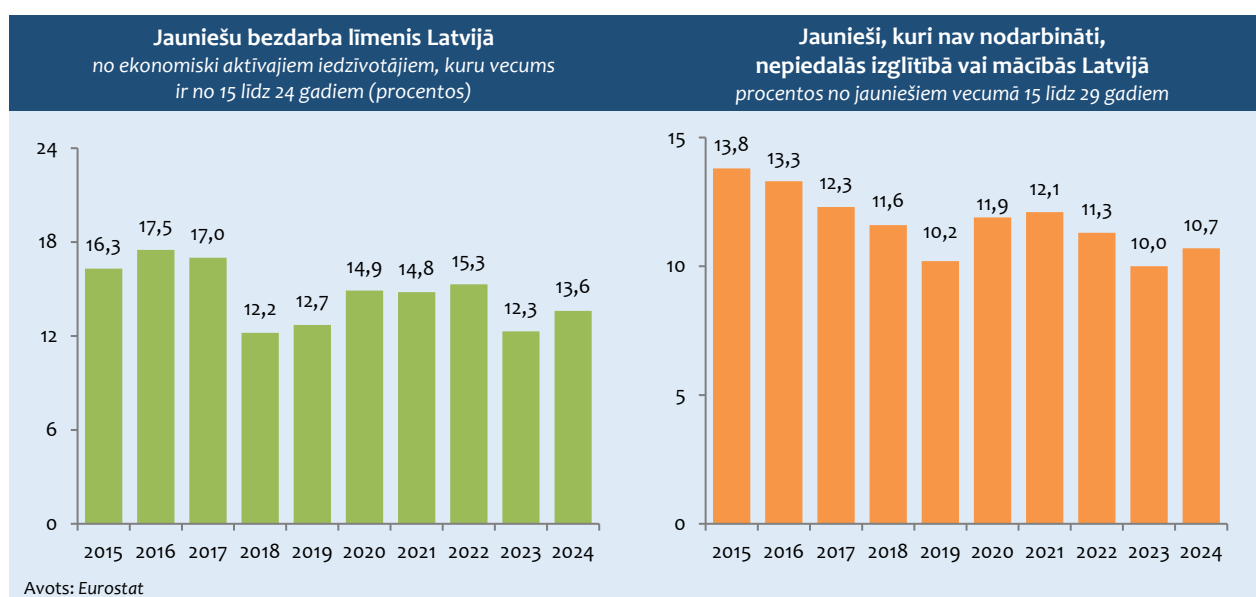
Konsolidētais nefinanšu korporāciju (izņemot ārvalstu tiešās investīcijas) kredītu plūsmu līmenis Latvijai ir pārsniedzis sliekšni tikai 2014. gadā. 2024. gadā šis rādītājs nepārsniedza sliekšni nevienai no ES-27 valstīm.

6.37. attēls



Deflētā mājokļu cenu indeksa vietā kopš 2024. gada tiek izmantots nominālais cenu indekss, bet sliekšnis ir pacelts no 6 % uz 9 %. Latvijai iepriekš diezgan bieži šis sliekšnis ir bijis pārsniegts, bet 2024. gadā tas netika pārsniegts. 2024. gadā šis rādītājs pārsniedza sliekšni tādām ES-27 valstīm kā Grieķija, Portugāle, Horvātija, Polija un Bulgārija.

6.38. attēls



Lai nedublētos ar Sociālo rādītāju sarakstu, MNNP galveno rādītāju sarakstā ir iekļauti tikai tādi **nodarbinātību** raksturojošie rādītāji kā bezdarba līmenis un darbaspēka līdzdalības līmenis. Tomēr MNNP papildrādītāju sarakstā ir arī vairāki jauniešu u. c. bezdarbu raksturojošie rādītāji.

Bezdarba līmenis Latvijā pēdējo reizi pārsniedza 10 % slieksni 2014. gadā (skat. 6.37. attēlu). 2024. gadā šis rādītājs pārsniedza slieksni tikai tādām ES-27 valstīm kā Grieķija un Spānija.

Trīs gadu izmaiņas procentpunktos darbaspēka līdzdalības līmenim Latvijai tikai Covid-19 krīzes un pēc tam arī Krievijas agresijas pret Ukrainu ietekmē no 2021. gada līdz 2023. gadam ieskaitot pārsniedza slieksni (skat. 6.37. attēlu). 2024. gadā no ES-27 valstīm šis rādītājs nevienai valstij nepārsniedza slieksni.

MNNP papildrādītāju sarakstā esošie rādītāji raksturo jauniešu bezdarbu. Jauniešu bezdarbs vecumā no 15 līdz 24 gadiem 2024. gadā Latvijā ir mazliet pieaudzis līdz 13,6 % (skat. 6.38. attēlu). Tādu jauniešu īpatsvars 15–29 gadu vecumā, kuri nebija nodarbināti un nepiedalījās izglītībā vai mācībās, Latvijā 2024. gadā sasniedza 10,7 %, kas ir par 0,4 procentpunktiem mazāk nekā vidēji ES-27 valstīs.

6.9. LATVIJA STARPTAUTISKAJOS REITINGOS

INDEKSI

Dažādu starptautisku organizāciju veidotie indeksi raksturo Latviju kā valsti, kas savas konkurētspējas uzlabošanā veic daudz reformu, uzlabojot uzņēmējdarbības vidi, cilvēkresursus, IKT infrastruktūru, e-pārvaldi u. c. jomas, vienlaikus nodrošinot arī brīvu presi un militāri neapdraudot citas pasaules valstis.

Turpmāk tekstā indeksi sakārtoti, sākot no augstākās sasniegtās vietas (skat. 6.39. attēlu), bet to apraksti ir sakārtoti pa galvenajām tematiskajām grupām. Katram indeksam ir norādīts jaunākais publikācijas gads, bet aprakstā norādīts, par cik vietām Latvija ir uzlabojusi vai pasliktinājusi savu pozīciju, salīdzinot ar indeksa iepriekšējo publikāciju.

Visaptverošie indeksi

Starptautiskā vadības attīstības institūta (IMD) 2025. gadā publicētajā **Pasaules konkurētspējas reitingā** Latvija 69 valstu vidū ir ierindojusies 38. vietā (Igaunija – 33. vietā, Lietuva – 21. vietā), uzlabojot savu vietu par 7 pozīcijām salīdzinājumā ar 2024. gadu. Latvija ir uzrādījusi būtiskus uzlabojumus vairākos svarīgos rādītājos. Cenu stabilitātes uzlabojums liecina par inflācijas spiediena mazināšanos un labvēlīgāku vidi uzņēmējdarbībai un iedzīvotājiem. Vienlaikus uzlabojusies produktivitāte un efektivitāte, darba tirgus darbība, kā arī vadības prakses, kas norāda uz profesionālākas pārvaldības un elastīgākas nodarbinātības vides nostiprināšanos. Pozitīvas pārmaiņas vērojamas arī attieksmēs un vērtībās, kas atspoguļo lielāku atvērtību attīstībai, inovācijām un ilgtermiņa izaugsmei.

2025. gada ANO Attīstības programmas veidotajā **Tautas attīstības indeksā**, kurā apkopoti 2023. gada dati un ietverti dzīves ilguma, lasītprasmes, izglītības līmeņa, IKP uz vienu iedzīvotāju u. c. rādītāji, Latvija ieņēma dalīto 41. vietu (Igaunija – 36. vietu, Lietuva – 39. vietu) starp 193 valstīm, kur, salīdzinot ar 2023./2024. gada Tautas attīstības indeksu, tās vieta ir pasliktinājusies par četrām pozīcijām.

Institucionālo vidi raksturojošie indeksi

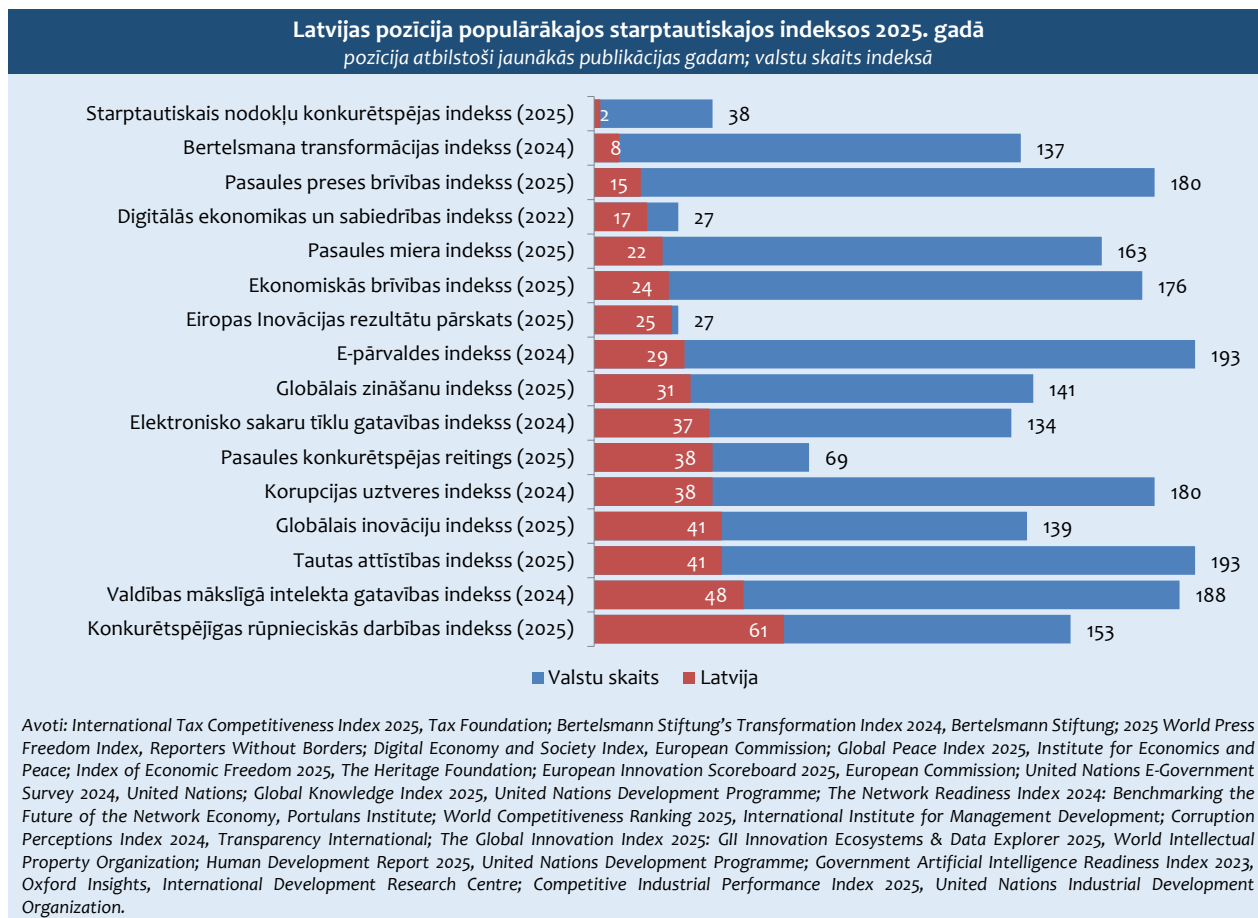
Bertelsmana fonda (*Bertelsmann Stiftung*) veidotajā **Transformāciju indeksā 2024**, kas vērtē demokrātijas, tirgus ekonomikas un politiskās pārvaldības kvalitāti 137 pasaules valstīs, Latvija ir ierindojusies 8. vietā (Igaunija – 1. vietā, Lietuva – 3. vietā), pasliktinot savu vietu par vienu pozīciju, salīdzinot ar 2022. gadu.

Starptautiskās pretkorupcijas organizācijas “Transparency International” veidotajā **Korupcijas uztveres indeksā 2024** Latvija ieņēma 38. vietu (Igaunija – 13. vietu, Lietuva – 32. vietu) starp 180 pasaules valstīm, pasliktinot savu vietu par divām pozīcijām, salīdzinot ar 2023. gadu.

Starptautiskās preses un vārda brīvības organizācijas “Reporters Without Borders” veidotajā **Pasaules preses brīvības indeksā 2025** Latvija ieņēma 15. vietu (Igaunija – 2. vietu, Lietuva – 14. vietu) starp 180 pasaules valstīm, pasliktinot savu vietu par trīs pozīcijām, salīdzinot ar 2024. gadu.

Ekonomikas un miera institūta veidotajā **Pasaules miera indeksā 2025** Latvija ieņēma dalīto 22. vietu (Igaunija – 24. vietu, Lietuva – 22. vietu) starp 163 valstīm, uzlabojot savu vietu par 8 pozīcijām, salīdzinot ar 2024. gadu, jo ir uzlabojusi gan iekšējo, gan ārējo drošību.

6.39. attēls



IKT attīstību raksturojošie indeksi

ANO Ekonomisko un sociālo lietu departamenta veidotajā **E-pārvaldes indeksā 2024**, kas analizē e-pārvaldes izmantošanas progresu, Latvija ir ierindojusies 29. vietā (Igaunija – 2. vietā, Lietuva – 21. vietā) starp 193 pasaules valstīm, saglabājot savu vietu salīdzinājumā ar 2022. gadu.

“Oxford Insights” un Starptautiskā attīstības pētījumu centra veidotajā **Valdības mākslīgā intelekta gatavības indeksā 2024**, kas analizē valdības mākslīgā intelekta ieviešanas stratēģijas, tehnoloģiskās iespējas un datu kvalitāti, Latvija ieņēma 48. vietu (Igaunija – 21. vietu, Lietuva – 33. vietu) starp 188 valstīm, saglabājot 2023. gada vietu.

Portulans Institute veidotajā **Elektronisko sakaru tīklu gatavības indeksā 2024**, kas analizē digitālo transformāciju pēc četriem pilāriem (tehnoloģiju attīstība, cilvēkkapitāls, pārvaldība, ekonomiskā un sociālā ietekme), Latvija ieņēma 37. vietu (Igaunija – 18. vietu, Lietuva – 31. vietu) starp 133 valstīm, uzlabojot savu vietu par 2 pozīcijām, salīdzinot ar 2023. gadu.

EK veidotajā **Digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksā (DESI) 2022** Latvija ir ierindojusies 17. vietā (Igaunija – 9. vietā, Lietuva – 14. vietā) starp ES-27 valstīm. Kopš 2021. gada DESI indekss ir strukturēts četrās galvenajās jomās: cilvēkkapitāls, savienojamība, digitālo tehnoloģiju integrācija un digitālie publiskie pakalpojumi. Kopš 2023. gada kopējie valstu rezultāti vairs netiek apkopoti vienotā indeksā, tādēļ valstu vietas nav iespējams noteikt. 2025. gadā Latvijas sniegums DESI indeksā vairs ES-27 vidējā rādītāja bija tādos rādītājos kā iedzīvotāju īpatsvars, kuri internetu izmanto vismaz reizi nedēļā, mājsaimniecību īpatsvars ar piekļuvi internetam mājās, fiksētā platjoslas interneta pieslēgumu īpatsvars ar ātrumu vismaz 100 Mbps un vismaz 1 Gbps, 5G SIM karšu īpašnieku īpatsvars no visiem iedzīvotājiem, e-pārvaldes lietotāju īpatsvars, digitālo publisko pakalpojumu pieejamība iedzīvotājiem un uzņēmumiem, pakalpojumu sniegšanas, izstrādes un personas datu caurskatāmība, lietotāju tiešsaistes atbalsta nodrošināšana, kā arī digitālo pakalpojumu pielāgotība mobilajām ierīcēm.

Uzņēmējdarbības vidi raksturojošie indeksi

ASV domnīcas "Tax Foundation" ikgadēji publicētajā **Starptautiskajā nodokļu konkurētspējas indeksā 2025** Latvija 38 OECD valstu vidū ir ierindojusies 2. vietā (Igaunija – 1. vietā, Lietuva – 5. vietā), saglabājot otro vietu kopš 2020. gada. Starptautiskais nodokļu konkurētspējas indekss ietver vairāk nekā 40 nodokļu politikas mainīgos lielumus, mērot ne tikai nodokļu likmju lielumu, bet arī to, kā nodokļi ir strukturēti. Indekss aplūko valstu uzņēmumu ienākuma nodokļus, iedzīvotāju ienākuma nodokļus, patēriņa nodokļus, īpašuma nodokļus un attieksmi pret ārvalstīs gūto peļņu. Indeksa pārskatā Latvija ir atzīmēta kā valsts, kura ir pieņēmusi šobrīd visaugstāk vērtēto uzņēmumu ienākuma nodokļa sistēmu un kurai ir samērā efektīva sistēma darbaspēka ienākumu aplikšanai ar nodokli. Šim indeksam ir izveidota versija (**2024. gada Eiropas nodokļu politikas rādītāju karte**), kas ietver 32 Eiropas valstis (27 ES valstis, kā arī Šveici, Islandi, Apvienoto Karalisti, Norvēģiju un Turciju). Eiropas valstu vidū Latvija ir ierindojusies 4. vietā (Igaunija – 1. vietā, Lietuva – 7. vietā), uzrādot vislabāko rezultātu uzņēmumu ienākuma nodokļa sistēmai.

Fonda "The Heritage Foundation" veidotajā **Ekonomiskās brīvības indeksā 2025**, kuru veido četri pilāri, kas raksturo tiesiskumu, valdības izdevumus, likumdošanas efektivitāti un tirgus atvērtību, Latvija ir ierindojusies 24. vietā kā pārsvarā brīvas ekonomikas valsts (Igaunija – 8. vietā kā pārsvarā brīvas ekonomikas valsts, Lietuva – 16. vietā kā pārsvarā brīvas ekonomikas valsts) starp 176 valstīm, pasliktinot savu vietu par 4 pozīcijām, salīdzinot ar 2024. gadu.

ANO Rūpniecības attīstības organizācijas veidotajā **Konkurētspējīgas rūpnieciskās darbības indeksā 2025**, kura pamatā ir 2023. gada dati un ar kuru analizē valstu rūpniecības uzņēmumu spēju ražot un eksportēt konkurētspējīgi un pielāgoties pārmaiņām, Latvija ir ierindojusies 61. vietā (Igaunija – 50. vietā, Lietuva – 38. vietā) starp 153 pasaules valstīm, pasliktinot savu vietu par divām pozīcijām, salīdzinot ar precizēto 2024. gada indeksu.

Inovāciju vidi raksturojošie indeksi

Pasaules intelektuālā īpašuma organizācijas veidotajā **Globālajā inovāciju indeksā 2025** Latvija ir ierindojusies 41. vietā (Igaunija – 16. vietā, Lietuva – 33. vietā) starp 139 pasaules valstīm, uzlabojot savu vietu par vienu pozīciju, salīdzinot ar 2024. gadu. Kā Latvijas stiprās puses ir izceltas: nacionālo spēlfilmu skaits, kultūras un radošo pakalpojumu eksports, radīto mobilo lietotņu skaits, zinātnisko grādu ieguvušo nodarbināto sieviešu īpatsvars, IKT izmantošana, augstskolās uzņemto studentu īpatsvars, radošo industriju preču eksports, augsto tehnoloģiju imports, ISO 14001 sertifikātu skaits, uzņēmējdarbības vides stabilitāte.

EK veidotajā **Eiropas Inovāciju rezultātu pārskatā 2025** Latvija ES-27 valstu vidū tieši tāpat kā pirms gada ir ierindojusies 25. vietā (Igaunija – 11. vietā, Lietuva – 18. vietā) un ir iekļauta "pietīcīgo novatoru" valstu grupā. Pārskatā ir atzīmēts, ka Latvijas salīdzinošās stiprās puses ir preču zīmju pieteikumu skaits, ražošanā balstīta CO₂ produktivitāte un publiskā un privātā sektora autoru kopīgo publikāciju skaits.

ANO Attīstības programmas veidotajā **Globālajā zināšanu indeksā 2025**, kurš novērtē valstu sniegumu zināšanu ekonomikas, tehnoloģiju, izglītības un inovāciju attīstībā, Latvija ir ierindojusies 31. vietā (Igaunija – 14. vietā, Lietuva – 33. vietā) starp 141 pasaules valsti, pasliktinot savu vietu par trīs pozīcijām, salīdzinot ar 2023. gadu. Latvijas sniegums augstu novērtēts šādiem rādītājiem: mobilā platjoslas interneta datu plūsma uz vienu pieslēgumu, skolotāju attiecība pret skolēnu skaitu pamatzglītībā, iedzīvotāju īpatsvars ar maģistra grādu vai līdzvērtīgu izglītību, darbaspēka īpatsvars, kas apguvis saīsinātās augstskolas izglītības programmas, kā arī maziem un vidējiem uzņēmumiem pieejamais finansējums.

KREDĪTREITINGI

Valsts kredītreitings ir valsts kredīspēju novērtējums, kas ir būtisks rādītājs potenciālajiem kreditoriem un investoriem. Jo tas ir augstāks, jo izdevīgāki ir finanšu resursu aizņemšanās nosacījumi, kas savukārt ļauj samazināt valsts parāda apkalpošanas izmaksas. Kredītreitings atspoguļo valsts ekonomikas un pārvaldes stāvokli.

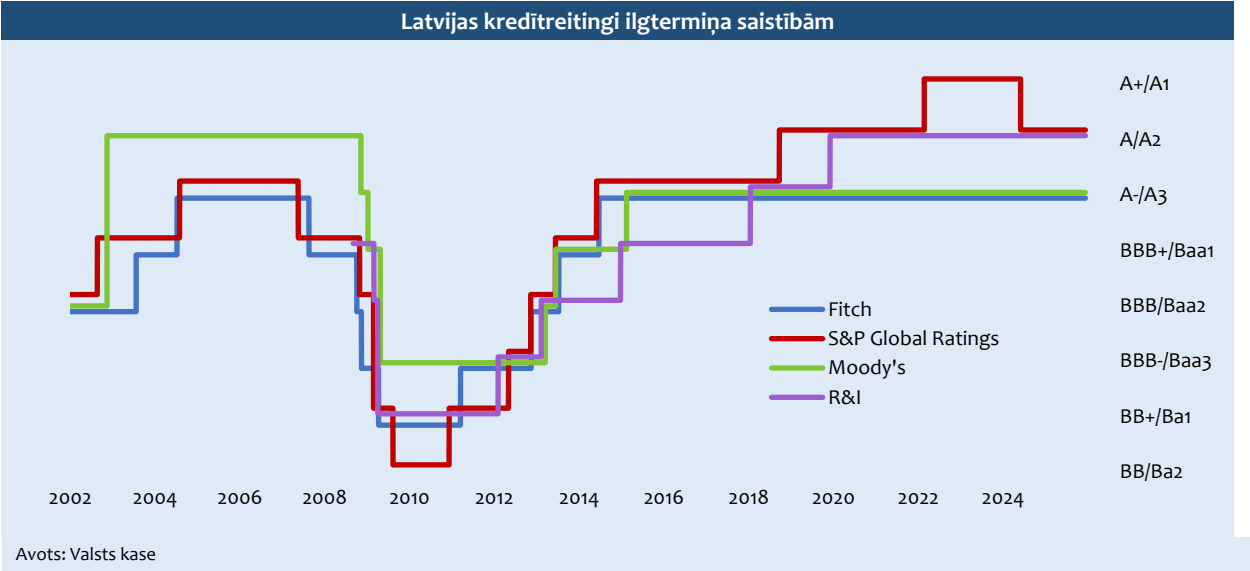
Latvijas kredītreitingu nosaka šādas starptautiskas reitinga aģentūras: "Moody's Investors Service", "Fitch Ratings" un "S&P Global Ratings", kā arī Japānas reitingu aģentūra "R&I".

Atbilstoši kredītreitingu aģentūru novērtējumam Latvija ieņem stabilu pozīciju kredītreitinga "A" grupā, kas vērtējama kā zema riska klase.

Starptautiskā reitinga aģentūra "S&P Global Ratings" jau ilgstoši uztur Latvijas kredītreitingu augstajā "A" līmeņa grupā. Laikā no 2020. gada februāra līdz 2024. gada jūnijam Latvijas kredītreitings bija "A+" līmenī, bet šobrīd tas ir noteikts mazliet zemākajā "A" līmenī ar pozitīvu nākotnes vērtējumu (skat. 6.40. attēlu). Aģentūra uzsver, ka Latvijas valdībai ir vienota nostāja attiecībā uz galvenajiem vidēja termiņa politiskajiem mērķiem, par prioritāti izvirzot valsts drošības un aizsardzības stiprināšanu, vienlaikus turpinot strukturālās reformas ekonomikas izaugsmes potenciāla palielināšanai. Aģentūra atzīmē Latvijas ekonomikas noturību, par ko liecina būtisks iekšzemes kopprodukta pieaugums uz vienu

iedzīvotāju kopš 2021. gada, kā arī prognozes par izaugsmes tempa paātrināšanos turpmākajos gados. Kredītreitingu atbalsta arī dalība eirozonā un mērenais valsts parāda līmenis. Vienlaikus aģentūra norāda, ka ilgušais Krievijas–Ukrainas karš rada ilgtermiņa drošības un izaugsmes riskus.

6.40. attēls



Citas starptautiskās kredītreitinga aģentūras – “Moody’s Investors Service” un “Fitch Ratings” – 2025. gadā saglabāja Latvijas kredītreitingu nemainīgā līmenī ar stabilu nākotnes novērtējumu. Kredītreitingu noturību balsta Latvijas ekonomikas relatīvā izturība pret ārējiem satricinājumiem, dalība eirozonā, kā arī līdzsvarota fiskālā politika un mērens vispārējās valdības parāda līmenis. Aģentūras pozitīvi vērtē arī Latvijas spēju diversificēt energoresursu piegādes un būtiski mazināt atkarību no Krievijas importa, kā arī uzsvēr valsts institucionālās stabilitātes un politikas nepārtrauktības nozīmi. Vienlaikus ģeopolitiskā situācija un ar drošību saistīto izdevumu pieaugums saglabā riskus fiskālajiem rādītājiem, tomēr kredītreitinga aģentūru vērtējumā līdzšinējā valsts finanšu pārvaldība nodrošina pietiekamus priekšnoteikumus kredītpējas saglabāšanai “A” līmeņa grupā.

Baltijas valstīm kredītreitingu nosaka šādas starptautiskas reitinga aģentūras: “Moody’s Investors Service”, “Fitch Ratings” un “S&P Global Ratings”. Visaugstākais kredītreitings Baltijas valstu vidū ir Igaunijai, bet Latvijas un Lietuvas kredītreitingi ir līdzīgi.

6.7. tabula

Baltijas valstu kredītreitingi ilgtermiņa saistībām 2025. gadā			
	Moody's Investors Service	S&P Global Ratings	Fitch Ratings
Igaunija	A1/Stabils	A+/Stabils	A+/Stabils
Lietuva	A2/Stabils	A/Stabils	A/Stabils
Latvija	A3/Stabils	A/Stabils	A-/Stabils

Avoti: Moody's Investors Service, S&P Global Ratings, Fitch Ratings

Igaunijas kredītreitingi 2025. gadā saglabājas vienu līdz divas pakāpes augstāki nekā Latvijas un Lietuvas kredītreitingi. “S&P Global Ratings” vērtēja Igauniju “A+” līmenī ar stabilu nākotnes novērtējumu, savukārt “Moody’s Investors Service” saglabāja reitingu “A1” līmenī, bet “Fitch Ratings” – “A+” līmenī, visos gadījumos ar stabilu nākotnes novērtējumu. Kredītreitingu noturību nodrošina piesardzīga fiskālā politika, salīdzinoši zems vispārējās valdības parāda līmenis un kontrolēts budžeta deficīts, kas kopumā stiprina valsts spēju ilgtermiņā pildīt savas finanšu saistības.

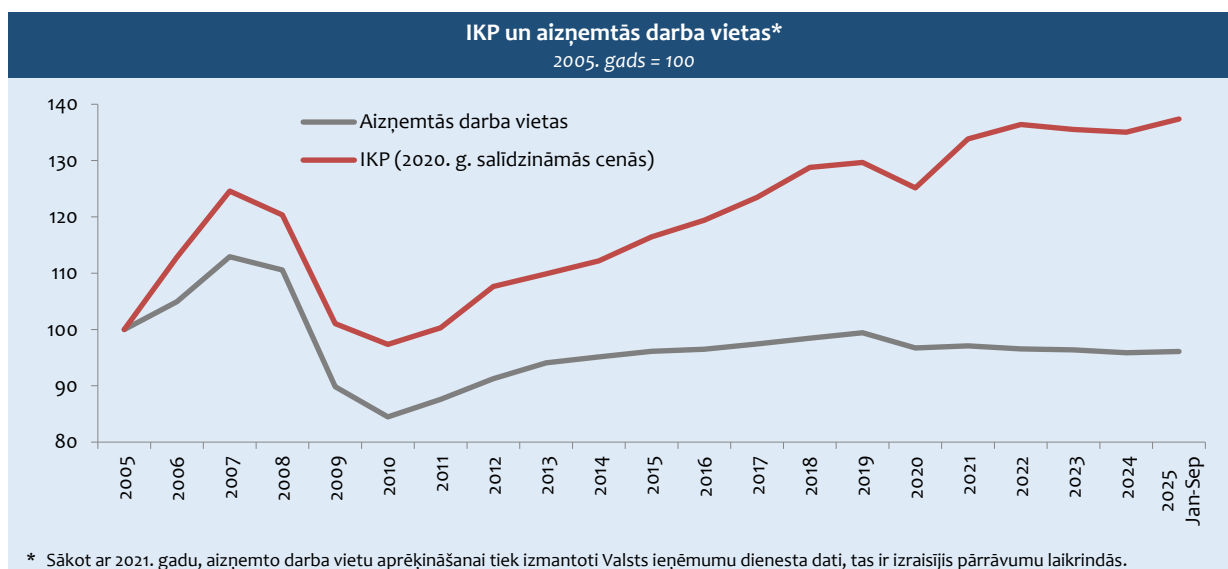
Lietuvas kredītreitingi 2025. gadā bija zemāki nekā Igaunijai, taču saglabājas līdzīgā līmenī kā Latvijai. “S&P Global Ratings”, “Moody’s Investors Service” un “Fitch Ratings” Lietuvai piešķīra “A” līmeņa reitingus ar stabilu nākotnes novērtējumu. Kredītreitingu uztur ekonomikas izaugsmes potenciāls, stabila banku sistēma un salīdzinoši piesardzīga fiskālā politika. Vienlaikus ģeopolitiskie riski un ārējās vides nenoteiktība joprojām ierobežo investīciju plūsmu un straujāku izaugsmes atjaunošanos.

7. DARBA TIRGUS

7.1. NODARBINĀTĪBA UN BEZDARBS

Līdz ar ekonomikas izaugsmes atjaunošanos, sākot ar 2025. gada otro ceturksni vērojams aktivitāšu pieaugums arī darba tirgū – pieaug iedzīvotāju nodarbinātība, ekonomiskā aktivitāte, kā arī turpina stabili augt darba algas. Vienlaikus darba tirgu joprojām ietekmē strukturālie izaicinājumi, ko rada darbaspēka pieprasījuma strukturālās izmaiņas, demogrāfiskās tendences un nevienmērīgs brīvo darba resursu reģionālais sadalījums. Šie faktori palielina darbaspēka nepietiekamības riskus un ierobežo sabalansētu darba tirgus izaugsmi.

7.1. attēls



Nodarbināto skaits 2025. gada trijos ceturkšņos kopumā pieauga par 2,3 tūkst. jeb 0,3 %, salīdzinot ar 2024. gada atbilstošo periodu, savukārt gada 3. ceturksnī nodarbināto skaita pieaugums sasniedz 1,4 % jeb 12 tūkst., salīdzinot ar atbilstošo periodu gadu iepriekš. 2025. gada 3. ceturksnī kopumā bija nodarbināti 892,1 tūkst. iedzīvotāju vecumā no 15 līdz 74 gadiem, kas bija 65,2 % no visiem iedzīvotājiem privātajās māsaimniecībās vecumā no 15 līdz 74 gadiem. Iedzīvotāju nodarbinātības līmenis gada laikā ir pieaudzis par 1 procentpunktu. Vienlaikus nodarbinātības līmenis Latvijā joprojām saglabājas zemāks nekā kaimiņvalstīs – par 4,5 procentpunktiem zemāks nekā Igaunijā (2025. gada 3. ceturksnī – 69,7 %) un par 1,7 procentpunktiem zemāks nekā Lietuvā (2025. gada 3. ceturksnī – 66,9 %).

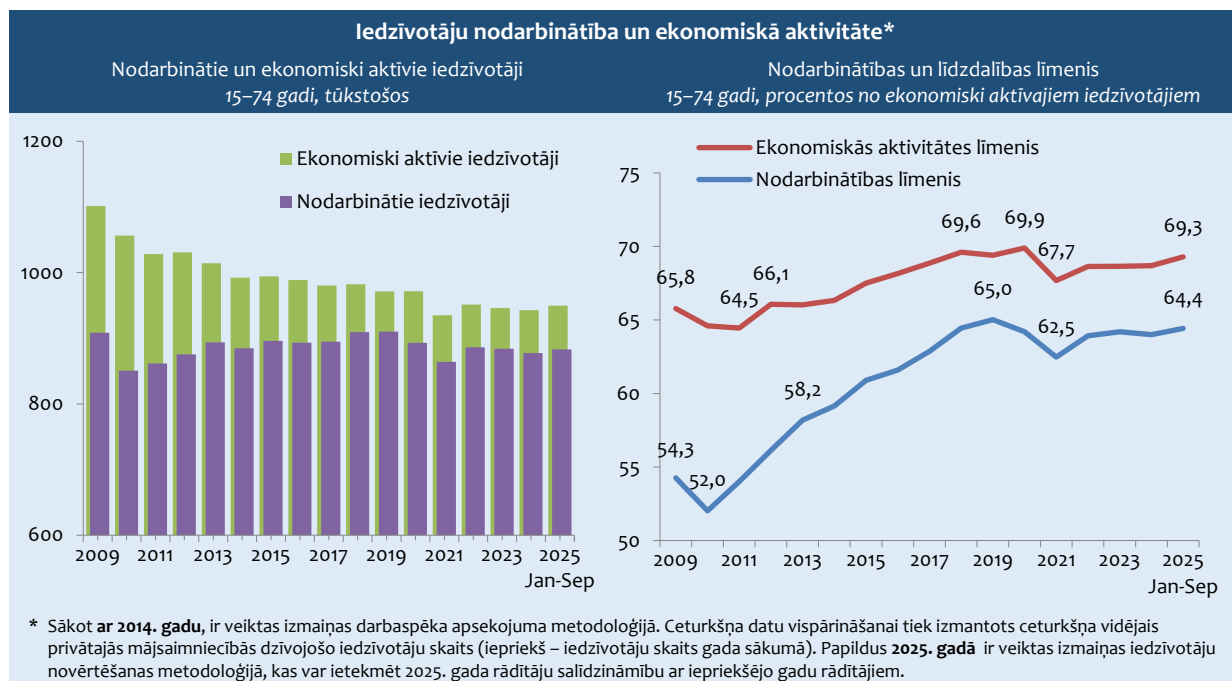
Līdz ar ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita pieaugumu vērojams neliels bezdarba līmeņa kāpums. Vienlaikus bezdarba rādītājs saglabājas tuvu pēdējo trīs gadu līmenim, kas norāda uz stabili zema bezdarba līmeņa noturību. Bezdarba līmenis 2025. gada 3. ceturksnī bija 6,9 %, kas ir par 0,2 procentpunktiem augstāks rādītājs nekā attiecīgi 2024. gada 3. ceturksnī (6,7 %). Vienlaikus vidējais bezdarba līmenis gada pirmajos trijos ceturkšņos palielinājās līdz 7 %, kas ir par 0,1 procentpunktu augstāks rādītājs nekā 2024. gada atbilstošajā periodā. Kopumā bezdarba līmenis Latvijā 2025. gada 3. ceturksnī bija nedaudz zemāks nekā Igaunijā (7,1 %), bet par 0,4 procentpunktiem augstāks nekā Lietuvā – 6,6 %).

Positīvas tendences vērojamas arī ilgstošo bezdarbnieku dinamikā. Gan ilgstošo bezdarbnieku skaits, gan arī to īpatsvars kopējā darba meklētāju skaitā pakāpeniski samazinās. Laika posmā no 2024. gada oktobra beigām līdz 2025. gada oktobra beigām reģistrēto ilgstošo bezdarbnieku skaits samazinājies par 3,9 % jeb aptuveni 0,3 tūkst. 2025. gada septembra beigās bez darba ilgāk par vienu gadu bija aptuveni 6,7 tūkst. reģistrēto darba meklētāju, kas ir zemākais rādītājs pēdējo 10 gadu laikā. Ilgstošo darba meklētāju skaits 2025. gada oktobrī veidoja 16,6 % no kopējā reģistrēto bezdarbnieku skaita.

Neraugoties uz to, ka bezdarbs saglabājas salīdzinoši zemā līmenī, joprojām pastāv risks, ka daļai no esošajiem bezdarbniekiem ir iespējams saskarties ar problēmām atrast savām prasmēm atbilstošu darbu, jo pilnīga atkopšanās nozarēs, kurās iepriekšējos gados zaudēts visvairāk darba vietu, varētu būt ilgstoša, bet nozarēs, kurās veidojas jaunas darba iespējas, iepriekš apgūtās prasmes var nebūt pieprasītas. Jāņem arī vērā, ka ilgstoša atrašanās ārpus nodarbinātības

rada strukturālā bezdarba riskus, proti, jo ilgāk cilvēks ir bez darba, jo lielāks risks zaudēt iepriekšējās darba iemaņas un prasmes, kā arī ir grūtāk pielāgoties jaunām darba tirgus prasībām.

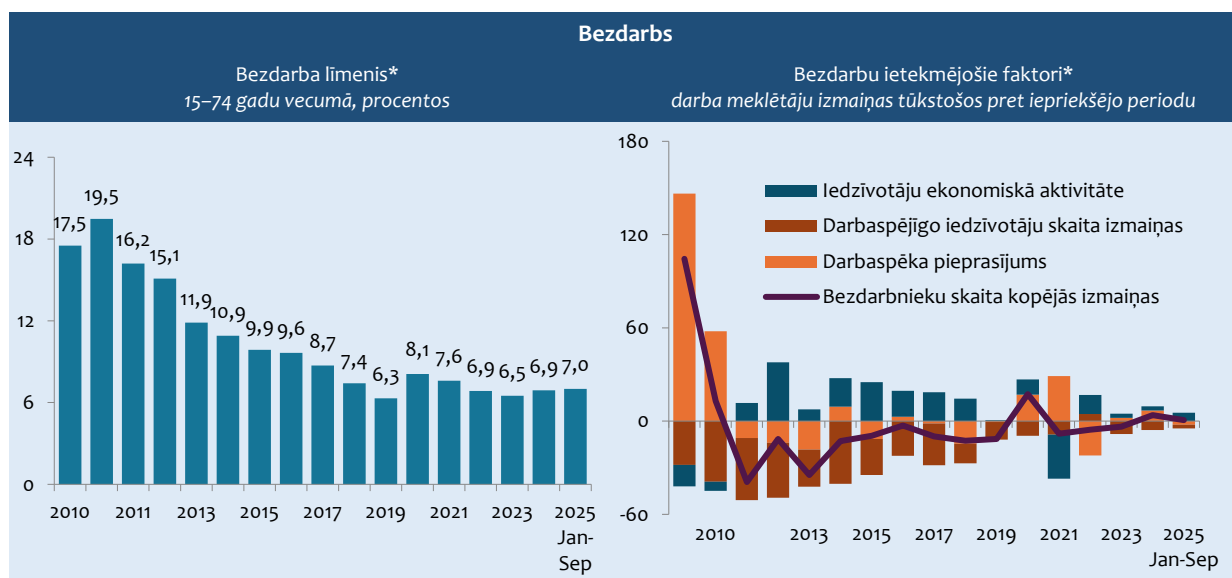
7.2. attēls

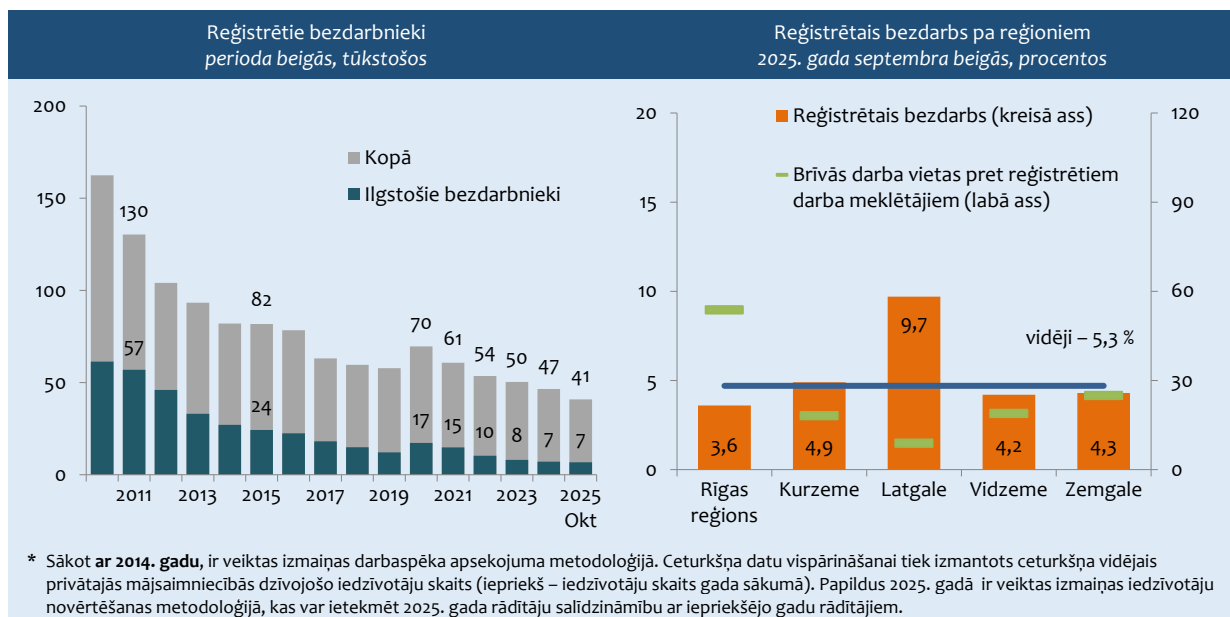


Kopumā strukturālās pārmaiņas darba tirgū ir paātrinājušās, veicinot darba vietu automatizāciju darbaspēka intensīvajās nozarēs, līdz ar to ir samazinājies zemas un vidējas kvalifikācijas darbaspēka pieprasījums bez profesionālās pieredzes un profesijai atbilstošām prasmēm. Tajā pašā laikā vērojams augstākās kvalifikācijas darba vietu īpatsvara pieaugums, jo īpaši informācijas un komunikācijas pakalpojumos.

Darba tirgus pilna potenciāla sasniegšanu joprojām kavē arī darba tirgus reģionālās atšķirības. Lai gan reģionālās disproporcijas pakāpeniski izlīdzinās, tomēr šis process norit lēni. Izteiktas problēmas ilgstoši vērojamas Latgales reģionā, kur bezdarba līmenis joprojām saglabājas gandrīz divreiz augstāks nekā vidēji valstī un teju trīsreiz augstāks salīdzinājumā ar Rīgas reģionu, kas kopā ar zemo darbaspēka ģeogrāfisko mobilitāti pastiprina strukturālā bezdarba riskus.

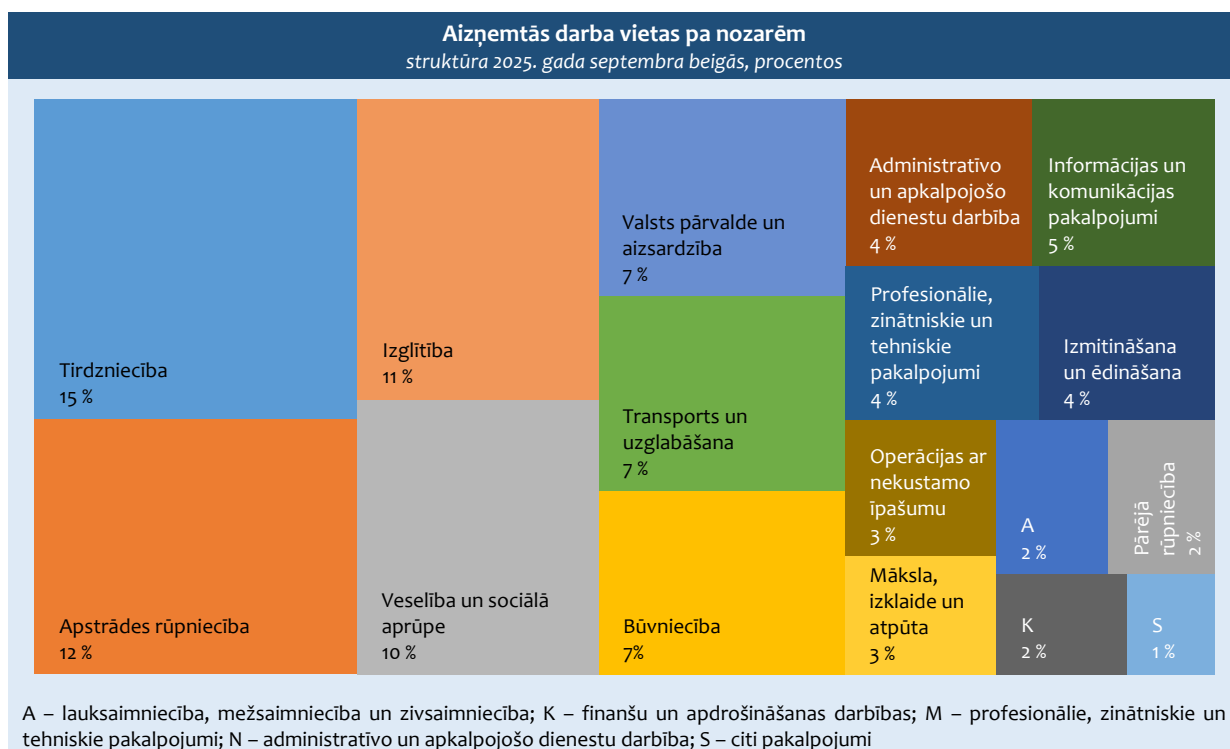
7.3. attēls





Pieaugot darbaspēka vajadzībām dažādās tautsaimniecības nozarēs, ar vien izteiktāki iezīmējās demogrāfisko tendenču radīti darbaspēka iztrūkuma riski, ko ietekmē gan darbaspējīgo iedzīvotāju skaita samazināšanās, gan darbaspēka novecošanās tendences. Iedzīvotāju skaits privātajās māsaimniecībās vecumā no 15-74 gadiem 2025. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo, samazinājās par aptuveni 2,1 tūkst.

7.4. attēls



Vienlaikus demogrāfijas tendenču negatīvo ietekmi uz darbaspēka piedāvājumu turpina kompensēt pieaugošā iedzīvotāju ekonomiskā aktivitāte. Iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes līmenis 2025. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2024. gada 3. ceturksni, palielinājās par 1,2 procentpunktiem – līdz 70 %. Ņemot vērā iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes pieaugumu, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits vecumā no 15 līdz 74 gadiem 2025. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2024. gada 3. ceturksni, pieauga par 15,2 tūkst. – līdz 958,3 tūkst. Gadā kopumā būtiskākais ekonomiskās aktivitātes kāpums bija

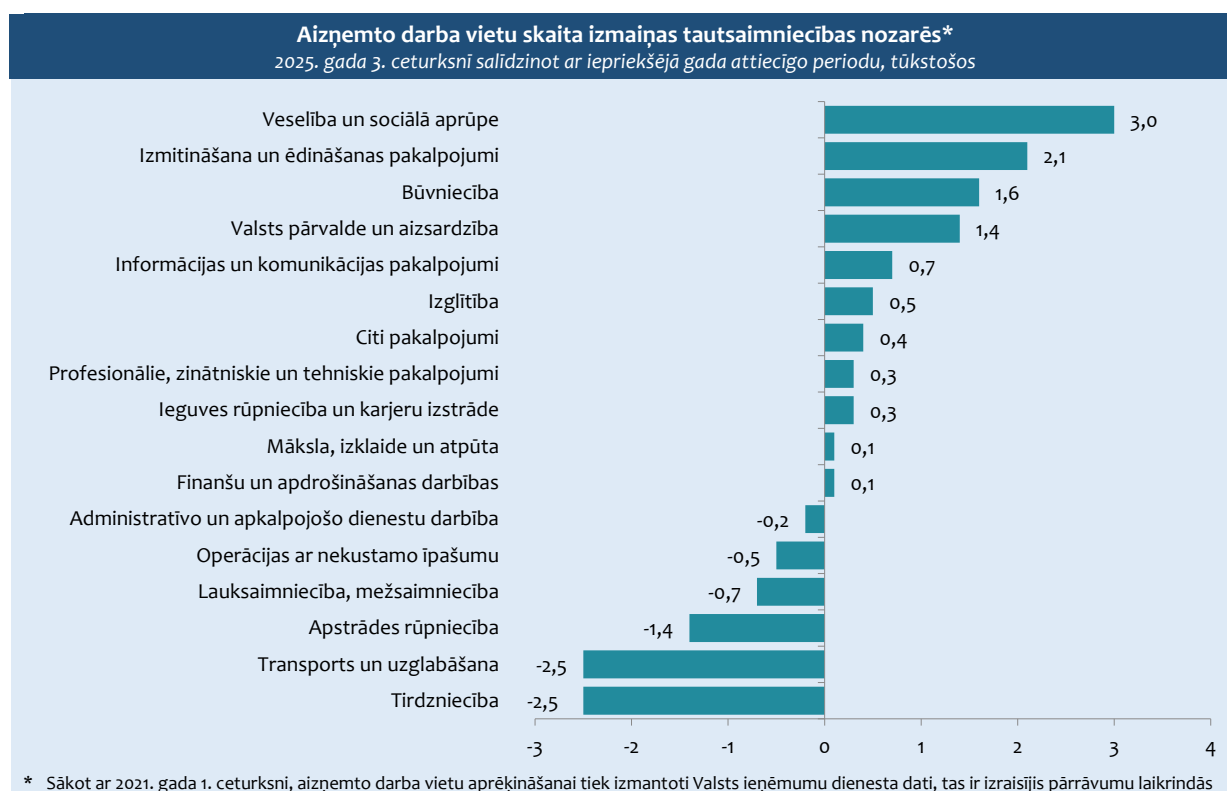
vērojams jauniešu vidū. Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita pieaugumu ietekmējis gan darbaspēka pieprasījuma pieaugums, gan stabils algu kāpums.

Līdz ar darbaspēka pieprasījuma pieaugumu, pieaug arī aizņemto darba vietu skaits. 2025. gada 3. ceturkšņa beigās aizņemto darbavietu skaits palielinājās līdz 888,5 tūkst., kas ir par 2,7 tūkst. darba vietu jeb 0,3 % vairāk, salīdzinot ar 2024. gada atbilstošo periodu.

Būtiskākais aizņemto darba vietu pieaugums 2025. gada trešajā ceturksnī bija veselības un sociālās aprūpes nozarē, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumos, būvniecības nozarē, valsts pārvaldē. Salīdzinot ar 2024. gada attiecīgo ceturksni, veselības un sociālās aprūpes nozarē aizņemtās darba vietas palielinājās par 3 tūkst. jeb 3,4 %, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē par 2,1 tūkst. jeb 6,4 %, būvniecības nozarē par 1,6 tūkst. jeb 2,7 % un valsts pārvaldē par 1,4 tūkst. jeb 2,2 %. Vienlaikus būtiskākais aizņemto darba vietu samazinājums bija vērojams transporta un uzglabāšanas nozarē un tirdzniecības nozarē, attiecīgi par 2,5 tūkst. jeb 3,8 % transportā un uzglabāšanā un 2,5 tūkst. jeb 1,9 % tirdzniecībā.

Neskatoties uz nozaru pakāpenisku atgūšanos, jāatzīmē, ka aizņemto darba vietu skaits joprojām ir zemāks nekā tas bija pirms Covid-19 krīzes 2019. gadā.

7.5. attēls



7.2. DARBA SAMAKSA

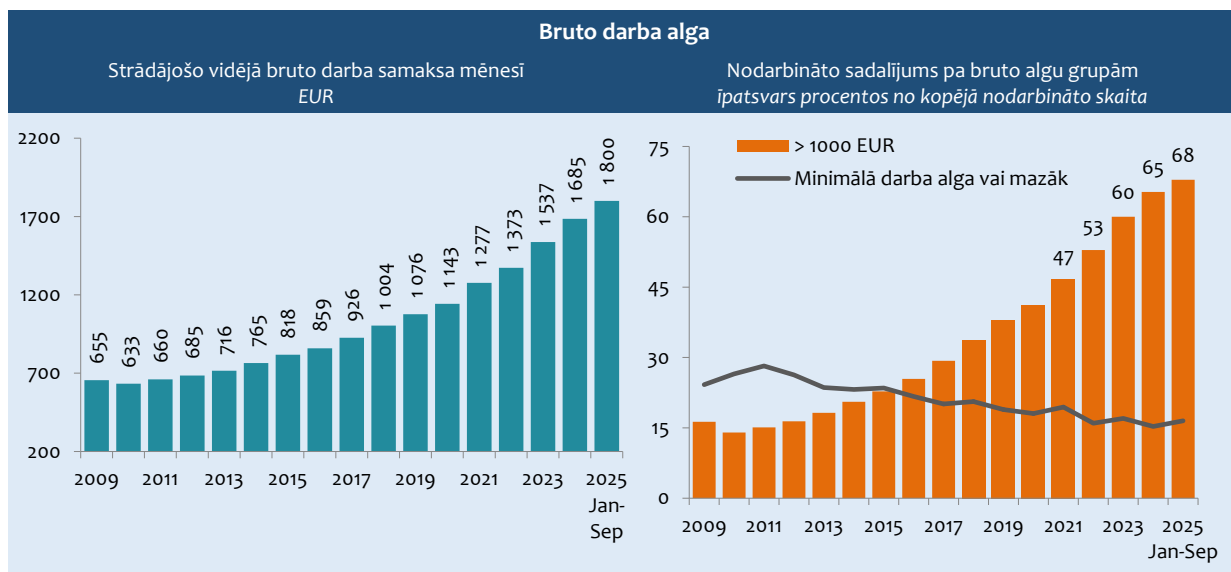
Ņemot vērā darbaspēka pieprasījuma pieaugumu, straujā tempā turpina augt arī vidējā darba samaksa tautsaimniecībā. 2025. gada 3. ceturksnī vidējais darba algu pieaugums gada periodā sasniedza 7,8 %, bet vidējā bruto darba samaksa palielinājās līdz 1835 EUR. Jāatzīmē, ka pēdējo trīs gadu laikā tautsaimniecībā vidējās bruto darba algas pieaugums ir bijis stabils, un bruto alga ir pieaugusi gandrīz par trešdaļu. Vidējais gada pieauguma temps šajā periodā bija 9,7 %.

Algu pieaugumu turpina noteikt gan akūtais darba roku trūkums, gan arī iepriekšējo periodu inflācijas spiediena (cenu pieauguma) iecenošana darba algās. Latvijā ir vērojams reālās darba samaksas palielināšanās. 2025. gada pirmajos trīs ceturkšņos reālā darba samaksa palielinājās par vidēji 6,6 %, salīdzinot ar 2024. gada attiecīgo periodu gadu iepriekš, bet gada 3. ceturksnī reālās darba algas palielinājums sasniedza 6,3 %.

Jāatzīmē, ka stabils algu pieaugums Latvijā saglabājās jau kopš 2010. gada beigām, turklāt pēdējo piecu gadu laikā vidējais bruto algas gada pieauguma temps ir bijis ap 8 % robežu. Pozitīvu ietekmi uz darba algu pieaugumu turpina uzturēt gan algu konverģences process tuvāk ES ekonomiski attīstīto valstu algu līmenim, gan arvien pieaugošā kvalificēta darbaspēka nepietiekamība – darba tirgus sašaurināšanās, kas rada nepieciešamību uzņēmējiem ne tikai aktivāk domāt par to, kā piesaistīt jaunus speciālistus, bet arī par to, kā noturēt esošos, t. sk. pārskatot darba atalgojuma likmes.

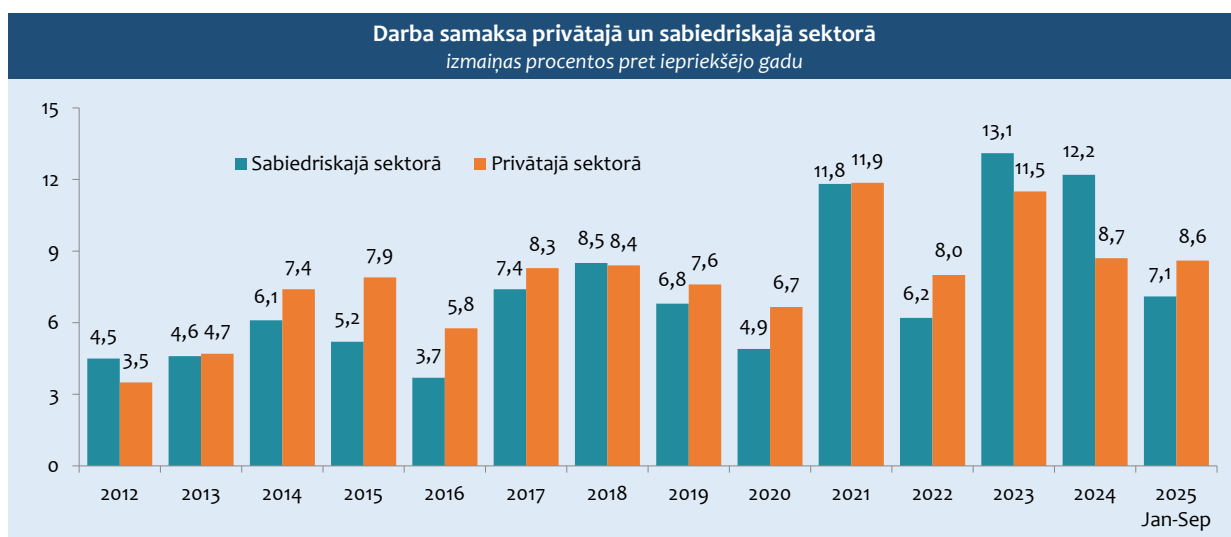
Darba algu pieaugumu aizvadītajos gados daļēji jālvē nodrošināt arī darbaspēka produktivitātes pieaugums – reālā darbaspēka produktivitāte uz vienu nodarbināto 2024. gadā bija par aptuveni 28,1 % augstāka nekā 2010. gadā. Vienlaikus jāatzīmē, ka kopumā darba vidējais algu pieaugums iepriekšējos gados ir jūtami pārsniedzis darba ražīguma kāpumu, līdz ar to negatīvi ietekmējot Latvijas uzņēmumu konkurētspēju. No 2010. līdz 2024. gadam reālās darba algas vidēji augušas par 4 % gadā, savukārt reālā darbaspēka produktivitāte – vidēji vien par 1,8 % gadā.

7.6. attēls



2025. gada trijos ceturkšņos darba algas ir palielinājušās gan privātajā, gan sabiedriskajā sektorā. Salīdzinot ar 2024. gada atbilstošo periodu, vidējā bruto alga sabiedriskajā sektorā pieauga par 7,1 % (līdz vidēji 1841 EUR), bet privātajā sektorā – par 8,6 % (līdz vidēji 1821 EUR). Savukārt gada 3. ceturksnī pret gada 2. ceturksni vidējā darba samaksa sabiedriskajā sektorā strādājošajiem nedaudz samazinājās – par aptuveni 0,2 % bet privātajā – palielinājās par 2,2 %.

7.7. attēls



Līdz ar vidējā atalgojuma pieaugumu pozitīvas tendences vērojamas arī atalgojuma struktūrā – minimālās darba algas saņēmēju īpatsvars turpina saglabāties zemā līmenī, kopumā samazinoties mazo algu saņēmēju skaitam, un palielinās to nodarbināto īpatsvars, kas saņem algu virs 1000 EUR mēnesī. 2025. gada trijos ceturkšņos vairāk nekā pusei (aptuveni 68 %) no visiem nodarbinātajiem bruto atalgojums pārsniedza 1000 EUR, savukārt nodarbināto īpatsvars, kuri saņem minimālo algu vai mazāku par to veidoja 16,5 %.

Kopumā periodā no 2010. līdz 2025. gada septembrim to nodarbināto īpatsvars, kuri saņem minimālo algu vai mazāku par to, ir samazinājies par aptuveni 10 procentpunktiem, savukārt to nodarbināto īpatsvars, kuri saņem vairāk par 1000 EUR, šajā laikā ir pieaudzis par gandrīz 54 procentpunktiem.

2025. gada 3. ceturksnī atalgojuma pieaugums bija vērojams visās tautsaimniecības nozarēs. Nozīmīgākais atalgojuma pieaugums gada periodā (2025. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2024. gada 3. ceturksni) bija valsts pārvaldē un aizsardzībā – par 15,1 %. Algas augušas arī izglītības nozarē (13,4 %), operācijās ar nekustamo īpašumu nozarē (12,3 %), ieguves rūpniecībā (11,3 %), kā arī profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu nozarē (10,4 %).

Augstākais atalgojuma līmenis 2025. gada 3. ceturksnī saglabājās finanšu un apdrošināšanas pakalpojumu nozarē (vidējā mēneša bruto alga 3022 EUR), informācijas un komunikācijas pakalpojumu (2866 EUR), profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu nozarē (2334 EUR), enerģētikas (2257 EUR), ieguves rūpniecības un karjeru izstrādes (2178 EUR), valsts pārvaldes (2141 EUR), veselības un sociālās aprūpes (1879 EUR) un ūdens apgādes, atkritumu apsaimniekošanas nozarē (1827 EUR). Zemākā darba samaksa par pilnas slodzes darbu bija izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē – 1182 EUR pirms nodokļu nomaksas.

7.8. attēls



7.3. DARBA TIRGUS PROGNOZES

Darba tirgus prognozes līdz 2030. gadam izstrādātas atbilstoši vidēja termiņa ekonomikas izaugsmes prognožu bāzes scenārijam (skat. 5. nodaļu).

Līdz ar ekonomiskās izaugsmes atjaunošanos, vērojams aktivitāšu pieaugums arī darba tirgū – palielinās darbaspēka pieprasījums un nodarbinātība, kā arī pieaug iedzīvotāju ekonomiskā aktivitāte un darbaspēka piedāvājums. Pēc EM aplēsēm nodarbināto skaits 2025. gadā kopumā varētu pieaugt par 0,5 % jeb 4,7 tūkst., salīdzinot ar 2024. gadu, savukārt bezdarba līmenis samazināties – līdz 6,8 %. Sagaidāms, ka nodarbināto skaits vidēji 2025. gadā varētu palielināties līdz 882,1 tūkst. jeb 64,4 % no iedzīvotāju skaita vecumā no 15 līdz 74 gadiem.

Neskatoties, ka darbaspējīgo iedzīvotāju skaits turpina sarukt, līdz ar iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes pieaugumu, 2025. gadā vērojams neliels darbaspēka piedāvājuma pieaugums.

Darba tirgus piedāvājuma pusi 2025. gadā turpināja ietekmēt demogrāfiskās tendences – iedzīvotāju skaits vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem samazinājās par 2,2 tūkst. jeb 0,2 %. Tomēr darbaspēka pieprasījuma un darba algu pieaugums kopumā ir sekmējis iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes pieaugumu un darbaspēka iesaisti darba tirgū, īpaši zemāko algu segmentos. Sagaidāms, ka ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits 2025. gadā varētu palielināties par aptuveni 3,5 tūkst., salīdzinot ar 2024. gadu – līdz 946,2 tūkst. Jāatzīmē, ka darbaspēka piedāvājumu turpina lielā mērā balstīt iedzīvotāju līdzdalības līmeņa pieaugums darba tirgū. Sagaidāms, ka 2025. gadā līdzdalības līmenis varētu palielināties līdz 69,1 %, kas ir par 0,4 procentpunktiem augstāks rādītājs nekā 2024. gadā.

Nozaru griezumā būtiskākais nodarbināto skaita pieaugums 2025. gadā sagaidāms komercpakalpojumu sektorā – par 5,1 tūkst., sabiedriskajos pakalpojumos – par 4,8 tūkst., apstrādes rūpniecībā (pieaugums par 3,2 tūkst.), kā arī izmitināšanas un ēdināšanas nozarē – par 4 tūkst. Vienlaikus būtiskākais nodarbināto skaita samazinājums prognozējams transporta un uzglabāšanas nozarē – gada laikā nodarbināto skaits varētu samazināties par 6,7 tūkst., ko nosaka loģistikas koridoru pārorientācija un sankciju ietekme uz tranzītu austrumu virzienā. Tāpat sagaidāms, ka nodarbināto skaita samazināsies tirdzniecības nozarē, kā arī neliels nodarbināto skaita samazinājums sagaidāms arī lauksaimniecībā un mežsaimniecībā.

DARBA TIRGUS ATTĪSTĪBAS TENDENCES 2026. GADĀ

Ekonomisko aktivitāšu pieaugums 2026. gadā pozitīvi ietekmēs darba tirgus attīstību, tomēr nodarbinātības pieaugums saglabāsies mērens, ko turpinās ierobežot darbaspēka piedāvājuma strukturālie faktori. Nodarbināto skaits 2026. gadā, salīdzinot ar 2025. gadu, varētu palielināties par 0,2 % jeb 1,8 tūkst. – līdz 883,9 tūkst. jeb 64,7 % no iedzīvotāju skaita vecumā no 15 līdz 74 gadiem. **Bezdarba līmenis, saglabājoties stabilam darbaspēka pieprasījumam, turpinās samazināties un varētu sasniegt 6,5 %.**

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits 2026. gadā prognozēts 945,5 tūkst. apmērā, savukārt līdzdalības līmenis varētu pieaugt līdz 69,2 %. Līdzdalības pieaugumu turpinās veicināt darba algu kāpums un nodarbinātības iespēju paplašināšanās atsevišķās nozarēs, kas daļēji kompensēs nelabvēlīgo demogrāfisko tendenču ietekmi uz darbaspēka piedāvājumu.

Nozaru griezumā 2026. gadā nodarbinātības dinamika būs nevienmērīga. Būtiskākais nodarbināto skaita pieaugums sagaidāms būvniecības nozarē (par 3,9 tūkst.), ko turpinās ietekmēt lielo infrastruktūras projektu, tostarp "Rail Baltica" īstenošana un dzīvojamo fonda būvniecība. Šie projekti palielinās darbaspēka pieprasījumu gan būvniecības pamatdarbībās, gan ar tām saistītajās atbalsta nozarēs.

2026. gadā darbaspēka pieprasījums turpinās augt komercpakalpojumu sektorā – par 1,7 tūkst., ko veicinās pakalpojumu pieprasījuma palielināšanās, uzņēmējdarbības aktivitātes pakāpeniska atjaunošanās un digitālo risinājumu plašāka ieviešana.

Arī apstrādes rūpniecībā kopumā paredzams neliels nodarbināto skaita pieaugums ar nelielām strukturālām korekcijām, atspoguļojot nozares pielāgošanos ārējā pieprasījuma dinamikai un izmaksu vides izmaiņām.

Tūrisma aktivitāšu pieaugums arī 2026. gadā turpinās veicināt darbaspēka pieprasījumu izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumos, tādējādi nodarbināto skaits nozarē varētu palielināties vidēji par 1,9 tūkst.

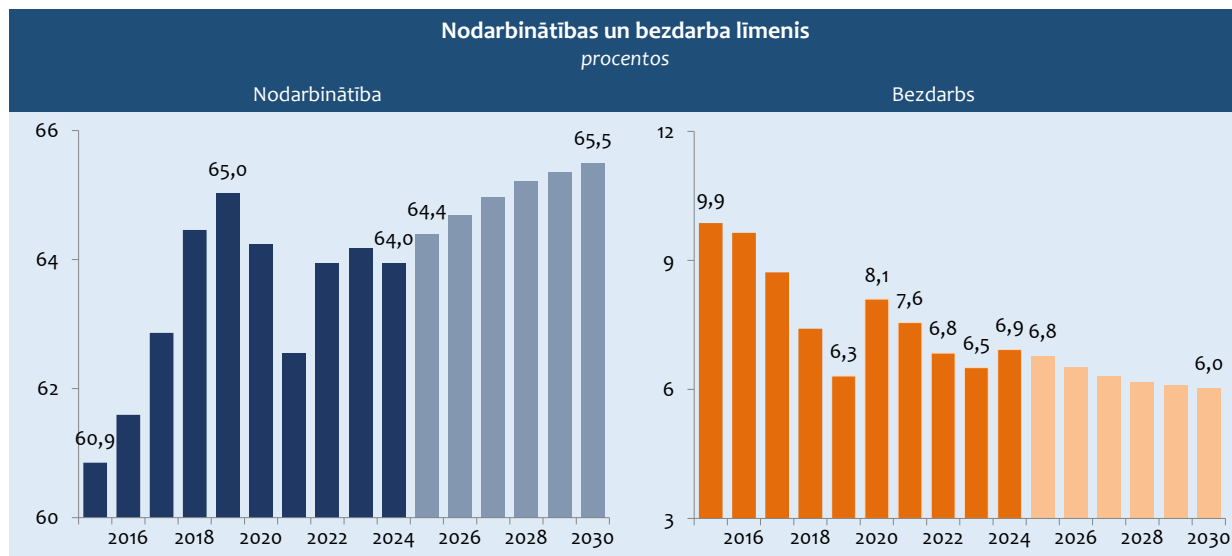
Vienlaikus būtiskākais nodarbināto skaita samazinājums 2026. gadā sagaidāms tirdzniecības nozarē – par 2,1 tūkst., ko galvenokārt noteiks darba ražīguma pieaugums, automatizācijas risinājumu ieviešana un pašapkalpošanās tehnoloģiju plašāka izmantošana.

Nodarbināto skaits turpinās samazināties transporta un uzglabāšanas nozarē – par 1,1 tūkst., ņemot vērā gan loģistikas nozares pielāgošanos jaunajiem tirdzniecības maršrutiem, gan arī nodarbināto skaita samazinājumu iekšzemes pārvadājumos, ņemot vērā ar vien vairāk nozari ietekmējošos darba tirgus piedāvājuma puses faktorus.

DARBA TIRGUS PROGNOZES 2027.-2030. GADAM

Laika posmā no 2027.-2030. gadam ekonomikas izaugsmi lielā mērā turpinās balstīt darbaspēka produktivitātes pieaugums, līdz ar to kopējais darbaspēka pieprasījuma un nodarbināto skaita pieaugums būs lēnāks nekā ekonomikas izaugsme. Sagaidāms, ka **nodarbināto skaits līdz 2030. gadam varētu augt vidēji par 0,1 % gadā un kopējais darbaspēka pieprasījums 2030. gadā varētu būt tuvs 887 tūkst. darbinieku.**

7.9. attēls



Lai arī kopumā nodarbināto skaits varētu augt lēni, iedzīvotāju nodarbinātības līmenis (nodarbināto īpatsvars atbilstošā vecuma iedzīvotāju kopskaitā) turpinās stabili augt. Nodarbinātības līmenis starp iedzīvotājiem vecuma grupa no 15-74 gadiem periodā no 2027.-2030. gadam varētu augt vidēji par 0,2 procentpunktiem gadā un 2030. gadā sasniegt vidēji 65,5 %.

Iedzīvotāju skaita lejupslīde vidējā termiņā kļūs lēnāka, tomēr turpināsies sabiedrības novecošanās un samazināsies darbaspējīgo iedzīvotāju skaits, kas ietekmēs arī kopējo darbaspēka piedāvājumu. Vienlaikus demogrāfijas tendenču negatīvo ietekmi uz darbaspēka piedāvājumu kompensēs iedzīvotāju līdzdalības pieaugums darba tirgū.

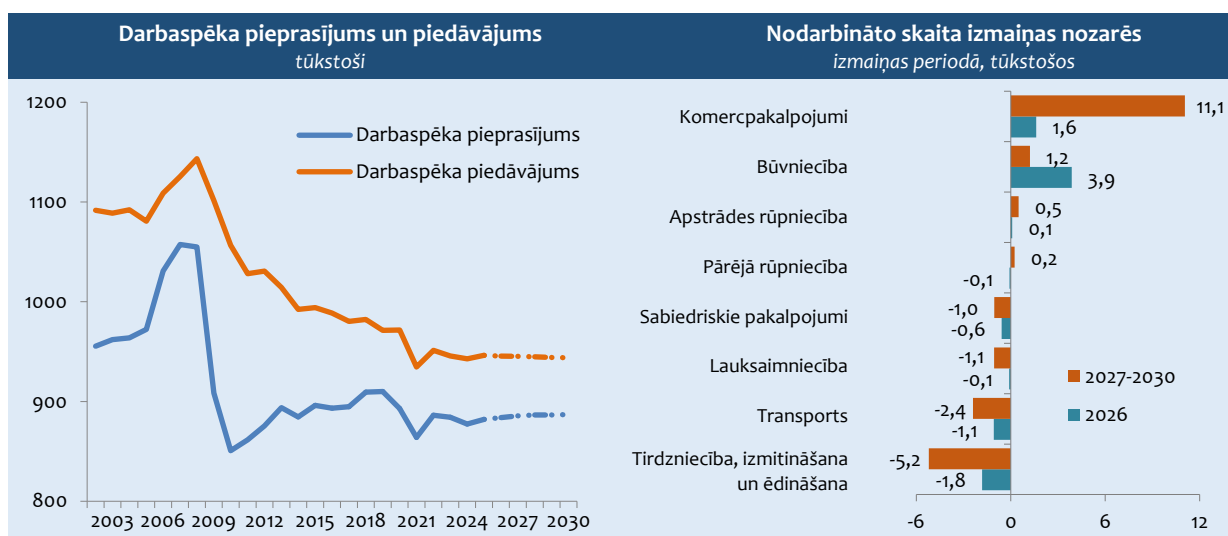
Saskaņā ar EM demogrāfijas prognožu bāzes scenāriju līdz 2030. gadam iedzīvotāju skaits Latvijā varētu samazināties līdz 1,79 milj. jeb aptuveni par 71 tūkst., salīdzinot ar 2025. gada sākumu. Būtiskākais skaita samazinājums būs vērojams starp iedzīvotājiem darbaspējas vecumā. Sagaidāms, ka iedzīvotāju skaits vecumā no 15 līdz 64 gadiem laika posmā līdz 2030. gadam varētu sarukt par aptuveni 63 tūkst. jeb 5,7 %, kas kopumā negatīvi ietekmēs kopējo darbaspēka piedāvājumu.

Vidējā termiņā ekonomiskā izaugsme, kā arī pieaugošā darbaspēka nepietiekamība sekmēs iedzīvotāju līdzdalības palielināšanos darba tirgū, līdz ar to paverot plašākas darba iespējas virknei neaktīvo iedzīvotāju grupu (mājsaimniecēm, studentiem, pensijas vecuma iedzīvotājiem u. c.). Tāpat būtiska loma iedzīvotāju līdzdalības veicināšanā būs atalgojuma pieaugumam. Ņemot vērā to, sagaidāms, ka iedzīvotāju līdzdalības līmenis vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem līdz 2030. gadam varētu pieaugt līdz 69,7 %. Vienlaikus darba tirgus piedāvājuma pusi turpinās ietekmēt demogrāfijas tendences un kopumā līdz 2030. gadam darbaspēka piedāvājums varētu samazināties līdz 944 tūkstošiem (par 2,4 tūkst. jeb 0,3 % mazāks rādītājs nekā 2025. gadā).

Ņemot vērā darbaspēka novecošanas tendenci, galvenās darba iespējas nākamajos gados radīs aizvietojošais darbaspēka pieprasījums. Pēc EM prognozēm, aptuveni 56 % no visām vakancēm periodā no 2025. līdz 2030. gadam varētu veidoties aizvietojošā pieprasījuma dēļ.

Ņemot vērā demogrāfijas tendences, kopumā bezdarbs līdz 2030. gadam turpinās sarukt un būs tuvu dabiskam līmenim. Sagaidāms, ka līdz 2030. gadam bezdarba līmenis varētu samazināties līdz 6 %. Augstākie bezdarba riski sagaidāmi starp iedzīvotājiem ar zemu izglītības līmeni un bez profesionālām prasmēm/profesionālās kvalifikācijas.

7.10. attēls



Sagaidāms, ka no 2027.-2030. gadam darbaspēka pieprasījums turpinās pārstrukturēties par labu komercpakalpojumu nozarēm. Nodarbināto skaits atbilstošā periodā komercpakalpojumu sektorā varētu pieaugt par 11,1 tūkst. Lielākais darbaspēka pieprasījuma pieaugums sagaidāms informācijas un komunikācijas pakalpojumos un profesionālajos, zinātniskajos un tehniskajos pakalpojumos.

Ņemot vērā "Rail Baltica" un citu lielo infrastruktūras projektu īstenošanu, vidējā termiņā darbaspēka pieprasījums turpinās augt arī būvniecības nozarē. Sagaidāms, ka būvniecībā augstākais darbaspēka pieprasījuma līmenis varētu tikt sasniegts ap 2027. gadu, līdz ar aktīvākās "Rail Baltica" būvniecības fāzes iestāšanos. Kopumā līdz 2030. gadam nodarbināto skaits būvniecībā varētu palielināties par aptuveni 5,1 tūkst., salīdzinot ar 2025. gadu.

Mērens darbaspēka pieprasījuma pieaugums sagaidāms arī apstrādes rūpniecībā. Tomēr jāatzīmē, ka kopumā nodarbināto skaita pieaugums gan apstrādes rūpniecībā, gan citās tradicionālajās tirgojamajās nozarēs saglabāsies lēns, jo nozaru izaugsme galvenokārt būs atkarīga no produktivitātes pieauguma, kam ir izšķiroša nozīme konkurētspējas nodrošināšanā. Kopumā apstrādes rūpniecībā nodarbināto skaits līdz 2030. gadam varētu palielināties par aptuveni 0,6 tūkst. nodarbināto, salīdzinot ar 2025. gadu.

Tāpat neliels darbaspēka pieprasījuma pieaugums vidējā termiņā sagaidāms arī pārējās rūpniecības nozarēs – ieguves rūpniecībā un karjeru izstrādē, elektroenerģijas, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana; ūdens apgāde; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija, kas saistīts gan arī būvniecības nozares izejvielu pieprasījuma pieaugumu, gan arī enerģētikas nozaru transformāciju un ES Zaļā kursa īstenošanu. Kopumā pārējā rūpniecības nozarēs nodarbināto skaits periodā no 2027.-2030. gadam varētu pieaugt par gandrīz 200 nodarbināto.

Nodarbināto skaita samazinājums varētu būt vērojams arī lauksaimniecības un mežizstrādes nozarēs, kas lielā mērā saistāms ar nozaru efektivizācijas turpināšanos. Periodā no 2026.-2030. gadam sagaidāms, ka lauksaimniecības un mežizstrādes nozarē nodarbināto skaits varētu samazināties par 1,1 tūkst. nodarbināto.

Ņemot vērā ģeopolitisko situāciju un loģistikas ceļu pārorientāciju, nodarbināto skaits vidējā termiņā varētu turpināt samazināties transporta pakalpojumos. Sagaidāms, ka nodarbināto skaits transporta pakalpojumos periodā no 2027.-2030. gadam varētu samazināties par 2,4 tūkst.

Līdz ar darba vietu automatizācijas tendencēm, nodarbināto skaits nākamajos gados varētu turpināt samazināties mazumtirdzniecības segmentā līdz ar plašāku pašapkalpošanās kasu sistēmu, kā arī citu automatizētas tirdzniecības risinājumu ieviešanu nozarē. Vienlaikus tūrisma pieaugums turpinās atbalstīt pieprasījumu pēc izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumiem, tādējādi ierobežojot straujāku nodarbinātības samazinājumu šajās nozarēs. Sagaidāms, ka kopumā tirdzniecība, izmitināšana un ēdināšana nozarēs nodarbināto skaits periodā no 2027.-2030. gadam varētu samazināties par 5,2 tūkst., savukārt tirdzniecības nozarē nodarbināto skaita samazinājums varētu veidot vairāk nekā 7 tūkst. nodarbināto.

Kopumā nākamajos gados turpinās sarukt brīvie darba resursi un darbaspēka nepietiekamības problēma kļūs izteiktāka. Darbaspēka rezervju samazinājumu lielā mērā noteiks darbaspējīgo iedzīvotāju skaita samazinājums, kā arī esošā darbaspēka novecošana un izešana no darba tirgus.

II DAĻA. EKONOMISKĀS POLITIKAS PRIORITĀTES

8. CILVĒKKAPITĀLA ATTĪSTĪBA

8.1. CILVĒKKAPITĀLA ATTĪSTĪBAS JAUTĀJUMU PĀRVALDĪBA

Latvijas darba tirgus turpina saskarties ar strukturāliem izaicinājumiem, kurus nosaka demogrāfiskā situācija, darbaspējīgo iedzīvotāju novecošanās, darbavietu pārsvars vidējas un zemas produktivitātes nozarēs, kā arī cilvēkkapitāla nepietiekamām prasmēm atbilstoši darba tirgus pieprasījumam. Reģionālās atšķirības un zemā darbaspēka mobilitāte joprojām ierobežo darba tirgus izlīdzināšanos un līdzsvarotu izaugsmi (skat. 7.3. nodaļu).

Ņemot vērā cilvēkkapitāla nozīmi Latvijas ilgtspējīgas ekonomikas izaugsmes nodrošināšanā, tiek turpināts darbs pie koordinētas un datos balstītas cilvēkkapitāla politikas īstenošanas. Cilvēkkapitāla attīstības rīcības plāns 2025.–2027. gadam ir papildināts ar jauniem pasākumiem, stiprinot risinājumus cilvēkkapitāla attīstībai atbilstoši nākotnes darba tirgus pieprasījumam. Rīcības plāna īstenošanā arī 2025. gadā galvenais uzsvars tiks uz divām horizontālajām komponentēm: datos un pierādījumos balstītu lēmumu pieņemšanu un analītiku, kā arī cilvēkkapitāla pārvaldības modeļa pilnveidi nodarbinātības veicināšanai.

Lai risinātu darba tirgus problēmas un nodrošinātu ciešāku sasaisti ar valdības deklarācijā noteiktajiem uzdevumiem, turpinājās Cilvēkkapitāla attīstības padomes (CAP) darbs. CAP sastāvā darbojas ekonomikas, izglītības un zinātnes, kā arī labklājības ministri un sociālie un nozares partneri. CAP mērķis ir stiprināt koordinētu starpresoru sadarbību, nodrošinot, ka cilvēkkapitāla attīstības jautājumi tiek pārvaldīti sistēmiski un vienoti visā valsts līmenī. Galvenokārt 2025. gadā CAP uzmanība tika veltīta stratēģiskiem jautājumiem, kas būtiski ietekmē darbaspēka pieejamību un prasmju attīstību, tostarp cilvēkkapitāla pārvaldības modeļa pilnveidi nodarbinātības veicināšanai, kā arī tika veltīta Darba likuma grozījumiem elastīgas darba vides attīstīšanai, jautājumiem par imigrācijas politikas efektivitāti un priekšlikumiem tās uzlabošanai. CAP darba kārtībā bija arī augstskolu un profesionālās izglītības iestāžu budžeta vietu sadales un uzņemšanas kārtības pilnveide, nodrošinot labāku nākotnes speciālistu sagatavošanas atbilstību darba tirgus vajadzībām.

Ar ekonomikas ministra rīkojumu 2024. gada 17. jūlijā izveidotā Apvienotā pieaugušo izglītības koordinācijas komisija (APIKK) 2025. gadā turpināja darbu pie mācību vajadzību noteikšanas pilnveides, veidojot saskaņotu pieeju pieaugušo izglītības programmu plānošanai un īstenošanai. APIKK apstiprināja publiski finansēto pieaugušo mācību piedāvājumu, nosakot prioritārās mērķgrupas, mācību virzienus un programmas atbilstoši darba tirgus un tautsaimniecības vajadzībām. 2025. gada 14. aprīlī APIKK apstiprināja vienotu pieaugušo izglītības piedāvājumu Nodarbinātības valsts aģentūras mērķgrupas personām pasākuma 3.1.2.5.i. "Bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto iedzīvotāju iesaiste darba tirgū" ietvaros un nodarbinātajiem Valsts izglītības attīstības aģentūras īstenotā pasākuma 4.2.4.2. "Atbalsts pieaugušo individuālajās vajadzībās balstītai pieaugušo izglītībai" ietvaros. Pasākumu ietvaros iedzīvotājiem tiek piedāvātas dažādas un darba tirgum aktuālas tālākizglītības, profesionālās pilnveides un neformālās izglītības programmas.¹ Izglītības piedāvājums tiks regulāri pārskatīts, ņemot vērā mainīgās darba tirgus vajadzības pēc nepieciešamajām prasmēm.

Vienlaikus tiek turpināts darbs pie pieaugušo mācību vajadzību noteikšanas metodikas pilnveides, lai nodrošinātu arvien precīzāku prasmju pieprasījuma un piedāvājuma saskaņošanu. Tas ļauj mācību saturu un apjomu pielāgot aktuālajām ekonomikas un darba tirgus tendencēm.

EM ir uzsākusi darbu pie Cilvēkkapitāla attīstības stratēģijas 2028.–2035. gadam, kas tiek izstrādāta kā koordinēts un visaptverošs politikas ietvars, ņemot vērā valstī noteiktos mērķus un uzdevumus, tostarp Nacionālā attīstības plāna virzienus un rādītājus. Cilvēkkapitāla attīstība ir izteikti starpinstitutionāls jautājums, tādēļ stratēģijas veidošanā būtiska ir cieša sadarbība ar visām nozaru ministrijām un sociālajiem partneriem, lai nodrošinātu kopīgu skatījumu uz darbaspēka attīstību, prasmju pieejamību un ilgtermiņa ekonomikas vajadzībām. Stratēģija ne tikai definēs sasniedzamos rādītājus, bet arī stiprinās mehānismus to izpildes uzraudzībai un regulāram progresa monitoringam. Vienlīdz svarīgi ir nodrošināt, lai pieņemto lēmumu un plānoto pasākumu pamats būtu kvalitatīvi dati, tāpēc turpināsies darbs pie modernu datu

¹ Informācija par pieejamām pieaugušo izglītības programmām bezdarbniekiem, darba meklētājiem un bezdarba riskam pakļautajām personām pieejama Nodarbinātības valsts aģentūras mājaslapā: <https://www.nva.gov.lv/lv/macibu-pasakumi>, savukārt nodarbinātajiem – Valsts izglītības attīstības aģentūras platformā: <https://stars.gov.lv/>.

modeļu un analītisko rīku izstrādes. Tas ļaus savlaicīgi identificēt neatbilstības starp cilvēkkapitāla piedāvājumu un tautsaimniecības pieprasījumu, kā arī pieņemt pamatotus, datos balstītus lēmumus par nepieciešamajiem politikas uzlabojumiem. Stratēģijas mērķis ir nodrošināt koordinētu, uz nākotnes vajadzībām vērstu un ilgtspējīgu cilvēkkapitāla attīstību, kas veicina Latvijas ekonomikas izaugsmi un sabiedrības labklājību.

8.2. ATBALSTS UZŅĒMĒJIEM CILVĒKKAPITĀLA ATTĪSTĪBAI

PRASMJU PILNVEIDE

Lai nodrošinātu atbalstu darba devēju darbinieku kvalifikācijas ieguvei, pārkvalificēšanai vai prasmju ieguvei vai pilnveidošanai, lai sekmētu darbaspēka produktivitātes paaugstināšanu, 2024. gada 25. jūnijā MK apstiprināti noteikumi Nr. 413, kas nosaka 4.2.4.1. pasākuma "Atbalsts nozaru vajadzībās balstītai pieaugušo izglītībai" pirmās kārtas īstenošanas noteikumus". Atbalsta programmas ietvaros pieejami 12,1 milj. EUR. 2025. gada 1. pusgadā tika atlasītas 13 nozaru pārstāvošās biedrības (Latvijas Datortehnoloģiju asociācija, "Zaļās mājas", Viegglās rūpniecības uzņēmumu asociācija, Latvijas Viesnīcu un restorānu asociācija, Latvijas Poligrāfijas uzņēmumu asociācija, Latvijas Logu un durvju ražotāju asociācija, "ABSL Latvia", Latvijas Ķīmijas un farmācijas uzņēmēju asociācija, Mašīnbūves un metālapstrādes rūpniecības asociācija, Latvijas Elektrotehnikas un elektronikas rūpniecības asociācija, Latvijas Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju asociācija, Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija, Latvijas Elektroenerģētiku un energobūvnieku asociācija), pie kurām var pieteikties mācībām. Tiek plānots, ka līdz 2029. gada beigām mācībās tiks iesaistītas vismaz 1000 nodarbinātās personas. Atbalsts pieejams granta un nefinanšu atbalsta veidā ar atbalsta intensitāti līdz 70 %.

Lai pilnveidotu Latvijas sīko (mikro), mazo, vidējo un lielo komersantu digitālās, robotizācijas un automatizācijas prasmes, tostarp prasmes, kas sekmētu eksporta veicināšanu, augsta līmeņa digitālās pārvaldības pamatprasmes uzņēmumu vadības līmenī un prasmes digitālo tehnoloģiju izmantošanai dažādos uzņēmējdarbības procesos, MK 2023. gada 12. septembrī ir apstiprināti noteikumi Nr. 529 "Eiropas Savienības Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 2. komponentes "Digitālā transformācija" 2.3. reformu un investīciju virziena "Digitālās prasmes" 2.3.1.2.i. investīcijas "Uzņēmumu digitālo prasmju attīstība" īstenošanas noteikumi", kas paredz atbalstu uzņēmumu darbinieku digitālo prasmju attīstīšanai; programma uzsākta 2024. gadā. Mācības digitālo prasmju pilnveidei uzņēmumu darbiniekiem ir pieejamas, izmantojot Eiropas digitālās inovācijas centru konkursa kārtībā atlasītas uzņēmumus pārstāvošas organizācijas jeb nozares asociācijas un universitātes (Latvijas Universitāte, Daugavpils Universitāte). Investīcijai pieejamais ANM finansējums ir 16,3 milj. EUR. Atbalsts pieejams granta un nefinanšu atbalsta veidā ar atbalsta intensitāti līdz 100 %. Līdz 2025. gada beigām mācībās piedalījušies vairāk nekā 1500 komersanti un ir apgūts finansējums 4,5 milj. EUR. Plānots, ka līdz 2026. gada vidum investīcijas ietvaros atbalstu darbinieku digitālo prasmju pilnveidei saņems vismaz 1800 komersantu.

VIEDĀ MIGRĀCIJA UN REEMIGRĀCIJA

EM turpina aktīvu darbu, lai veicinātu efektīvu, bet stingri kontrolētu darbaspēka imigrācijas procesu pilnveidi. Ar mērķi izvairīties no ilgstoša darbaspēka trūkuma pēdējos gados ir izstrādāti vai grozīti vairāki normatīvie akti, tostarp 2025. gadā ir apstiprināti MK noteikumi Nr. 277 "Kārtība, kādā nodrošina prioritāru publisku pakalpojumu sniegšanu komersantiem", kuri paredz veidot eksporta veicināšanai un investīciju piesaisti draudzīgu uzņēmējdarbības vidi, tostarp nodrošināt ārvalstu darbaspēka piesaisti Latvijas ekonomikas un darbaspēka vajadzībām, mazinot administratīvo slogu un paātrinot administratīvos saskaņošanas procesus Latvijas tautsaimniecībai nozīmīgiem komersantiem.

EM ir uzsākusi diskusiju ar citu nozaru resoriem par trūkstošā kvalificēta ārvalstu darbaspēka piesaistes mehānismiem, lai veicinātu produktivitātes pieaugumu, īpaši nozarēs ar augstu pievienoto vērtību, vienlaikus pievēršot stingrāku uzmanību negodprātīgai darbaspēka plūsmai. Diskusijas rezultātā tiek piedāvāti mērķtiecīgi risinājumi, lai padarītu efektīvu kvalificēta ārvalstu darbaspēka piesaisti, tostarp uzturēšanās dokumentu nodarbinātībai procesa pārskatīšanu, sezonālās nodarbinātības lauksaimniecībā atbalstu un proaktīvu augstskolu absolventu integrāciju darba tirgū.

Reemigrācijas veicināšanai spēkā ir Plāns darbam ar diasporu 2024.–2026. gadam, kas apstiprināts ar MK rīkojumu jau 2024. gadā. Plāna īstenošanā viena no līdzatbildīgākajām ministrijām ir EM un tās padotības iestāde LIAA, kas turpina īstenot mērķtiecīgu diasporas iesaisti tautsaimniecībā, organizējot tirdzniecības misijas ar Latvijas uzņēmumu pārstāvjiem, tematiskos pasākumus ar diasporas iesaisti eksporta pieauguma, investīciju piesaistes, uzņēmējdarbības attīstības un Latvijas starptautiskās atpazīstamības veicināšanai.

IEKŠĒJĀ DARBASPĒKA MOBILITĀTE

Lai veicinātu iekšējo darbaspēka mobilitāti un nodrošinātu kvalificētu speciālistu pieejamību Latvijas reģionos, EM ir izstrādājusi atbalsta programmu zemas īres maksas mājokļu būvniecībai.

Viens no programmas mērķiem ir radīt jaunu dzīvojamo fondu Latvijas reģionālajos ekonomiskās attīstības centros, tādējādi veicinot darbaspēka pārvietošanos uz teritorijām, kur ir augsts pieprasījums pēc speciālistiem un iespēja speciālistiem strādāt nozarēs ar augstu pievienoto vērtību. Šī iniciatīva ir būtiska, lai stiprinātu reģionālo attīstību, mazinātu darbaspēka trūkumu un nodrošinātu ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi.

Plašāka informācija par atbalsta programmu pieejama 14. nodaļā.

9. LATVIJAS IEKĻAUŠANĀS ES EKONOMISKAJĀ POLITIKĀ UN STRUKTŪRPOLITIKĀ

9.1. EIROPAS SEMESTRIS

2010. gada 12. janvārī EK publicēja Ikgadējo izaugsmes pārskatu, kurā tika piedāvāts sākt jaunu ekonomiskās politikas uzraudzības un koordinācijas mehānismu ES – Eiropas semestri. Kopš 2011. gada Eiropas semestris sākas katru gadu novembrī, kad EK publicē galvenos dokumentus (tā dēvētā Eiropas semestra rudens pakotne), ar kuru izvērtēšanu sākas nākamā gada Eiropas semestris, un tie ir: Ikgadējais ilgtspējīgas izaugsmes pārskats (*Annual Sustainable Growth Survey*), Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojums (*Alert Mechanism Report*), Vienotā nodarbinātības ziņojuma projekts (*Draft Joint Employment Report*), EK priekšlikums ES Padomes rekomendācijām eirozonai un citi dokumenti. Šajos dokumentos EK izvērtē esošo ekonomisko situāciju ES kopumā un piedāvā ekonomiskās politikas prioritātes nākamajam gadam. Šie dokumenti ir pamats turpmākām diskusijām starp ES dalībvalstīm un EK dažādās ES Padomes sanāksmēs.

2024. gada 30. aprīlī stājās spēkā ES Stabilitātes un izaugsmes pakta reformas ietvaros pieņemtie tiesību akti (jaunie ES fiskālie noteikumi). Līdz ar regulējuma stāšanos spēkā katra ES dalībvalsts¹ izstrādāja jaunu dokumentu – Fiskāli strukturālo plānu (aizstājot Stabilitātes programmu un Nacionālo reformu programmu, kas līdz 2024. gadam katru gadu tika gatavotas un iesniegtas EK Eiropas semestra procesa ietvaros). Fiskāli strukturālais plāns (turpmāk – FSP) vienkopus aptver gan valsts fiskālo politiku, gan arī investīciju un reformu plānojumu turpmāko četru gadu periodam.

Saskaņā ar MK 2024. gada 28. marta rīkojumu Nr. 235 "Par likumprojekta "Par valsts budžetu 2025. gadam un budžeta ietvaru 2025., 2026. un 2027. gadam" sagatavošanas grafiku" Latvija sagatavoja FSP 2025.–2028. gadam², kas 2024. gada 14. oktobrī tika apstiprināts MK un iesniegts EK un ES Padomei. Pamatojoties uz EK vērtējumu un ieteikumiem, 2025. gada 21. janvārī ES Padome apstiprināja Latvijas FSP.

Katru gadu starp spēkā esošā un nākamā FSP izstrādi ES dalībvalstis sagatavo FSP progresa ziņojumu. Tā mērķis ir sniegt informāciju par FSP noteikto fiskālo mērķu izpildi un strukturālo pasākumu īstenošanas gaitu, vienlaikus iezīmējot ietvaru lēmumiem par vidēja termiņa fiskālo politiku un valsts budžeta prioritātēm. Pirmais Latvijas FSP progresa ziņojums³ tika apstiprināts MK 2025. gada 15. aprīlī.

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulas (ES) 2024/1263 13. pantu ES dalībvalstīm FSP jāpaskaidro, kā tās nodrošinās reformu un investīciju īstenošanu, reaģējot uz galvenajām problēmām un izaicinājumiem, kas apzināti Eiropas semestra procesa ietvaros, jo īpaši ES Padomes rekomendācijās, un jāpaskaidro, kā attiecīgā ES dalībvalsts pievērsīsies šādām ES kopīgajām prioritātēm:

- taisnīga zaļā un digitālā pārkārtošanās, tostarp Regulas (ES) 2021/1119 noteiktie klimata mērķi;
- sociālā un ekonomiskā noturība, tostarp Eiropas sociālo tiesību pilārs;
- enerģētiskā drošība;
- aizsardzības spēju palielināšana.

Eiropas semestra pavasara pakotnes galvenie dokumenti ir EK ziņojumi par katru dalībvalsti (*Country Reports*), EK priekšlikumi ES Padomes specifiskajām rekomendācijām dalībvalstīm (*Country Specific Recommendations*), Nodarbinātības vadlīnijas (*Employment Guidelines*), kā arī citi dokumenti atkarībā no ES un tās dalībvalstu ekonomiskās situācijas. EK ziņojumi par katru ES dalībvalsti tiek izstrādāti, novērtējot ES dalībvalstu iesniegtos FSP un to īstenošanu. Šajos ziņojumos EK piedāvā detalizētu analīzi par katru ES dalībvalsti, tās ekonomikas situāciju, galvenajiem izaicinājumiem un notiekošajām reformām.

¹ Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 29. aprīļa Regulas (ES) 2024/1263 par ekonomikas politikas efektīvu koordināciju un budžeta daudzpusēju uzraudzību un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1466/97 prasībām.

² Latvijas Fiskāli strukturālais plāns 2025.–2028. gadam: https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/aafdc2f9-ca0f-406c-8fd1-dcd9e19f4d9e/download.

³ Latvijas Fiskāli strukturālā plāna 2025.–2028. gadam 2025. gada Progresa ziņojums: https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/8458228f-b0f5-44b9-a2de-c365d0591efb/download.

Latvijas Fiskāli strukturālais plāns 2025.–2028. gadam – īss kopsavilkums

Latvijas FSP sastāv no fiskālās politikas daļas (sagatavoja FM) un strukturālās daļas (sagatavoja EM sadarbībā ar citām ministrijām un publiskās pārvaldes iestādēm). Par Latvijas FSP īstenošanu un uzraudzību ir atbildīga FM.

Fiskālās politikas daļa

Saskaņā ar jauno ES ekonomikas pārvaldības modeli ES dalībvalstīm jānodrošina, ka ilgtermiņā (līdz 2038. gadam) valsts parāds atrodas zem 60 % no IKP (vai arī ticami samazinās no pašreizējajiem augstajiem līmeņiem) un deficīts ir zem 3 % no IKP. Līdz ar to no 2025. līdz 2028. gadam valsts no 2024. gada stāvokļa pakāpeniski ir jāievirza jaunajā “fiskālajā trajektorijā” – veicot konsolidāciju, ekspansiju vai tikai mazliet koriģējot virzienu. Jāatzīmē, ka Latvija jau atrodas tuvu savai nepieciešamai trajektorijai, tāpēc nav nepieciešams veikt konsolidāciju, tomēr nav arī lielas pozitīvas fiskālās telpas ekspansijai. Latvijas FSP ietvaros plānotā fiskālā politika paredz “virziena nelielu koriģēšanu”.

Jaunais ES ekonomikas pārvaldības modelis kā galveno fiskālo rādītāju izvirza izdevumu pieauguma nosacījumu (iepriekšējā modeli galvenais fiskālais rādītājs bija strukturālā bilance). Izdevumu pieaugums pa gadiem tiek noteikts visam laika periodam no 2025. līdz 2028. gadam vienu reizi ar šo FSP un turpmāk netiek mainīts. Tas nozīmē, ka atšķirībā no vecā modeļa, kur pieļaujams izdevumu apjoms tika koriģēts atbilstoši ieņēmumu (un ekonomikas) izmaiņām, jaunajā modeli ieņēmumu (un ekonomikas) labāka vai sliktāka attīstība nedod iespēju palielināt izdevumus vai nerada nepieciešamību tos samazināt. Ar šādām izmaiņām tiek nodrošināta fiskālās politikas stabilitāte vidējā termiņā.

Latvija apņemas ievērot šādu ikgadēju neto valsts finansēto primāro izdevumu maksimālo pieaugumu: 2025. gadā – par 5,9 %, 2026. gadā – 3,6 %, 2027. gadā – 3,4 % un 2028. gadā – 3,3 %.

Vienlaikus Krievijas agresija pret Ukrainu ir radījusi jaunus izaicinājumus ES dalībvalstīm aizsardzības jomā. Latvija ir viena no ES dalībvalstīm, attiecībā uz kuru ir iedarbināta izņēmuma klauzula par atļauju novirzīties no noteiktā izdevumu līmeņa 1,5 % apmērā no IKP saistībā ar aizsardzības izdevumu palielināšanu laika periodā no 2025. līdz 2028. gadam.

Latvijas FSP ietverto pasākumu kopums nodrošina vispārējās valdības budžeta deficīta pieauguma pārtraukšanu un deficīta pakāpenisku samazināšanu 2025.–2028. gada posmā.

Latvijas FSP ietver arī politikas pasākumus, ar kuru palīdzību tiek nodrošināta valsts iekļūšana atbilstošā “fiskālajā trajektorijā”. Šiem pasākumiem jaunajā ES fiskālās pārvaldības ietvarā ir lielāka nozīme nekā līdz šim izstrādātajā Stabilitātes programmā, jo līdz 2028. gadam jauni pasākumi nebūs iespējami, ja vien netiks veiktas izmaiņas nodokļu politikā vai nenotiks atteikšanās no kāda esoša pasākuma.

Līdz ar to plāns ietver ne tikai fiskālos rādītājus, bet arī politiku kopumu (plāna strukturālās politikas), kas tiek īstenots ar plānā norādītajām publiskajām finansēm un atbilst ES Padomes valstu specifiskajām rekomendācijām Latvijai.

Strukturālā daļa

Latvijas FSP 9. nodaļa ietver informāciju par pasākumiem, reformām un investīcijām, kas tiek īstenotas, lai izpildītu uz Latviju attiecinātās ES Padomes valstu specifiskās rekomendācijas un ES kopīgās prioritātes. Tajā ir atspoguļota detalizēta informācija par visiem pasākumiem, reformām un investīcijām, kā arī to saistība, ja atbilstīgi, ar ES daudzgadu budžetu 2021.–2027. gadam, Latvijas ANM plānu, Eiropas Sociālo tiesību pilāru un ANO ilgtspējīgas attīstības mērķiem.

Ņemot vērā uz Latviju attiecinātās ES Padomes valstu specifiskās rekomendācijas un ES kopīgās prioritātes, Latvijas FSP strukturālās sadaļas pasākumu, reformu un investīciju īstenošana notiek šādos politikas virzienos:

- nodokļu politika (nodokļu sloga novirzīšana no darbaspēka uz kapitāla un netiešajiem nodokļiem, nodokļu nomaksas un saistību izpildes uzlabošana);
- sociālā aizsardzība un drošība (sociālās aizsardzības adekvātums, minimālo ienākumu uzlabošana);
- veselības aprūpe (finansējuma palielinājums, efektivitāte, kvalitāte un pieejamība);
- izglītība un prasmes (izglītības kvalitāte, zaļo prasmju attīstība, digitālo prasmju attīstība, profesionālā un pieaugušo izglītība);
- nodarbinātības politika (aktīvas nodarbinātības politika);
- uzņēmējdarbības vide (administratīvā un regulatīvā sloga mazināšana, konkurences veicināšana finanšu sektorā);
- investīciju veicināšana (finansējuma pieejamība MVU, investīcijas zaļās un digitālās pārkārtošanās veicināšanā);
- enerģētika un energoefektivitāte (starp savienojumi, atjaunojamā enerģija, atkarības mazināšana no fosilās degvielas, energoefektivitāte);
- mājokļu pieejamība (zemas ires mājokļu būvniecība, sociālo mājokļu pieejamība, mājokļu vides pieejamība personām ar invaliditāti);
- transporta ilgtspēja (dzelzceļa infrastruktūras uzlabošana, bezemisiju transports, vienotas sabiedriskā transporta biļešu sistēmas attīstība);
- digitālā infrastruktūra (valsts procesu un pakalpojumu modernizācija, valsts IKT resursu izmantošanas efektivitāte un sadarbība, tautsaimniecības datu un digitālo pakalpojumu ekonomikas attīstība, platjoslas jeb ļoti augstas veiktspējas tīklu “pēdējās jūdzes” infrastruktūras attīstība u. c.);
- pāreja uz aprītes ekonomiku;
- publiskās pārvaldes efektivitāte (valsts pārvaldes efektivitāte, valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību pārvaldības efektivitāte, interešu konflikta novēršanas regulējuma pilnveidošana);
- citas reformas un investīcijas, kas vērstas uz ES kopīgu prioritāšu īstenošanu (taisnīga zaļā un digitālā pārkārtošanās; sociālā un ekonomikas noturība, t. sk. Eiropas sociālo tiesību pilārs; enerģētikas drošība; aizsardzības spēju veidošana).

Pamatojoties uz šo EK ziņojumā veikto vērtējumu, izriet arī EK priekšlikumi ES Padomes rekomendācijām ES dalībvalstīm, kas tiek apspriestas dažādās ES Padomes sanāksmēs un apstiprinātas jūnija Eiropadomes sanāksmē.

2025. gada EK ziņojums par Latviju

2025. gada EK ziņojumā par Latviju (2025 Country Report – Latvia) ir sniegts pārskats un analīze par Latvijas tautsaimniecības attīstību, raksturotas ES finansējuma prioritātes un izmantošana, t. sk. kohēzijas politikas un Latvijas ANM plāna kontekstā, atspoguļots EK redzējums par Latvijas ekonomikas politikas prioritātēm, kurām valdībai jāpievērš uzmanība, un atspoguļoti galvenie EK secinājumi.

2025. gada EK ziņojumā par Latviju ir norādīts, ka Latvijas tautsaimniecība 2024. gadā saskārās ar recesiju (-0,4 %), kas galvenokārt bija saistīts ar ģeopolitisko kontekstu un māsaimniecību un uzņēmumu noskaņojuma nenoteiktību. Neskatoties uz izteiktu algu pieaugumu, privātais patēriņš bija zems, veidojot uzkrājumus piesardzības nolūkā. Turklāt ārvalstu investori atturas no investēšanas Latvijā ģeopolitisko risku dēļ. Privātās investīcijas kavēja arī augstās procentu likmes, bet dažas publiskās investīcijas aizkavējās, it īpaši investīcijas ES līdzfinansētajās programmās. Latvijas darba tirgus darbojas labi, taču tajā ir strukturālas problēmas, piemēram, pieaug darbaspēka un prasmju trūkums. 2024. gadā enerģijas cenas strauji kritās, un tas strauji samazināja kopējo inflāciju. Neskatoties uz Latvijas salīdzinoši zemo valsts parāda līmeni, pastāv izaicinājumi attiecībā uz Latvijas fiskālās politikas īstenošanu tuvākajos gados. Šie fiskālās politikas izaicinājumi ir saistīti ar nepieciešamību nodrošināt budžeta izdevumus iekšējai un ārējai drošībai, publisko pakalpojumu uzlabošanai un liela mēroga ES fondu finansēto projektu līdzfinansēšanai. Latvijas tautsaimniecības attīstības izaicinājumi ir saistīti arī ar zemo produktivitātes līmeni salīdzinājumā ar ES vidējo un ar nepieciešamību veicināt produktivitātes un ienākumu konvergenci, neizmantojot inovāciju potenciālu, joprojām zemo tehnoloģiju nozaru dominanci, ienākumu nevienlīdzības un nabadzības līmeņa samazināšanu, sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanās nodrošināšanu, kā arī reģionālo atšķirību mazināšanu.

Lai veicinātu konkurētspēju, ilgtspēju un sociālo taisnīgumu, EK piedāvā vērst uzmanību uz:

- ANM un kohēzijas politikas iespēju ātrāku izmantošanu;
- nodokļu paplašināšanu tādos veidos, kas mazāk kaitētu ekonomikas izaugsmei;
- publisko izdevumu pārskatīšanu, novirzot ietaupījumus prioritārām jomām – aizsardzībai, veselībai un labklājībai;
- privāto investīciju pētniecībā un inovācijās veicināšanu;
- finanšu pieejamības maziem un vidējiem uzņēmumiem uzlabošanu;
- investīciju nekustamā īpašuma nozarē veicināšanu;
- cīņu ar pelēko ekonomiku, neoficiālo vai nedeklarēto darbību pārceļot uz formālo ekonomiku;
- reģionu sociālās un ekonomiskās noturības stiprināšanu;
- vēja un saules enerģijas izmantošanas paātrināšanu;
- elektrotīkla modernizāciju;
- autotransporta nozares turpmāku dekarbonizāciju;
- pāreju uz ilgtspējīgāku praksi lauksaimniecības, mežsaimniecības un kūdras ieguves nozarēs;
- aprites ekonomikas veicināšanu;
- darbaspēka un prasmju trūkuma problēmu risināšanu;
- sociālo rezultātu uzlabošanu;
- mājokļu trūkuma problēmas risināšanu;
- veselības rezultātu uzlabošanu.

2025. gada EK ziņojumā par Latviju sniegts arī EK vērtējums par progresu 2019. - 2024. gada ES Padomes rekomendāciju Latvijai izpildē. EK skatījumā zināms progress bijis lielākajā daļā jeb 84 % rekomendāciju un neliels progress - 12 % rekomendāciju. Vairākas senākas rekomendācijas ir zaudējušas aktualitāti, dažas rekomendācijas ir izpildītas pilnībā, bet divām rekomendācijām progresu to ieviešanā EK nenovēroja.

Līdz 2024. gadam sekošana līdz ES Padomes rekomendāciju izpildei notika vairāku gadu garumā līdz tās tika izpildītas vai arī zaudēja aktualitāti. Bet, sākot ar 2025. gada ES Padomes rekomendācijām, to izpildes progress tiks novērtēts nākamā Eiropas semestra ietvaros – 2026. gada pavasarī. Rekomendācijas, kuras daļēji vai pilnībā nebūs izpildītas un joprojām būs aktuālas, tiks pārceltas un iestrādātas nākamā gada ES Padomes rekomendācijās. Līdz ar to izsekošana ES Padomes rekomendāciju ieviešanai ES dalībvalstīs kļūs pārskatāmāka.

2025. gada ES Padomes rekomendācijas Latvijai

Latvijai 2025.–2026. gadā tiek rekomendēts:

- 1) palielināt kopējos aizsardzības izdevumus un gatavību saskaņā ar Eiropadomes 2025. gada 6. marta secinājumiem. Ievērot neto izdevumu maksimālos pieauguma tempus, ko Padome ieteica 2025. gada 21. janvārī, un vienlaikus izmantot valsts izņēmuma klauzulā paredzēto novirzi aizsardzības izdevumu palielināšanai. Nodrošināt, lai publiskās finanses spētu absorbēt pieaugošās strukturālo izdevumu vajadzības, tostarp aizsardzības, veselības aprūpes un sociālās aizsardzības jomā; tas būtu izdarāms, piemēram, nodokļu bāzē plašāk iekļaujot avotus, kas mazāk kaitē izaugsmei, oficiālajā ekonomikā integrējot neoficiālu vai nedeklarētu darbību un novirzot izdevumus uz prioritārām jomām, kas noteiktas publisko izdevumu pārskatīšanā;
- 2) ņemot vērā piemērojamos termiņus reformu un investīciju savlaicīgai pabeigšanai saskaņā ar Regulu (ES) 2021/241, paātrināt atveseļošanas un noturības plāna, tostarp “REPowerEU” nodaļas, īstenošanu. Paātrināt kohēzijas politikas programmu (ERAF, TPF, ESF+, KF) īstenošanu, ja nepieciešams, izmantojot iespējas, ko sniedz vidusposma pārskatīšana. Optimāli izmantot ES instrumentus, tostarp “InvestEU” un Eiropas stratēģisko tehnoloģiju platformas (*Strategic Technologies for Europe Platform*) piedāvātās iespējas, lai uzlabotu konkurētspēju;
- 3) vienkāršot regulējumu, uzlabot regulatīvos instrumentus un samazināt administratīvo slogu uzņēmumiem. Uzlabot finansējuma pieejamību mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, tostarp stimulējot konkurenci finanšu tirgos un veicinot publiskas aizdevumu un garantiju shēmas, lai sekmētu stratēģiski svarīgas investīcijas, sevišķi tādās jomās kā zaļā pārkārtošanās, inovāciju izvērsšana un komercializācija un reģionālā attīstība. Veicināt privātās investīcijas pētniecībā un inovācijā, piemēram, turpinot reformas augstākās izglītības sistēmā, lai stiprinātu sadarbību starp uzņēmumiem un akadēmisko vidi;
- 4) samazināt atkarību no fosilajām degvielām un vairo enerģētisko drošību, paātrinot atjaunīgās enerģijas, jo īpaši vēja un saules enerģijas, izvērsšanu. Uzlabot atļauju piešķiršanas procedūras un elektrotīkla rindas pārvaldību un veicināt enerģijas uzkrāšanas, pieprasījuma reakcijas un tirgū balstītu elastīguma risinājumus. Samazināt primārās enerģijas patēriņu, enerģijas galapatēriņu un oglekļa intensitāti, pastiprinot energoefektivitātes pasākumus, jo īpaši ēku sektorā, un veicinot elektrifikāciju. Paātrināt transporta, jo īpaši autotransporta, dekarbonizāciju, veicinot elektrotansportlīdzekļu ieviešanu, atjaunīgo transporta degvielu ražošanas un uzpildes izvērsšanu un uzlādes infrastruktūras paplašināšanu. Vairo resursefektivitāti un sekmēt pāreju uz aprites ekonomiku, izmantojot ekoinovāciju un ilgtspējīgu resursu pārvaldības praksi;
- 5) novērst darbaspēka trūkumu un prasmju deficītu, īpaši zinātnes, tehnoloģiju, inženierzinātnes un matemātikas (STEM) jomā un citās specialitātēs, kas nepieciešamas zaļās pārkārtošanās īstenošanai, pētniecībai un digitalizācijai, kā arī sociālās un veselības aprūpes jomā, tostarp ar mērķorientētas prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas palīdzību, kā arī uzlabojot darba apstākļus. Stiprināt sociālo aizsardzību, lai mazinātu nevienlīdzību, tostarp uzlabojot vecuma pensiju adekvātumu un piekļuvi kvalitatīviem sociālajiem pakalpojumiem, jo īpaši aprūpei mājās, un vienlaikus saglabāt fiskālo stabilitāti. Stiprināt veselības aprūpes sistēmas pietiekamību un pieejamību, lai uzlabotu rezultātus veselības jomā, tostarp nodrošinot papildu cilvēkresursus un finanšu resursus, paplašinot valsts apmaksāto veselības pakalpojumu paketi un samazinot pacientu personīgos maksājumus. Vairo sociālo un cenas ziņā pieejamu energoefektīvu mājokļu pieejamību un kvalitāti, tostarp ar renovācijas palīdzību.

Papildus tam līdz ar ES Atveseļošanas un noturības mehānisma (turpmāk – ANM)¹ izveidi, kas tika integrēts Eiropas semestra procesā, ES dalībvalstīm divas reizes gadā jā sagatavo atskaites EK par ES dalībvalstu atveseļošanas un noturības plānu īstenošanu, tajos noteikto rezultātīvo rādītāju un mērķu izpildi u. tml. Ziņojumos par katru ES dalībvalsti EK vērtē arī progresu atveseļošanas un noturības plānu īstenošanā.

Ievērojot visu iepriekš minēto, 9.1. attēlā ir redzams Eiropas semestra un ANM savstarpēji saistītais īstenošanas process gada periodā.

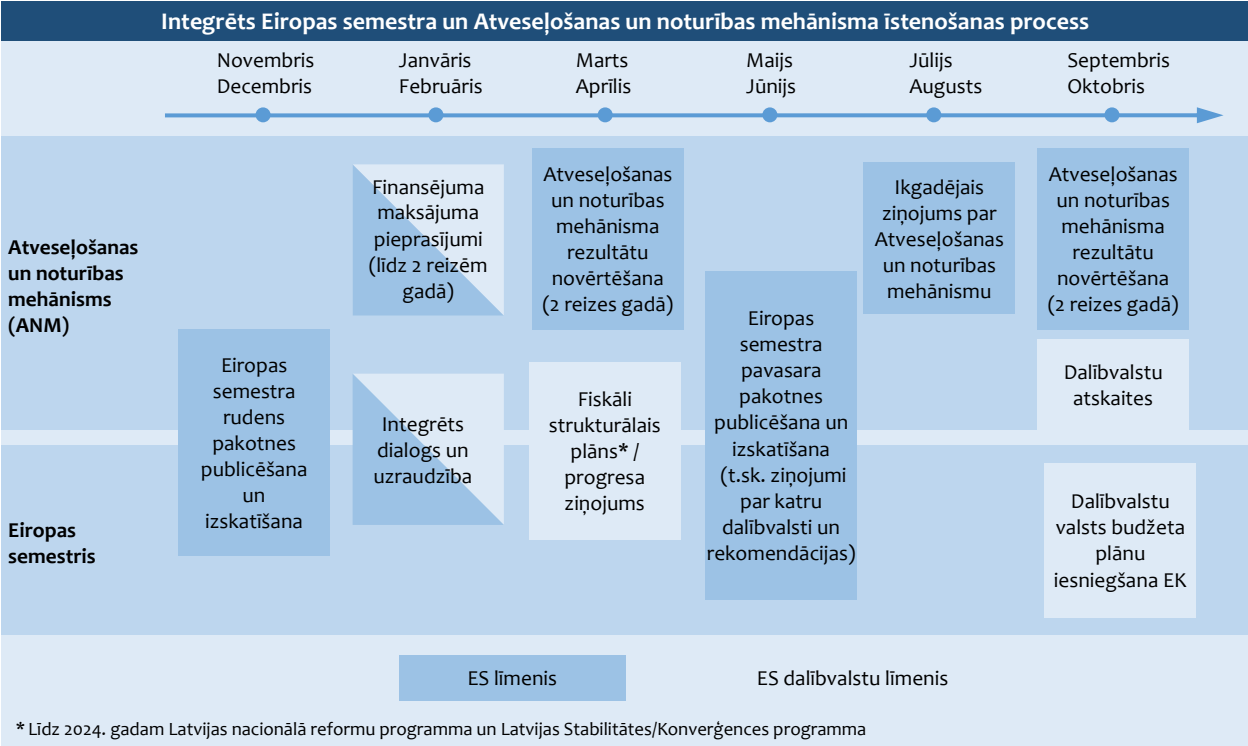
Valdības pasākumi, kas plānoti ES Padomes rekomendāciju izpildei, ir iekļauti valdības rīcības plānā. ES Padomes rekomendācijas Latvijai ir būtisks elements ekonomikas politikas prioritāšu noteikšanā, nepieciešamo reformu un politikas pasākumu formulēšanā, kā arī Latvijas FSP un Latvijas ANM plāna veiksmīgā īstenošanā. ANM un ar to saistītā finansējuma pieejamība ir ES dalībvalstīs ievērojami veicinājusi arī ES Padomes rekomendāciju ieviešanu.

ES Padomes rekomendāciju īstenošana var prasīt ilgāku laika periodu nekā vienu gadu, ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt kvalitatīvas diskusijas par rekomendāciju īstenošanu ar visām iesaistītajām pusēm, t.sk. sociālajiem partneriem. Arī rezultāts pēc to īstenošanas var būt sagaidāms vidējā termiņā un ilgtermiņā, nevis uzreiz pēc to īstenošanas.

Jāatzīmē, ka Latvijas FSP un Latvijas ANM plāna īstenošana notiek ciešā sadarbībā ar EK. Šo plānu īstenošanas progress tiek regulāri apspriests divpusējās sarunās starp Latviju un EK.

¹ Skat. 2023. gada Latvijas ekonomikas attīstības pārskata 9.2. nodaļu: <https://www.em.gov.lv/lv/media/t8864/download?attachment>

9.1. attēls



9.2. ES VIENOTAIS TIRGUS

ES vienotais tirgus aptver 30 valstis (27 ES dalībvalstis un 3 EEZ valstis, t. i., Norvēģiju, Islandi un Lihtenšteinu) ar aptuveni 470 milj. patērētāju. Vienotais tirgus, kāds tas ir šobrīd, ir ilgstoša darba rezultāts. Pakāpeniski, soli pa solim koordinējot lēmumus, ir tuvinātas prasības un panākta ciešāka integrācija – ir izstrādāti vienoti principi un noteikumi saimnieciskās darbības veicējiem, atcelta robežkontrole, patērētājiem nodrošināts plašāks preču un pakalpojumu klāsts, iedzīvotājiem dota iespēja dzīvot, strādāt un mācīties citā dalībvalstī, rasta iespēja ieviest vienotu valūtu, un tie nebūt nav vienīgie ieguvumi. Taču vienotā tirgus pilnveide arvien turpinās.

Lai gan ES vienotais tirgus kopumā ir bijis veiksmīgs, jaunākās analīzes, tostarp tās, kuras 2024. gadā veica “Jacques Delors” institūta prezidents un bijušais Itālijas premjerministrs Enriko Leta (*Enrico Letta*) un bijušais Eiropas Centrālās bankas vadītājs un Itālijas premjerministrs Mario Dragi (*Mario Draghi*), skaidri parāda, ka tas joprojām ir ļoti sadrumstalots, ierobežojot ES uzņēmumu spēju paplašināties un konkurēt starptautiskā mērogā, un neļauj ES pilsoņiem un uzņēmumiem gūt visas priekšrocības, ko vienotais tirgus varētu sniegt.

2025. gada 21. maijā EK publicēja paziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Vienotais tirgus – mūsu Eiropas mājas tirgus nenoteiktā pasaulē. Stratēģija vienkāršam, saskaņotam un spēcīgam vienotajam tirgum”, kura mērķis ir stiprināt ES vienoto tirgu. Paziņojumā tika uzsvērtā nepieciešamība novērst šķēršļus ES vienotajā tirgū, veicināt pārrobežu pakalpojumu sniegšanu, samazināt administratīvo slogu uzņēmējiem un nodrošināt efektīvu ES vienotā tirgus noteikumu izpildi. Kopumā stratēģija ietver 55 dažādas iniciatīvas, kas tiks īstenotas tuvākajos gados, lai nodrošinātu efektīvu ES vienoto tirgu.

Līdztekus 2025. gadā EK publicēja Ilgtspējīgu produktu ekodizaina un energomarkējuma darba plānu 2025.–2030. gadam, kura mērķis ir veicināt ilgtspējīgu, energoefektīvu un videi draudzīgu produktu apriti visā ES. Darba plānā ir paredzēts, ka izrietoši no Ekodizaina regulas¹ sekundārajiem tiesību aktiem tiks noteiktas prasības prioritārām produktu grupām – tekstilizstrādājumiem, mēbelēm, riepām, matračiem – un starpproduktu grupām – tēraudam, dzelzim, alumīnijam –, kā arī tiks pārskatītas prasības produktu grupām, pie kurām darbs jau tika uzsākts iepriekš, piemēram, lokālajiem telpu

¹ Skatīt Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 13. jūnija Regulu (ES) 2024/1781, ar ko izveido satvaru ekodizaina prasību noteikšanai ilgtspējīgiem produktiem, groza Direktīvu (ES) 2020/1828 un Regulu (ES) 2023/1542 un atceļ Direktīvu 2009/125/EK, <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1781/oj/?locale=lv>

sildītājiem, aukstumiekārtām, displejiem un citiem. Kopumā darba plāns tika atbalstīts, jo tā īstenošana ir nozīmīgs solis ceļā uz klimata mērķu sasniegšanu un resursu efektīvāku izmantošanu, taču uzmanība būtu pievēršama tiem produktiem un prasībām, kas ietekmēs Latvijas ražojošos uzņēmumus. Īpaša uzmanība tiks pievērsta prasībām, kas tiks pārskatītas attiecībā uz cietā kurināmā lokālajiem telpu sildītājiem, kas potenciāli varētu negatīvi ietekmēt Latvijas ražotājus un radīt pārmērīgu administratīvo slogu. Vienlaikus ir atbalstāma ekodizaina prasību noteikšana elektrosadales iekārtām, kas šobrīd netika iekļautas darba plānā.

Vienotā tirgus noteikumu izpildes darba grupa, kuras mērķis ir novērst identificētos ES vienotā tirgus šķēršļus, 2025. gadā turpināja darbu pie 3 jau iepriekš uzsāktiem projektiem – par bankas kontu atvēršanas atvieglošanu, biorisinājumu autorizācijas veicināšanu un administratīvo prasību vienkāršošanu pārrobežu pakalpojumu (darbinieku norīkošanas) sniedzējiem. Pārskata periodā tika pabeigts darbs pie projekta par teritoriālo piegāžu ierobežojumiem.

Preču un pakalpojumu sniegšanas brīvību un tiesības veikt komercdarbību, ko paredz Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 34.–36. un 49.–62. pants, Latvijā uzrauga un koordinē EM. Tās kompetencē ir arī tiesību normu identificēšana, kas var kavēt vienotā tirgus brīvību īstenošanu, izvērtējot arī vēl izstrādes stadijā esošos normatīvos aktus. Tehnisko noteikumu paziņošana ir preventīvs, vienots un caurskatāms monitoringa instruments, lai izvērtētu un novērstu tādu prasību noteikšanu normatīvajos aktos, kas varētu radīt šķēršļus brīvai preču vai informācijas sabiedrības pakalpojumu aprītei. Tehnisko noteikumu saskaņošanas procesā piedalās ES dalībvalstu atbildīgās institūcijas, taču tajā var iesaistīties arī ikviens komersants, sniedzot komentārus un iebildumus par jebkuru ES dalībvalstīs sagatavotu tiesību akta projektu, kas potenciāli var ietekmēt komersanta produkcijas eksportu vai informācijas sabiedrības pārrobežu pakalpojumus. Ar dalībvalstu izziņotajiem tehnisko noteikumu projektiem preču jomā var iepazīties Tehnisko noteikumu informācijas sistēmas (TRIS) datubāzē¹, bet pakalpojumu jomā – Iekšējā tirgus informācijas sistēmas (IMI) paziņojumu apkopojumā². Ja komersantam ir radušies iebildumi pret citu valstu tehnisko noteikumu projektiem, kuri potenciāli vai faktiski var ietekmēt viņa produkta noieta vai pakalpojumu sniegšanu konkrētās ES valsts tirgū, komersants ir tiesīgs iesniegt savus iebildumus atbildīgajā ministrijā, kuras kompetencē ir attiecīgās politikas jomas koordinēšana Latvijā.

Dalībvalstu iestādēm, sniedzot atbalstu un publiskos pakalpojumus komersantiem un iedzīvotājiem, nākas pārbaudīt juridisko un fizisko personu iesniegumos norādīto informāciju, citās dalībvalstīs izdoto dokumentu autentiskumu, kā arī noskaidrot citus jautājumus atbilstoši attiecīgajos ES tiesību aktos noteiktajam. Iestādēm ātrāk un efektīvāk sazināties savā starpā ar citu ES/EEZ valstu iestādēm ļauj Iekšējā tirgus informācijas sistēma (IMI). Tādējādi dokumentu iesniedzējs tiek atbrīvots no birokrātiskiem šķēršļiem dažādu pārrobežu jautājumu risināšanā vienotajā tirgū. IMI sistēmas koordinators Latvijā ir EM. 2025. gadā IMI sistēma aptvēra 102 administratīvās sadarbības procedūras 21 politikas jomā. 2025. gadā Latvija IMI sistēmā ir apstrādājusi 226 informācijas pieprasījumus: profesionālās kvalifikācijas jomā – 119, darbinieku norīkošanas jomā – 100, pakalpojumu jomā – 4, pacientu tiesību jomā – 3.

Kopš 2004. gada Latvijā darbojas EK un dalībvalstu izveidots alternatīvs vienotā tirgus problēmu risināšanas tīkls – SOLVIT centrs. Tā uzdevums ir rast ātru un praktisku risinājumu vienotā tirgus problēmām, ko rada valsts iestāžu administratīvie lēmumi, kuros nepareizi piemērotas ES tiesību normas. Situācijās, kad iedzīvotājs vai komersants cieš no dalībvalstu atbildīgo iestāžu prettiesiski pieņemtiem lēmumiem, SOLVIT centrs darbojas kā bezmaksas pirmstiesas problēmu risināšanas instruments. SOLVIT centri atrodas katrā EEZ dalībvalstī. 2025. gadā Latvijas SOLVIT centrs ir saņēmis un atrisinājis 32 sūdzības par Latvijas pilsoņu problēmām ES valstīs un 23 sūdzības par ES pilsoņu problēmām Latvijā. Lai iesniegtu sūdzību SOLVIT centrā, lietai jāatbilst šādiem kritērijiem: 1) lēmumu ir pieņēmusi valsts iestāde; 2) valsts iestāde atrodas citā ES dalībvalstī (pārrobežu elements); 3) ir pārkāptas normas, kas izriet no ES tiesību aktiem (regulām, direktīvām u. tml.). Visbiežāk Latvijas SOLVIT centrā privātpersonas iesniedz sūdzības, kas saistītas ar sociālajiem pabalstiem un uzturēšanās atļauju izsniegšanu citās dalībvalstīs, savukārt uzņēmumi – par preču un pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumiem, pievienotās vērtības nodokļa atmaksu un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu.

¹ <https://technical-regulation-information-system.ec.europa.eu/en/search>

² https://ec.europa.eu/internal_market/imi-net/repositories/services-directive-notifications/index_en.htm

10. UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES UZLABOŠANA

Labvēlīga uzņēmējdarbības vide ir viens no nozīmīgākajiem elementiem tautsaimniecības konkurētspējas paaugstināšanai. Jo labākus apstākļus valsts spēj radīt uzņēmējiem, jo lielākas investīcijas var sagaidīt tautsaimniecībā, kas savukārt nozīmē jaunu darba vietu rašanos un labklājības pieaugumu iedzīvotājiem. Ir virkne uzņēmējdarbības šķēršļu, kurus par traucējošiem darbības un attīstības ilgtermiņa plānošanā atzinuši uzņēmēji, piemēram, biežas un neprognozējamas izmaiņas normatīvajā regulējumā, nodokļu sistēmā, nozaru uzraudzības un kontroles pasākumos, nodokļu administrēšanas nepilnības, kā arī lēns valsts pārvaldes lēmumu pieņemšanas process. Uzņēmējdarbības videi ir jābūt uzņēmējiem pieejamai un saprotamai, maksimāli mazinot birokrātisko un administratīvo slogu, vienkāršojot regulējošo vidi un stiprinot sadarbību ar nozaru asociācijām.

UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES PILNVEIDOŠANAS PASĀKUMU IZSTRĀDE

Latvijā dažādi pasākumi uzņēmējdarbības vides uzlabošanai notiek kopš 1999. gada. EM, iesaistoties plašam nozaru ministriju un uzņēmēju pārstāvošo organizāciju lokam, īsteno uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumus, lai radītu uzņēmējiem pievilcīgu uzņēmējdarbības vidi ar pieejamiem un saprotamiem pakalpojumiem. 2025. gadā EM turpināja aktīvu sadarbību ar sociālajiem un citiem partneriem, lai veidotu uz ilgtspējīgu attīstību un ekonomikas transformāciju vērstu uzņēmējdarbības vidi.

2025. gadā EM turpināja 2024. un 2023. gadā identificēto birokrātisko šķēršļu izpēti un diskusijas ar iesaistītajām pusēm (Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru, Latvijas Darba devēju konfederāciju un ĀIPL un RIS3 vadības grupām), lai rastu risinājumus administratīvā un fiskālā sloga mazināšanā.

Lai pilnveidotu uzņēmējdarbības regulējošos normatīvos aktus un valsts pārvaldes sniegtos pakalpojumus, veicinot Latvijas uzņēmējdarbības vides konkurētspēju, EM kopā ar sadarbības partneriem definēja šādas jomas, kurās prioritāri izvērtēt procesus, lai lēmums valsts pārvaldē tiktu pieņemts būtiski īsākā laikā:

- Uzņēmumu reģistra (UR) pakalpojumu lēmumu pieņemšanas process, lai pēc iespējas vairāk uzņēmumiem samazinātu reģistrēšanās laiku (no 10 uz 3 dienām). 2025. gadā īstenota aktīva sadarbība ar iesaistītajiem sadarbības partneriem – EM, FM, TM, UR un VID. Tika izskatīta nepieciešamība veikt grozījumus likumā “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” attiecībā uz regulējumu par informācijas nosūtīšanu pārbaudei VID. Konstatēts, ka jau šobrīd UR reģistrē uzņēmumus 3 dienu laikā. Papildus optimizēti informācijas apmaiņas procesi ar VID. Šobrīd nav nepieciešami grozījumi likumā “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” un minētais jautājums uzskatāms par atrisinātu, ņemot vērā panāktās vienošanās ar VID;

- preču ieviešanas muitas procedūras (preču laišana apgrozībā). Sadarbībā ar FM, VID un tirgus uzraudzības iestādēm ir secināts, ka pastāv nepieciešamība paaugstināt uzņēmēju zināšanu līmeni par prasībām, kas attiecas uz precēm, kuras tiek plānots laist brīvā apgrozībā ES. Tika izskatīta iespēja VID organizēt informatīvos pasākumus uzņēmējiem. VID veicis vairākus pasākumus – mērķtiecīgi pārskatīta tīmekļvietnē sniegtās informācijas aktualitāte. VID tīmekļvietnē sniegtā informācija muitas jomā tiek aktualizēta regulāri pēc nepieciešamības, veicot grozījumus publikācijās atbilstoši izmaiņām normatīvajos aktos vai ņemot vērā aktuālos jautājumus. Piemēram, veiktas izmaiņas VID tīmekļvietnes sadaļā “Darbības ar muitas deklarāciju pēc preču laišanas brīvā apgrozībā jeb pēcmuitošana”;

- atļauju izsniegšana enerģētikas nozarē. Ir notikusi diskusija ar BVKB par iespējamajiem procesu uzlabojumiem, un saņemti BVKB sagatavotie ieteikumi, kuri tiks izmantoti, lai turpinātu sarunas ar citām procesā iesaistītajām iestādēm un institūcijām, piemēram, ieteikumi, kā iestādēm nodrošināt informācijas savstarpēju apmaiņu, novēršot esošo situāciju, ka uzņēmumu pārstāvjiem ir atkārtoti jāiesniedz informācija, kura jau ir citas valsts pārvaldes iestādes rīcībā. Uzsākta diskusija par iespējamajiem procesu uzlabojumiem ar BVKB – par automātisku paziņojumu par reģistrāciju elektroenerģijas ražotāju reģistrā un attiecīgi drošības naudas automātisku atgriešanu, izmantojot Latvijas atvērto datu portālu. Tāpat ir izskatīti BVKB priekšlikumi iesniedzamo dokumentu apjoma un reģistrācijas termiņa mazināšanai. Pēc diskusijas ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisiju tika konstatēts, ka reģistrācijas posms elektroenerģijas ražotāju reģistrā šobrīd faktiski nepārsniedz 5 dienas, ja uzņēmējs ir iesniedzis visu nepieciešamo – šajā posmā turpmāki uzlabojumi šobrīd nav nepieciešami;

- kases aparātu un kases sistēmu atbilstības pārbaūžu prasību vienkāršošana godprātīgiem komersantiem. 2024. gada jūlijā notika sanāksme ar FM, EM, VID, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru, kuras laikā tika identificētas problēmas un konstatēta nepieciešamība veikt grozījumus normatīvajā regulējumā, lai būtiski samazinātu administratīvo slogu godprātīgiem komersantiem. FM izstrādātais grozījumu projekts MK 2014. gada 11. februāra noteikumos Nr. 96 “Nodokļu un citu maksājumu reģistrēšanas elektronisko ierīču un iekārtu lietošanas kārtība” (24-TA-2285) ir iesniegts MK, un 2025. gadā turpinājās diskusijas par regulējuma pieņemšanu;

- VID Elektroniskās deklarēšanas sistēmas (EDS) paziņojumu dublēšanās novēršana EDS lietotāja oficiālajā elektroniskajā adresē (e-adresē) un e-pastā. 2025. gada 1. maijā stājās spēkā grozījumi likumā "Par nodokļiem un nodevām", kas precizē dokumentu un informācijas paziņošanas kārtību saistībā ar e-adresi. EDS lietotājiem radīta izvēles iespēja saņemt dokumentus un informāciju no EDS tikai e-adresē vai arī nosūtīt tos arī uz e-pastu.

Papildus EM līdzdarbojas Valsts kancelejas birokrātijas mazināšanas rīcības grupas izvirzīto pasākumu izpildē. Attiecībā uz birokrātijas mazināšanas pasākumu "E-pakalpojumi uzņēmējiem. Uzņēmējiem sniedzamos elektroniskos pakalpojumus nedublēt papīra formātā" 2025. gadā konstatēts, ka "Altum" un LIAA atbalsta programmās dokumentu iesniegšana notiek elektroniski. LIAA ir nodrošinājusi uzņēmējiem e-pakalpojumu – projektu pieteikumu iesniegšanu valsts platformā biznesa attīstībai <https://business.gov.lv/>, kur uzņēmēji var sekot līdzi savam pieteikuma statusam un saņemt vienuviet visus ar projekta pieteikuma saistītos dokumentus.

Valsts platforma biznesa attīstībai

Lai uzlabotu potenciālo un esošo komersantu informētību par biznesa aktualitātēm, klientu apkalpošanas procesus, atvieglotu informācijas iegūti un saziņu ar valsts institūcijām, LIAA ir izstrādājusi valsts platformu biznesa attīstībai – <https://business.gov.lv/>. Tajā komersants var izveidot savu profilu, norādot interesējošās nozares, tēmas un citus kritērijus, lai saņemtu personalizētu informāciju. Platformā vienuviet ir pieejama informācija par nozaru un ārvalstu aktualitātēm, komersantiem paredzētiem pasākumiem, par atbalsta programmu veidiem un iespējām pieteikties atbalstam, kā arī biznesa jaunumiem. Portāla satura veidošanā piedalījās nozaru ministrijas, CSP, "Altum", Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera, Latvijas Banka, komercbankas un citas institūcijas. Šī platforma būtiski samazina administratīvo slogu, padarot valsts regulējuma prasību un pakalpojumu meklēšanu ērtāku, kā arī sekmē pakalpojumu digitalizāciju un e-pakalpojumu attīstību.

Platformas attīstībai MK 2023. gada 10. maijā apstiprināja rīkojumu Nr. 265, kas paredz investīciju projekta "Digitālo pakalpojumu platforma biznesa attīstības veicināšanai" īstenošanu. Saskaņā ar šo rīkojumu ANM ietvaros līdz 2025. gada 31. decembrim platformas attīstībā plānots ieguldīt 1,68 milj. EUR, nodrošinot tās attīstību kā vienotu uzņēmēju platformu un digitālo vārteju sadarbībai ar valsti, pakāpeniski pārņemot un attīstot valsts pārvaldes pakalpojumu portāla www.latvija.lv uzņēmēju sadaļā pieejamos pakalpojumus. 2025. gadā platforma ieguvusi jaunu vizuālo identitāti, un gada nogalē tajā būs pieejami ne tikai LIAA, bet arī citu valsts iestāžu e-pakalpojumi uzņēmējiem.

Paredzēts, ka platforma <https://business.gov.lv/> kļūs par centrālo vietu uzņēmējiem, kas vēlas saņemt valsts atbalstu un meklē iespējas attīstībai. Tā ir nākamās paaudzes platforma, kas soli pa solim veido digitālu Latviju uzņēmējdarbībai – ērtu, atvērtu un viedu.

UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES DIGITALIZĀCIJA (skat. arī 12.5. nodaļu)

Viena no prioritātēm ir labvēlīgas un modernas uzņēmējdarbības vides veidošana, kuras pamatā ir inovācijas, mūsdienīgu tehnoloģiju pilnvērtīga izmantošana, proaktīvu un dzīves situācijām pielāgotu, ar uzņēmējdarbību saistītu pakalpojumu pieejamība, attīstot uzņēmumu produktivitāti un veicinot konkurētspēju gan vietējā, gan Eiropas un globālā mērogā.

Modernās digitālās tehnoloģijas (platjosla, lielle dati, datu centri, mākoņpakalpojumi, mākslīgais intelekts, savienojamība u.c.) rada iepriekš nebijušas iespējas esošo procesu, procedūru uzlabošanā, jaunu produktu un pakalpojumu izstrādē, kā arī procesu analīzē un optimizācijā. Lai gan Latvijas uzņēmumi joprojām atpaliek digitālo tehnoloģiju pielietošanā, uzņēmējiem trūkst digitālo prasmju un transformācijai nepieciešamo zināšanu, iemaņu, kā arī atbilstošu rīku (piemēram, produktivitātes rīku digitālajai tirdzniecībai, pārrobežu tirdzniecībai tiešsaistē u. tml.), salīdzinot ar OECD dalībvalstīm, 2025. gadā Pasaules digitālās konkurētspējas reitingā IMD 2025. gadā Latvija ir pakāpusies uz 31. vietu, iezīmējot būtisku izrāvienu salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem. 2023. gadā Latvija ieņēma 40. vietu, 2024. gadā – 38.

Lai turpmāk uzlabotu situāciju, tiek veiktas aktivitātes sadarbībā ar nozari, iestādēm, asociācijām un zinātniskām organizācijām. Nozaru asociāciju pārstāvji atzīst, ka IKT risinājumi un pakalpojumi ir pārāk dārgi. Lielai daļai uzņēmēju trūkst prasmes un pieredzes, kā arī informācijas par digitalizācijas priekšrocībām biznesam. Ņemot vērā, ka Latvijā lielākā daļa ir MVU, ir nepieciešams stimulēt MVU izmantot progresīvas tehnoloģijas un jaunas inovatīvas uzņēmējdarbības metodes, tādējādi īstenojot digitālo transformāciju uzņēmumos un sekmējot to konkurētspēju.

Ambiciozie Eiropas digitālie mērķi paredz līdz 2030. gadam 90 % uzņēmumu sasniegt vismaz digitālās intensitātes pamatlīmeni. Latvijā saskaņā ar DESI vērtējumu tādi ir 38 % uzņēmumu, Eiropā vidēji – 55 %, kas nozīmē, ka uzņēmumu progresam tuvākajos gados ir jābūt ļoti nozīmīgam. Gandrīz pusei Latvijas uzņēmumu vismaz 50 % no visiem uzņēmumā notiekošajiem procesiem ir digitalizēti, lielākā daļa uzņēmumu ir ieviesusi dažus IKT pamatrisinājumus, bet modernāko tehnoloģiju apgušanai traucē finanšu un zināšanu trūkums, kas izskaidro vispārēji zemās digitālās prasmes Latvijā.

Iedzīvotāju digitālo prasmju uzlabošana ir priekšnosacījums, lai varētu izveidot iekļaujošus darba tirgus, kā arī paaugstināt to uzņēmumu produktivitāti, kuri patlaban visai maz izmanto digitālās priekšrocības.

Pastāvīgs dialogs ar uzņēmējiem par jaunākajām tehnoloģijām un digitālās ekonomikas tendencēm ir svarīgs instruments digitālajā laikmetā. Publiskajiem ieguldījumiem digitālajā transformācijā jābūt skaidri definētiem ieguvumiem uzņēmējiem. Par uzņēmēju interesi par uzņēmējdarbības procesu digitalizāciju un mākslīgā intelekta ieviešanu liecina

augsta aktivitāte EM izstrādātajā atbalsta programmā "Atbalsts procesu digitalizācijai komercdarbībā", kuru administrē LIAA.

Projektu pieteikumu atlases uzsaukums tika izsludināts 2025. gada 21. jūlijā, un pieteikumu pieņemšana noslēdzās 2025. gada 7. novembrī. Kopumā saņemts 1101 projektu pieteikums. Atbalsta programma piedāvā finansējumu dažādām aktivitātēm: līdz 10 tūkst. EUR gatavo risinājumu, aparatūras, sensoru, iekārtu, programmatūras un informācijas tehnoloģiju infrastruktūras iegādei, uzstādīšanai un pielāgošanai, jaunu risinājumu izstrādei, licences iegādei vai abonēšanai, sertifikācijai un digitālā brieduma novērtējumam, savukārt līdz 200 tūkst. EUR mākslīgā intelekta risinājumu izstrādei un ieviešanai. Kopējais atbalsta programmas finansējums ir 23,2 milj. EUR, kas nodrošina uzņēmumiem plašas iespējas attīstīt inovācijas un veicināt digitālās transformācijas īstenošanu uzņēmējdarbībā.

11. INOVĀCIJAS UN JAUNĀS TEHNOLOĢIJAS

Pārejai uz zināšanu ekonomiku nepieciešama mērķtiecīga Latvijas inovāciju sistēmas attīstība. Lai veicinātu ilgtspējīgu izaugsmi un konkurētspēju, būtiski ir novērst esošās nepilnības inovāciju politikā un stiprināt sadarbību starp visām iesaistītajām pusēm – uzņēmējdarbības sektoru, akadēmisko vidi, izglītības iestādēm un publisko sektoru. Inovācijas ir būtisks virzītājspēks produktivitātes paaugstināšanai, kā arī uzņēmumu spējai integrēties starptautiskajās piegādes ķēdēs ar augstas pievienotās vērtības produktiem. Tās sniedz iespēju radīt konkurētspējīgus risinājumus, kas stiprina Latvijas pozīcijas globālajā tirgū.

Saskaņā ar EK sagatavotā Eiropas Inovāciju pārskata (*European Innovation Scoreboard*) datiem 2025. gadā Latvija bija 25. vietā starp visām ES dalībvalstīm un ir iekļauta pieticīgo novatoru valstu grupā (grupas sniegums ir robežās no 30 līdz 80 punktiem, savukārt EU-27 vidējais rādītājs ir 110 punkti.)

Kā salīdzinoši stiprās Latvijas puses ar pozitīvu tendenci no 2025. gada inovāciju indeksā (*Summary Innovation Index*) ir norādītas mākoņdatošanas risinājumu izmantošanas iespējas, kas norāda uz digitālo tehnoloģiju plašāku integrāciju uzņēmējdarbībā, kā arī darbinieku mobilitāte starp zināšanu ietilpīgām profesijām, kas veicina zināšanu apriti un kompetenču attīstību, kā arī pieejamība ātrgaitas internetam ir būtiski palielinājusies, kas ir veicinājis digitālās ekonomikas attīstību.

Kā Latvijas salīdzinoši vājās puses ir minētas iedzīvotāju digitālās prasmes, kas ir pasliktinājušās un var ierobežot inovāciju attīstības potenciālu; arī ārvalstu doktorantu īpatsvars ir samazinājies, kas var liecināt par mazāku Latvijas pievilcību akadēmiskajā vidē, kā arī ir samazinājušies riska kapitāla izdevumi, kas var kavēt jaunu, inovatīvu uzņēmumu attīstību.

Salīdzinot inovāciju indeksa 2025. gada sniegumu ar 2018. gada sniegumu, Latvijas inovāciju sniegums ir uzlabojies par 4,9 %, sasniedzot 63,9 %, tomēr pieauguma temps ir lēnāks nekā vidēji ES, kur tas sasniedzis 12,6 %. Savukārt kopš 2018. gada rezultāti visvairāk ir pasliktinājušies tādiem rādītājiem kā riska kapitāla izdevumi (% no IKP), inovāciju izdevumi ārpus pētniecības un attīstības un iedzīvotāju digitālo prasmju pasliktināšanās.

Inovatīvo uzņēmumu īpatsvars Latvijā

Laika periodā no 2020. līdz 2022. gadam Latvijā kopumā bija 1480 inovatīvu uzņēmumu, kas veido 33,1% no kopējā uzņēmumu skaita, tomēr šis rādītājs joprojām atpaliek no vidējā ES līmeņa (2022. gads ES-27 – 51%). Salīdzinot ar iepriekšējo trīs gadu periodu (2018.–2020. gads), inovatīvo uzņēmumu skaits ir pieaudzis par 1,1 procentpunktu. Lai sasniegtu Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam (NIP2027) noteikto mērķi – 40% inovatīvu uzņēmumu no kopējā uzņēmumu skaita līdz 2024. gadam –, tika īstenoti papildu atbalsta un regulējuma pilnveides pasākumi, kā arī veidotas iedrošināšanas un motivēšanas programmas uzņēmumiem. Jaunākie dati par šo rādītāju būs pieejami 2026. gadā, kad tiks publicēti Centrālās statistikas pārvaldes apsekojuma rezultāti par periodu no 2022. līdz 2024. gadam.

IEGULDĪJUMI PĒTNIECĪBĀ UN ATTĪSTĪBĀ

Latvijas kopējie izdevumi pētniecībā un attīstībā atpaliek no mērķrādītāja (1,5 % no IKP). 2023. gadā tie bija 324,27 milj. EUR un veidoja 0,82 % no IKP. Pieaugumu noteica Eiropas strukturālo un investīciju fondu finansējuma palielināšana. Gandrīz puse no ieguldījumiem pētniecībā un attīstībā ir veikta augstākās izglītības sektorā – 45 % jeb 144,2 milj. EUR –, kas galvenokārt saistīts ar fundamentāliem pētījumiem. Ieguldījumu apjoms uzņēmējdarbības sektorā veidoja 36 % no kopējiem ieguldījumiem pētniecībā un attīstībā (118,11 milj. EUR), bet valsts sektors – 19 % (61,96 milj. EUR).

Ieguldījumiem pētniecībā un attīstībā kopumā ir pozitīva dinamika. Kopš 2019. gada kopējais finansējums pētniecībai un attīstībai pieauga (faktiskajās cenās) 1,66 reizes (vidēji gadā par 14,5 %). Galvenokārt to noteica uzņēmumu finansējuma pētniecības un attīstības darbiem būtisks kāpums. Pašu uzņēmumu finansiālie ieguldījumi pētniecībā un attīstībā 2023. gadā bija 2,4 reizes lielāki nekā 2019. gadā, kad lielākais devums bija ieguldījumiem ražošanas nozarēs.

Kopējo ieguldījumu apjomu pētniecībā un attīstībā ietekmē visu sektoru ieguldījumi, taču būtiska loma pētniecības un attīstības sekmēšanā ir lielajām valsts kapitālsabiedrībām (VKS). 2023. gadā VKS kopējie aktīvi sasniedza 13,42 miljardus EUR, kas ir par vienu miljardu EUR vairāk salīdzinājumā ar 2022. gadu. VKS kopējais apgrozījums pieauga par 0,62 miljardiem EUR un kopējā peļņa sasniedza 720,2 miljonus eiro, kas ir divkārtš pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu. Tomēr joprojām pastāv neatbilstība starp valsts izvirzītajiem mērķiem pētniecības un attīstības veicināšanā VKS un pastāvošo regulējumu, kura nepilnības rada šķēršļus kapitāla daļu turētājiem vai padomei ambiciozu un konkrētu pētniecības un attīstības mērķu izvirzīšanā VKS, tādējādi kavējot valsts noteikto pētniecības un attīstības mērķa vērtību sasniegšanu. Atšķirības starp Latvijā esošo regulējumu un tendencēm citās valstīs liecina, ka VKS ir būtiska nozīme, lai sasniegtu valsts pētniecības un attīstības mērķus. Ir nepieciešams darbs pie regulējuma pārskatīšanas, lai uzlabotu VKS

konkurētspēju, piemēram, atceļot ierobežojumus VKS startēt eksporta tirgos, investēt pētniecībā un attīstībā, un inovācijās, kā arī sekmējot resursu piesaisti caur kapitāla tirgus instrumentiem.

INOVĀCIJU PĀRVALDĪBA

2025. gadā turpinājās inovāciju institucionālās pārvaldības un Viedās specializācijas stratēģijas (RIS3) pārvaldības modeļa īstenošana. Sadarbībā ar LIAA un RIS3 vadības grupām tiek pilnveidots pārvaldības modelis ar mērķi nodrošināt efektīvu un rezultatīvu darbu pie industriālās politikas īstenošanas un inovāciju attīstīšanu Latvijā. Vadības grupu mērķis ir veikt aktīvu sadarbības platformu funkciju uzņēmējiem, zinātniskajām institūcijām un valsts pārvaldei. Paralēli tiek stiprināta inovāciju un pētniecības politikas sasaiste, tostarp RIS3 uzraudzība, nodrošinot sadarbību ar Inovāciju un pētniecības pārvaldības padomi (IPPP), kurā sadarbojas ekonomikas ministrs un izglītības un zinātnes ministre, kas ir IPPP līdzpriekšsēdētāji, kā arī LIAA un Latvijas Zinātnes padomes amatpersonas, lai nodrošinātu pētniecības un attīstības politikas un RIS3 īstenošanas un pārvaldības uzraudzību.

2025. gadā ir izstrādāts RIS3 monitoringa ziņojums "Viedās specializācijas stratēģijas monitorings. 2025. gada ziņojums", lai izvērtētu RIS3 ieviešanas progresu un atbalsta instrumentu rezultātus laika posmā no 2024. gada 1. janvāra līdz 2025. gada 31. jūlijam. RIS3 monitoringa mērķis ir identificēt Latvijas konkurētspējas priekšrocības un tehnoloģiju nišas, kā arī novērtēt progresu ekonomiskajā transformācijā. Monitoringa procesā tiek izvērtēta atbalsta pasākumu efektivitāte un to ieguldījums RIS3 mērķu sasniegšanā.

INOVĀCIJU PIEPRASĪJUMA VEIDOŠANA PUBLISKĀJĀ SEKTORĀ

Inovāciju un pētniecības aktivitāšu sekmēšanā nozīmīga loma var būt publiskajam sektoram, veidojot pieprasījumu pēc inovācijām. Eiropā šim nolūkam aizvien plašāk tiek izmantots inovāciju publiskais iepirkums. Nepieciešamība attīstīt inovāciju iepirkumu minēta NIP pamatnostādņēs un citos politikas plānošanas dokumentos. EM sadarbībā ar Iepirkumu uzraudzības biroju un citām iesaistītajām pusēm ir izstrādājusi vadlīnijas inovāciju iepirkuma īstenošanai, lai veicinātu izpratni par inovāciju iepirkumu un tā realizēšanu Latvijā, kā arī lai sniegtu metodisku atbalstu publiskajiem iepircējiem. Iepirkumu uzraudzības birojs sadarbībā ar EM ir sagatavojis pašmācību kursu "Stratēģiskais iepirkums", kurā iekļauta sadaļa par inovāciju iepirkumu ar nolūku veicināt izpratni par to.

"Interreg" Baltijas jūras reģiona programmas projekts "PPI4Cities"

Inovāciju iepirkumu sekmēšanai 2023. gadā EM uzsāka dalību "Interreg" Baltijas jūras reģiona (BJR) programmas projektā "PPI4Cities". Projektā apvienojušies partneri no Lietuvas, Somijas, Igaunijas, Vācijas, Dānijas un Latvijas. Projekta mērķis ir atbalstīt Baltijas jūras reģiona pašvaldības inovāciju publiskā iepirkuma izmantošanā viedās pilsētas risinājumu attīstībai. Lai sasniegtu šo mērķi, projekta ietvaros ir izstrādāti gan fiziski, gan digitāli rīki, kas sniedz zināšanās balstītu atbalstu BJR pašvaldībām. Projektā izstrādātā platforma veicina zināšanās balstītu sadarbību un inovāciju attīstību Baltijas jūras reģiona pilsētās, nodrošinot praktisku atbalstu inovāciju iepirkumu jomā, piedāvājot BJR mēroga labo prakšu datubāzi ar piemēriem no reģiona pilsētām, kas sekmē zināšanu apmaiņu un kvalitatīvu iepirkumu plānošanu, publiskā sektora sadaļu, kur pilsētas var publicēt izaicinājumus un atrast sadarbības partnerus inovatīvu risinājumu ieviešanā, privātā sektora sadaļu, kas veicina uzņēmumu un pašvaldību sadarbību un kopīgu inovāciju attīstību, kā arī kapacitātes celšanas rīkus – interaktīvus mācību materiālus un personalizētu atbalstu inovāciju iepirkumu īstenošanai.

Projekta ietvaros ir īstenotas dažādas aktivitātes, kas veicina Latvijas pašvaldību informētību par projekta sniegtajām iespējām, tiek rīkoti dažādi darbsemināri un organizētas fokusgrupu diskusijas. Lai nodrošinātu, ka projekts sniedz praktisku, pozitīvu ietekmi inovāciju publiskā iepirkuma īstenošanā ne vien Latvijā, bet visā BJR, tika izstrādātas rekomendācijas esošās situācijas uzlabošanai BJR inovāciju publiskā iepirkuma kontekstā. Rekomendācijās pieejama informācija par esošo situāciju, identificējot esošos izaicinājumus jeb attīstību bremzējošos faktorus inovāciju publiskā iepirkuma īstenošanai, kā arī ir izstrādāti potenciālie risinājumi šo izaicinājumu pārvarēšanai. Rekomendācijas tiks publicētas līdz projekta noslēgumam 2025. gada nogalē.

2023. gada novembrī MK apstiprināja atbalstu tehnoloģiju pārneses sistēmas pilnveidošanai (1.2.1.4. pasākums "Atbalsts tehnoloģiju pārneses sistēmas pilnveidošanai"), paredzot, ka atbalsts būs pieejams komersantiem inovāciju iepirkuma ietvaros izstrādājamiem jauniem produktiem un to komercializācijai, nosakot, ka valsts atbalsts būs pieejams komersantiem, kuriem ir piešķirtas līguma tiesības inovāciju partnerības procedūras rezultātā ar publisko iepircēju. Līdz ar izstrādātajiem MK noteikumu grozījumiem, kas stājušies spējā 2025. gada 13. maijā, pieejamā atbalsta tvērums ir paplašināts. Šobrīd tiek sniegts atbalsts eksperimentālai izstrādei, sertificēšanas un testēšanas pakalpojumiem, jau radītu inovācijas rezultātu pielāgošanai pasūtītāja vajadzībām, ja pasūtītājs inovatīvu produktu vai tehnoloģiju iegādājas tirgū, izmēģinājuma projektu (pilotprojektu) izveidei un aprobācijai. Noteikumi paredz arī to, ka atbalstu iespējams saņemt tad, ja inovācijas iepirkums, kurā piedalījies komersants, ticis organizēts atbilstoši Publisko iepirkumu likumam, piemērojot vienu no iepirkuma procedūrām, līdz ar to vairs nepastāv ierobežojums, ka atbalsts tiek sniegts tikai tādām iepirkumam, kas ticis organizēts inovāciju partnerības procedūras ietvaros.

2023. gada 27. jūnijā tika apstiprināti MK noteikumi Nr. 350, kas regulē 5.1.1.4. pasākuma “Viedās pašvaldības” īstenošanu. Pasākuma mērķis ir veicināt viedo pašvaldību attīstību, ieviešot viedus risinājumus pašvaldību autonomo funkciju un no tām izrietošu pārvaldes uzdevumu izpildes nodrošināšanā. Ar piesaistīto finansējumu pašvaldības un citi atbalsta pretendenti var izvēlēties organizēt inovāciju publisko iepirkumu viedo risinājumu ieviešanai. Primārie atbalsta saņēmēji un pasākumā iesaistītās puses ir pašvaldības, pašvaldību iestādes, kapitālsabiedrības, plānošanas reģioni, zinātniskās institūcijas, digitālie inovāciju centri un arī citi interesenti.

ILGTERMIŅA VALSTS PĒTĪJUMA PROGRAMMA “INOVĀCIJU FONDS – ILGTERMIŅA PĒTĪJUMU PROGRAMMA”

2024. gadā EM ir uzsākusi Latvijā pirmās ilgtermiņa valsts pētījumu programmas “Inovāciju fonds – ilgtermiņa pētījumu programma” īstenošanu.

Ilgtermiņa programmas galvenais mērķis – jaunu zināšanu, kā arī produktu un tehnoloģiju risinājumu attīstība ilgtermiņā Latvijā apstiprinātajās viedās specializācijas stratēģijas jomās “Biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas un farmācija” un “Fotonika un viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas”, bet mērķis ir – attīstīt akadēmiskās pētniecības un lietišķās zinātnes kompetences inovatīvu un komercializējamu produktu un tehnoloģiju izstrādei ciešā sadarbībā ar Latvijas biomedicīnas, medicīnas tehnoloģiju, farmācijas, fotonikas, viedo materiālu, elektronikas, elektrotehnikas, tehnoloģiju un inženiersistēmu nozarēm.

Programmā izveidota šo divu jomu pētniecības organizāciju platforma, kas ciešā sadarbībā ar attiecīgo jomu pārstāvošo Latvijas industriju veidotu valsts un industrijas kopasūtījumu pētniecības darbam un kopā ar ārvalstu ekspertiem atlasītu perspektīvos pētniecības projektus, vienlaikus pielietojot elastību projektu uzraudzībā.

EM izveidotās ilgtermiņa valsts pētījumu programmas īstenošana noris sadarbībā ar Latvijas Zinātnes padomi vairākos posmos līdz 2032. gadam. Plānoti šādi posmi: 2024.–2026., 2027.–2029., 2030.–2032.; pirmajam posmam (2024.–2026.) EM pieejami 18 milj. EUR ar iespēju palielināt finansējumu nākamajiem trim posmiem par 8 milj. EUR ik gadu (kopā nākamās trīs gadu ciklos 24 milj. EUR katrā trīs gadu ciklā).

Platformas darbības pirmajā ciklā līdz 2026. gada 30. novembrim paredzēti trīs pētniecības un inovāciju projektu (PIP) konkursa uzsaukumi. Pirmajā uzsaukumā līdz 2025. gada 8. maijam tika saņemti 122 pieteikumi, no kuriem pēc administratīvās izvērtēšanas un ekspertu vērtējuma tālāk virzīti 117 pieteikumi. Nacionālajā zinātniskās darbības informācijas sistēmā (NZDIS) iesniegti 75 pieteikumi, no kuriem administratīvi atbilstoši bija 74 pieteikumi. Pamatojoties uz platformas projektu vadības grupas lēmumu, Latvijas Zinātnes padome 2025. gada 17. septembrī apstiprināja 40 PIP projektu finansēšanu (maksimālais finansējums – līdz 200 tūkst. EUR katram projektam). Savukārt 2025. gada 6. oktobrī izsludināts otrais platformas “Biomedicīnas un fotonikas pētniecības platforma inovatīvu produktu radīšanai” (“BioPhoT”) PIP konkursa uzsaukums.

INOVATĪVAS UZŅĒMĒJDARBĪBAS UN PRIORITĀRO PROJEKTU ATBALSTA LIKUMS

2025. gada 6. maijā tika pieņemti MK noteikumi Nr. 277 “Kārtība, kādā nodrošina prioritāru publisku pakalpojumu sniegšanu komersantiem” jeb pilnveidotais “zaļā koridora” regulējums ar mērķi piesaistīt investīcijas, veicināt eksportu, kā arī sekmēt aizsardzības industrijas attīstību. Regulējums būtiski paplašina to komersantu loku, kuri var saņemt publiskos pakalpojumus paātrinātā kārtībā, atbalstot ne vien prioritāro projektu īstenošanu, bet arī tos komersantus, kuri jau ir veikuši nozīmīgas investīcijas Latvijā. Paplašināts arī to pakalpojumu apjoms, kuri pieejami paātrinātā kārtībā, veicinot ārvalstu darbaspēka piesaisti, mazinot administratīvo slogu un paātrinot saskaņošanas procesus komersantiem, kuri ir būtiski Latvijas tautsaimniecībai. Prioritārā kārtībā paredzēta arī komersantiem, kas plāno īstenot militārās ražošanas projektus.

Pēc MK noteikumu Nr. 277 stāšanās spēkā un to piemērošanas praksē tika novērotas dažādas nepilnības. Līdz ar to radusies nepieciešamība šīs nepilnības novērst, kā arī veikt jaunus papildinājumus, lai nodrošinātu Eiropas Parlamenta Regulā (ES) 2024/1252 un (ES) 2024/1735 noteikto pienākumu izpildi. Tādējādi 2025. gadā ir uzsākts darbs pie grozījumu izstrādes MK noteikumos Nr. 277 (TAP 25-TA-2347).

Ar nolūku sekmēt inovāciju izstrādi un ieviešanu tirgū 2024. gadā tika veikts darbs pie MK noteikumu izstrādes, kas ietvertu speciālās regulatīvās vides izveides, īstenošanas, uzraudzības un izbeigšanas nosacījumus un kārtību. Speciālā regulatīvā vide jeb “regulatīvā smilškaiste” ir vide, kur uzņēmumi var testēt jaunas tehnoloģijas vai inovatīvus risinājumus ar uzraudzības iestāžu atļauju, bet ar mazāk stingriem noteikumiem nekā parasti. Šāda pieeja palīdz pārbaudīt jaunas idejas reālās tirgus situācijās, sekmēt šo ideju straujāku komercializāciju, nenonākot konfliktā ar esošo regulējumu, un dod iespēju veikt uzlabojumus, pirms risinājums tiek pilnībā ieviests.

INOVĀCIJAS ATBALSTOŠAS ZINĀŠANU PĀRNESES SISTĒMAS IZVEIDE

LIAA attīsta tehnoloģiju pārneses procesu izpratni un attīstību publiskajās pētniecības organizācijās, pilnveido to rūpnieciskā īpašuma pārvaldības politiku, veicina starptautisku zināšanu un prasmju pārņemšanu, lai organizētu tehnoloģiju pārneses procesus, un nodrošina inovāciju vaučeru atbalsta instrumentu ieviešanu. Šo darbību īstenošanai LIAA organizē mācības, seminārus un mentoringa programmas, lai stiprinātu zināšanas par tehnoloģiju pārnesi un inovāciju komercializāciju. Tiek sekmēta arī starptautisko zināšanu pārņemšana, veicinot sadarbību ar ārvalstu ekspertiem un inovāciju tīkliem.

Zināšanu pārneses sistēmas inovāciju atbalstam 2021.–2027. gada ES fondu plānošanas periodā LIAA 2024. gada pavasarī sāka ieviest 1.2.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pētniecības un inovāciju kapacitātes stiprināšana un progresīvu tehnoloģiju ieviešana uzņēmumiem” 1.2.1.4. pasākumu “Atbalsts tehnoloģiju pārneses sistēmas pilnveidošanai”. Programmas mērķis ir nodrošināt finansējuma pieejamību komersantiem jaunu produktu, pakalpojumu vai pētniecības projektu izstrādei un komercializācijai, lai paaugstinātu inovatīvo komersantu īpatsvaru ekonomikā, veidojot saikni starp gala labuma guvējiem un pētniecības organizācijām, kas sekmētu zināšanu tiešu pārnesi un kļūtu par katalizatoru ilgtermiņa padziļinātākas sadarbības veidošanai starp abām pusēm, tādējādi sniedzot ieguldījumu Latvijas RIS3 mērķu sasniegšanā. Šīs programmas ietvaros LIAA īsteno inovāciju vaučeru programmu, kas sniedz finansiālu atbalstu uzņēmumiem sadarbībā ar pētniecības organizācijām. Inovāciju vaučeru instruments nodrošina atbalstu tehniski ekonomiskajai priekšizpētei, rūpnieciskajiem pētījumiem, eksperimentālajai izstrādei, produkta dizainam un augsti kvalificētu darbinieku piesaistei tiem komersantiem, kas atbilst atbalsta nosacījumiem.

2025. gada 13. maijā MK apstiprināja grozījumus MK 2023. gada 7. novembra noteikumos Nr. 644 “Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam 1.2.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pētniecības un inovāciju kapacitātes stiprināšana un progresīvu tehnoloģiju ieviešana uzņēmumiem” 1.2.1.4. pasākuma “Atbalsts tehnoloģiju pārneses sistēmas pilnveidošanai” īstenošanas noteikumi”, lai nodrošinātu atbalstu tehnoloģiju pārneses komercializācijai lielāka apmēra projektiem un nodrošinātu atbalstu zinātniskajām institūcijām un komersantiem jaunu, komercializējamo produktu vai tehnoloģiju izstrādei. Papildus, lai efektīvāk īstenotu programmas mērķus, tika paplašināta zinātnietilpīga jaunuzņēmuma definīcija, kas ietver Latvijas jaunuzņēmumu sadarbību ne tikai ar Latvijas zinātniskajām institūcijām, bet arī ar ES dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas vai Šveices Konfederācijas pētniecības organizācijas reģistrā reģistrētām zinātniskajām institūcijām. Šis atbalsts ļauj paplašināt atbalsta saņēmēju loku ar komersantiem, kas veicina starptautisko zinātnisko risinājumu pārnesi uz Latvijas uzņēmējdarbības vidi, pozitīvi ietekmējot Latvijas inovāciju ekosistēmas attīstību un piesaistot augstas pievienotās vērtības tehnoloģiskos risinājumus.

Programmas kopējais pieejamais finansējums ir 23,3 milj. EUR. Atbalsts zinātniskajām institūcijām un komersantiem inovatīvu komercializējamo produktu vai tehnoloģiju izstrādei ir līdz 300 tūkst. EUR, kur atbalsta intensitāte vienam komersantam ir 50 %, atbalsts zinātnietilpīgiem jaunuzņēmumiem ir 150 tūkst. EUR, kur atbalsta intensitāte vienam komersantam ir 50 % un inovāciju vaučera atbalsts līdz 25 tūkst. EUR apmērā. Plānots, ka līdz 2029. gada 31. decembrim tiks atbalstīti vismaz 200 komersanti, no kuriem vismaz 38 sadarbosies ar pētniecības organizācijām.

1.2.1.4. pasākuma “Atbalsts tehnoloģiju pārneses sistēmas pilnveidošanai” ietvaros līdz 2025. gada 31. oktobrim LIAA saņēmusi 205 komersantu pieteikumus, no tiem 128 apstiprināti par kopējo summu 2,60 milj. EUR, no šiem 19 komersanti sadarbojas ar pētniecības organizācijām.

2025. gada 1. janvārī stājās spēkā grozījumi “Zinātniskās darbības likumā” par komercializācijas nosacījumiem valsts zinātniskajām institūcijām. Ņemot vērā likumā noteikto deleģējumu, ir sagatavoti un virzīti apstiprināšanai MK “Noteikumi par valsts zinātnisko institūciju zinātnības, tehnoloģiju, izgudrojumu un augu šķirņu komercializāciju, ieguldījumu novērtēšanu, riska toleranci un atlīdzību noteikšanu” (25-TA-879) (turpmāk – komercializācijas noteikumi). Komercializācijas noteikumi regulē komercializācijas nosacījumus un kārtību valsts, pašvaldības, ES fondu vai citas publiskas personas finansētu valsts zinātnisko institūciju (VZI) zinātnisko pētījumu rezultātā radītu tiesību uz zinātību, tehnoloģiju, izgudrojumu vai augu šķirni komercializācijas veikšanas pamatu (publiski finansēts pētījums un veikts komercializācijas potenciāla un īstenošanas izvērtējums); komercializācijas veidi – lietojuma tiesību piešķiršana (t.sk. licencēšana), tiesību nodošana (pārdošana, nodošana īpašumā), tiesību kopīga izmantošana (kopuzņēmums, ieguldīšana pamatkapitālā). Noteikumos tiek definēti kritēriji, pēc kuriem VZI izvērtē tiesību uz zinātību, tehnoloģiju, izgudrojumu vai augu šķirni komercializācijas potenciālu un īstenošanu vai pieņem lēmumu par atteikšanos no tās. Noteikumu ietvars paredz tiesību uz zinātību, tehnoloģiju, izgudrojumu vai augu šķirni komercializācijas atlīdzības noteikšanas kārtību (pret atlīdzību, bez atlīdzības, atlīdzības veidi). Pašreiz norit komercializācijas noteikumu projekta saskaņošanas process.

UZŅĒMUMU UN PĒTNIECĪBAS ORGANIZĀCIJU SADARBĪBAS VEICINĀŠANA

Lai veicinātu uzņēmumu un pētniecības organizāciju sadarbību un internacionalizāciju, kā arī produktu un tehnoloģiju mērogošanu, 2023. gada 24. oktobrī MK apstiprināja noteikumus Nr. 609 "Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 5.1. reformu un investīciju virziena "Produktivitātes paaugstināšana caur investīciju apjoma palielināšanu P&A" 5.1.1.r. reformas "Inovāciju pārvaldība un privāto P&A investīciju motivācija" 5.1.1.2.i. investīcijas "Atbalsta instruments pētniecībai un internacionalizācijai" 3. kārtas īstenošanas noteikumi". Atbalsta programma vērsta uz zināšanu pārnesei, produktu mērogošanu, atpazīstamības veicināšanu un nozares popularizēšanu; uzņēmumiem un pētniecības organizācijām pieejams atbalsts līdz 50 000 EUR nefinanšu atbalsta veidā. Atbalsts tiek sniegts nozares asociācijām un to biedriem, tādējādi veicinot kopīgu mērķu sasniegšanu un ārējo tirgu apgūšanu. Līdz šim atbalsts sniegts 11 nozares asociācijām un 337 uzņēmumiem un pētniecības organizācijām.

Nodrošinot atbalsta pieejamības nepārtrauktību un stiprinot inovāciju ekosistēmu, 2024. gada 3. decembrī apstiprināja noteikumus Nr. 775 "Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam 1.2.1. specifiskā atbalsta mērķa "Pētniecības un inovāciju kapacitātes stiprināšana un progresīvu tehnoloģiju ieviešana uzņēmumiem" 1.2.1.1. pasākuma "Atbalsts jaunu produktu attīstībai un internacionalizācijai" 2. kārtas īstenošanas noteikumi". Atbalsta programmas mērķis ir nodrošināt finansējumu sadarbības tīklu dalībnieku internacionalizācijai un sadarbības veicināšanai starp privāto, publisko un pētniecības sektoru. Līdz 2025. gada 30. oktobrim ir noslēgti līgumi ar 10 nozares asociācijām, kas īsteno projektus.

STRAUJI AUGOŠU UZŅĒMUMU (START-UP) VEIDOŠANA

"Nacionālās industriālās politikas pamatnostādņēs 2021.–2027. gadam" ietvertie mērķi paredz jaunu, uz zināšanām un inovācijām balstītu ekonomikas modeļa veidošanu, pievēršot uzmanību gan inovācijas spējas stiprināšanai, gan arī institucionālās vides kvalitātes uzlabošanai un uzņēmējdarbības dinamisma palielināšanai. Jaunuzņēmumiem ir būtiska loma kopējā inovācijas "ekosistēmā", nodrošinot inovatīvu biznesa ideju ieplūdi un veicinot straujāku ekonomikas pāreju uz zināšanu ekonomiku.

Latvijas jaunuzņēmumu "ekosistēmu" veido vismaz 513 jaunuzņēmumi, kas reģistrēti Latvijas Jaunuzņēmumu asociācijas datubāzē, no kuriem vairāk nekā puse darbojas informācijas un sakaru pakalpojumu nozarē un vairāk nekā 20 % – ražošanā un profesionālā, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu nozarē. Līdz 2025. gada otrajam pusgadam Latvijas jaunuzņēmumi piesaistīja investīcijas 71 milj. EUR apmērā un nodrošināja vairāk nekā 4200 darba vietu, kas sekmē jaunuzņēmumu "ekosistēmā" inovatīvu biznesa ideju ieplūdi, augstas pievienotās vērtības produktu un pakalpojumu izstrādi, investīciju piesaisti un veicina tautsaimniecības pāreju uz modernu un inovatīvu ekonomiku.

Viens no EM prioritārajiem darbiem ir ne tikai stiprināt sadarbību ar jaunuzņēmumu vides pārstāvjiem un tos pārstāvošajām organizācijām, bet ar vienotas stratēģijas palīdzību veidot arī tādu uzņēmējdarbībai atbalstošu vidi, kurā var veidoties jaunuzņēmumi un attīstīt to radītās inovācijas, tādējādi radot priekšnosacījumus Latvijas tautsaimniecības izaugsmei. 2022. gada 7. septembrī EM, LIAA, "Altum", nodibinājums "TechChill", biedrība "Latvijas Privātā un riska kapitāla asociācija", Latvijas Jaunuzņēmumu asociācija, Rīgas Tehniskās universitāte, nodibinājums "Startup House Riga" (līdz 2024. gada 19. septembrim nodibinājums "TechHub") un biedrība "Biznesa Engēļu Tīkls" parakstīja sadarbības memorandu "Par Latvijas Jaunuzņēmumu "ekosistēmas" attīstības stratēģiju 2022.–2025. gadam", kurā noteikta virkne aktivitāšu ar mērķi veicināt spēcīgu un vienotu jaunuzņēmumu "ekosistēmas" attīstību un piesaistīt talantus jaunuzņēmumos. Jāņem vērā, ka šīs Latvijas jaunuzņēmumus pārstāvošās nevalstiskās organizācijas kopā pulcē vairāk nekā 250 biedru – Latvijas jaunuzņēmumus. "Latvijas Jaunuzņēmumu "ekosistēmas" attīstības stratēģija 2022.–2025. gadam" paredz ne tikai plānotās aktivitātes, bet arī sasniedzamos rezultātus uz 2025. gadu, un tie ir:

- veicināt investīciju piesaisti jaunuzņēmumos par 300 milj. EUR;
- palielināt nodarbināto skaitu jaunuzņēmumos par 1500.

Lai īstenotu stratēģijā noteiktos virzienus un aktivitātes, 2025. gadā par valsts budžeta finansējumu 400 tūkst. EUR apmērā EM turpināja sadarbību ar Latvijas Jaunuzņēmumu asociāciju, Latvijas "Biznesa Engēļu Tīklu", "TechChill", "Startup House Riga", Rīgas Tehnisko universitāti un Latvijas Privātā un iespējkapitāla asociāciju. Līgumu ietvaros organizācijas īsteno jaunuzņēmumu "ekosistēmas" aktivitāšu veicinošas darbības. Tika īstenotas tādas aktivitātes kā, piemēram, "startin.lv" datubāzes attīstības nodrošināšana, investīciju sesiju organizēšana, konsultācijas, meistarklases un mācības jaunuzņēmumiem un investoriem, kā arī tika organizēta starptautiska līmeņa konference "TechChill 2025" u. c.

2025. gada 11. jūlijā stājušies spēkā EM izstrādātie grozījumi "Jaunuzņēmuma darbības atbalsta likumā", kas paredz likumdevēja pastāvīgu deleģējumu jaunuzņēmumu "ekosistēmas" aktivitāšu veicināšanai un investīciju piesaistei. Likuma grozījumi paredz, ka MK nosaka atbalstāmos pasākumus jaunuzņēmumu komercdarbības vides pilnveidošanai, to izpildes nosacījumus un īstenošanas kārtību, jaunuzņēmumus pārstāvošo organizāciju kvalifikācijas nosacījumus līgumu slēgšanai,

jaunuzņēmumus pārstāvošajām organizācijām piemērojamā komercdarbības atbalsta piešķiršanas nosacījumus un atbalstāmo pasākumu īstenošanai pieejamā valsts finansējuma apmēru, lai turpinātu jaunuzņēmumus atbalstošu aktivitāšu veicināšanu un investīciju piesaisti.

Atbalstot iepriekš minētās Latvijas jaunuzņēmumu vidi pārstāvošās organizācijas, kas ir izstrādājušas vienotu pieeju jeb stratēģiju Latvijas jaunuzņēmumu "ekosistēmas" attīstības veicināšanai, no valsts puses tiek turpināta skaidra nostāja par jaunuzņēmumu "ekosistēmas" nozīmi tautsaimniecības attīstībā un tiek turpināts darbs gan vietējā, gan starptautiskā mērogā pie Latvijas kā jaunuzņēmumiem labvēlīgas valsts tēla popularizēšanas un investīciju piesaistes.

MVU INOVĀCIJU ATBALSTS UN BIZNESA INKUBĀCIJA

Turpinot aktivitātes gan uzņēmējdarbības uzsākšanas motivācijai, gan biznesa inkubācijai visā Latvijā, gan ārējo tirgus apgūšanai, MK 2023. gada 13. jūlijā apstiprināja EM virzītos ES kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam 1.2.3. specifiskā atbalsta mērķa "Veicināt ilgtspējīgu izaugsmi, konkurētspēju un darba vietu radīšanu MVU, tostarp ar produktīvām investīcijām" 1.2.3.1. pasākuma "Atbalsts MVU inovatīvas uzņēmējdarbības attīstībai" īstenošanas noteikumus, kas līdz 2029. gada beigām paredz novirzīt 87,2 milj. EUR. MVU atbalsta programmas ietvaros kā viena no atbalsta aktivitātēm ir atbalsts biznesa inkubācijai, kas ietver grantus pakalpojumiem uzņēmējdarbības attīstībai, telpu un darba vietas nomai, prototipēšanas un tehnoloģiju izstrādei, ražošanas aprīkojuma un iekārtu iegādei, kā arī izejmateriālu un izejvielu iegādei, tāpat arī valstī noteiktās vienas minimālās mēneša darba algas un valsts sociālās apdrošināšanas obligātām iemaksām diviem darbiniekiem 12 mēnešu periodam tikai inovatīvam komersantam. Kopumā darbojas 22 LIAA pārstāvniecības visā Latvijas teritorijā, kas nodrošina arī konsultatīvu atbalstu Latvijas uzņēmējiem par atbalsta iespējām. Tāpat MVU atbalsta programmas ietvaros paredzēts atbalsts uzņēmējdarbības attīstības un veicināšanas pasākumiem, piemēram, semināriem, konsultācijām, mentoringam, kā arī pieejams grantu atbalsts starptautiskās konkurētspējas veicināšanai (dalībai izstādēs, mārketinga aktivitātēm konferenču organizēšanai u. c. aktivitātēm). MVU atbalsta programmas ietvaros LIAA ir pienākums veidot ciešu sadarbību ar pašvaldībām, lai nodrošinātu efektīvu programmas īstenošanu.

1.2.3.1. pasākuma "Atbalsts MVU inovatīvas uzņēmējdarbības attīstībai" ietvaros līdz 2025. gada 31. oktobrim biznesa inkubācijas aktivitātē atbalstīti 318 uzņēmumi, no tiem ar grantiem atbalstīti 113, savukārt eksporta veicināšanas aktivitātē atbalstīti 572 komersanti, no tiem 493 saņēmuši grantus, bet 233 – nefinanšu atbalstu. Inovāciju motivācijas aktivitātē atbalstīti 80 uzņēmumi.

ZAĻĀS INOVĀCIJAS

MK 2024. gada 9. janvārī apstiprināja EM virzītos 1.2.1.2.i. investīcijas 2. pasākuma "Inovatīvu produktu un tehnoloģiju izstrāde" īstenošanas noteikumus, kuru mērķis ir finansējuma pieejamības nodrošināšana tādu jaunu produktu, tehnoloģiju un pakalpojumu izstrādei, kas veicina zemu oglekļa emisiju ekonomiku, noturību pret klimata pārmaiņām vai pielāgošanos tām, piesaistot privāto līdzfinansējumu inovāciju ieviešanā. Līdz šim atbalsts sniegts 63 pētniecības projektiem ar privāto līdzfinansējumu vairāk nekā 16 milj. EUR.

2025. gada 9. oktobrī ir parakstīts Saprašanās memorands par Norvēģijas finanšu instrumentu ieviešanu līdz 2031. gadam 31. aprīlim; kopējais pieejamais finansējums 32,3 milj. EUR (t.sk. Norvēģijas finanšu instrumenta līdzfinansējums 85 % apmērā jeb 27,5 milj. EUR un Latvijas valsts budžeta līdzfinansējums 15 % apmērā jeb 4,8 milj. EUR) paredzēts, lai atbalstītu tādas darbības kā:

- uzņēmējdarbību un inovācijas zaļo tehnoloģiju un jaunu risinājumu (produktu un/vai pakalpojumu) izstrādei un ieviešanai; jaunu zaļo inovāciju un informācijas un komunikācijas tehnoloģiju produktu un procesu izstrādi un ieviešanu ražošanā;
- piesārņotas teritorijas sanāciju, lai pēc sanācijas nodrošinātu teritorijas attīstību ar mērķi veikt saimniecisko darbību.

Programmas mērķis ir palielināt zaļo inovāciju, tostarp informācijas un komunikācijas tehnoloģiju un jaunu produktu radīšanu, un stiprināt Latvijas uzņēmumu konkurētspēju. Programmas uzvars ir uz projektiem, kuros uzņēmumi izstrādā un ievieš jaunus vai būtiski uzlabotus "zaļos" produktus, pakalpojumus vai procesus, kas sekmē gan vides ilgtspēju, gan pašu uzņēmumu konkurētspēju.

Ir plānots, ka programmas ietvaros kopskaitā tiks radītas 29 jaunas zaļās un digitālās inovācijas. Programma veicinās zaļā tirgus iespējas izaugsmi, lai iegūtu konkurences priekšrocības, un uzņēmumiem, kas gūs panākumus, būs priekšrocības neto nulles ekonomikā. Plānots, ka atbalsts būs pieejams ar 2026. gada otro pusi.

KOMPETENCES CENTRU PROGRAMMA

Lai Latvijā veicinātu ar inovācijām saistītās konkurences priekšrocības, tādējādi veicinot uzņēmumu produktivitātes pieaugumu, un lai palielinātu privātos pētniecības un attīstības izdevumus, izmantojot mērķtiecīgus valsts ieguldījumus, kas veicina jaunu produktu un tehnoloģiju attīstību, kā arī zināšanu nodošanu ekonomikā attīstītu uzņēmumu pētniecisko aktivitāti komercializējamu projektu attīstībai, EM ir izstrādājusi 5 atbalsta programmas pētniecības aktivitātēm, nodrošinot atbalstu grantam ar atbalsta intensitāti 25 % līdz 80 %, kopumā novirzot 159,8 milj. EUR:

- MK 2022. gada 5. jūlijā apstiprināja Atveseļošanas un noturības mehānisma 5.1.1.2.i. investīcijas “Atbalsta instruments pētniecībai un internacionalizācijai” pirmās kārtas īstenošanas noteikumus. Līdz šim atbalstīti 129 pētniecības projekti, piesaistot vairāk nekā 19 milj. EUR privātajās investīcijās;
- MK 2024. gada 9. janvārī apstiprināja vēl trīs EM virzītos atbalsta pasākumus pētniecības aktivitātēm:
 - Atveseļošanas un noturības mehānisma 5.1.1.2.i. investīcijas “Atbalsta instruments pētniecībai un internacionalizācijai” otrās kārtas īstenošanas noteikumus, kas izstrādāti kā turpinājums Atveseļošanas un noturības mehānisma 5.1.1.2.i. investīcijas pirmajā kārtā sniegtajam atbalstam. Līdz 2025. gada 8. novembrim šajā atbalsta programmā atbalstīti 111 pētniecības projekti, kam plānots piesaistīt vairāk nekā 27,8 milj. EUR privāto līdzfinansējumu;
 - 1.2.1.2.i. investīcijas 2. pasākuma “Inovatīvu produktu un tehnoloģiju izstrāde” īstenošanas noteikumus, kuru mērķis ir finansējuma pieejamības nodrošināšana tādu jaunu produktu, tehnoloģiju un pakalpojumu izstrādei, kas veicina zemu oglekļa emisiju ekonomiku, noturību pret klimata pārmaiņām vai pielāgošanos tām, piesaistot privāto līdzfinansējumu inovāciju ieviešanā. Līdz 2025. gada 8. novembrim šim atbalsts sniegts 77 pētniecības projektiem ar privāto līdzfinansējumu vairāk nekā 22 milj. EUR;
 - Atveseļošanas un noturības mehānisma 2.2.1.3.i. investīcijas “Atbalsts jaunu produktu un pakalpojumu ieviešanai uzņēmējdarbībā” īstenošanas noteikumus, kuru mērķis ir finansējuma pieejamības nodrošināšana komersantu digitālajai transformācijai, tostarp mūsdienīgu automatizācijas, robotizācijas un darba kontroles rīku ieviešana ražotnē, piesaistot privāto līdzfinansējumu inovāciju ieviešanā. Atbalsta programmas ietvaros līdz 2025. gada 27. oktobrim atbalstīti 72 pētniecības projekti ar privāto līdzfinansējumu vairāk nekā 12 milj. EUR;

Līdz 2025. gada 4. ceturksnim kopumā 9 kompetences centros ir atbalstīti 389 pētniecības projekti par kopējo summu 108 milj. EUR.

KOSMOSA INDUSTRIJA

Latvija ir konkurētspējīga starptautiskajā kosmosa nozarē. Valstī ir pieejams vērtīgs mantojums kā liela mēroga un augstas pievienotās vērtības infrastruktūra (piemēram, Ventspils Starptautiskais radioastronomijas centrs, Baldones observatorija, nišas instrumenti un iekārtas u.c.), kā arī mūsdienīgas kosmosa tehnoloģijas. Latvijā ir labi attīstīta satelītdatu apstrādes kompetence, kas tiek mērķtiecīgi stiprināta digitalizācijas un inovāciju veicināšanas ietvaros.

Pašlaik Latvijas kosmosa “ekosistēmu” uztur Eiropas Kosmosa aģentūras asociētās dalībvalsts statuss (kopš 2020. gada), ES Kosmosa programma, EK inovāciju atbalsta programmas, kā arī divpusējās starptautiskās sadarbības projekti un valsts līmeņa atbalsta instrumenti. Tomēr Latvijas kosmosa nozares potenciāls netiek izmantots pilnā mērā. Traucējošie faktori ir gan nepietiekami cilvēkresursi, gan ierobežota pieeja infrastruktūras uzturēšanas un modernizācijas finansēšanas iespējām, kā arī valsts budžeta nepieejamība starptautisko saistību izpildei saskaņā ar Latvijas asociētās dalībvalsts līgumu ar Eiropas Kosmosa aģentūru, kas būtiski un negatīvi ietekmē nozares nepārtraukto attīstību un Latvijas kosmosa nozares uzņēmumu un ekspertu noturēšanu Latvijā.

Latvijas (tāpat kā citu valstu) kosmosa industrijai ir jānodrošina attīstība līdz tehnoloģiju komercializācijas posmam, lai sniegtu pilnvērtīgu ieguldījumu globālajā kosmosa nozarē un gūtu labumu no iespējām, ko sniedz globālā kosmosa industrija. EM ciešā sadarbībā ar citām iestādēm aktīvi veicina Latvijas kosmosa industrijas, kā arī saistīto nozaru un plašas sabiedrības informētību par valsts, Eiropas un globālā līmeņa kosmosa nozares iespējām un dalību tajās. Īpaša uzmanība ir veltīta internacionalizācijai un ar kosmosu nesaistītu jomu uzņēmumu iesaistei, jo kosmosa nozare sniedz daudzpusīgas iespējas komercializācijai, eksportam un tehnoloģiskai attīstībai.

EM un LIAA sadarbībā ar IZM ir organizējušas vairākus pasākumus par kosmosa tematiku, lai pozicionētu Latviju kā aktīvu globālās kosmosa nozares dalībnieci un nodrošinātu vērtīgas tīklošanas iespējas, turklāt sniedz nepieciešamo atbalstu, lai Latvijas kosmosa nozare būtu pārstāvēta lielākajās nozares konferencēs un izstādēs pasaulē (piemēram, Starptautiskajā Astronautikas kongresā), kā arī starptautisko organizāciju komitejās, piemēram, Eiropas Kosmosa aģentūrā, ES Kosmosa programmas aģentūrā, Apvienoto Nāciju Organizācijā u. c., tādējādi sekmējot gan jauno divpusējās sadarbības projektu uzsākšanu, gan Latvijas atpazīstamību ES un ārpus tās. EM sadarbībā ar IZM nodrošināja Eiropas Kosmosa aģentūras Biznesa inkubācijas centra (ESA BIC) izveidi Latvijā, kurš uzsāka darbību 2024. gadā ar mērķi veicināt kosmosa uzņēmējdarbības attīstības spējas. Latvijas ESA BIC atbalsta nosacījumi skaitās kā konkurētspējīgākie ESA BIC tīklā, un kopš 2025. gadā jau tika atbalstīti pieci kosmosa nozares jaunuzņēmumi.

STARPTAUTISKĀS SADARBĪBAS SEKMĒŠANA

Darbību turpina 2021. gada aprīlī Briselē izveidotā Latvijas inovāciju un tehnoloģiju pārstāvniecība “Lat.Tech”, kuras mērķis ir stiprināt Latvijas uzņēmumu un pētniecības institūtu pozīcijas starptautisko organizāciju sadarbības projektos. Pārstāvniecība darbojas kā tilts starp Latvijas uzņēmumiem un pētniecības organizācijām to dalības programmā “Apvārsnis Eiropa” sekmēšanai, piemēram, lai iesaistītu starptautiskajos projektos un iniciatīvās konsorcijs. Nozīmīgs pārstāvniecības uzdevums ir iekļauties citu valstu līdzīgu biroju saimē, kā arī iezīmēt Latvijas izcilību viedajā specializācijā Briseles lobiju un lēmumu pieņēmēju vidē.

2023. gada oktobrī Ženēvā darbu uzsāka LIAA inovāciju un tehnoloģiju pārstāvniecība, kuras uzdevums ir atbalstīt Latvijas virzību ceļā uz pilntiesīgas Eiropas Kodolpētījumu organizācijas (CERN) dalībvalsts statusu un strādāt vienā no nozīmīgākajām zinātnes laboratorijām pasaulē, lai paaugstinātu Latvijas uzņēmumu pētniecības un attīstības kapacitāti caur industrijas iepirkumiem CERN un ciešāku iesaisti organizācijas tehnoloģiju pārneses projektos. Latvija kopš 2021. gada ir CERN asociētā dalībvalsts, un Latvijas mērķis ir tuvāko gadu laikā kļūt par pilntiesīgu šīs organizācijas dalībvalsti. CERN Latvijai potenciāli var sniegt jaunas iespējas gan zinātnes, gan uzņēmējdarbības attīstībā.

Latvija turpina sekmīgu sadarbību ar Eiropas Kosmosa aģentūru asociētās dalībvalsts statusā. Latvijai šī sadarbība nozīme tiešu pieeju liela mēroga starptautiskām misijām un eksporta tirgiem, kā arī zinātņu ietilpīgu inovāciju un STEM cilvēkkapitāla attīstību. Pēdējos divos gados tika radīti vairāki veiksmes stāsti, kas iezīmēs Latvijas vārdu starptautiskajās kosmosa misijās. Lai turpinātu Latvijas kosmosa nozares izaugsmi un Latvijas turpmākai dalībai Eiropas Kosmosa aģentūrā, ir jānodrošina līgumsaistību izpilde, veicot dalības iemaksas Latvijas asociētās dalībvalsts līgumā paredzētajā apjomā. Latvijas ieguldījumi Eiropas Kosmosa aģentūrā tiek garantēti atgriezt atpakaļ Latvijā caur Latvijas organizāciju dalību Eiropas Kosmosa aģentūras projektos un starptautiskos konsorcijs, kā arī administratīviem un ekspertu pakalpojumiem saskaņā ar līgumu.

Veicinot starptautisko sadarbību pusvadītāju attīstībai, 2025. gadā tika parakstīts Baltijas valstu sadarbības memorands mikroshēmu jomā; no Latvijas puses to parakstīja Latvijas Nacionālais Mikroshēmu kompetences centrs, pārstāvot Rīgas Tehnisko universitāti (RTU) un Latvijas Universitāti (LU), pārējos Baltijas valstu partnerus pārstāvēja Lietuvas Fizikālo zinātņu un tehnoloģiju centrs un Igaunijas “Metrosert” Lietišķo pētījumu centrs. Memorands paredz saskaņot valstu pusvadītāju stratēģijas, apvienot kompetences paplašināt pētniecības kapacitāti, attīstīt kopīgas mācību programmas un atbalstīt jaunuzņēmumus un mazās un vidējās uzņēmējdarbības, vienlaikus nostiprinot Baltijas un Ziemeļvalstu lomu mikroshēmu pētniecībā Eiropā, kas veicina reģiona konkurētspēju globālajā pusvadītāju tirgū un stiprina Latvijas pozīciju Eiropas tehnoloģiju ekosistēmā.

12. PRODUKTĪVO INVESTĪCIJU UN EKSPORTA VEICINĀŠANA

12.1. FINANŠU PIEEJAMĪBAS VEICINĀŠANA

Finanšu instrumentu ieviešanas mērķis ir samazināt tirgus nepilnības un veicināt jaunu saimnieciskās darbības veicēju tapšanu un esošo izaugsmi, nodrošinot pieeju finansējumam, lai perspektīvus un dzīvotspējīgus biznesa projektus varētu īstenot tie saimnieciskās darbības veicēji, kuri nepietiekama nodrošinājuma, saimnieciskās darbības vēstures, kredītvēstures, neto ieņēmumu plūsmas vai kredītsaistību apjoma dēļ nav spējuši piesaistīt finansējumu no finanšu tirgus dalībniekiem (komercbankām, privātajiem investoriem) biznesa projektu realizācijai nepieciešamajā apmērā.

Gādājot par finanšu pieejamības nepārtrauktību MVU, arī ES fondu plānošanas periodā 2021.–2027. gadam tiek turpinātas valsts atbalsta programmas finanšu instrumentu veidā, sniedzot aizdevumus gan uzņēmējdarbības uzsācējiem, gan uzņēmējiem, kas paplašina savu darbību. Uzņēmējiem tiek nodrošinātas arī garantijas, aizdevumi ar kapitāla atlaidi, kā arī iespēju kapitāla instrumenti. Līdz 2025. gada 31. oktobrim kopā atbalsta programmās, kas sniegts finanšu instrumentu veidā, atbalstu saņēmuši 1020 komersanti.

STARTA AIZDEVUMI

Kopš 2016. gada jūnija iespējams saņemt starta aizdevumu investīcijām un apgrozāmajiem līdzekļiem. Aizdevumu izsniedz komersantiem, kas komercreģistrā ierakstīti ne ilgāk par pieciem gadiem (no dibināšanas brīža). Lai nodrošinātu atbalsta nepārtrauktību, arī 2021.–2027. gada ES plānošanas periodā tiek īstenota atbalsta programma saskaņā ar MK 2016. gada 31. maija noteikumiem Nr. 328 "Noteikumi par mikroaizdevumiem, starta un izaugsmes aizdevumiem" (turpmāk – 1.2.3.3. pasākums). Aizdevuma maksimālā summa ir 250 tūkst. EUR ar aizdevuma termiņu līdz 15 gadiem. Pieejamais finansējums aizdevumu izsniegšanai ir 28,5 milj. EUR. Līdz 2025. gada 4. ceturksnim 1.2.3.3. pasākumā ir atbalstīti 515 komersanti par 24,7 milj. EUR, no tiem 299 ir jauni uzņēmumi.

Starta aizdevumi ir būtisks instruments uzņēmējdarbības uzsācējiem, jo sniedz pieeju finansējumam, kas nepieciešams perspektīvu un dzīvotspējīgu biznesa projektu īstenošanai, tiem saimnieciskās darbības veicējiem, kuriem nepietiekama nodrošinājuma, saimnieciskās darbības vēstures, kredītvēstures, neto ieņēmumu plūsmas vai esošo kredītsaistību apjoma dēļ nav iespēju piesaistīt finansējumu no finanšu tirgus dalībniekiem (komercbankām, privātajiem investoriem) nepieciešamajā apmērā.

AIZDEVUMI PRODUKTIVITĀTEI

Kopš 2021. gada komersantiem ir iespēja saņemt atbalstu aizdevuma veidā projekta īstenošanai un uzņēmuma ilgtspējas veicināšanai. Lai nodrošinātu atbalsta nepārtrauktību, arī 2021.–2027. gada ES plānošanas periodā tiek īstenota atbalsta programma. 2024. gada 9. janvārī MK apstiprināja grozījumus MK 2009. gada 15. septembra noteikumos Nr. 1065 "Noteikumi par aizdevumiem sīko (mikro), mazo un vidējo saimnieciskās darbības veicēju un lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību attīstības veicināšanai", kas paredz sniegt atbalstu sīkiem (mikro), maziem un vidējiem saimnieciskās darbības veicējiem.

Pieejamais finansējums atbalsta sniegšanai ir 28 milj. EUR. Atbalsts tiek sniegts aizdevumu veidā investīcijām un apgrozāmajiem līdzekļiem ar maksimālo aizdevuma summu līdz 5 milj. EUR. 2025. gadā sniegts atbalsts 50 komersantiem, noslēdzot līgumus kopā par 22,2 milj. EUR un piesaistot privātās investīcijās kopā 6,8 milj. EUR.

PORTFELGARANTIJAS

"Altum" kopš 2017. gada īsteno valsts atbalsta programmu – portfelgarantijas, kas tiek ieviestas sadarbībā ar atklātā atlases procesā izraudzītiem finansētājiem (kredītiestādēm un alternatīvā finansējuma pakalpojuma sniedzējiem), kuri bez "Altum" tiešas iesaistes noteikta finansējuma apjoma ietvaros var komersantiem piešķirt aizdevumu ar "Altum" garantiju.

Garantijas nodrošina uzņēmējiem iespēju saņemt investīciju un apgrozāmo līdzekļu aizdevumu un finanšu līzingu ar termiņu no 1 līdz 10 gadiem apjomā līdz 250 tūkst. EUR. Garantiju izsniegšanai pieejami 14,2 milj. EUR no publiskā atmaksātā finansējuma. 2025. gadā programmā ir atbalstīti 125 uzņēmumi par kopējo aizdevuma summu 1,37 milj. EUR.

IESPĒJKAPITĀLA ATBALSTS

Lai turpinātu atbalstu strauji augošiem uzņēmumiem, paredzot riska kapitāla ieguldījumus, MK 2023. gada 15. augusta sēdē apstiprināja jaunu ES struktūrfondu atbalsta programmu iespējkapitāla ieguldījumiem uzņēmējdarbībā ar kopējo publisko finansējumu 80,6 milj. EUR.

2025. gadā tika izraudzīti 3 jaunuzņēmumu iespējkapitāla fondu pārvaldnieki un viens izaugsmes stadijas fonda pārvaldnieks:

- noslēgti līgumi ar jaunuzņēmumu iespējkapitāla fondu pārvaldniekiem – personu apvienību “BUILDIT”, “BADideas.fund” un “VNTRS Consulting AB”. Nākamo piecu gadu laikā šie fondi veiks investīcijas perspektīvos un dzīvotspējīgos pirmssēklas un sēklas stadijas uzņēmumos. Kopējais publiskā finansējuma apjoms ir 55,8 milj. EUR, kas nāk no ERAF līdzekļiem. Katrs fonds būs 20,67 milj. EUR apjomā, no kuriem 10 % veidos piesaistītais privāto investoru kapitāls;
- noslēgts līgums ar izaugsmes stadijas iespējkapitāla fonda pārvaldnieku – SIA “FlyCap AIFP”. Nākamo piecu gadu laikā fonds veiks investīcijas par kopējo publiskā finansējuma apjomu 24,8 milj. EUR no ERAF resursiem, papildus piesaistot arī privātās investīcijas vismaz 40 % apjomā no kopējā fonda kapitāla. Tādējādi kopējais fonda apjoms sasniegs 41,3 milj. EUR. Investīcijas tiks novirzītas perspektīviem, dzīvotspējīgiem, uz eksportu vērstiem izaugsmes stadijas uzņēmumiem, veicinot jaunu darba vietu radīšanu, nodokļu ieņēmumu pieaugumu un kopumā Latvijas tautsaimniecības attīstību.

2025. gadā kopumā atbalstīti 15 uzņēmumi, t.sk. 8 jaunie uzņēmumi, par 4,46 milj. EUR un privātās investīcijās piesaistīts 8,9 milj. EUR. Pasākuma ietvaros kopā paredzēts investēt aptuveni 50 milj. EUR, piesaistīt privātās investīcijas vismaz 27,5 milj. EUR. Pasākuma īstenošanas laikā plānots atbalstīt 400 uzņēmumus (no tiem vismaz 300 jaunuzņēmumus), kā arī radīt 300 jaunas darba vietas. Atbalstot uzņēmumus, eksportā ik gadu tiks sasniegts vismaz 20 milj. EUR.

AIZDEVUMA GARANTIJAS

Aizdevumu garantijas ir atbalsta pasākumi uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstībai, kad uzņēmumam trūkst savu līdzekļu un nav pietiekama nodrošinājuma, lai piesaistītu nepieciešamo finansējumu no komercbankām, vai arī uzņēmums tiek klasificēts kā pārāk riskants. “Altum” aizdevumu garantiju programma darbojas kopš 2016. gada jūnija.

Garantiju programmas finansējumu veido plānotais līdzdalības fonda finansējums 34,5 milj. EUR apmērā, kas ietver ERAF un valsts budžeta līdzekļus programmas pamatdarbības nodrošināšanai. Papildus tam piešķirts atmaksātais finansējums 26,3 milj. EUR apmērā, kas paredzēts kredītu garantiju programmai un lielo komersantu garantiju programmai. Turklāt saskaņā ar MK noteikumu Nr. 383 grozījumiem programmas īstenošanai papildus piešķirti vēl 12,7 milj. EUR atmaksātā finansējuma, kopā veidojot 12,7 milj. EUR lielu finansējumu garantiju programmām. Garantijas pieejamas līdz 25 milj. EUR.

2025. gadā Latvija izstrādāja vienotu garantiju metodoloģiju, kas iesniegta EK apstiprināšanai. Tā paredzēta lielajiem uzņēmumiem, tostarp mazajiem vidēja izmēra uzņēmumiem un vidēja izmēra uzņēmumiem, un ļauj paplašināt garantiju instrumenta piemērošanu šīm uzņēmumu grupām.

No 2024. gada līdz 2025. gada 31. oktobrim ir izsniegtas 440 garantijas 24,7 milj. EUR apjomā.

EKSPORTA KREDĪTA GARANTIJAS

EM turpina iepriekšējos gados uzsāktos eksporta atbalsta pasākumus. Nozīmīgs atbalsts eksportam ir “Altum” īstermiņa eksporta kredīta garantijas, kas tiek īstenotas saskaņā ar MK 2023. gada 20. decembra noteikumiem Nr. 866 “Īstermiņa eksporta kredīta garantiju izsniegšanas noteikumi komersantiem un atbilstošām lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām”.

Eksportējošiem saimnieciskās darbības veicējiem tiek piedāvāta iespēja saņemt eksporta kredīta garantijas, tādējādi nodrošinoties pret ārvalstu pircēju maksātnespēju vai ilgstošu nemaksāšanu, pārdodot preces vai sniedzot pakalpojumus ar atlikto maksājumu termiņu, kurš nav garāks par 730 dienām, izņemot lauksaimniecības produktu eksporta darījumus, kuriem atlikto maksājumu termiņš nevar būt garāks par 547 dienām, un darījuma summa ar vienu debitoru nav lielāka par 2 milj. EUR. Par eksporta kredīta darījumiem, kuru debitors (pircējs) ir reģistrēts ārpus ES un attīstītajām OECD valstīm, garantijas tiek sniegtas bez ierobežojumiem. Savukārt darījumos, kuru debitors reģistrēts ES vai attīstītā OECD

valstī,¹ eksporta kredīta garantija tiek sniegta līdz 2028. gada 31. decembrim tikai saimnieciskās darbības veicējam, kas ir MVU un kura kopējais gada eksporta apgrozījums nepārsniedz 5 milj. EUR, ja eksporta darījumu atlikto maksājumu termiņš nav īsāks par 121 dienu.

No 2022. gada 1. augusta, kad programma darbojas ar šobrīd spēkā esošajiem nosacījumiem, līdz 2025. gada 31. oktobrim eksporta kredītu garantijas izsniegtas 9,2 milj. EUR apmērā (eksporta deklarētais apmērs – apmēram 45,2 milj. EUR) un atbalstīti 30 komersanti.

KAPITĀLA TIRGUS ATTĪSTĪBAS ATBALSTS

Lai virzītos uz lielāku finansējuma pieejamību komersantiem un veicinātu arī kapitāla tirgus attīstību, MK 2023. gada 17. oktobrī apstiprināja 2021.–2027. gada ES fonda plānošanas perioda atbalsta programmu “Uzņēmuma atbalsts dalībai kapitāla tirgos”, kas tiek īstenota ar MK 2023. gada 17. oktobra noteikumiem Nr. 597 “Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam 1.2.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pētniecības un inovāciju kapacitātes stiprināšana un progresīvu tehnoloģiju ieviešana uzņēmumiem” 1.2.1.3. pasākuma “Uzņēmuma atbalsts dalībai kapitāla tirgos” īstenošanas noteikumi”. Programmas ietvaros tiek nodrošināts atbalsts uzņēmējiem akciju un parāda vērstpapīru iekļaušanai tirdzniecības vietā, konsultantu piesaistes un pakalpojumu izmaksām nepārsniedzot 50 % no projekta attiecināmām izmaksām. Atbalstīti tiek MVU un mazas vidējās kapitalizācijas sabiedrības. Plānots, ka tiks atbalstīti 10 komersanti un piesaistīts privātais finansējums 2 milj. EUR apmērā. Projekta iesniegumus ir iespējams iesniegt līdz 2026. gada 31. decembrim. 2025. gadā atbalstu turpina sniegt, un līdz 2025. gada 31. oktobrim ir noslēgti 2 līgumi un izmaksāts atbalsts 307,5 milj. EUR apmērā.

MK 2023. gada 13. jūnijā atbalstīja MVU sākotnēja publiskā piedāvājuma fonda izveidi Baltijā (IPO), tādējādi nodrošinot finansējumu MVU sākotnējai kotēšanai un iekļaušanai Baltijas valstu akciju tirgū (gan regulētajā tirgū, gan daudzpusējās tirdzniecības sistēmas (MTF) alternatīvajā tirgū “Nasdaq” Baltijas biržā). Fonds darbosies kā specializēts finanšu starpnieks; tas būs vērsts uz pelnošiem MVU. Paredzams, ka vidēji vienā uzņēmumā tiks ieguldīti 2–3 milj. EUR. Kā fonda izveides dalībnieki ir paredzēti “Altum” un Lietuvas attīstības finanšu institūcija “INVEGA”. IPO fonda kopējais apjoms ir plānots 48,8 milj. EUR apmērā, no kuriem 20 milj. EUR būs “Altum” ieguldījums, 18,8 milj. EUR – “INVEGA” investīcijas, savukārt 10 milj. EUR būs jāpiesaista fonda pārvaldniekam no privātiem investoriem. 2024. gadā norisinājās darbi pie fonda izveides un pārvaldnieka atlases, un 2026. gadā fonda darbība tiks turpināta.

Baltijas Inovāciju fonds (BIF) ir kopīga iniciatīva, kas veicina privātā un riska kapitāla pieejamību Baltijas reģionā, īpašu uzmanību pievēršot Latvijas uzņēmumu attīstības un izaugsmes veicināšanai. BIF1, kas tika izveidots 2013. gadā, nodrošināja ieguldījumus septiņos fondos, tostarp “BaltCap Growth Fund”, “INVL Baltic Sea Growth Fund”, “Karma Ventures I” un citos. Kopumā tika atbalstīti 83 uzņēmumi, no kuriem 27 projekti jau veiksmīgi realizēti. No BIF1 fondiem Latvijas uzņēmumos investēti 73,6 milj. EUR, atbalstot kopumā 13 Latvijas uzņēmumus.

BIF2, kas tika izveidots 2019. gadā, turpināja BIF1 iesākto darbu un nodrošināja ieguldījumus 8 fondos, tostarp “BaltCap Private Equity Fund III”, “Karma Ventures Fund II” un “Livonia Partners Fund II”. Šīs kārtas ietvaros atbalstīts 61 uzņēmums, no kuriem pieci ir Latvijas uzņēmumi, kuros kopējais investīciju apjoms sasniedz 38 milj. EUR. Fondu ieguldījumi turpināsies līdz 2029. gadam.

BIF3 kārtas iniciatīvas ietvaros, kuras uzsākšana plānota 2026. gadā, paredzēts izveidot un veikt 10–25 milj. EUR investīcijas aptuveni astoņos līdz vienpadsmit apakšfondos, īpašu uzmanību pievēršot privātajam kapitālam, tostarp mezanīna ieguldījumiem. BIF3 mērķis ir atbalstīt jaunas un esošas lokāli izveidotas komandas, kā arī komandas ārpus Baltijas reģiona ar stratēģisku ieguldījumu Baltijā. Investīcijas tiks virzītas dažādu nozaru mikro, mazos, vidējos un vidējās kapitalizācijas uzņēmumos (līdz 3000 darbiniekiem) gan pašu kapitāla, gan kvazi-kapitāla formā. Tāpat kā iepriekšējās kārtas, arī BIF3 veicinās jaunu iespējkapitāla fondu un vadības komandu veidošanos, zināšanu pārnesei no Eiropas Investīciju fonda (EIF) uz Latvijas iespējkapitāla ekosistēmu, kā arī finansējuma pieejamību Latvijas uzņēmumiem. Plānots, ka šīs kārtas īstenošana veicinās aptuveni 800 milj. EUR investīciju pieaugumu Baltijas reģionā, palielinās Baltijas valstu tirgus pievilcību un konkurētspēju starptautisko investoru vidū, kā arī radīs pozitīvu ietekmi uz Latvijas tautsaimniecību – uzņēmumu, kuros veikti ieguldījumi, apgrozījuma pieaugumu par aptuveni 30 % un nodarbinātības pieaugumu par aptuveni 100 %.

¹ Tas ir, Amerikas Savienotajās Valstīs, Apvienotajā Karalistē, Austrālijā, Austrijā, Beļģijā, Bulgārijā, Čehijā, Dānijā, Francijā, Grieķijā, Horvātijā, Igaunijā, Islandē, Itālijā, Īrijā, Japānā, Jaunzēlandē, Kanādā, Kiprā, Lietuvā, Luksemburgā, Maltā, Nīderlandē, Norvēģijā, Polijā, Portugālē, Rumānijā, Slovākijā, Slovēnijā, Somijā, Spānijā, Šveicē, Ungārijā, Vācijā vai Zviedrijā.

RĪCĪBAS PLĀNS INVESTĪCIJU PIESAISTEI UN FINANŠU PIEEJAMĪBAI TAUTSAIMNIECĪBĀ

2025. gada 15. jūlija MK sēdē tika pieņemts EM sagatavotais "Rīcības plāns investīciju piesaistei un finanšu pieejamībai tautsaimniecībā". Rīcības plāna mērķis ir līdz 2029. gadam tuvināt kapitāla piesaistes līmeni Latvijai tam apmēram, kādā šis līmenis ir Lietuvā un Igaunijā, tas ir, palielināt Latvijas nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu atlikumu no 14 % no IKP līdz 17 % no IKP, kā arī palielināt uzkrāto ĀTI apjomu Latvijas uzņēmumu pašu kapitālā līdz 32 mljrd. EUR.

Rīcības plānā kopumā ir iekļauti 15 uzdevumi, kas skar gan investīciju piesaisti, gan finansējuma pieejamību. Kā būtiskākie uzdevumi minami "Altum" pašu kapitāla fonda izveide privāto pensiju fondu pārvaldnieku investīciju piesaistišanai, piedāvājuma sagatavošana uz starptautisku partnerību attīstību vērsta fonda izveidei, kā arī atbalsta platformas izstrādāšana, kuras ietvaros "Altum" līdz 20 milj. EUR apmērā veic ieguldījumus Latvijas MVU, līdzfinansējot darījumus kopā ar Latvijas Bankas licencētām kolektīvās finansēšanas platformām.

INVESTĪCIJU FONDS

Lai nodrošinātu finanšu pieejamību lieliem investīciju projektiem un veicinātu jaunu investīciju pieplūdumu uzņēmējdarbības paplašināšanai, stimulējot uzņēmējus veikt jaunas investīcijas un tādējādi radīt pievienotās vērtības ķēdi visā tautsaimniecībā, MK 2025. gada 11. novembrī apstiprināja noteikumus Nr. 667 "Noteikumi par aizdevumiem ar kapitāla atlaidi lielo investīciju projektu atbalstam". Ar šiem noteikumiem ir paredzēts organizēt turpmākās Investīciju fonda jeb "Altum" aizdevumu ar kapitāla atlaidi atlases mērogojamu projektu (no 10 milj. EUR) īstenošanai, kuri ir vērsti uz jaunu iekārtu un tehnoloģisko procesu ieviešanu. Nākamo kārtu projektiem šobrīd pieejami 67 milj. EUR. Uzņēmums, sasniedzot projekta mērķus un izpildot noteiktus kritērijus, var pretendēt uz aizdevumu ar kapitāla atlaidi 30 % apmērā jeb dzēst "Altum" piešķirto aizdevuma daļu. Līdz ar jauno atlases kārtu tiek paredzēts plašāks atbalsta saņēmēju loks – atbalsts būs pieejams arī militārās jomas investīciju projektiem un ar primāro lauksaimniecisko ražošanu saistītām investīcijām.

Kopumā Investīciju fondā ir pieejami 282,56 milj. EUR. Pirmajās trīs atlases kārtās, kas tika organizētas saskaņā ar MK 2021. gada 6. jūlija noteikumiem Nr. 503 "Noteikumi par aizdevumiem ar kapitāla atlaidi investīciju projektiem komersantiem konkurētspējas veicināšanai", līdz šim brīdim "Altum" ir apstiprinājusi 28 investīciju projektus par kopējo attiecināmo izmaksu summu 736,7 milj. EUR un pieteikto kapitāla atlaidi 186,5 milj. EUR apmērā (t.sk. ar 16 komersantiem noslēgti līgumi). Minēto projektu ietvaros plānots, ka tiks nodrošināts eksporta pieaugums vismaz par 430 milj. EUR, tiks radītas vairāk nekā 1300 jaunas, labi apmaksātas darba vietas un ieguldījumi pētniecībai un attīstībai pārsniegs 18 milj. EUR.

12.2. ILGTSPĒJĪGAS ENERĢIJAS UN ENERGEOFEKTIVITĀTES VEICINĀŠANA

LATVIJAS UN IGAUNIJAS ATKRASTES VĒJA ENERĢIJAS KOPPROJEKTS "ELWIND"

Saskaņā ar MK 2024. gada 12. jūlija rīkojumu Nr. 573 "Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam" apstiprināto Nacionālās enerģētikas un klimata plānu 2021.–2030. gadam (turpmāk – NEKP) Latvija ir apņēmusies līdz 2030. gadam sasniegt 100 % atjaunojamo energoresursu (AER) elektroenerģijas galapatēriņā.

Lai šo mērķi sasniegtu, NEKP ir iekļauts politikas pasākums – līdz 2035. gadam (ieskaitot) īstenot Latvijas-Igaunijas atkrastes vēja parka "ELWIND" projektu ar jaudu līdz 1 GW. Šāda projekta īstenošana dos ieguldījumu ne vien kopējā AER mērķa sasniegšanā, bet arī citu saistīto enerģētikas un klimata politikas mērķu sasniegšanā, tostarp energoefektivitātes, enerģētiskās drošības un siltumnīcefektu izraisīto gāzu samazināšanas jomā, kā arī veicinās investīcijas, jaunu produktu attīstību un darba vietu izveidošanu.

2020. gadā EM ar Igauniju parakstīja Saprašanās memorandu par Latvijas un Igaunijas atkrastes vēja enerģijas parku kopprojektu elektroenerģijas ražošanai no atjaunojamiem energoresursiem. Memoranda ietvarā EM sadarbībā ar Igauniju, LIAA, Igaunijas Vides investīciju centru, Latvijas pārvades sistēmas operatoru AS "Augstsprieguma tīkls" un Igaunijas pārvades sistēmas operatoru AS "Elering" 2020. gadā uzsāka darbu pie Latvijas un Igaunijas atkrastes vēja enerģijas kopprojekta "ELWIND".

2023. gadā tika noslēgts sadarbības līgums starp LIAA, kas atbildīga no Latvijas puses, un Igaunijas Vides investīciju centru, kas atbildīgs no Igaunijas puses, par "ELWIND" projekta priekšizpēti veikšanu. Lai uzsāktu "ELWIND" projektu, 2022. gadā tika izstrādāti informatīvie ziņojumi "Par Igaunijas un Latvijas atkrastes vēja kopprojekta "ELWIND"

īstenošanu", "Par Latvijas un Igaunijas atkrastes vēja enerģijas kopprojekta turpmāko attīstību" un 2023. gadā – "Par Latvijas un Igaunijas atkrastes vēja enerģijas kopprojekta turpmāko attīstību".

2025. gada aprīlī MK tika izskatīts EM sagatavotais informatīvais ziņojums "Par Latvijas un Igaunijas atkrastes vēja enerģijas kopprojekta "ELWIND" īstenošanas gaitu", kas paredz turpināt "ELWIND" projekta atkrastes vēja parka teritorijas izpēti, lai iegūtu informāciju par šā laukuma piemērotību atkrastes vēja parka izveidošanai. Izpēšu rezultāti parādīs atkrastes vēja parka teritorijas potenciālo jaudu, ņemot vērā izpētes teritorijas dziļumu, faktiskos gultnes apstākļus, ģeoloģijas un meteoroloģijas datus un ietekmes uz vidi novērtējumu.

2025. gada otrajā pusē EM izstrādāja Latvijas Ilgtspējīgas enerģijas tehnoloģiju attīstības plāna līdz 2035. gadam projektu ar nolūku noteikt nepieciešamos rīcības virzienus un prioritāros pasākumus ilgtspējīgas enerģijas tehnoloģiju izmantošanai un ražošanas attīstībai, esošās Latvijas industrijas dekarbonizācijai, kā arī Latvijas industrijas iespējām izmantot neto nulles emisiju tehnoloģijas produktivitātes un klimata mērķu sasniegšanai, kā arī valsts ekonomiskās attīstības veicināšanai. Plānu paredzēts iesniegt MK līdz 2025. gada beigām.

Plānam ir trīs daļas, un katrai ir izstrādāti mērķi, detalizēti rīcības virzieni un rezultatīvie rādītāji:

- 1) ilgtspējīgas enerģijas tehnoloģiju ražošanas attīstība – veicinot ilgtspējīgas enerģijas tehnoloģiju ražošanu un ieguldījumus šajā jomā, Latvija var sekmēt ekonomikas izaugsmi un izpildīt starptautiskās saistības gan vidējā, gan ilgākā termiņā, kā arī dot savu pienesumu Eiropas klimatneitrālajai reindustrializācijai. Attīstot šo tehnoloģiju ražošanu, Latvija var nostiprināt savu pozīciju ES un starptautiskajā tirgū, kāpināt eksporta apjomu, kā arī palielināt inovāciju līmeni un radīt jaunas darba vietas nozarēs ar augstu pievienoto vērtību;
- 2) rūpniecības sektora zaļināšana, kas ir būtisks priekšnoteikums ceļā uz klimatneitrālu ekonomiku, pēc iespējas nodrošinot siltumnīcefekta gāzes (SEG) emisiju samazināšanu un energoefektivitātes paaugstināšanu, veicinot bezemisiju alternatīvo degvielu izmantošanu. Šis process ietver gan fosilo energoresursu pakāpenisku aizstāšanu ar AER, gan modernu tehnoloģiju ieviešanu ražošanas procesos, uzlabojot resursu izmantošanas efektivitāti;
- 3) klimatneitrālo tehnoloģiju izmantošana Latvijas industrijā, zaļā ūdeņraža ekosistēmas izveide – veicināt Latvijas un ES enerģētikas un klimata mērķu sasniegšanu, ražojot zaļo ūdeņradi un no tā ražotus produktus gan vietējam patēriņam, gan ES tirgum vai eksportam, paātrināt investīciju piesaisti, veidojot savstarpēji saistītu uzņēmumu klasterus, un veicināt ostu un industriālo zonu attīstību.

ENERGOEFECTIVITĀTES MĒRĶI

Ar MK 2020. gada 4. februāra rīkojumu Nr. 46 apstiprinot Latvijas Nacionālo enerģētikas un klimata plānu 2021.–2030. gadam (Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2030. gadam), Latvijas valdība ir noteikusi energoefektivitātes mērķus, kas sasniedzami līdz 2030. gadam:

- kopējā valsts indikatīvā energoefektivitāte – kopējais primārās enerģijas patēriņš ne vairāk kā 165–170 PJ un enerģijas galapatēriņš ne vairāk kā 145–149 PJ;
- ikgadējs 0,8 % enerģijas galapatēriņa ietaupījums – 2021.–2030. gadam uzkrāts enerģijas galējais ietaupījums 1,76 Mtoe (20 472,02 GWh);
- ikgadēja 3 % no valstij piederošo ēku platības renovācija (maksimālās aplēses – 500 tūkst. m²).

Energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu ieviešanas galvenais uzdevums ir ierobežot gan primāro energoresursu, gan enerģijas galapatēriņa pieaugumu un nodrošināt enerģijas patēriņa samazināšanos. Enerģijas ietaupījumi gala patērētājiem tiek gūti finanšu atbalsta programmās komersantiem (saimnieciskās darbības veicējiem), mājāsaimniecībām (dzīvojamajām mājām) un publiskajam sektoram. Virzībā uz valsts energoefektivitātes mērķiem ieguldījumu devuši arī energoefektivitātes pienākuma shēmas atbildīgo pušu veiktie pasākumi un tie pasākumi, ko obligātajos energoauditos konstatējuši un ieviesuši uzņēmumi.

Projekti energoefektivitātes atbalstam šobrīd tiek īstenoti vairākās EM pārziņā esošās programmās.

ANM ATBALSTA PROGRAMMAS

Daudzdzīvokļu māju energoefektivitātes uzlabošana

Pieejamais ANM finansējums 57,282 milj. EUR (t.sk. 53,845 milj. EUR projektu īstenošanai) un 10 milj. EUR Valsts kases (VK) aizdevums. Noslēgti 136 līgumi par visu ANM summu (53,845 milj. EUR), rezervētā kapitāla atlaide – 36,846 milj. EUR (kopā ar VK aizdevumu), no tiem līdz 2025. gada oktobra beigām:

- pabeigti 32 projekti par 12,868 milj. EUR ANM summu, piemērota 8,477 milj. EUR kapitāla atlaide;
- īstenošanā 104 projekti par 43,892 milj. EUR, rezervēta kapitāla atlaide 28,210 milj. EUR apmērā.

Līdz 2026. gada 31. augustam plānotais kopējais primārās enerģijas samazinājums daudzdzīvokļu mājās ar uzlabotu energoefektivitāti – 14 423 MWh/gadā.

Energoefektivitātes uzlabošana valsts sektora ēkās, t.sk. vēsturiskajās ēkās

Pieejamais finansējums 29,888 milj. EUR (t.sk. ANM finansējums 24,909 milj. EUR un valsts budžeta finansējums 4,979 milj. EUR).

Uz 2025. gada 31. oktobri noslēgti visi 11 līgumi vai to grozījumi ar 6 finansējuma saņēmējiem par 29,047 milj. EUR (t.sk. ANM finansējums 24,218 milj. EUR un valsts budžeta finansējums 4,829 milj. EUR). Pārtraukti 3 projekti, un pabeigts 1 projekts.

Līdz 2026. gada 30. jūnijam plānotais kopējās primārās enerģijas patēriņa samazinājums valsts ēkās ar uzlabotu energoefektivitāti vismaz 3875 MWh/gadā. Izpilde –146,99 MWh/gadā.

Energoefektivitātes paaugstināšana uzņēmējdarbībā

Pieejamais finansējums 72,166 milj. EUR (t.sk. 67,836 milj. EUR projektu īstenošanai), kopā plānotas 12 projektu atlases kārtas, 11. kārtā noslēdzās 2025. gada 15. septembrī, un pēdējo 12. atlases kārtu plānots izsludināt 2025. gada novembrī.

Līdz 2025. gada oktobra beigām noslēgti 480 līgumi par 52,729 milj. EUR AF summu, rezervēta kapitāla atlaide 32,221 milj. EUR apmērā, no tiem pabeigts 241 projekts par 21,734 milj. EUR ANM summu, piemērota 15,304 milj. EUR kapitāla atlaide. Vērtēšanā vēl ir 118 projekti par 30,052 milj. EUR AF summu, kapitāla atlaide – 12,662 milj. EUR.

Līdz 2026. gada 31. augustam plānotais aprēķinātais SEG emisiju ietaupījums – 11 498 CO₂ ekvivalenta tonnas gadā. Izpilde – 14 553,41 (127 %) CO₂ ekvivalenta tonnas gadā.

ES FONDU 2021.–2027. GADA PLĀNOŠANAS PERIODĀ ĪSTENOTĀS PROGRAMMAS

Energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumu īstenošana daudzdzīvokļu dzīvojamās mājās

Programmas mērķis ir veikt ieguldījumus energoefektivitātes uzlabošanai un pārejai uz atjaunīgajiem energoresursiem mājās, sasniedzot kopējās primārās enerģijas ietaupījumu ne mazāk kā 30 %. Pasākuma ietvaros projektu pieteikumu pieņemšana uzsākta 2025. gada 3. aprīlī. Sasniedzot rekordlielu interesi, projektu pieteikumu pieņemšana vispārējās atjaunošanas pasākumiem tika pārtraukta 2025. gada 13. maijā, jo bija rezervēts viss pieejamais finansējums, saņemot 355 projektu pieteikumus. Visvairāk projekti ir iesniegti no Rīgas reģiona – 52 %, tālāk seko Vidzemes reģions ar 24 %, Kurzeme – 10 %, Zemgale – 9 %, bet Latgale – 5 %. Aktīvākā valstspilsēta ir Rīga, no kuras ir iesniegti 110 projektu pieteikumi. Atbalsta programmas kopējais finansējums ir 174,5 milj. EUR, t.sk. 1,5 milj. EUR rūpnieciski ražotu koka karkasu pilotprojektu īstenošanai no valsts budžeta finansējuma.

Atbalstu piešķir daudzdzīvokļu dzīvojamo māju atjaunošanai (ēkā jābūt vismaz 3 dzīvokļiem), kas ir vai nav sadalītas dzīvokļu īpašumos, neatkarīgi no dzīvokļu īpašnieku skaita, tādējādi nodrošinot plašu potenciālo atbalsta saņēmēju loku, piemēram, uz atbalstu var pretendēt arī persona, kura ir mājas vienīgais dzīvokļu īpašnieks.

Atbalsts daudzdzīvokļu dzīvojamo māju iedzīvotājiem tiek sniegts kombinēta finanšu instrumenta veidā. To veido aizdevums vai garantija, kapitāla atlaide aizdevuma pamatsummas daļējai dzēšanai. Ja projekta rezultātā tiks sasniegts vismaz 30% kopējās primārās enerģijas ietaupījums, projektiem tiks piešķirta kapitāla atlaide 40 % apmērā.

Kapitāla atlaides apmērs var tikt palielināts, t.i., ja projekta ietvaros iedzīvotāji lems uzstādīt ventilējamo fasādi, kas sniedz fasādei ilgāku un ekonomiskāku kalpošanas laiku, pretstatus apmestajai fasādei, tiks piešķirta kapitāla atlaide 45 % apmērā.

Vienlaikus, ja projektā tiek izmantoti rūpnieciski ražoti koka konstrukciju siltināšanas paneļi vai projekts tiks īstenots tā dēvētās "kvartāla pieejas" ietvaros, kur renovācijai pieteiksies vismaz 3 mājas, ir pieejama maksimālā iespējamā kapitāla atlaide – 50 %. Šīs metodes būtiski uzlabos ēku atjaunošanas tempus. Jaunajā fondu programmā šo punktu atzinīgi novērtējuši vairāk nekā 60 finansējuma saņēmēji, piesakot kopumā 18 kvartālu projektus. Lai īstenotu vismaz 10 pilotprojektus, atjaunojot ēkas ar koka karkasa paneļiem, ir pieņemti 15 projekti, no kuriem 5 ir rezerves gadījumu rindā.

Līdz šim sniegtā atbalsta apjomi liecina par zemu projektu pieteicēju aktivitāti Latgales plānošanas reģionā – laika posmā no 2007. gada līdz 2025. gada novembra beigām īstenoti tikai 87 daudzdzīvokļu dzīvojamo māju projekti, kas ir 6,36 % no kopējā pieteikto ēku skaita. Lai sniegtu papildu atbalstu Latgales reģiona iedzīvotājiem un sekmētu daudzdzīvokļu māju atjaunošanu Latgales plānošanas reģionā, varēs pieteikt projektus atsevišķu energoefektivitātes pasākumu finansēšanai, kuru rezultātā tiks sasniegts vismaz 10 % primārās enerģijas ietaupījums. Šādi projekti varēs saņemt kapitāla atlaidi 40 % apmērā, bet ne vairāk kā 80 tūkst. EUR. Tāda veida projektiem Latgales plānošanas reģionā paredzēts finansējums līdz 10 milj. EUR apmērā.

Projekta ietvaros atbalstu var saņemt tehniskās dokumentācijas sagatavošanai, būvdarbu veikšanai ēkas norobežojošajās konstrukcijās un koplietošanas telpās, inženiersistēmu atjaunošanai, pārbūvei vai izveidei, mikroģenerācijas enerģijas ražošanas iekārtu iegādei un uzstādīšanai (saules paneļi, kolektori u.c.), būvuzraudzībai, projektu vadībai u.c. ar projekta īstenošanu saistītajiem pasākumiem. Papildu uzlabojums šajā programmā ir tas, ka arī liftu noma ir attiecināma, bet jāievēro kopējie energoefektivitātes mērķi. Šajā programmā ir arī viens pieteikums, ar ko izvēlas atjaunot liftu kopējā ēkas atjaunošanas projektā.

Uz 2025. gada oktobra beigām ir noslēgti 29 līgumi par 29,052 milj. EUR ERAF finansējumu un kopumā 323 projektiem ir rezervēta kapitāla atlaide 220,483 milj. EUR apmērā.

Sasniedzamie rādītāji:

- māsaimniecības ar uzlabotu energoefektivitāti – 10 653 māsaimniecības;
- māsaimniecības ar uzlabotu energoefektivitāti, kurās dzīvo enerģētiskās nabadzības riskam pakļautas personas – 1597 māsaimniecības;
- 10 pilotprojekti, īstenojot rūpnieciski ražotu koka karkasa metodes ēku atjaunošanu;
- primārais enerģijas ikgadējais patēriņš – 21 162 MWh/gadā.

Atbalsta programmas noteikumi uzņēmējdarbības zaļināšanai, atjaunīgo energoresursu izmantošanai un energoefektivitātes paaugstināšanai

Programmas mērķis ir veicināt ieguldījumus energoefektivitātes uzlabošanā, viedās energovadības un atjaunīgo energoresursu izmantošanā rūpniecībā un saimnieciskās darbības veicējos, kā arī nodrošināt pāreju uz klimatneitrālu ekonomiku visvairāk skarto reģionu uzņēmumos, un mērķgrupa ir saimnieciskās darbības veicēji visvairāk skartajos reģionos. Pieejamais finansējums ir 49,3 milj. EUR. Finansējums atbalsta programmā tiek kombinēts no ERAF (7,8 milj. EUR) un Taisnīgās pārkārtošanās fonda (41,5 milj. EUR).

Sasniedzamie rādītāji:

- primārais enerģijas ikgadējais patēriņš – 18 543 MWh/gadā;
- kopējā saražotā atjaunojamā enerģija – 7047 MWh/gadā;
- aplēsto SEG emisiju ietaupījums – 3480 CO₂;
- ar finanšu instrumentiem atbalstītie uzņēmumi – 102 uzņēmumi;
- publisko atbalstu papildinošās privātās investīcijas – 41,726 milj. EUR.

Energoefektivitāti veicinoši pasākumi kultūras infrastruktūrā

Programmas mērķis ir veikt ieguldījumus energoefektivitātes uzlabošanai un pārejai uz atjaunīgiem energoresursiem valsts īpašumā vai lietošanā esošajās ēkās, kurās tiek nodrošināta kultūras vai kultūrizglītības funkcija, sasniedzot ēku primārās enerģijas ietaupījumu 30 % apmērā un veicinot virzību uz nulles enerģijas ēkām. Pieejamais finansējums ir 29,311 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 24,914 milj. EUR. Projektu iesniegumu atlase noslēgusies 2025. gada 25. septembrī. Iesniegti 6 projekti par visu programmai pieejamo finansējumu un notiek to izvērtēšana.

Sasniedzamie rādītāji:

- atbalstīto valsts ēku platība – vismaz 27 134 m²;
- primārās enerģijas gada patēriņa samazinājums – vismaz 1432 MWh/gadā.

Energoefektivitātes paaugstināšana valsts ēkās

Programmas mērķis ir valsts ēku energoefektivitātes paaugstināšana, veicot ēku energosertifikāciju un būvdarbus energoefektivitātes palielināšanai, tostarp ieviešot viedās pārvaldības risinājumus un uzlabojot infrastruktūras un tehnoloģisko procesu energoefektivitāti (arī ar atjaunīgiem energoresursiem), lai sasniegtu ēku primārās enerģijas ietaupījumu 30 % apmērā un veicinātu virzību uz nulles enerģijas ēkām. Pieejamais finansējums 101,696 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 86,441 milj. EUR (t.sk. elastības finansējums). Projektu iesniegumu atlases pirmā kārtā ir noslēgusies 2025. gada 31. oktobrī, un tās ietvaros ir saņemti 36 projektu iesniegumi par kopējo finansējumu 87,651 milj. EUR apmērā, tostarp ERAF finansējums 74,486 milj. EUR.

Sasniedzamie rādītāji:

- atbalstīto valsts ēku platība – vismaz 186 836 m²;
- primārās enerģijas gada patēriņa samazinājums – vismaz 26 260 MWh/gadā.

Valsts iestāžu infrastruktūras optimizācija

Programmas mērķis ir energoefektivitātes uzlabošanas, viedās energovadības un atjaunojamo energoresursu izmantošanas pasākumi universitāšu īpašumā esošajās ēkās, veicinot virzību uz nulles enerģijas ēkām. Pieejamais finansējums ir 13,050 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 11,092 milj. EUR (t.sk. elastības finansējums). Finansējuma saņēmēju nosaka finansējuma saņēmēja resors – IZM – un šīs programmas ietvaros tā ir Latvijas Universitāte. Projektu iesniegumu iesniegšana noslēdzās 2025. gada 14. novembrī.

Sasniedzamie rādītāji:

- atbalstīto valsts ēku platība – vismaz 85 136 m²;
- primārās enerģijas gada patēriņa samazinājums – vismaz 1620 MWh/gadā.

ATBALSTA PROGRAMMAS, KAS TIEK ĪSTENOTAS NO LĪDZEKĻIEM, KAS NAV ES ATBALSTS

Privātmāju energoefektivitātes programma (programma slēgta 02.08.2024.)

“Altum” apstiprināti 1218 projekti par pieprasīto finansējumu 5,3 milj. EUR apmērā. Projektu īstenošanas rezultātā tiks paaugstināta privātmāju energoefektivitātes klase vismaz līdz C klasei un samazināts apkures patēriņš vismaz 20 % apmērā. Pēc elektroenerģijas ražošanas iekārtu uzstādīšanas tiek sasniegts primārās enerģijas patēriņa samazinājums vismaz 20 % apmērā (attiecinā uz dzīvojamām mājām ar pieslēgumu kopējam elektroapgādes tīklam) un vismaz 80 % no gadā saražotās elektroenerģijas tiek izmantota dzīvojamā mājā dzīvojošo iedzīvotāju pašpatēriņa vajadzībām.

Remonta fonds

“Altum” ir piešķirusi 389 aizdevumus daudzdzīvokļu dzīvojamo māju remontiem un labiekārtošanai 30,45 milj. EUR apmērā. Rīga un Kurzeme ir reģioni ar visaugstāko aktivitāti – Rīgā piešķirti 143 aizdevumi (t.sk. 110 Rīgas pilsētā), bet Kurzēmē – 118. Arī Vidzemē un Zemgalē programma tiek aktīvi izmantota – attiecīgi 65 un 34 aizdevumi, savukārt viszemākā interese fiksēta Latgalē, kur apstiprināti tikai 9 aizdevumi. Visbiežāk to izmanto jumta seguma maiņai, fasādes renovācijai, inženiersistēmu atjaunošanai, tehniskās dokumentācijas sagatavošanai, ēku konstrukciju stiprināšanai. Novērotas arī reģionālas īpatnības – Rīgā populāri ir fasādes atjaunošanas darbi, bet ārpus Rīgas dominē jumta remontdarbi un seguma nomaiņa.

Vidējais aizdevuma apjoms sasniedz 78 tūkst. EUR, taču kopumā vērtība variē no 8 tūkst. EUR līdz pat 509 tūkst. EUR – atkarībā no mājas un plānoto darbu apjoma.

EMISIJAS KVOTU IZSOLĪŠANAS INSTRUMENTA ATBALSTA PROGRAMMAS

Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana valsts nozīmes arhitektūras pieminekļos (otrā kārtā)

Konkursa mērķis ir oglekļa dioksīda (CO₂) emisijas samazināšana un energoefektivitātes uzlabošana, veicot valsts nozīmes arhitektūras pieminekļu pārbūvi, atjaunošanu, restaurāciju vai vienkāršoto fasādes atjaunošanu. Konkursa otrās kārtas ietvaros pieejamais finansējums – 35 milj. EUR. Konkursa ietvaros projektu iesniegumu pieņemšana ir noslēgusies. Turpinās konkursa ietvaros apstiprināto projektu īstenošana. Īstenošanā ir 5 projekti ar kopējo pieprasīto Emisijas kvotu izsolišanas instrumenta finansējumu 21,899 milj. EUR (projektu kopējās attiecināmās izmaksas – 26,716 milj. EUR). Plānotais CO₂ samazinājums konkursa ietvaros apstiprināto projektu īstenošanas rezultātā – 180 tonnas CO₂ gadā.

Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana ar viedajām pilsētvides tehnoloģijām (otrā kārtā)

Konkursa mērķis ir ieviest un demonstrēt viedās pilsētvides tehnoloģijas, kas samazina siltumnīcefekta gāzu emisijas, tostarp energoefektivitāti veicinošas viedās pilsētvides tehnoloģijas. Konkursa otrās kārtas ietvaros pieejamais finansējums atjaunojamos energoresursus izmantojošu viedo pilsētvides tehnoloģiju uzstādīšanai – 2 milj. EUR, energoefektivitāti veicinošu viedo pilsētvides tehnoloģiju uzstādīšanai – 4 milj. EUR. Konkursa ietvaros projektu iesniegumu pieņemšana ir noslēgusies. Turpinās konkursa ietvaros apstiprināto projektu īstenošana. Īstenošanā ir 29 projekti ar kopējo pieprasīto Emisijas kvotu izsolišanas instrumenta finansējumu 3,878 milj. EUR (projektu kopējās attiecināmās izmaksas – 5,589 milj. EUR). Plānotais CO₂ samazinājums konkursa ietvaros apstiprināto projektu īstenošanas rezultātā – 476 tonnas CO₂ gadā.

Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana māsaimniecībā – atbalsts atjaunojamo energoresursu izmantošanai

Konkursa mērķis ir siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana un energoefektivitātes uzlabošana māsaimniecībās, atbalstot siltumenerģijas vai elektroenerģijas ražošanas iekārtu iegādi, lai nodrošinātu siltumenerģijas vai elektroenerģijas ražošanu un piegādi māsaimniecības vajadzībām, vai māsaimniecību pieslēgumu izveidošanu centralizētajai siltumapgādes sistēmai. Konkursa ietvaros pieejamais finansējums – 85 milj. EUR. Konkursa ietvaros projektu iesniegumu pieņemšana turpinās. Projektu iesniegumu iesniegšanas termiņš ir 2029. gada 31. decembris vai brīdis, kad beidzas konkursa ietvaros pieejamais finansējums. Līdz 2025. gada oktobra beigām konkursa ietvaros apstiprināti 13 824 projekti (viens projekts var ietvert vairākas konkursa ietvaros atbalstāmās aktivitātes) ar kopējo pieprasīto Emisijas kvotu izsolišanas instrumenta finansējumu 50,637 milj. EUR (projektu kopējās attiecināmās izmaksas – 89,758 milj. EUR). Plānotais CO₂ samazinājums konkursa ietvaros apstiprināto projektu īstenošanas rezultātā – 20 574 tonnas CO₂ gadā.

Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana pašvaldību publisko teritoriju apgaismojuma infrastruktūrā

Konkursa mērķis ir siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana un energoefektivitātes uzlabošana pašvaldību publisko teritoriju apgaismojuma infrastruktūrā, izmantojot tādas tehnoloģijas un videi draudzīgus paņēmienus, kas ļauj samazināt esošo elektroenerģijas patēriņu. Konkursa ietvaros pieejamais finansējums – 10 milj. EUR. Konkursa ietvaros īstenoti 25 projekti ar kopējo pieprasīto Emisijas kvotu izsolišanas instrumenta finansējumu 4,998 milj. EUR (projektu kopējās attiecināmās izmaksas – 7,995 milj. EUR). Visu konkursa ietvaros apstiprināto projektu īstenošana noslēgusies 2025. gadā. Plānotais CO₂ samazinājums konkursa ietvaros apstiprināto projektu īstenošanas rezultātā – 1034 tonnas CO₂ gadā.

Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un pašvaldību policijas institūciju ēkās

Konkursa mērķis ir siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana un energoefektivitātes uzlabošana, veicot Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un pašvaldību policijas institūciju īpašumā, valdījumā vai lietošanā esošo ēku pārbūvi vai atjaunošanu. Konkursa ietvaros pieejamais finansējums – 20 milj. EUR. Konkursa ietvaros projektu iesniegumu pieņemšana ir noslēgusies, un tiek plānota konkursa otrā kārtā. Līgumi par konkursa pirmās kārtas ietvaros apstiprināto projektu īstenošanu noslēgti 2025. gada oktobrī. Īstenošanā ir 7 projekti ar kopējo pieprasīto Emisijas kvotu izsolišanas instrumenta finansējumu 4,532 milj. EUR (projektu kopējās attiecināmās izmaksas – 5,776 milj. EUR). Plānotais CO₂ samazinājums konkursa ietvaros apstiprināto projektu īstenošanas rezultātā – 54 tonnas CO₂ gadā.

Siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšana transporta sektorā – atbalsts bezemisiju un mazemisiju transportlīdzekļu iegādei

Konkursa mērķis ir veicināt siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu, atbalstot elektromobiļu un ārēji lādējamu hibrīdauto ieviešanu Latvijā. Konkursa ietvaros pieejamais finansējums – 30 milj. EUR. Konkurss ir noslēdzies, un tā ietvaros iegādāti 6432 transportlīdzekļi, no tiem 2326 jauni elektromobiļi, 2392 lietoti elektromobiļi, 1714 ārēji lādējami hibrīdauto. Konkursa ietvaros veikta 853 transportlīdzekļu, kuri aprīkoti ar iekšdedzes dzinējiem, norakstīšana. Plānotais CO₂ samazinājums konkursa ietvaros apstiprināto projektu īstenošanas rezultātā – 7805 tonnas CO₂ gadā.

MODERNIZĀCIJAS FONDA ATBALSTA PROGRAMMAS

Energoefektivitātes paaugstināšana transporta sektorā – atbalsts elektromobiļu un to uzlādes infrastruktūras ieviešanai

Konkursa mērķis ir veicināt siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu, atbalstot elektromobiļu iegādi un elektromobiļu uzlādes punktu infrastruktūras izveidi Latvijā. Konkursa ietvaros pieejamais finansējums – 5 milj. EUR. Konkursa ietvaros pirmo divu kārtu ietvaros noslēgusies projektu iesniegumu pieņemšana. Turpinās konkursa pirmās un otrās kārtas ietvaros apstiprināto projektu īstenošana. Īstenošanā ir 8 projekti ar kopējo pieprasīto Modernizācijas fonda finansējumu 613,8 tūkst. EUR (projektu kopējās attiecināmās izmaksas – 3,271 milj. EUR). Plānotais CO₂ samazinājums konkursa ietvaros apstiprināto projektu īstenošanas rezultātā – 228 tonnas CO₂ gadā.

12.3. ATBALSTS ĀRĒJO TIRGU APGŪŠANAI

Lai stiprinātu un paplašinātu ekonomisko, rūpniecisko, zinātnisko un tehnisko sadarbību, vienlaikus radot labvēlīgus nosacījumus komersantu sadarbībai, tiek slēgti starpvalstu līgumi un vienošanās, kopā dēvēti – līgumi, par ekonomisko sadarbību. Šobrīd Latvija jau ir noslēgusi un uztur spēkā starpvalstu līgumus par ekonomisko sadarbību ar Apvienotajiem Arābu Emirātiem, Armēniju, Azerbaidžānu, Gruziju, Kazahstānu, Kirgizstānu, Kuveitu, Ķīnu, Moldovu, Saūda Arābiju, Tadžikistānu, Turciju, Turkmenistānu, Ukrainu un Uzbekistānu.

2022. gadā pēc MK lēmuma tika apturēti iepriekš noslēgtie līgumi par ekonomisko sadarbību ar Krieviju un Baltkrieviju, reaģējot uz Krievijas izraisīto un Baltkrievijas atbalstīto karadarbību Ukrainā un ņemot vērā pret Krieviju un Baltkrieviju ieviestās sankcijas.

Starpvalstu komisijas (SVK) un apvienotās komitejas (AK) sēdes 2025. gadā

Latvijas–Moldovas SVK ekonomiskās, rūpnieciskās, zinātniskās un tehniskās sadarbības jautājumos 4. sēde norisinājās 2025. gada 29. janvārī Rīgā. No Latvijas puses sēdi vadīja EM valsts sekretārs E. Valantis, bet no Moldovas puses – Moldovas Republikas premjerministra vietnieks, ekonomiskās attīstības un digitalizācijas ministrs Dumitru Alaiba. Sēdes laikā tika apspriesti sadarbības jautājumi tādās jomās kā energoefektivitāte un atjaunojamā enerģija, digitalizācija un tehnoloģijas (tostarp tirās tehnoloģijas), jaunuzņēmumi, transports, lauksaimniecība un mežsaimniecība, izglītība un zinātne, tūrisma attīstība, reģionālā attīstība, kā arī ES integrācija. SVK ietvaros 28. janvārī notika Latvijas–Moldovas biznesa forums, kurā piedalījās vairāk nekā 80 dalībnieku un īpaši tika uzsvērta sadarbība informācijas tehnoloģiju jomā. Moldovas delegācijas vizītes ietvaros Latvijā š.g. 28. janvārī tika parakstīts Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras un Moldovas Tirdzniecības kameras sadarbības memorands, kas paredz ciešāku sadarbību ekonomikas un izglītības jomās, lai veicinātu biznesa iespējas starp Latviju un Moldovu.

Latvijas–Ukrainas SVK ekonomiskās, rūpnieciskās, zinātniskās un tehniskās sadarbības jautājumos 11. sēde norisinājās 2025. gada 26. martā Rīgā. No Latvijas puses sēdi vadīja ekonomikas ministrs V. Valainis, bet no Ukrainas puses – Ukrainas MK ministrs Olehs Nemčinovs. Sēdes laikā tika apspriesti sadarbības jautājumi par tirdzniecību un investīcijām, Latvijas iesaisti Ukrainas rekonstrukcijā, enerģētiku, transportu, lauksaimniecību, digitalizāciju un IKT, atbilstības novērtēšanu, inovācijām, kosmosu, veselības aizsardzību, mežsaimniecību, tūrisma u.c. Sēdes noslēgumā starp abu valstu Ekonomikas ministriem tika parakstīts līgums par sadarbību standartizācijas, metroloģijas un atbilstības novērtēšanas jomās, kā arī Ukrainas Valsts kosmosa aģentūras, Latvijas Republikas IZM un Latvijas Republikas EM memorands par sadarbību kosmosa izpētes un izmantošanas jomā. Vienlaikus ar Latvijas–Ukrainas SVK 11. sēdi norisinājās Latvijas–Ukrainas biznesa forums, kurā pulcējās vairāk nekā 100 abu valstu sadarbības attīstībā ieinteresētu uzņēmumu pārstāvju un politikas veidotāju.

Savukārt 2025. gada 24. novembrī Dubajā jau trešo reizi norisinājās Latvijas un Apvienoto Arābu Emirātu (AAE) Apvienotās ekonomikas komitejas sēde, kuru no Latvijas puses vadīja ekonomikas ministrs V. Valainis, bet no AAE puses – AAE ārējās tirdzniecības ministrs Tāni bin Ahmad Alzajūdi. Sēdes ietvaros tika pārrunāti sadarbības jautājumi tirdzniecības un investīciju, inovāciju, transporta un loģistikas, lauksaimniecības, enerģētikas, tūrisma, izglītības un zinātnes u.c. jomās. Paralēli sēdei notika virkne tikšanās ar AAE amatpersonām un uzņēmējiem. Latvijas un AAE uzņēmēji arī apmainījās ar kontaktiem un pārrunāja sadarbības iespējas Latvijas–AAE biznesa forumu laikā Dubajā un Abū Dabī.

Noslēgtie Latvijas divpusējās ekonomiskās sadarbības līgumi paredz starpvaldību komisijas vai apvienotās komitejas izveidošanu, kas nodrošina regulāru šo līgumu darbības uzraudzību un analīzes iespējas, kā uzlabot turpmāko līgumslēdzēju valstu ekonomisko sadarbību. To darba kārtībā ietilpst divpusējās ekonomiskās sadarbības jautājumi, kas aktuāli līgumslēdzējvalstīm gan valdības, gan komersantu līmenī tādās jomās kā tirdzniecība un investīciju piesaiste, rūpniecība, transports un loģistika, farmācija, lauksaimniecība un mežsaimniecība, informācijas tehnoloģijas, finanšu pakalpojumi un jaunuzņēmumi, tīrās tehnoloģijas, inovācijas, tūrisms, u.c.

2025. gadā notika trīs starpvaldību komisijas un apvienotās komitejas sēdes – ar Moldovu, Ukrainu un Apvienotajiem Arābu Emirātiem.

Lai turpinātu starpvaldību dialogu, 2025. gadā notika arī virkne tikšanos un vizīšu, t.sk. ar uzņēmēju dalību, kurās izskatītas iespējas stiprināt un dažādot atvijas sadarbību ar Vāciju, Izraēlu, ASV, Japānu, Apvienotajiem Arābu Emirātiem, Franciju, Itāliju, Dāniju, Poliju, Lietuvu, Igauniju, Zviedriju, Ukrainu, Moldovu u.c.

Valsts vizītes 2025. gadā

2025. gada 1.–4. martā ekonomikas ministrs V. Valainis apmeklēja Izraēlu kopā ar vairāk nekā 20 uzņēmumu delegāciju, lai stiprinātu ekonomisko sadarbību un veicinātu Latvijas uzņēmumu eksportspēju, investīciju piesaisti un tehnoloģiju pārnesi. Vizītes laikā notika tikšanās ar Izraēlas amatpersonām, tostarp Kneseta priekšsēdētāju Amiru Ohanu un Enerģētikas ministru Eli Koenu, kā arī tika parakstīts sadarbības memorands starp Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru un Izraēlas Tirdzniecības kameru federāciju. Sarunas tika vērstas uz inovācijām, zaļo enerģiju, kiberdrošību un augsto tehnoloģiju risinājumiem. Sarunas par sadarbības paplašināšanu turpinājās Latvijas–Izraēlas biznesa foruma laikā, kas norisinājās Rīgā Izraēlas prezidenta Īzaka Hercoga oficiālās vizītes ietvaros 5. augustā. Forumā, kuru atklāja Izraēlas prezidents Ī. Hercogs un Latvijas ekonomikas ministrs V. Valainis, tika uzsvērts abu valstu sadarbības potenciāls inovāciju, ražošanas un pētniecības jomās, kā arī tika parakstīti memorandi starp uzņēmēju organizācijām, lai veidotu kopīgus projektus un stiprinātu ekonomiskās saites.

2025. gada 17.–21. maijā notika ekonomikas ministra V. Valaiņa un uzņēmēju delegācijas vizīte Japānā (Tokijā un Osakā) Valsts prezidenta E. Rinkēviča vizītes ietvaros, kuras mērķis bija veicināt politiskā un drošības dialoga padziļināšanu, attīstīt divpusējo ekonomisko sadarbību, kā arī stiprināt Latvijas starptautisko atpazīstamību Japānā un plašākā Āzijas reģionā. Uzņēmēju delegācijā piedalījās 57 pārstāvji no 36 Latvijas uzņēmumiem, institūcijām un organizācijām, kas pārstāvēja tādas tautsaimniecības nozares kā IKT, farmācija, kokapstrāde, enerģētika, mašīnbūve, tūrisms un citas. Vizītes ietvaros Latvijas delegācija piedalījās izstādes “Expo 2025 Osaka” Latvijas Nacionālās dienas pasākumos, notika augsta līmeņa tikšanās ar Japānas amatpersonām, uzņēmējus pārstāvošajām organizācijām (Keidanren, Japānas Tirdzniecības un rūpniecības kamera, Osakas Tirdzniecības un rūpniecības kamera, JATA), kā arī ar Japānas uzņēmējiem, pārrunājot sadarbības iespējas enerģētikas, infrastruktūras, jaunuzņēmumu, inovāciju un citās jomās. Vizītes laikā arī notika divi biznesa forumi (Tokijā un Osakā), kā arī Latvijas uzņēmējiem tika nodrošināta atsevišķa programma ar divpusējām tikšanām. Vizītes laikā tika noslēgtas četras sadarbības vienošanās: 1) nodomu vēstule starp Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru un Japānas Tirdzniecības un rūpniecības kameru; 2) saprašanās memorands starp Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru un Osakas Tirdzniecības un rūpniecības kameru; 3) sadarbības līgums starp Latvijas Blokkēdes attīstības asociāciju un Japānas vadošo finanšu tehnoloģiju centru “Finolab”; 4) sadarbības līgums starp Latvijas uzņēmumu “Fortes” un Japānas uzņēmumu “Ichigo ECO Energy” par turpmākajiem sadarbības projektiem atjaunojamās enerģijas jomā.

2025. gada 23.–26. septembrī notika ekonomikas ministra V. Valaiņa darba vizīte Vācijā (Hamburgā un Rostokā) Ministru prezidentes E. Siliņas vizītes ietvaros, kurai pievienojās vairāk nekā 180 cilvēku delegācija, tostarp augstskolu un pašvaldību pārstāvji, kā arī uzņēmēji no būvniecības, aizsardzības un duālā pielietojuma tehnoloģiju, dzīvības zinātņu, finanšu tehnoloģiju (*fintech*), IKT, loģistikas un enerģētikas nozarēm. Vizītes laikā uzņēmējiem tika organizētas aktivitātes septiņās dažādās nozaru programmās. Ministram notika tikšanās ar Vācijas amatpersonām un investoriem, kā arī vairākas biznesa tikšanās ar Vācijas uzņēmumiem, dalība apaļā galda diskusijās par Latvijas un Vācijas sadarbības attīstību finanšu tehnoloģiju (*fintech*) un atjaunojamo energoresursu jomās, kā arī notika PPP un investīciju projektu prezentācijas. Rostokā norisinājās Latvijas–Vācijas biznesa diena ar paneldiskusijām. Vizītes ietvaros tika parakstīti 3 sadarbības memorandi: 1) starp Rīgas Tehnisko universitāti un HafenCity universitāti par sadarbību izglītībā un pētniecībā; 2) starp SIA “Ecengo” un “Diehl Stiftung & Co. KG” par sadarbību enerģētikas jomā; 3) starp SIA “Valsts aizsardzības korporācija” un Vācijas aizsardzības industrijas vadošo uzņēmumu “Rheinmetall AG” par artilērijas munīcijas ražotnes izveidi. Projekta īstenošanai plānots piesaistīt vairāk nekā 200 milj. EUR investīcijas, un desmit gadu laikā eksporta apjoms varētu pārsniegt 3 mljrd. EUR.

LATVIJAS ĀRĒJĀS EKONOMISKĀS PĀRSTĀVniecības

LIAA pārstāvniecību primārie uzdevumi ir ārvalstu tiešo investīciju piesaiste, Latvijas uzņēmumu eksporta veicināšana un Latvijas kā investīciju un tūrisma galamērķa starptautiskās atpazīstamības stiprināšana. Daļa pārstāvniecību darbojas ciešā sadarbībā ar Latvijas vēstniecībām, nodrošinot informācijas apmaiņu un kopīgus pasākumus, tostarp ekonomiskās diplomātijas aktivitātes, kontaktu veidošanu ar investoriem un uzņēmējdarbības misiju organizēšanu.

LIAA ārvalstu pārstāvniecību tīkls aptver plašu ģeogrāfisko pārklājumu, ietverot vairāk nekā divdesmit pārstāvniecības (ASV, Dānija, Francija, Japāna, Kanāda, Apvienotā Karaliste, Nīderlande, Norvēģija, Ukraina, Vācija, Zviedrija, Austrālija, Izraēla, Uzbekistāna, Somija, Spānija).

LIAA piedāvā arī Eiropas Biznesa atbalsta tīkla (EEN) Latvijā pakalpojumus un sniedz visaptverošu atbalstu uzņēmumiem, īpaši mazajiem un vidējiem uzņēmējiem, kas vēlas paplašināt savu darbību starptautiskos tirgos. Tīkls konsultē par ES un valstu likumdošanu, normatīvo prasību piemērošanu un uzņēmējdarbības vidi dažādās nozarēs, palīdzot uzņēmumiem

orientēties regulējuma izmaiņās un tirgus nosacījumos. EEN piedāvā arī detalizētu informāciju par ārvalstu tirgu pieprasījumu, konkurenci, eksportēšanas prasībām un pieejamajiem atbalsta instrumentiem, nodrošinot uzņēmumiem iespējas pieņemt pamatotus un stratēģiskus lēmumus.

Tikls arī atbalsta finansējuma piesaisti, sniedzot informāciju par ES programmām, investoru piesaistes iespējām un inovāciju finansēšanas rīkiem. Būtiska EEN funkcija ir palīdzība starptautisku sadarbības partneru atrašanās – gan komerciālai sadarbībai, gan pētniecības un inovāciju projektiem. Lai veicinātu uzņēmumu konkurētspēju, EEN nodrošina tehnoloģiju un inovāciju auditus, kuros tiek izvērtēts uzņēmuma tehnoloģiskais potenciāls, identificētas attīstības iespējas un meklētas piemērotas inovāciju pārneses iespējas no starptautiskās ekosistēmas. Tādējādi EEN darbojas kā integrēts partneris uzņēmumu internacionalizācijas, inovāciju un izaugsmes veicināšanā.

EKSPORTA MĀRKETINGA PASĀKUMI

MK 2024. gadā atbalstīja budžeta apropriācijas pārdali 6 milj. EUR apmērā, lai nodrošinātu finansējumu, kas EM un LIAA nepieciešams eksporta veicināšanas un investīciju piesaistes aktivitāšu īstenošanai 2024. gadā, 2025. gadā un 2026. gadā. Šie līdzekļi ir novirzīti pasākumiem eksporta veicināšanas un investīciju piesaistes aktivitāšu īstenošanā (tirdzniecības misijas, Latvijas un ārvalstu uzņēmumu tikšanās, kontaktbiržas u.c.).

Sasniedzamie rezultātīvie rādītāji:

- noslēgto eksporta līgumu summa 30 milj. EUR 2025. gadā;
- palielināts ārvalstu tūristu skaits Latvijā, radot papildu tūrisma un pasākumu eksporta ieņēmumus vismaz 50 milj. EUR apmērā 2025. gadā;
- proaktīvi piesaistīto investīciju projektu veiksmes stāsti 2025. gadā un 2026. gadā – 80 milj. EUR (jāņem vērā, ka 2024. gadā īstenotās proaktīvās investīciju piesaistes aktivitātes jaunos veiksmes stāstos īstenosies 2025.–2027. gadā).

MK 2025. gada 26. augustā pieņemtajā informatīvajā ziņojumā “Par valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta bāzi un izdevumu pārskatīšanas rezultātiem 2026., 2027., 2028. un 2029. gadam” (prot. Nr. 33 53.§) ir iekļauts EM izdevumu samazināšanas priekšlikums Latvijas starptautiskās konkurētspējas veicināšanas pasākumiem, kā arī investīciju piesaistes pasākumiem, attiecīgi finansējums tiek samazināts par 1,6 milj. EUR. Tādējādi kopējais finansējums 2026. gadam ir paredzēts 4,4 milj. EUR.

“Expo” 2025 paveiktais

Izstādē no 2025. gada 13. aprīļa līdz 13. oktobrim norisinājās Osakā, Japānā. Izstādē piedalījās 160 valstis, 9 starptautiskas organizācijas, un to apmeklēja vairāk nekā 28 milj. apmeklētāju no visas pasaules.

Dalībai “Expo 2025 Osaka” tika veidots vienots Baltijas valstu paviljons, gan veicinot reģiona atpazīstamību, gan vienlaikus izceļot katras valsts unikalitāti. Baltijas valstis izstādē pārstāvēja Latvija un Lietuva, turklāt Latvija tika izvirzīta kā vadošā valsts Baltijas paviljona veidošanā. Baltijas paviljonā tika uzņemts rekordliels apmeklētāju skaits – 900 tūkst. viesu ir apskatījuši un pozitīvi novērtējuši gan tā dizainu un kopējo atmosfēru, gan inovatīvo veidu, kā tiek prezentētas Latvijas un Baltijas vērtības.

“EXPO 2025 Osaka” un tai papildus izstrādātās biznesa programmas ietvaros Japānā tika organizēti vairāk nekā 75 Latvijas tradīciju, kultūru un biznesu prezentējoši pasākumi, konferences un dalība nozaru izstādēs. Starp nozīmīgākajiem pasākumiem īpaši atzīmējamas Latvijas Nacionālās dienas svinības ar kultūras programmu un tieši tām veidotu uzvedumu “Echo | Atbalss”, kā arī biznesa forums “Transforming Cities and Mobility through Innovation & Technology. Humans Powered by Technologies” (“Pilsētu un mobilitātes pārveidošana, izmantojot inovācijas un tehnoloģijas. Tehnoloģijas kā cilvēces dzinējspēks”), kurā piedalījās arī Latvijas valsts prezidents Edgars Rinkēvičs un vēsturiski lielākā uzņēmēju delegācija Japānā. Tikpat nozīmīgs no rezultātiem bija arī investīciju piesaistes forums Tokijā, Baltijas dienas svinības, kurās tika izcelta Dziesmu un deju svētku kustība, kā arī biznesa konference “How innovations in aerospace manufacturing can contribute to sustainability and environmental preservation” (“Kā inovācijas aerokosmosa nozarē var veicināt ilgtspēju un vides saglabāšanu”), kurā tika uzsvērtas Latvijas kompetences un inovāciju potenciāls kosmosa un viedo tehnoloģiju jomā.

Visās biznesa aktivitātēs “EXPO 2025 Osaka” un īpaši tai izstrādātajā biznesa programmā Japānā kopā piedalījās vai tika reprezentēti vairāk nekā 200 Latvijas uzņēmumi. Biznesa programmas aktivitātes Japānā vēl turpinās un patiesie rezultāti būs mērāmi līdz 2028. gadam, taču jau šobrīd biznesa aktivitāšu rezultātā uzņēmumi ieguvuši 1798 kontaktus, noslēguši 34 sadarbības līgumus.

Attiecībā uz investīciju piesaisti Viedās specializācijas stratēģijas (RIS3) sektoros Latvijā LIAA ir uzrunājis 135 potenciālos investorus no Japānas, no kuriem 72 jau ir izrādījuši padziļinātu aktivitāti par potenciālu investīciju veikšanu Latvijā, kā arī ir notikušas 2 investoru no Japānas vizītes Latvijā. Investīciju piesaistes aktivitāšu mērķis “Expo 2025 OSAKA” ietvaros ir piesaistīt Latvijai investīcijas vismaz 30 milj. EUR apmērā.

2025. gada 9 mēnešos LIAA noorganizēja 17 nacionālos standus, kuros piedalījušies 167 komersanti. Noorganizētas 43 tirdzniecības misijas, kurās piedalījušies 373 uzņēmumi. Organizētas 11 mārketinga kampaņas un divpusējās tikšanās

ar 159 uzņēmumiem. Organizēti šādi biznesa forumi Latvijā: uzņēmējdarbības izstāde "Ražots Liepājā", krypto un blokķēdes konference "UN:BLOCK Europe 2025", starptautiska konference "WindWorks 2025. Powering Economy", augusta līmeņa konference "Beyond Borders: Investment & Security in the Baltics", Aizsardzības industrijas dienas, Eiropas ūdeņraža ieleju forums "European Hydrogen Valleys Investment Forum 2025" un Ambīciju forums "Ambition Forum", Latvijas Fintech forums 2025, starptautiska konference "Big Data from Space" (BiDS 2025).

2025. gadā tika turpināta Latvijas uzņēmēju eksportspēju stiprināšana, īstenojot arī valsts tēla organizētas mārketinga kampaņas, piemēram, komunikācijas kampaņu ASV kinoakadēmijas balvu "Oskars" ieguvušās Latvijas pilnmetrāžas animācijas filmai "Straume", sasniedzot 200 milj. auditoriju. Īstenotas Latvijas dienas un to publicitātes kampaņas Osakā š.g. maijā un Rostokā š.g. septembrī. No 23. līdz 26. septembrim tirdzniecības misijā Vācijā popularizēta Latvija, sasniedzot vismaz 2 milj. auditoriju vācu medijos. Uzturēta vienota Latvijas valsts tēla tīmekļa vietne <https://www.latvia.eu/>. Vietne papildināta ar japāņu valodu.

ATBALSTS MVU INOVATĪVĀS UZŅĒMĒJDARBĪBAS ATTĪSTĪBAI UN EKSPORTAM

Lai paplašinātu eksporta iespējas, uzņēmumu spēju iekļauties starptautiskās produktu vērtību ķēdēs un attīstītu augstākas pievienotās vērtības produkcijas ražošanu un pakalpojumu veidošanu, LIAA īsteno projektu "MVU inovatīvas uzņēmējdarbības attīstība", kurš tika uzsākts 2023. gada 29. novembrī un kuru plānots īstenot līdz 2027. gada 30. jūnijam. Projekta kopējais finansējums ir 66 milj. EUR, tostarp ERAF finansējums 56 milj. EUR.

Viens no šīs programmas atbalsta virzieniem ir eksporta veicināšanas atbalsts, kuras ietvaros ar dažādu aktivitāšu palīdzību tiek veicināta Latvijas MVU eksportspēja, īpaši to uzņēmumu, kas darbojas vidēji augsto, augsto tehnoloģiju un zināšanu ietilpīgo pakalpojumu nozarēs. Projekta finansējums eksporta atbalsta aktivitātēm ir 31,4 milj. EUR. Eksporta atbalsta finansējums grantiem ir 15,43 milj. EUR, LIAA organizētām eksporta atbalsta aktivitātēm 3,5 gados ir paredzēti 7,25 milj. EUR, tostarp nacionālo stendu organizēšanai.

Projekta mērķis ir nodrošināt finansējuma pieejamību biznesa idejas īstenošanai un uzņēmējdarbības attīstībai, veicinot aktivitātes, kas ir vērstas uz inovatīvo uzņēmumu īpatsvara paaugstināšanu ekonomikā, un sekmēt uzņēmējdarbību, kas vērsta uz augstas pievienotās vērtības radīšanu vidēji augsto un augsto tehnoloģiju un radošo industriju jomā, kā arī veicināt eksporta pieaugumu atbalstītajos uzņēmumos, tādējādi sniedzot ieguldījumu Latvijas Viedās specializācijas stratēģijas mērķu sasniegšanā.

Projektā LIAA īsteno darbības, aptverot pilnu uzņēmējdarbības attīstības cikla atbalstu, – no idejas veido jaunu tehnoloģiski intensīvu uzņēmumu līdz stabilai, konkurētspējīgai un uz izaugsmi vērstai uzņēmējdarbībai ar augstu pievienoto vērtību. Projekta ietvaros mērķgrupai tiek sniegts finansiāls un nefinansiāls atbalsts inovācijas un motivācijas aktivitātēm, biznesa inkubācijas aktivitātēm un eksporta veicināšanas aktivitātēm.

Projekta ietvaros LIAA veic tādas darbības kā Latvijas ārējo ekonomisko pārstāvniecību konsultācijas, izglītojošu un mācību programmu īstenošanu, kas vērstas uz uzņēmējdarbības un inovāciju attīstību, inovāciju un uzņēmējdarbības eksporta veicināšanas pasākumu organizēšanu, tostarp sniedzot atbalstu grantu veidā, piešķirot godalgas un naudas balvas biznesa ideju konkursu godalgoto vietu ieguvējiem, sadarbojas ar organizācijām un institūcijām u.c.

Projekta ietvaros plānots kopumā atbalstīt 1500 uzņēmumus, kas attīsta savus biznesa projektus, no kuriem vismaz 300 būs jaunu ideju autori. LIAA atbalstīto uzņēmumu apgrozījuma apjoma pieaugums tiek prognozēts par 12 %, eksporta apjoma ikgadējs palielinājums tiek prognozēts par 20 % jeb 0,6 mljrd. EUR (laika posmā no 2024. līdz 2029. gadam).

Projekta ietvaros tiks atbalstīti 700 eksportējošie uzņēmumi, izveidotas 1000 jaunas darba vietas un atbalstītie uzņēmumi ik gadu nodokļos nomaksās 150 milj. EUR.

Līdz 2025. gada 31. oktobrim biznesa inkubācijas aktivitātē atbalstīti 318 uzņēmumi, no tiem ar grantiem atbalstīti 113, savukārt eksporta veicināšanas aktivitātē atbalstīti 572 komersanti, no tiem 493 saņēmuši grantus, bet 233 – nefinanšu atbalstu. Inovāciju motivācijas aktivitātē atbalstīti 80 uzņēmumi. Kopumā atbalstīti 970 komersanti.

ATBALSTS ĀRVALSTU FILMU UZŅĒMŠANAI LATVIJĀ

MK 2025. gada 11. februārī apstiprināja EM virzītos MK noteikumus Nr. 99 "Kārtība, kādā lieliem, nozīmīgiem publiskiem pasākumiem un ārvalstu filmu uzņemšanai Latvijā tiek piešķirts valsts budžeta līdzfinansējums", kuru mērķis ir nodrošināt valsts budžeta līdzfinansējumu dižpasākumu organizēšanai un ārvalstu filmu uzņemšanai Latvijā, radot pozitīvu ekonomisko ietekmi, kā arī veicinot Latvijas valsts tēla starptautisko atpazīstamību.

Saskaņā ar minētajiem MK noteikumiem LIAA 2025. gadā organizēja divas atlases kārtas, kuru ietvaros pieņemts lēmums par atbalsta sniegšanu 20 projektiem par kopējo summu 5,6 milj. EUR 1. atlases kārtā (12 projekti) un 4,7 milj. EUR 2. atlases kārtā apstiprinātajiem 8 projektiem.

12.4. ĀRVALSTU INVESTĪCIJU PIESAISTES POLITIKA

Eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes politika ir nostiprināta Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnēs 2021.–2027. gadam. ĀTI piesaistes politika ir vērsta uz Latvijas kā investīcijām pievilcīgas vides konkurētspējas celšanu. Vienlaicīgi jāņem vērā, ka tehnoloģiskās inovācijas, pandēmija, Krievijas–Ukrainas karš un ģeopolitiskā situācija pasaulē ir būtiski ietekmējis un mainījis lēmumu pieņemšanas apstākļus un argumentāciju par investīciju veikšanu. Tirgi šobrīd ir protekcionistiski, fragmentēti un pakļauti drošības vajadzībām un prioritātēm. Investori arvien biežāk piešķir prioritāti vietām, kurās ir talantu pieejamība, kur atrodas to tuvākie konkurenti, kur investoram pastāv iepriekšēja pieredze investīciju veikšanā, ir uzticama infrastruktūra un elastīgi uzņēmējdarbības modeļi, izvēloties vietu un pieņemot lēmumus par turpmāk veicamajiem ieguldījumiem.

Būtiski ir piesaistīt ārvalstu investīcijas nozarēs, kas nodrošina tautsaimniecības struktūras maiņu par labu uz ārējo pieprasījumu orientētām nozarēm, īpaši tādām, kas tiek definētas kā vidēji augstu un augstu tehnoloģiju nozares. ĀTI piesaistē prioritāri jāorientējas uz ģeogrāfiski tuvajām kaimiņvalstīm, kurās Latvija ir atpazīstama, kā dēļ nav jāiegulda apjomīgi papildu resursi informatīvos pasākumos, arī uz ekonomiski stabilām un attīstītām valstīm, kurās tautsaimniecības nozaru attīstības potenciāls un vajadzības atbilst Latvijas perspektīvas sadarbības iespējām.

ĀTI piesaistē Latvijā nozīmīga loma ir LIAA. LIAA investīciju piesaistes stratēģija ir izstrādāta tā, lai nodrošinātu vienotu, savstarpēji koordinētu rīcību attiecībā uz proaktīvu ārvalstu tiešo investīciju piesaisti, definējot mērķa nozares investīciju piesaistei un tirgus, vienlaikus saglabājot elastību un spēju ātri reaģēt uz izmaiņām pasaules ekonomikā. ĀTI piesaistes stratēģija ir mērķtiecīgi veidota, lai nodrošinātu strukturētu un mērķtiecīgu sistēmu ĀTI piesaistē (ieviešot projektu vadības rīkus), nodrošinātu proaktīvu rīcību ĀTI piesaistē (kampaņas, vizītes) un palielinātu kvalificēto kontaktu un investīciju projektu skaitu (izmērāmos rezultātos (KPIs) balstītas darbības un to novērtējums). 2025. gadā LIAA ir turpinājusi aktīvu investīciju piesaisti RIS3 jomās, mērķtiecīgi veicinot ĀTI pieaugumu zināšanu ietilpīgās nozarēs ar augstu pievienoto vērtību, īpaši vēršot uzmanību uz duālā pielietojuma un aizsardzības nozares projektiem. 2025. gadā LIAA mērķis ir piesaistīt investīcijas 1 mljrd. EUR apjomā.

2025. gadā uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju apjomi palielinājās (skat. 6.3.nodaļu). Ārvalstu investoru interese par investīcijām Latvijā ir pieaugusi, kas atspoguļojas arī potenciālo investīciju projektu portfeļa pieaugumā; īpaši liela interese ierasti saglabājas par investīcijām bioekonomikas, viedās enerģētikas un IKT sektoros. Ņemot vērā to, ka turpinās Krievijas Federācijas uzsāktais karš Ukrainā, palielinās arī ārvalstu uzņēmumu interese investēt duāla vai militāra pielietojuma produktu ražotnēs, kas sekmē gan Latvijas nacionālo drošību, gan Ukrainas spējas pretoties Krievijas Federācijas agresijai.

Latvija mērķtiecīgi virzās uz tādu investīciju projektu piesaisti, kuri nodrošina augstas pievienotās vērtības produktus un pakalpojumus. Atbilstošās jomas ir noteiktas Latvijas Viedās specializācijas stratēģijā (RIS3):

- zināšanu ietilpīga bioekonomika;
- biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, farmācija;
- fotonika un viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas;
- viedā enerģētika un mobilitāte;
- informācijas un komunikācijas tehnoloģijas.

2025. gadā ir izveidots stratēģisks investīciju piesaistes modelis, lai Latvija iekļautos piegādes ķēdēs aizsardzības jomā (skat. 12.7. nodaļu). LIAA tika noteikta par galveno valsts investīciju piesaistes punktu un stratēģisko partneri Aizsardzības ministrijai, uzsākot veikt šādus uzdevumus:

- nodrošināt vietējos partnerus militārās nozīmes pasūtījumu (iepirkumu) izpildei Latvijā un sadarbību ar vietējo industriju, nodrošinot lokalizācijas prasību izpildi;
- nodrošināt ārvalstu militārās nozīmes preču ražotāju kapitālo investīciju piesaisti, tostarp:
 - ārvalstu uzņēmumu iepazīstināšanu ar industriju pārstāvošajām asociācijām, nozīmīgākajiem uzņēmumiem, potenciālajiem partneriem un uzņēmumiem, kuri varētu iekļauties piegāžu ķēdēs;
 - palīdzību investīciju projektu vajadzībām piemērotu lokāciju atrašanā;
 - uzņēmumu informēšanu par Latvijā pieejamajām finansiālā atbalsta programmām;
 - kontaktu dibināšanu ar augstskolām un pētniecības iestādēm nepieciešamās zinātniskās kapacitātes nodrošināšanai.

LIAA reforma

2025. gada sākumā EM pabeidza īstenot LIAA reformu, lai stiprinātu LIAA investīciju piesaistes un eksporta veicināšanas kapacitāti. Sekojoši LIAA sadarbības spējas ar uzņēmējiem un atbalsta sniegšanas kapacitāte ir tikusi būtiski palielināta, trīskārt palielinot ar investīciju projektu apkalpošanu strādājošo darbinieku skaitu, kā arī palielinot ar eksporta atbalsta jautājumiem strādājošo darbinieku skaitu.

Kopš 2025. gada ikvienam lielajam projektam un uzņēmumam LIAA nodrošina individuālu vecāko projektu vadītāju, lai palīdzētu ātrāk apzināt un iegūt pieejamās atbalsta iespējas, tostarp izmantot LIAA koordinētā “Zaļā koridora” prioritāro projektu statusa priekšrocības publiskā sektora pakalpojumu saņemšanai paātrinātā kārtībā.

LIAA reorganizācijas rezultātā ir arī stiprināts atbalsts investīciju ienākšanai reģionos un uzņēmumu izaugsmes veicināšanai – kopš 2025. gada sākuma Latvijā ir pieejamas kopumā 22 reģionālās LIAA pārstāvniecības, no tām 20 reģionos un 2 specializētās – tehnoloģiju un radošo industriju pārstāvniecības. Tajās tiek nodrošināts atbalsts komersantiem biznesa inkubācijas aktivitātēm, un tās ir kā pirmais kontaktpunkts starp LIAA, pašvaldībām un uzņēmējiem, lai uzsāktu investīciju projektus, saņemtu atbalstu eksporta veicināšanai vai identificētu nepieciešamos uzņēmējdarbības vides uzlabojumus, tostarp virzot nepieciešamos problēmjautājumus izskatīšanai Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padomē.

SADARBĪBA AR ĀRVALSTU INVESTORU PADOMI LATVIJĀ

ĀTI piesaistes politikas pilnveidošanas process notiek ciešā sadarbībā ar Ārvalstu investoru padomi Latvijā (ĀIPL). Latvijas valdības un ĀIPL augsta līmeņa tikšanās notiek kopš 1999. gada. Šo tikšanos mērķis ir nodrošināt strukturētu informācijas un viedokļu apmaiņu starp investoriem un vietējiem politikas veidotājiem, lai uzlabotu uzņēmējdarbības vidi un sekmētu ārvalstu investīciju ieplūdi Latvijā. Latvijas valdības un ĀIPL ikgadējās sanāksmēs piedalās ministri, augsta līmeņa ierēdņi un ĀIPL biedru uzņēmumu vadītāji.

2025. gada 30.–31. oktobrī notika kārtējā 29. Latvijas valdības un ĀIPL augsta līmeņa sanāksme. Tajā valdības pārstāvji un investori diskutēja par labas pārvaldības principu stiprināšanu valsts pārvaldē, resursu efektīvu un lietderīgu izmantošanu, godīgas un noturīgas konkurences vides nodrošināšanu, kā arī caurskatāmības un sistēmiskās efektivitātes uzlabošanu publisko iepirkumu jomā.

Tikšanās laikā abas puses vienojās, ka laba pārvaldība ir cieši saistīta ar publiskā sektora efektivitāti, kas paredz atbildīgu publisko līdzekļu izmantošanu un kvalitatīvu pakalpojumu nodrošināšanu sabiedrībai. Centralizējot valsts pārvaldes atbalsta funkcijas, stiprinot koplietojamās pakalpojumus un novēršot funkciju dublēšanos, iespējams uzlabot pārvaldību un atbrīvot resursus, kas šobrīd ir īpaši nozīmīgi Latvijas aizsardzības nozarei. Šie pasākumi stiprinātu investoru pārliecību par valsts institūciju darbības prognozējamību un politikas konsekveni, tādējādi veicinot viņu vēlmi ieguldīt Latvijas ekonomikā.

Sanāksmē uzsvērta arī godīgas un noturīgas konkurences nozīme kā priekšnoteikumam inovācijai, izaugsmei un investoru uzticībai. Valdība un ārvalstu investori vienojās par nepieciešamību nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus, skaidri nosakot valsts līdzdalības robežas tirgū un stiprinot pārvaldības caurskatāmību valsts un pašvaldību uzņēmumos. Tika arī uzsvērta uzraugošo un regulējošo institūciju, jo īpaši Konkurences padomes, kapacitātes un neatkarības stiprināšana, lai nodrošinātu tirgus neitralitāti un veicinātu uzņēmējdarbības vides prognozējamību.

Publiskie iepirkumi tika skatīti kā stratēģisks instruments, kas ietekmē gan valsts konkurētspēju, gan investīciju vidi. Lai tie kļūtu par ilgtspējīgas izaugsmes balstu, valdība un ārvalstu investori aktualizēja nepieciešamību stiprināt uzraudzību, profesionālo kapacitāti un digitālos risinājumus, kā arī izmantot iepirkumus valsts prioritāšu īstenošanai – no aizsardzības līdz enerģētikas drošībai.

ĀIPL iesniedza MK piecus nostājas ziņojumus, kuros izklāstīti stratēģiski priekšlikumi Latvijas ekonomikas attīstības, cilvēkkapitāla stiprināšanas, investīciju aizsardzības, valsts pārvaldes modernizācijas un ēnu ekonomikas apkarošanas jomās, iezīmējot galvenās prioritātes valdības un investoru dialogā.

Sanāksmes noslēgumā valdība un ārvalstu investori vienojās par nākamā gada rīcības virzieniem, kas būs kā ietvars tālākai sadarbībai Latvijas konkurētspējas stiprināšanā.

LIELO UN STRATĒĢISKI NOZĪMĪGO INVESTĪCIJU PROJEKTU KOORDINĀCIJAS PADOME

2024. gadā tika atjaunots Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padomes darbs, apstiprinot grozījumus padomes nolikumā, veicot uzlabojumus padomes darba organizēšanā un ieviešot efektīvāku lēmumu pieņemšanas procesu. Padomes mērķis ir nodrošināt saskaņotu starpresoru sadarbību sekmīgai investīciju projektu īstenošanai Latvijas valsts interesēs, tostarp izskatīt un atrisināt ar investīciju projektu ieviešanu saistītos birokrātiskā sloga un administratīvo šķēršļu jautājumus.

Padomes priekšsēdētāja ir Ministru prezidente, padomes priekšsēdētājas vietnieks – ekonomikas ministrs. Padomē piedalās arī finanšu ministrs, viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrs, satiksmes ministrs un ārlietu ministrs. Padomes sekretariāta funkcijas veic LIAA. Sekretariāts nodrošina padomes sēžu organizēšanu, kā arī veic

atbalsta procedūras, kas nepieciešamas EM izveidotajai Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu operatīvajai darba grupai. Operatīvajā darba grupā notiek vienošanās par padomes sēdēs iekļaujamajiem tematiem, to padziļināta izpēte un priekšlikumu izstrāde.

Turpinot padomes darbu, 2025. gadā ir notikušas 4 sēdes. Tajās izskatīti tādi jautājumi kā, piemēram, par nodokļu sloga samazināšanu ārvalstu investoriem, valsts ceļu zemes nodalījuma joslas izmantošanu kabeļu ieguldīšanai, teritorijas regulējuma ierobežojumiem investīciju projektiem, autonomo transportlīdzekļu izmantošanu un komercializāciju Latvijā, kā arī koksnes resursu pieejamību augstas pievienotās vērtības produktu ražošanai Latvijā.

Lai uzņēmums ierosinātu sava investīciju projekta sarežģītību vai izaicinājumu izskatīšanu padomē, uzņēmuma pārstāvim ir jāsazinās ar padomes sekretariātu, sniedzot pēc iespējas konkrētāku informāciju par to, kādas ir konstatētās problēmas, kuras apgrūtina investīciju projekta īstenošanu Latvijā, un, ja iespējams, par to, kādi starpinstitucionāli risinājumi būtu jāveic, lai šīs problēmas atrisinātu vai mazinātu to ietekmi. Plašāka informācija par padomi, tostarp arī apstiprinātie sēžu protokoli, ir pieejama EM mājaslapas sadaļā par konsultatīvajām padomēm.

ATBALSTS INVESTĪCIJU PROJEKTIEM

Nozīmīga iniciatīva ārvalstu investīciju piesaistes veicināšanai ir “Zaļais koridors” birokrātijas un administratīvo procesu paātrināšanai augstas pievienotās vērtības investīciju projektiem. “Zaļā koridora” paātrinātā kārtībā tiek izskatīti investīciju projekti prioritārajās nozarēs, kuras ietver RIS3, starptautiskos biznesa pakalpojumu centrus, kā arī būvniecības, transporta un loģistikas jomas, ja ieceru īstenošana tajās ir saistīta ar prioritārajām nozarēm. Tā ir iespēja Latvijā reģistrētiem uzņēmumiem, kuri plāno īstenot investīciju projektus un atbilst izvirzītajiem kritērijiem (investīciju apmērs, jaunradīto darba vietu skaits, eksporta apjoms un ieguldījumi pētniecībā un attīstībā), saņemt būvniecības, teritorijas plānošanas vai migrācijas jomā sniedzamos valsts pārvaldes pakalpojumus paātrinātā kārtībā, t.i., konkrētus valsts pakalpojumus saņemt divas reizes īsākā termiņā. 2025. gadā šo statusu ir saņēmuši 18 projekti ar kopējo plānoto investīciju apjomu 1,8 milj. EUR.

2025. gada 6. maijā tika pieņemti MK noteikumi Nr. 277 “Kārtība, kādā nodrošina prioritāru publisku pakalpojumu sniegšanu komersantiem” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 277) jeb pilnveidotais “Zaļā koridora” regulējums ar mērķi piesaistīt investīcijas, veicināt eksportu, kā arī sekmēt aizsardzības industrijas attīstību. Regulējums būtiski paplašina to komersantu loku, kuri var saņemt publiskos pakalpojumus paātrinātā kārtībā, un paredz, ka prioritārajam statusam uz 36 mēnešu ilgu termiņu pieteikties var ne tikai prioritārā projekta īstenoātāji, bet arī komersanti, kuri iepriekšējā pārskata gadā nodrošinājuši ievērojamu investīciju, kā arī preču vai pakalpojumu eksporta apjomu.

Pēc MK noteikumu Nr. 277 stāšanās spēkā un to piemērošanas praksē tika novērotas dažādas nepilnības. Tika secināts, ka jaunradītais pakalpojumu slogs ir pārāk augsts un visu “Zaļā koridora” komersantiem sniedzamo pakalpojumu izpildi divreiz īsākos termiņos nav iespējams veikt esošo resursu ietvaros. 2025. gadā kopumā “Zaļā koridora” pakalpojumu saņemšanai ir kvalificējušies jau vairāk nekā 580 Latvijas uzņēmumi.

Līdz ar to radusies nepieciešamība novērst nepilnības, kā arī veikt jaunus papildinājumus, lai nodrošinātu Eiropas Parlamenta Regulā (ES) 2024/1252 un Regulā (ES) 2024/1735 noteikto pienākumu izpildi. Tādējādi 2025. gadā ir uzsākts darbs pie grozījumu MK noteikumos Nr. 277 izstrādes (TAP 25-TA-2347).

Papildus iepriekš minētajām iniciatīvām uzņēmējiem ir pieejams atbalsts finanšu pieejamības veicināšanai finanšu instrumentu veidā (skat. 12.1. nodaļu), kā arī tiek īstenotas investīciju mārketinga aktivitātes, kas ietver augstākā līmeņa amatpersonu vīzišu organizēšanu ārvalstīs, piemēram, Valsts prezidenta un ekonomikas ministra vizīte Japānā, Ministru prezidentes un ekonomikas ministra vizīte Vācijā, ekonomikas ministra un klimata un enerģētikas ministru vizīte ASV. Visos minētajos pasākumos piedalījās liels skaits Latvijas uzņēmumu un tika organizētas arī ārvalstu investīciju piesaistes aktivitātes. Īpaša uzmanība un proaktīvas darbības 2025. gadā investīciju piesaistē vērstas uz Japānas tirgu, lai izmantotu augsto popularitāti ieguvušajam Latvijas-Lietuvas apvienotajam stendam “EXPO 2025” (skat. 12.3. nodaļu).

12.5. DIGITĀLĀ TRANSFORMĀCIJA

Viena no prioritātēm produktīvas uzņēmējdarbības veicināšanai ir ieguldījumi uzņēmumu digitālās transformācijas attīstībā. Lai sasniegtu šos mērķus, līdz 2029. gadam uzņēmumiem būs pieejams atbalsts komercdarbības procesu digitalizācijai, digitālo prasmju pilnveidei, jaunu produktu un pakalpojumu izstrādei, kā arī tehnoloģisko iekārtu testēšanai un iegādei. Kopumā ES Kohēzijas fonda 2021.–2027. gada perioda un Latvijas ANM plāna ietvaros EM digitālās transformācijas atbalsta programmās tiks ieguldīti 183,5 milj. EUR.

EIROPAS DIGITĀLĀS INOVĀCIJAS CENTRU ATBALSTS

2022. gada 13. septembrī MK ar noteikumiem Nr. 577 "Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 2. komponentes "Digitālā transformācija" 2.2. reformu un investīciju virziena "Uzņēmumu digitālā transformācija un inovācijas" 2.2.1.r. "Uzņēmējdarbības digitālās transformācijas pilna cikla atbalsta izveide ar reģionālo tvērumu" 2.2.1.1.i. investīcijas "Atbalsts Digitālo inovāciju centru un reģionālo kontaktpunktu izveidei" īstenošanas noteikumi" apstiprināja EM virzīto atbalsta programmu, kas paredz ar digitālo tehnoloģiju ieviešanas palīdzību veicināt komersantu konkurētspēju, kā arī digitālu un inovatīvu publisko pārvaldi, kurā tiek izmantotas tikpat modernas tehnoloģijas kā privātajā sektorā, veicināt risinājumu ieviešanu sasaistē ar viedās specializācijas stratēģiju, paaugstināt komersantu izpratni par digitālo tehnoloģiju sniegtajām priekšrocībām, kā arī nodrošināt pieklūstamību digitālās transformācijas procesu atbalstam visā Latvijas teritorijā un nodrošināt Latvijas pilntiesīgu iesaisti kopējā Eiropas Digitālās inovācijas centru (EDIC) tīklā.

Programmas mērķgrupas jeb gala labuma guvēji ir sīkais (mikro), mazais, vidējais komersants un lielais komersants, biedrība un nodibinājums, kas apvieno vairākus komersantus vai pārstāv to intereses, publiska persona vai tās institūcija, publiskas personas kapitālsabiedrība, pētniecības un zināšanu izplatīšanas organizācija, zemnieku saimniecība, kooperatīvā sabiedrība, kas veic saimniecisko darbību. Atbalsta ietvaros ikviens interesents var saņemt konsultāciju par sava uzņēmuma vai iestādes digitalizācijas pakāpi, ceļa karti prioritāro investīciju apzināšanai un mentoringu par to, kā digitalizēt uzņēmuma vai iestādes procesus. Kopējais investīcijas finansējums ir 10 milj. EUR. 2025. gadā komersantiem izsniegtas 5077 digitālās attīstības ceļa kartes. Eiropas digitālās inovācijas centri sniedz tehnoloģisko pakalpojumu līdz 20 tūkst. EUR apmērā eksperimentēšanas, pilotēšanas un testēšanas darbību īstenošanai.

2023. gadā tika izveidoti un sekmīgi darbojas divi Eiropas Digitālās inovācijas centri (EDIC). Tie ar reģionālo kontaktpunktu un vienas pieturas aģentūru starpniecību sniedz uzņēmumiem konsultācijas, mentoringu, tehnoloģisko pakalpojumu atbalstu, kā arī nodrošina pirmreizējā un atkārtotā digitālā brieduma testus, digitālās attīstības ceļa kartes un atzinumus par digitālās transformācijas virzieniem.

GRANTI UZŅĒMUMU PAKALPOJUMU UN RAŽOŠANAS PROCESU DIGITALIZĀCIJAI

2023. gada 10. janvārī MK ar noteikumiem Nr. 10 apstiprināja EM izstrādāto atbalsta programmu "Atbalsts procesu digitalizācijai komercdarbībā". Programma paredzēta, lai veicinātu uzņēmumu digitālo transformāciju, sniegtot grantus digitālo produktu, pakalpojumu un risinājumu izstrādei vai ieviešanai, tādējādi uzlabojot komercdarbības procesus un paaugstinot uzņēmumu produktivitāti. Atbalsts pieejams visiem Latvijā reģistrētajiem komersantiem – mikro, maziem, vidējiem, lieliem komersantiem (tostarp ārvalstu filiālēm, zemnieku saimniecībām, kooperatīvajām sabiedrībām), kā arī biedrībām un nodibinājumiem, pētniecības un zināšanu izplatīšanas organizācijām, publiskas personas kapitālsabiedrībām.

Par uzņēmēju interesi par komercdarbības procesu digitalizāciju un mākslīgā intelekta ieviešanu liecina augsta aktivitāte EM izstrādātajā atbalsta programmā "Atbalsts procesu digitalizācijai komercdarbībā" (SAM 1.2.2.1.), kuru administrē LIAA. Projektu pieteikumu atlases uzsaukums tika izsludināts 2025. gada 21. jūlijā, un pieteikumu pieņemšana noslēdzās 2025. gada 7. novembrī. Kopumā saņemts 1101 projektu pieteikums.

Atbalsta programma piedāvā finansējumu dažādām aktivitātēm: līdz 10 tūkst. EUR gatavo risinājumu, aparatūras, sensoru, iekārtu, programmatūras un IT infrastruktūras iegādei, uzstādīšanai un pielāgošanai, jaunu risinājumu izstrādei, licences iegādei vai abonēšanai, sertificēšanai un digitālā brieduma novērtējumam, savukārt līdz 200 tūkst. EUR mākslīgā intelekta risinājumu izstrādei un ieviešanai. Kopējais atbalsta programmas finansējums ir 23,2 milj. EUR, kas nodrošina uzņēmumiem plašas iespējas attīstīt inovācijas un veicināt digitālās transformācijas īstenošanu uzņēmējdarbībā.

AIZDEVUMI UZŅĒMUMU DIGITALIZĀCIJAI

2022. gada 5. jūlijā MK ar noteikumiem Nr. 421 "Eiropas Savienības Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 2.2. reformu un investīciju virziena "Uzņēmumu digitālā transformācija un inovācijas" 2.2.1.4.i. investīcijas "Finanšu instrumenti komersantu digitālās transformācijas veicināšanai" īstenošanas noteikumi" apstiprināja EM virzīto atbalsta programmu finanšu instrumenta veidā. Investīcijas mērķis ir veicināt komersantu digitālo transformāciju, komersantu attīstību un apgrozījuma apjoma pieaugumu, atbalstot uz produktivitātes pieaugumu vērstus ieguldījumus uzņēmējdarbības digitālās transformācijas rīkos. ANM investīcijas ietvaros atbalstu saņēma kā aizdevumu ar kapitāla atlaidi līdz 35 % no investīciju projekta kopējā apjoma, bet ne vairāk kā 200 tūkst. EUR.

Atbalstu saņēmējs – sīkais (mikro), mazais, vidējais un lielais komersants. "Altum" aizdevuma kapitāla atlaides piemērošanai būs jāiesniedz EDIC atzinums, kas ir novērtējums par digitālo un inovāciju briedumu pēc otrreizēja testa un par veikto investīciju atbilstību digitālās attīstības ceļa kartei, kā apliecinājums, ka digitālās attīstības ceļa kartē noteiktais ir izpildīts un konkrētā investīcija ir sniegusi pienesumu procesu digitalizācijā. Investīcijai pieejamais finansējums ir 48,6 milj. EUR. Līdz 2025. gada 31. oktobrim atbalsts sniegts 146 komersantiem 60,5 milj. EUR apmērā un kopumā piesaistīts privātās investīcijās 65,1 milj. EUR.

DIGITĀLO PRASMJU PILNVEIDE

Lai nodrošinātu Latvijas sīkos (mikro), mazos, vidējos un lielos komersantus ar digitālajām prasmēm, tostarp ar prasmēm, kas sekmētu eksporta veicināšanu, augsta līmeņa digitālās pārvaldības pamatprasmēm uzņēmumu vadības līmenī un prasmēm digitālo tehnoloģiju izmantošanai dažādos uzņēmējdarbības procesos, ANM ietvaros tiek sniegts atbalsts granta un nefinanšu atbalsta veidā.

Investīcijai 2.3.1.2.i. pieejamais ANM finansējums ir 16,5 milj. EUR, un atbalstu sniedz EDIC vai uzņēmējus pārstāvošās nozaru organizācijas. Plānots, ka investīcijas ietvaros atbalstu darbinieku digitālo prasmju pilnveidei līdz 2026. gada vidum saņems vismaz 1800 komersantu. Līdz 2025. gada beigām mācībās piedalījušies vairāk nekā 1500 komersanti un apgūts finansējums 4,5 milj. EUR apmērā. Atbalsts pieejams līdz 2026. gada 1. ceturksnim.

JAUNO DIGITĀLO PRODUKTU IZSTRĀDE UN ATTĪSTĪBA

ANM 2.2.1.3.i. investīcijas "Atbalsts jaunu produktu un pakalpojumu ieviešanai uzņēmējdarbībā" īstenošanas noteikumu ietvaros ir pieejams atbalsts jaunu digitālu produktu un pakalpojumu radīšanai. Atbalsts pieejams granta veidā līdz 1 milj. EUR ar intensitāti 25 %–80 % atkarībā no pētnieciskā projekta veida (rūpnieciskiem pētījumiem; eksperimentālām izstrādēm; tehniski ekonomiskai priekšizpētei) un tā īstenotāja lieluma.

Investīcijai pieejamais ANM finansējums ir 24,3 milj. EUR. Atbalsta programmas ietvaros līdz šim atbalstīti 80 komersanti un pētniecības organizācijas, piesaistot privāto līdzfinansējumu vairāk nekā 12 milj. EUR apmērā.

12.6. VALSTS KAPITĀLA DAĻU UN KAPITĀLSABIEDRĪBU PĀRVALDĪBA

Sabiedrības ar valsts kapitāla daļām un kapitālsabiedrības ir uzņēmumi, kuros valstij pieder daļa vai visas kapitāla daļas un kuru darbību vada valsts vai tās pilnvarotas institūcijas. Šīs kapitālsabiedrības darbojas stratēģiski svarīgās nozarēs, piemēram, enerģētikā, transportā, telekomunikācijās, mežsaimniecībā un citās jomās, kur to lēmumi un attīstība tieši ietekmē valsts ekonomisko drošību, sabiedrības labklājību un ilgtermiņa attīstību.

Valsts kapitālsabiedrības ne tikai nodrošina kritiski svarīgus pakalpojumus un infrastruktūru, bet arī veicina investīcijas, inovāciju attīstību un eksportspēju. Tās spēj mobilizēt ievērojamus finanšu resursus, atbalstīt modernizāciju un sekmēt Latvijas uzņēmumu integrāciju globālajās piegādes ķēdēs. Šo sabiedrību loma ir īpaši nozīmīga, jo tās ne tikai veido tautsaimniecības pamatu, bet arī ir katalizators jaunām attīstības iespējām, stiprinot valsts pozīciju starptautiskā līmenī.

Valsts kancelejas apkopotā informācija liecina, ka valsts kapitālsabiedrību kopējās investīcijas 2023. gadā sasniedza 1,21 mljrd. EUR, bet 2024. gadā – 1,40 mljrd. EUR, kas nozīmē pieaugumu par 0,19 mljrd. EUR jeb par 15,4 % gada laikā. Savukārt, salīdzinot ar 2020. gadu, kad investīciju apjoms bija 0,64 mljrd. EUR, četros gados investīciju kopapjoms ir audzis par 0,76 mljrd. EUR, kas vērtējams kā ļoti straujš kāpums par vairāk nekā 119 %. Šāda dinamika liecina, ka valsts kapitālsabiedrības ir būtiski kāpinājušas investīcijas dažādos augstas gatavības attīstības projektos un nostiprinājušas

spēju īstenot arvien kapitāla ietilpīgākus projektus, tādējādi stiprinot tautsaimniecības stratēģiskās nozares un uzlabojot ilgtermiņa izaugsmes potenciālu.

Valsts kancelejas veiktais apkopojums par valsts kapitālsabiedrību ieguldījumiem pētniecībā un attīstībā laika periodā no 2020. līdz 2024. gadam ļauj secināt, ka pētniecības un attīstības jomā turpinās konsekventa izaugsme, kas parāda valsts kapitālsabiedrību mērķtiecīgu virzību uz inovācijām un konkurētspējas stiprināšanu.

2024. gadā kopējie valsts kapitālsabiedrību ieguldījumi pētniecībā un attīstībā sasniedza 35,09 milj. EUR, kas ir par 5,01 milj. EUR vairāk nekā 2023. gadā (pieaugums par 16,6 %). Salīdzinot ar 2020. gadu, kad ieguldījumu apjoms pētniecībā un attīstībā bija 22,13 milj. EUR, četrus gadus laikā kopējais pieaugums ir 12,96 milj. EUR jeb 58,6 %. Pieaugošais ieguldījumu apjoms pētniecībā un attīstībā liecina par strukturālām pārmaiņām valsts kapitālsabiedrību investīciju portfeli, tostarp stratēģisko mērķu sasniegšanai – pakāpeniski pieaug virzība uz jaunu produktu, tehnoloģiju un risinājumu radīšanu, kas ļauj celt pievienoto vērtību un uzlabot valsts kapitālsabiedrību pozīcijas arī eksporta tirgos.

EM veiktais eksporta īpatsvara novērtējums valsts kapitālsabiedrībās rāda, ka 2024. gadā no 64 valsts kapitālsabiedrībām preces un/vai pakalpojumus eksportēja 14 kapitālsabiedrības, galvenokārt enerģētikas, transporta, sakaru un mežsaimniecības nozarēs.

Lielo valsts kapitālsabiedrību kopējais apgrozījums svārstījies no 3,3 mljrd. EUR 2019. gadā līdz 5,7 mljrd. EUR 2023. gadā. 2024. gadā tas bija 5,5 mljrd. EUR. Straujākais pieaugums tika fiksēts 2022. gadā, kad apgrozījums vairāk nekā dubultojās salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, apliecinot ievērojamu izaugsmes un diversifikācijas potenciālu.

No 14 eksportējošajām valsts kapitālsabiedrībām 8 eksportēja preces un pakalpojumus vairāk nekā 10 milj. EUR apmērā. Lielo kapitālsabiedrību kopējais eksporta apjoms pēdējos gados ir pieaudzis no 0,74 mljrd. EUR 2019. gadā līdz 0,79 mljrd. EUR 2024. gadā. Eksporta pieaugums liecina par valsts kapitālsabiedrību spēju pielāgoties tirgus izmaiņām un pakāpeniski paplašināt starptautisko klātbūtni, vienlaikus eksporta īpatsvaram apgrozījumā saglabājoties salīdzinoši stabilam.

Ievērojot, ka 2024. gadā eksportējošo valsts kapitālsabiedrību kopējā eksporta vērtība sasniedza aptuveni 0,79 mljrd. EUR, tas atbilda 3 % no kopējā valsts eksporta un 2 % no IKP. Šie rādītāji uzskatāmi parāda, ka valsts kapitālsabiedrībām ir būtisks, taču vēl ne pilnībā izmantots eksporta potenciāls.

Valsts kapitālsabiedrību eksportspējas palielināšanai nepieciešams turpināt darbu pie normatīvā regulējuma pilnveides, kas nodrošinātu iespēju liela izmēra komerciālajām kapitālsabiedrībām, kas jau darbojas eksporta tirgos vai plāno tajos ieiet tuvākajā laikā, darboties pēc vispārīgiem komercdarbības principiem, kas tiek piemēroti arī privātajam sektoram. Tas nodrošinātu labvēlīgākus apstākļus kapitāla piesaistei, paplašinātu eksporta iespējas un veicinātu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas pieaugumu kopumā.

Valsts kapitālsabiedrību eksportspējas stiprināšanai var arī tikt īstenoti vairāki mērķēti pasākumi, tostarp eksporta ambīciju integrēšana vispārējos stratēģiskajos mērķos, gaidu vēstulēs un vidēja termiņa stratēģijās, nosakot konkrētus eksporta snieguma rādītājus. Papildus iespējams stiprināt eksporta kompetenci pašās kapitālsabiedrībās, organizējot darbinieku pieredzes apmaiņu par darbu ārējos tirgos, piemēram, sadarbojoties ar LIAA un citām institūcijām, kas sniedz atbalstu eksportētājiem un inovāciju attīstītājiem.

12.7. ATBALSTS DROŠĪBAS INDUSTRIJAI

MK 2025. gada 18. martā apstiprināja Aizsardzības ministrijas virzīto informatīvo ziņojumu "Aizsardzības industrijas un inovāciju atbalsta stratēģija 2025–2036". Stratēģijas ietvaros definēta konkrēta vīzija Latvijas aizsardzības industrijas spēju pilnveidošanai un sadarbības veicināšanai, tostarp definēti sasniedzamie rādītāji, līdz 2036. gadam nacionālo bruņoto spēku iegādes no vietējās industrijas paredzēts trīskāršot, sasniedzot 30 % no kopējo iegāžu apjoma. Stratēģija ietver Latvijas aizsardzības industrijas galvenos attīstības virzienus, atbalsta instrumentus investīcijām, "Zaļo koridoru" industrijai, ciešāku sadarbību starp valsti, pētniecības institūcijām un uzņēmumiem, kā arī modernu tehnoloģiju attīstību un aizsardzības nozares pienesumu līdz 5 % no IKP.

EM 2024. gadā aktīvi uzsāka un 2025. gadā turpināja ne tikai stratēģisku diskusiju ar iesaistītajām pusēm, bet veikusi mērķētas investīcijas aizsardzības industrijas attīstībai – šobrīd novirzīti vairāk nekā 232 milj. EUR. Atbalsts tiek sniegts gan biznesa inkubācijai, gan pētniecības aktivitātēm un produktu ieviešanai ražošanā, gan lielu investīciju projektu atbalstam. Lai mazinātu birokrātisko slogu un veicinātu ātrāku aizsardzības projektu attīstību, Latvija ir izveidojusi un īstenojusi "Zaļo koridoru", kas ļauj aizsardzības investīciju projektiem (saņemot Aizsardzības ministrijas atzinumu) paātrinātā kārtībā saņemt noteiktus publiskā sektora pakalpojumus (piemēram, būvatļaujas, teritoriālo plānošanu un uzturēšanās atļaujas).

ATBALSTS DIVĒJĀDA PIELIETOJUMA PRODUKTU IZSTRĀDEI

MK 2024. gada 22. oktobrī apstiprināja EM virzītos ERAF 1.2.1.1. pasākuma "Atbalsts jaunu produktu attīstībai un internacionalizācijai" 3. kārtas īstenošanas noteikumus, kas paredz atbalstu jaunu divējāda lietojuma produktu un tehnoloģiju izstrādei. Atbalsts granta veidā līdz 1 milj. EUR paredzēts rūpnieciskiem pētījumiem, eksperimentālām izstrādēm un tehniski ekonomiskajai priekšizpētei, lai attīstītu produktus un tehnoloģijas, kas pielāgojamas gan aizsardzības, gan civilām vajadzībām, uzlabo Latvijas stratēģisko noturību un nodrošina plašāku ekonomisko ietekmi.

1. projektu iesniegumu atlasē, kas noslēdzās 2025. gada aprīlī, atbalstīti 25 pētniecības projekti un piesaistīts privātais līdzfinansējums 8,7 milj. EUR apmērā. 2. projektu iesniegumu atlase plānota no 2025. gada 14. novembra līdz 2026. gada 19. janvārim. Kopējais pieejamais finansējums 2. projektu iesniegumu atlasei ir 15,5 milj. EUR. Kopumā kompetences centros plānots atbalstīt vairāk nekā 410 komersantus un piesaistīt privāto līdzfinansējumu 95 milj. EUR.

PRODUKTIVITĀTES AIZDEVUMI UZŅĒMUMU INOVĀCIJĀM

Lai sniegt atbalstu inovatīvu, tostarp divējāda lietojuma, produktu izstrādei, stimulējot privātā sektora ieguldījumus pētniecībā, 2025. gada 7. janvārī MK apstiprināja noteikumus Nr. 24 "Noteikumi par produktivitātes aizdevumiem uzņēmumu inovācijām", un no 2025. gada 14. maija komersantiem ir pieejams kombinēts finanšu instruments – "Altum" aizdevums ar kapitāla atlaidi vai paralēlais aizdevums ar kapitāla atlaidi.

Aizdevums ir pieejams inovatīvu produktu izstrādei – ieguldījumiem materiālajos/nemateriālajos aktīvos. Aizdevums vienam komersantam pieejams no 300 tūkst. EUR līdz 5 milj. EUR ar kapitāla atlaidi līdz 30 % no aizdevuma summas, bet ne vairāk kā 1,5 milj. EUR. Atbalsts pētniecībai un attīstībai pieejams eksperimentālai izstrādnei, rūpnieciskiem pētījumiem, tehniski ekonomiskajai priekšizpētei. Aizdevums vienam komersantam pieejams no 300 tūkst. EUR līdz 1 milj. EUR. Kopumā plānots atbalstīt vismaz 33 komersantus, piesaistīt privātās investīcijas vismaz 42,4 milj. EUR apmērā un radīt vismaz 240 jaunas darba vietas. Līdz 2025. gada 4. ceturksnim Aizsardzības ministrija un Latvijas Zinātnes padome kopumā ir izsniegusi 15 pozitīvus atzinumus komersantu dalībai atbalsta programmā.

ATBALSTS PROJEKTIEM RŪPniecisko SPĒJU UZLABOŠANAI

Lai nodrošinātu atbalstu lielu mērogojamu militārās jomas vai divējāda lietojuma produktu projektiem, EM ir ierosinājusi ES kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam 3. grozījumu ietvaros jaunu atbalsta pasākumu 1.5.1. "Rūpniecisko spēju uzlabošana, prioritāti divējāda vai militāra lietojuma produkcijas attīstībā". Atbalsts paredzēts militārās jomas vai divējāda lietojuma produktu projektiem. Atbalsts paredzēts kā aizdevums ar kapitāla atlaidi līdz 30 % no projekta attiecināmo izmaksu apmēra vai garantija ar kapitāla atlaidi līdz 60 milj. EUR, kapitāla atlaidi līdz 20 % no izsniegtās garantijas apmēra.

Lai pieteiktos atbalstam, ir jāsaņem Aizsardzības ministrijas atzinums, kas ir dokuments, kurš apliecina projekta atbilstību militārās jomas produktam, kas atbilst būtiskām drošības interesēm vai divējāda lietojuma produktu specifikai. Atbalsts paredzēts Latvijā reģistrētiem sīkiem (mikro), maziem, vidējiem un lieliem uzņēmumiem vai maziem vidējiem kapitalizācijas komersantiem, vai vidējiem kapitalizācijas komersantiem. Atbalstam pieejamais finansējums ir 40 milj. EUR apmērā. Atbalstu plānots sniegt no 2026. gada.

GARANTIJAS MILITĀRAJĒM PROJEKTIEM

2025. gada 16. jūnijā apstiprināti grozījumi MK 2020. gada 16. jūnija noteikumos Nr. 383 "Noteikumi par garantijām saimnieciskās darbības veicējiem konkurētspējas uzlabošanai", kas paredz sniegt atbalstu garantiju veidā arī militārajiem projektiem. Garantijas pieejamas līdz 25 milj. EUR, ja ir saņemts atzinums no Aizsardzības ministrijas par atbilstību militāram projektam.

13. BŪVNICĪBAS POLITIKA

EM turpina pilnveidot būvniecības procesu, piedāvājot risinājumus administratīvo procedūru vienkāršošanai un uzlabošanai. Darbs tiek virzīts uz to, lai samazinātu birokrātisko slogu un veicinātu būvniecības digitalizāciju, vienlaikus nodrošinot augstu sabiedrības interešu aizsardzību un būvniecības drošumu.

Administratīvā sloga mazināšanai 2025. gadā tika grozīti vairāki normatīvie akti:

- veikti grozījumi Būvniecības likumā un MK 2014. gada 19. augusta noteikumos Nr. 500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Tie paredz efektīvāku tehnisko noteikumu un būvprojekta saskaņošanas kārtību, nodrošinot ātrāku un vienkāršāku būvniecības procesa virzību, kas ilgtermiņā veidos investīcijām pievilcīgāku vidi un veicinās nekustamā īpašuma attīstību Latvijā. Tiek skaidri arī noteikts, ka sabiedrības iesaiste būvniecības procesa ietvaros ir nepieciešama tikai par būves labāku iekļaušanos apkārtējā vidē un tamdēļ, lai novērstu iespējamu nelabvēlīgu ietekmi uz sabiedrību. Šajā stadijā netiek apspriesti jautājumi, kas risināmi teritorijas plānošanas vai ietekmes uz vidi novērtējuma procesos. Papildus tiek noteikts, ka ceļu un ārējo inženiertīklu būvdarbu gadījumā izmaiņu būvprojekta saskaņošanu varēs atlikt līdz būvobjekta nodošanai ekspluatācijā, kā arī projektēšanas nosacījumu izpildes laikā varēs uzsākt inženiertehniskos darbus, ja šie plānotie darbi neskar trešo personu tiesības vai ir saņemts šo personu saskaņojums;
- veikti grozījumi MK 2014. gada 2. septembra noteikumos Nr. 529 "Ēku būvnoteikumi". Regulējums samazina administratīvo slogu pirmās grupas (t.sk., mazēkas, palīgēkas) jaunai būvniecībai, otrās grupas viena un divu dzīvokļu dzīvojamo ēku atjaunošanai vai pārbūvei, otrās grupas viena dzīvokļa dzīvojamo ēku jaunai būvniecībai, kā arī otrās grupas palīgēku vai lauksaimniecības nedzīvojamo ēku pārbūvei. Regulējumā noteikts arī tas, ka būvētājs otrās grupas viena dzīvokļa dzīvojamo ēku var izbūvēt paša spēkiem, neiesaiotot būvkomersantu. Tāpat noteikts pienākums būvniecības ierosinātājam (fiziskai personai), izpildot būvdarbu uzsākšanas nosacījumus, BIS norādīt informāciju par būvdarbiem plānotā finansējuma izcelsmi. Veiktie grozījumi nosaka, ka rūpnieciski ražotas ēkas tirgū tiks piedāvātas ar tādu dokumentācijas apjomu, kas ir līdzvērtīgs būvprojektam. Tas sniegs iespēju ēkas pircējam pirkuma brīdī pārliecināties par rūpnieciski ražotas ēkas atbilstību būvniecības normatīvo aktu prasībām;
- izstrādāti grozījumi MK 2021. gada 19. oktobra noteikumos Nr. 693 "Būvju vispārīgo prasību būvnormatīvs LBN 200-21", ar kuriem paredzēts samazināt administratīvo slogu elektronisko sakaru tīkla ierīkošanā pašvaldības ielu būvniecības projektos. Grozījumi paredz nodrošināt ārējiem elektronisko sakaru inženiertīkliem rezerves kanalizāciju (vietu elektronisko sakaru tīkla ierīkošanai).

EM 2025. gadā strādāja pie MK 2025. gada 22. jūlija noteikumu Nr. 451 "Patvertņu būvnormatīvs LBN 210-25" izstrādes, kas nosaka minimālās tehniskās prasības patvertņu projektēšanai. Būvnormatīvā šīs prasības tiek grupētas atkarībā no sasniedzamā mērķa, proti, tiek noteiktas vispārīgās prasības, prasības aizsardzībai no sprādziena triecienviļņa un šķembām un prasības aizsardzībai no ķīmiskajām kaujas vielām, jonizējošā starojuma un radioaktīvajiem putekļiem. Saskaņā ar Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumu prasība būvēt patvertnes attieksies tikai uz likumā norādīto jaunu ēku būvniecību, sākot ar 2027. gada 1. janvāri. Būvniecības iecerēs, kas iesniegtas būvvaldē līdz 2026. gada 31. decembrim, nebūs jābūvē patvertnes. Normatīvais regulējums neliedz personai brīvprātīgi jau šobrīd izbūvēt patvertni saskaņā ar būvnormatīva prasībām.

Sagatavoti grozījumi arī MK 2021. gada 15. jūnija noteikumos Nr. 384 "Būvju tehniskās apsekošanas būvnormatīvs LBN 405-21", kuros paredzēts, ka periodiskās tehniskās apsekošanas laikā obligāti jāveic arī ēkas energosertifikācija, ja attiecīgajai ēkai nav spēkā esoša energosertifikāta. Būvnormatīvā noteikti arī tādi gadījumi, kad periodiskā tehniskā apsekošana nav nepieciešama, piemēram, situācijā, kad otrās vai trešās grupas publiskā vai daudzstāvu daudzdzīvokļu dzīvojamā ēka netiek ekspluatēta, vai gadījumā, kad ēka tiek ekspluatēta tikai daļā, kas nepārsniedz 10 % no ēkas kopējās platības, vai gadījumā, kad pēdējo 10 gadu laikā ēkā ir veikta atjaunošana vai pārbūve un veiktie būvdarbi pieņemti ekspluatācijā. Veiktie grozījumi nodrošinās regulāru ēku energosertifikācijas veikšanu un veicinās pieejamo datu kvalitāti un apjomu par ēku energoefektivitāti.

Veikti grozījumi MK 2014. gada 25. marta noteikumos Nr. 156 "Būvizstrādājumu tirgus uzraudzības kārtība", lai veicinātu atkārtoti izmantojamu būvizstrādājumu apriti būvniecībā. Noteikumi papildināti ar prasībām šādu materiālu atkārtotai izmantošanai, tādējādi vienkāršojot to pielietojanu būvēs. Ar grozījumiem būvdarbu veicējam piešķirtas tiesības patstāvīgi lemt par būvobjektā iegūto materiālu turpmāku izmantošanu atkārtotos būvdarbos, sekmējot resursu efektīvu izmantošanu un ilgtspējīgu būvpraksi. Noteikta iespēja būvdarbu veicējam (būvkomersantam) izmantot būvizstrādājumus, kas iegūti būves nojaukšanas laikā vai citos būvdarbos, gan būvniecības objektā, gan arī ārpus tā. Atļauto būvizstrādājumu klāsts aptver gan nesošo konstrukciju elementus, gan apdares materiālus, kā arī tādas izstrādājumus kā logus un durvis,

ūdensvada un notekcauruļu elementus, telekomunikācijas un elektrības tīklu vadu kabelus un atgūtās zemes gruntis un augsnes. Atkārtoti izmantojamu būvizrādājumu iegūšanu un lietošanu būvdarbu veicējs pierāda ar būvizrādājumu atbilstības deklarāciju. Atbilstības deklarācija ir lietotiem, bet vēl lietojamiem izstrādājumiem un otrreizējām izejvielām saistošs dokuments, kas ir līdzvērtīgs jaunu būvizrādājumu preču iegādes līgumam vai pavaddokumentam.

Vienotā būves reģistrācijas procesa ieviešana¹ tika vērsta uz administratīvā sloga mazināšanu – personai vairs nav jāiesniedz atsevišķi ierosinājumi Valsts zemes dienestā būves datu reģistrēšanai Kadastrā un pēc tam Zemesgrāmatā ēkas ierakstīšanai. Turpmāk abi procesi tiks veikti ar vienu kopīgu ierosinājumu, kas tiks noformēts BIS.

Procesa ieviešana samazinās arī termiņus un optimizēs izmaksas. Datu reģistrācija Kadastrā tiek transformēta pilnībā – datu reģistrācija turpmāk notiks gan automātiski, gan dokumentu apstrādes veidā. Vienotā procesa ietvaros Valsts zemes dienestam vairs nebūs jāveic būves apsekošana un uzmērīšana, un būves pieņemšanai ekspluatācijā vairs netiks prasīta būves kadastrālās uzmērīšanas lieta.

Ar vienotā būves reģistrācijas procesa ieviešanu tiek daļēji automatizēta datu reģistrācija Kadastrā un Zemesgrāmatā. Būves galvenie dati tiek reģistrēti BIS, kas pēc būves pieņemšanas ekspluatācijā automātiski (sistēmu līmenī) tiks nodoti reģistrācijai Kadastrā. Tā kā stāvu plāni un izpildmērījumi BIS būs jāiesniedz vektordatņu formātā, Valsts zemes dienests varēs ievērojami ātrāk sagatavot stāvu plānus un iezīmēt būves kontūru Kadastra kartē. Vienotā būves reģistrācijas procesa ieviešana nozīmē arī to, ka būves reģistrācija Kadastrā un turpmākā ierakstīšana Zemesgrāmatā kļūs obligāta un no tās vairs nevarēs izvairīties.

Sabiedrības interešu aizsardzības nodrošināšanai 2025. gada 17. jūnijā tika pieņemti grozījumi MK 2015. gada 9. jūnija noteikumos Nr. 294 "Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 261-15 "Ēku iekšējā elektroinstalācija"". Grozījumi nosaka, ka elektroinstalācijas projektēšana jāveic tā, lai nodrošinātu katra elektroenerģijas lietotāja tiesības izvēlēties piegādātāju, kā arī lai samazinātu sadzīves elektrotraumu risku, paredzot noplūdstrāvas automātslēdža uzstādīšanu lietotāja elektroinstalācijā.

2025. gadā EM turpināja īstenot pasākumus būvspeciālistu kompetences uzraudzības pilnveidei, deleģējot būvspeciālistu kompetences novērtēšanu un patstāvīgās prakses uzraudzību attiecīgām būvniecības nozari pārstāvošām iestādēm. Jaunie deleģēšanas līgumi stājās spēkā, un tie būs spēkā turpmākos 10 gadus. Ņemot vērā būvspeciālistu skaita samazināšanos un to, ka atsevišķās jomās speciālistu pieejamība ir ļoti ierobežota, EM kopā ar kompetences pārbaudes iestādēm un būvniecības nozares pārstāvjiem strādāja pie atsevišķu darbības sfēru apvienošanas un speciālistu darbības sfēras paplašināšanas. Veikta tiltu darbības sfēras būvspeciālistu kompetences paplašināšana, iekļaujot līdzīgas būves no ostu un jūras hidrotehnisko būvju, kā arī hidrotehnisko būvju darbības sfērām. Lai novērstu nenoteiktību par to, kādā termiņā kompetences pārbaudes iestādei jāizskata administratīvās lietas par iespējamiem būvspeciālistu profesionālās darbības pārkāpumiem, kā arī tamdēļ, lai nodrošinātu vienotu un saprotamu praksi, Būvniecības likumā noteikts, ka lieta jāizskata un lēmums jāpieņem viena gada laikā no tās ierosināšanas dienas. Tikai objektīvu iemeslu dēļ šo termiņu var pagarināt, bet ne ilgāk kā līdz trim gadiem.

Tika pilnveidots normatīvais regulējums neatkarīgo ekspertu kompetences novērtēšanai un profesionālās darbības uzraudzībai ēku energoefektivitātes jomā. Regulējumā noteikta neatkarīgo ekspertu uzraudzības kārtība, kas pielīdzināta būvspeciālistu uzraudzībai, un tiek noteikts, ka būvspeciālisti nevarēs pildīt neatkarīgo ekspertu pienākumus bez neatkarīga eksperta sertifikāta. Šīs izmaiņas stāsies spēkā no 2026. gada 1. janvāra.

Lai veicinātu zemu izmaksu, tostarp ekspluatācijas izmaksu, ergonomisku, ērti lietojamu un energoefektīvu mājokļu pieejamību, pēc EM pasūtījuma tika izstrādāts būvniecības tipveida projekts daudzdzīvokļu dzīvojamai ēkai, kā arī ēkai, kuras pamatā ir moduļveida koka būvkonstrukcijas. BIS publicēti tipveida projekti 103. sērijas, 316. sērijas un 602. sērijas daudzdzīvokļu dzīvojamo ēkām, piedāvājot risinājumus ēku siltināšanai, inženiersistēmu pārbūvei, ventilācijas sistēmas izbūvei, kā arī liftu nomaiņai 602. sērijas ēkās. Papildus 316. sērijas un 602. sērijas ēkām tika izstrādāti arī risinājumi fasādes siltināšanai ar rūpnieciski ražotiem siltināšanas paneļiem. Tipveida projekta risinājumi izmantojami, lai izstrādātu būvniecības ieceres dokumentāciju ēku energoefektivitātes paaugstināšanai un atjaunošanai. Tipveida projekta dokumentācija un BIM modeļi pieejami bez maksas BIS.

Latvijas Būvniecības padomes sēdē 2025. gada 13. februārī tika apstiprināta EM izstrādāta Latvijas būvniecības nozares stratēģija 2025.–2030. gadam – vidēja termiņa plānošanas dokuments, kas nosaka stratēģiskos mērķus nozares konkurētspējas un ilgtspējīgas attīstības veicināšanai. Stratēģijā definēta vīzija un prioritārie mērķu virzieni, kas izstrādāti, balstoties uz detalizētu datu analīzi par būvniecības apakšnozarēm un uzņēmumu lieluma grupām. Stratēģijas vīzija 2030. gadam ir konkurētspējīga un uz ilgtspējīgu attīstību vērsta būvniecības nozare, kas sabiedrībai nodrošina

¹ Vienotā būves reģistrācijas procesa ieviešanai izstrādāti šādi normatīvie akti: grozījumi Būvniecības likumā, grozījumi MK 2014. gada 2. septembra noteikumos Nr. 529 "Ēku būvnoteikumi", grozījumi MK 2018. gada 28. augusta noteikumos Nr. 545 "Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 202-18 "Būvniecības ieceres dokumentācijas noformēšana"", grozījumi MK 2017. gada 9. maija noteikumos Nr. 253 "Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumi", grozījumi MK 2014. gada 14. oktobra noteikumos Nr. 633 "Autoceļu un ielu būvnoteikumi", grozījumi MK 2014. gada 16. septembra noteikumos Nr. 550 "Hidrotehnisko un meliorācijas būvju būvnoteikumi", grozījumi MK 2014. gada 19. augusta noteikumos Nr. 501 "Elektronisko sakaru inženierbūvju būvnoteikumi", grozījumi MK 2015. gada 24. novembra noteikumos Nr. 661 "Ar radiācijas drošību saistīto būvju būvnoteikumi", grozījumi MK 2014. gada 14. oktobra noteikumos Nr. 631 "Latvijas Republikas iekšējo jūras ūdeņu, teritoriālās jūras un ekskluzīvās ekonomiskās zonas būvju būvnoteikumi".

kvalitatīvus, drošus un efektīvus būvniecības pakalpojumus, radot ilgtermiņā mūsdienīgu dzīves vidi esošajām un nākošajām paaudzēm. Stratēģijā izvirzīto mērķu sasniegšanai ik gadu tiek izstrādāts darba plāns ar konkrēti veicamiem darba uzdevumiem un sasniedzamiem rezultātiem. Par stratēģijas atjaunošanu, īstenošanu un novērtēšanu atbild EM kopā ar Latvijas Būvniecības padomi, iesaistot arī citas valsts pārvaldes iestādes, nevalstiskās organizācijas un ekspertus. Būvniecības nozares stratēģijas mērķu un pasākumu rezultātu novērtēšana tiks veikta pēc vajadzības, taču ne retāk kā reizi gadā.

14. MĀJOKĻU POLITIKA

Mājokļu finansiālā pieejamība un kvalitāte ir viens no priekšnoteikumiem ilgtspējīgai ekonomikas attīstībai. Energoefektīvu un finansiāli pieejamu mājokļu nodrošināšana veicina iedzīvotāju mobilitāti, uzlabo darbaspēka piesaisti un noturību reģionos, kā arī sekmē investīciju un uzņēmējdarbības aktivitāti. Mājokļu fonda modernizācija, pielāgojot to mūsdienu energoefektivitātes un dzīves kvalitātes prasībām, ir nozīmīgs elements konkurētspējīgas un līdzsvarotas ekonomikas stiprināšanā.

SOCIĀLO MĀJOKĻU ATJAUNOŠANA UN JAUNU SOCIĀLO MĀJOKĻU BŪVniecība

Gan EK, gan OECD savos izvērtējumos ir norādījusi, ka sociālo mājokļu skaits Latvijā ir nepietiekošs un esošais sociālais dzīvojamais fonds neatbilst mūsdienu energoefektivitātes un kvalitātes prasībām. Vienaļpus finansējuma trūkuma dēļ pašvaldībās nenotiek sociālā dzīvojamā fonda papildināšana vai tehniskā stāvokļa uzlabošana. Līdz ar to vismazāk aizsargātākajām māsaimniecībām, pat ja tās kvalificējas ierobežotajai palīdzībai mājokļa jautājumu risināšanai, var nākties gaidīt rindā gadiem līdz pašvaldības tām izirē dzīvokli.

2023. gada 19. septembrī tika apstiprināta jauna ES struktūrfondu atbalsta programma sociālo mājokļu atjaunošanai un jaunu sociālo mājokļu būvniecībai, kas ļauj būtiski uzlabot pašvaldību sociālo dzīvojamo fondu un samazināt rindas pašvaldībās uz īres un sociālajiem dzīvokļiem. Atbalsts ir paredzēts granta veidā pašvaldībām, to iestādēm vai kapitālsabiedrībām, lai atjaunotu vai pārbūvētu neizīrētas pašvaldību īpašumā esošas atsevišķas telpu grupas (dzīvokļus) vai ēkas, kā arī tam, lai pabeigtu iepriekš ekspluatācijā nenodotas būves un būvētu jaunas dzīvojamās mājas. Programmas ietvarā uzbūvētos un atjaunos mājokļus būs jāizīrē personām saskaņā ar likuma "Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā" regulējumu, turklāt šajā likumā noteiktajām vismazāk aizsargātākajām personu kategorijām, piemēram, maznodrošinātām personām, kuras tiek izliktas no dzīvokļiem, bez vecāku gādības palikušiem bērniem pēc pilngadības sasniegšanas, īpašu kategoriju maznodrošinātām personām (ar invaliditāti, pensijas vecumu sasniegušām) u. c., kā arī pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktajām personu kategorijām.

Atbalsta programmai kopējais plānotais finansējums ir 82,65 milj. EUR, ko veido ERAF finansējums 70,2 milj. EUR un pašvaldību budžeta līdzfinansējums vismaz 12,4 milj. EUR apmērā. 2024. gada 1. ceturksnī noslēdzās atbalsta pasākuma 1. kārtas atlase un projektu iesniegumu vērtēšana, kuras ietvaros apstiprināta un uzsākta vairāk nekā 900 pašvaldību dzīvokļu atjaunošana. Plānots, ka ar programmas atbalstu līdz 2029. gada 31. decembrim pašvaldības varēs nodrošināt dzīvesvietu vismaz 1952 jaunuzceltos vai modernizētos sociālajos mājokļos.

Par atlikušo atbalsta pasākumam pieejamo finansējumu līdz 2025. gada 10. septembrim tika izsludināta pieteikšanās atbalstam pasākuma 2. atlases kārtas ietvaros, ar kuru tiek atlasīti projekti, kas paredz jaunu sociālo mājokļu būvniecību, kā arī vēl viens pasākuma pirmās kārtas uzsaukums, kura ietvaros varēja pieteikties atbalstam atsevišķu dzīvokļu atjaunošanai. Šajās atlasēs saņemti un šobrīd vērtēšanā ir projekti par 8 jaunu dzīvojamo māju būvniecību astoņās Latvijas pašvaldībās, paredzot izbūvēt vairāk nekā 400 jaunus dzīvokļus, kurus varēs izīrēt pasākuma mērķgrupai, kā arī 19 projekti, kuri paredz vairāk nekā 600 esošu dzīvokļu atjaunošanu 19 Latvijas pašvaldībās.

ATBALSTS ZEMU IZMAKSU ĪRES MĀJU BŪVniecībai UN ILGTERMIŅA MĀJOKĻU PIEEJAMĪBAS FONDA IZVEIDE

Ņemot vērā pastāvošās mājokļu pieejamības problēmas, jo īpaši reģionos, un OECD rekomendācijas, viena no EM prioritātēm ir atbalsta programmas zemu izmaksu īres mājokļu būvniecībai. Kopš 2022. gada 22. novembra nekustamo īpašumu attīstītāji var pieteikties jaunai "Altum" valsts atbalsta programmai zemu izmaksu īres namu būvniecībai Latvijas reģionos.

Programmas finansējuma kopējais apjoms ir 84,39 milj. EUR, un tā tiek finansēta no ES Atveseļošanas fonda līdzekļiem. 2025. gadā programmā novērojams liels pieprasījums, kas pat pārsniedz programmā pieejamo finansējumu, jau noslēgti 9 aizdevumu līgumi par 536 dzīvokļu būvniecību dažādos Latvijas novados. Dzīvojamo māju būvniecība atsevišķos projektos jau ir pabeigta un ir uzsākta dzīvojamo māju izīrēšana.

MĀJOKĻU ATBALSTA PROGRAMMA

Līdz šim iedzīvotāju vidū lielu atsaucību ieguvusi mājokļu atbalsta programma, kas ģimenēm ar bērniem atvieglo iespēju nodrošināt pirmo iemaksu kredītam mājokļa iegādei vai būvniecībai. Programmas darbības laikā kopš 2015. gada tā palīdzējusi vairāk nekā 33 tūkst. ģimeņu tikt pie atbilstoša lieluma mājokļiem. Kopš 2018. gada, kad programma tika paplašināta, garantiju pirmajai iemaksai kredītam mājokļa iegādei vai būvniecībai var saņemt arī personas vecumā līdz 35 gadiem ar augstāko vai profesionālo izglītību.

2020. gadā tika radīta papildu atbalsta programma “Balsts”, kas daudz bērnu ģimenēm sniedz iespēju saņemt neatmaksājamu valsts subsīdiju mājokļa iegādei vai būvniecībai. Subsīdijas apmērs atbilstoši bērnu skaitam ģimenē ir 8–12 tūkst. EUR. Subsīdija tika palielināta par 2 tūkst. EUR, ja mājoklis atbilst energoefektivitātes prasībām gandrīz nulles enerģijas ēkām. Kopš programmas stāšanās spēkā subsīdiju saņēmumu vairāk nekā 2200 daudz bērnu ģimeņu. Subsīdija tika paplašināta 2022. gada nogalē arī tām ģimenēm, kurās aug bērns ar invaliditāti neatkarīgi no kopējā bērnu skaita ģimenē. Lai veicinātu iedzīvotāju iespējas iegādāties mājokļus reģionos, 2024. gadā EM ir pilnveidojusi mājokļu garantiju programmu, paredzot, ka māsaimniecībām ar bērniem būs iespēja saņemt ievērojami lielāku garantijas apmēru, iegādājoties mājokli reģionos (līdz pat 50 %). Šīs izmaiņas bija nepieciešamas, lai risinātu apgrūtinātās iespējas māsaimniecībām ar bērniem saņemt aizdevumus mājokļa iegādei reģionos.

AIZDEVUMI MĀJOKĻU IEGĀDEI REĢIONOS

Ar mērķi aktivizēt hipotekāro kredīvēšanu Latvijas reģionos, 2025. gada 29. oktobrī ir uzsākta jauna valsts atbalsta programma “Mājokļu iegādes aizdevumi reģionos”. Programmas aizdevumi būs pieejami tikai mājokļa iegādei ārpus Rīgas un Pierīgas teritorijām.

EM un “Altum” programma ir izveidota, lai mazinātu ģeogrāfiskos šķēršļus mājokļu iegādei reģionos, kur līdz šim hipotekārā kredīvēšana bijusi ierobežota. Programma darbosies līdz 2029. gada 31. decembrim, un tās apjoms ir līdz 105 milj. EUR. Pieteikumus aizdevuma saņemšanai iedzīvotāji var iesniegt, sākot no 2025. gada 29. oktobra “Altum” klientu apkalpošanas portālā mans.altum.lv. Programma “Mājokļu iegādes aizdevumi reģionos” piedāvās aizdevumus apjomā līdz 74 tūkst. EUR ar termiņu līdz 30 gadiem. Pirmā iemaksa būs līdz 5 % no darījuma summas, un to iespējams segt arī ar “Altum” subsīdiju “Balsts”, kas pieejama daudz bērnu ģimenēm un ģimenēm, kurās aug bērni ar invaliditāti. Kā aizdevuma nodrošinājums var būt iegādātais nekustamais īpašums, un finansējuma apjoms var sasniegt līdz 100 % no īpašuma vērtības.

“Altum” nodrošinās arī vairākus praktiskus atvieglojumus – programmas darbības pirmajā gadā aizdevumi tiks izsniegti bez komisijas maksas un aizdevumiem pirmajos 12 mēnešos tiks piemērota pievienotā likme 0 % + 6 mēnešu EURIBOR. Komisijas maksas un likmes atvieglojumi tiks piemēroti pieteikumiem, kas iesniegti līdz 2026. gada 30. oktobrim, savukārt viens nekustamā īpašuma vērtējums, piesakoties “Altum” aizdevumam, būs bez maksas visā programmas darbības laikā.

DZĪVOKĻU ĪPAŠNIEKU KOPĪBAS

Lai veicinātu dzīvokļu īpašnieku kopības kā ar likumu atzīta tiesību subjekta spēju darboties civiltiesiskajā aprītē, tostarp atvērt savu kontu un ņemt aizdevumus kredītiestādēs, ir veikti grozījumi “Dzīvokļa īpašuma likumā”, kas 2025. gada 13. novembrī tika apstiprināti 3. lasījumā Saeimā.

Darījumu attiecībās ar kredītiestādi dzīvokļu īpašnieku kopība būs pielīdzināma juridiskai personai. Līdz ar to kopība varēs atvērt savu norēķinu kontu un pati slēgt līgumus ar kredītiestādēm par aizdevumu, piemēram, māju atjaunošanai. Paredzams, ka iespēja saņemt aizdevumu pašai kopībai mazinās administratīvo slogu, jo līdz šim, lai pieteiktos, piemēram, atbalstam dzīvojamās mājas atjaunošanai un finansējuma saņemšanai, tika dibināta biedrība.

Lai kredītiestādes un citi potenciālie darījumu partneri varētu identificēt dzīvokļu īpašnieku kopību, ikvienai dzīvokļu īpašnieku kopībai tiks piešķirts nosaukums un identifikators. Šīs ziņas par kopībām būs publiski pieejamas BIS, un šo kopību reģistru ar attiecīgajām ziņām uzturēs Būvniecības valsts kontroles birojs kā BIS pārzinis. Kopību reģistrs saturēs arī ziņas par kopības pārstāvi. Pārstāvis būs tāds mājas pārvaldnieks, kurš reģistrēts Būvniecības valsts kontroles biroja vestajā dzīvojamo māju pārvaldnieku reģistrā.

15. TŪRISMA POLITIKA

Ģeopolitiskā situācija negatīvi ietekmē karadarbībā iesaistīto valstu kaimiņvalstis, tostarp Baltijas valstis, apdraudot Baltijas valstis kā droša tūrisma galamērķa reputāciju. Līdz kara sākumam Ukrainā aptuveni 30 % tūristu, kas apmeklēja Latviju, bija no Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas. Lai varētu atgriezties pie 2019. gada rādītājiem piesaistīto tūristu skaita ziņā, šis apjoms jākompensē ar tūristiem no citām valstīm, piemēram, no Vācijas, Somijas, Zviedrijas, Norvēģijas, Lielbritānijas.

Tūrisma attīstības tendences Latvijā 2025. gadā

Latvija veiksmīgi pielāgojas globālajām pārmaiņām tūrisma nozarē, kā arī, pateicoties mērķtiecīgam darbam, Rietumeiropas valstīs reklamējot Latviju kā drošu un interesantu tūrisma galamērķi, ir izdevies vairāk piesaistīt Rietumvalstu tūristus, kuri aizstāj tūristus no Krievijas. 2025. gada 6 mēnešos Latvijas tūristu mītnēs apkalpoti 1,2 milj. ārvalstu un vietējo viesu, attiecīgi 0,7 milj. un 0,5 milj., kas ir par 6,5 % vairāk nekā 2024. gada 6 mēnešos.

2025. gada vasaras mēnešos, kas Latvijai ir aktīvākie tūrisma sezonas mēneši, tūristu mītnēs apmetušies 1,1 milj. viesu – 0,6 milj. ārvalstu un 0,5 milj. vietējo tūristu. Pieaudzis gan vietējo viesu, gan ārvalstu viesu skaits, salīdzinot ar 2024. gada jūniju–augustu.

2025. gada 6 mēnešos ārvalstu viesu pavadīto nakšu skaits bija 1,3 milj. Vidējais uzturēšanās ilgums tūristu mītnēs 2025. gada 6 mēnešos ir 1,8 nakts.

2025. gada 6 mēnešos vispopulārākās ārvalstu viesu uzturēšanās vietas bija Rīgā (538 tūkst.), Jūrmalā (46 tūkst.), Mārupes novadā (29 tūkst.) un Liepājā (17 tūkst.). 2025. gada 6 mēnešos visvairāk ārvalstu viesu uzņemts no Lietuvas (108 tūkst.), Igaunijas (83 tūkst.), Vācijas (68 tūkst.) Apvienotās Karalistes (54 tūkst.) un Somijas (50 tūkst.).

2025. gada 6 mēnešos lidosta "Rīga" ir apkalpojusi 3,31 milj. pasažieru, kas ir par 5 % vairāk nekā 2024. gada attiecīgajā periodā. Ņemot vērā to, ka lidostai "Rīga" ir Baltijā plašākais maršrutu tīkls, kas apmierina dažādas tūristu vajadzības un vēlmes, šā gada jūnijā lidostu "Rīga" saviem lidojumiem izmantoja ap 656 tūkst. pasažieru.

2025. gada 6 mēnešos vietējo viesu pavadīto nakšu skaits Latvijā viesnīcās un citās tūristu mītnēs bija 804 tūkst. nakts, kas ir par 2,4 % vairāk nekā 2024. gada attiecīgajā periodā. Vispopulārākās vietējo viesu uzturēšanās vietas bija Rīgā, Jūrmalā, Liepājā un Cēsu novadā.

Saskaņā ar informatīvo ziņojumu "Par Latvijas Tūrisma un pasākumu nozares eksporta veicināšanas stratēģiju līdz 2027. gadam" EM galvenās prioritātes ir sekmēt nozares ilgtspējīgu attīstību, jaunu digitālo tehnoloģiju ieviešanu un likumdošanas sakārtošanu.

2025. gada 11. februārī tika apstiprināti MK noteikumi Nr. 99, kas paredz kārtību, kādā lieliem un nozīmīgiem publiskiem pasākumiem Latvijā tiek piešķirts valsts budžeta līdzfinansējums, sekmējot liela mēroga pasākumu jeb dižpasākumu piesaisti, tādā veidā popularizējot Latvijas vārdu pasaulē un sniedzot ieguldījumu valsts ekonomikā un reģionu attīstībā.

Šobrīd tiek veikti grozījumi "Tūrisma likumā", lai mazinātu birokrātisko slogu (teritorijas noteikšana par kūrortu) un iekļautu tajā definīciju "īstermiņa īres mītne", kas ļautu šo izmitināšanas formu regulēt kā tūristu mītne. Notiek darbs pie MK "Noteikumiem par kompleksa un saistīta tūrisma pakalpojuma sagatavošanas un sniegšanas kārtību un ceļotāju tiesībām", lai uzlabotu nosacījumus, tostarp nostiprinot PTAC pilnvaras un pielāgojot iesniegšanas formu digitālai darbībai.

2025. gadā tūrisma nozarē notikuši būtiski notikumi:

- no 27. augusta līdz 14. septembrim Rīga kļuva par vienu no Eiropas basketbola galvaspilsētām, uzņemot daļu no kontinenta nozīmīgākā basketbola notikuma – Eiropas čempionāta basketbolā "EuroBasket 2025". Latvijas galvaspilsētu šajā laikā apmeklēja tūkstošiem līdzjutēju no visas Eiropas, tomēr vēl tiek aprēķināta precīzāka ekonomiskā ietekme;
- 2026. gada "Michelin" ceļvedī tika iekļauti 34 restorāni – 27 Rīgā un 7 ārpus galvaspilsētas. "Michelin" zvaigznes saglabājuši divi restorāni, pieci restorāni saņēmuši "Bib Gourmand" atzinību par izcilu kvalitātes un cenas attiecību, bet izlasei pievienojušies trīs jauni restorāni, apliecinot Latvijas gastronomijas nozares izaugsmi un starptautisko konkurētspēju.

LIAA TŪRISMA VEICINĀŠANAS UN ATBALSTA PASĀKUMI

LIAA 2025. gadā turpināja aktīvu Latvijas tūrisma piedāvājuma popularizēšanu Latvijā un ārvalstīs. Eksporta veicināšanas un investīciju piesaistes pasākumu īstenošanas ietvaros LIAA nodrošina "Latvijas Tūrisma mārketinga stratēģija 2021.–2027. gadam" paredzētās aktivitātes mērķa tirgos. Aktivitātes tiek plānotas profesionālajai un gala patērētāju auditorijai, popularizējot prioritāros tūrisma veidus – kultūras, dabas, veselības un darījumu tūrisma. Mārketinga aktivitāšu plānošanā tiek iesaistītas tūrisma nozares organizācijas un uzņēmumi, darbs tiek organizēts Latvijas Tūrisma konsultatīvās padomes Mārketinga un produktu attīstības apakšgrupā. LIAA īsteno Baltijas jūras reģiona valstu sadarbību tūrisma produktu

attīstības un mārketinga jomās, nodrošinot regulāru komunikāciju ar Baltijas valstu tūrisma organizācijām Baltijas apvienotās tūrisma komitejas ietvaros. Nodrošinot efektīvu starptautisko organizāciju resursu izmantošanu, LIAA darbojas Eiropas Ceļojumu komisijā.

LIAA īstenotas tūrisma mārketinga aktivitātes un vietējā un reģionālā tūrisma attīstības pasākumi 2025. gada 3 ceturkšņos

2025. gada 3 ceturkšņos īstenotas Latvijas tūrisma mārketinga aktivitātes ārvalstu tirgos:

- noorganizēti pieci stendi un 34 Latvijas tūrisma nozares uzņēmumu dalība starptautiskajās tūrisma izstādēs, iegūstot ap 800 biznesa kontaktus;
- noorganizēta dalība 19 Latvijas tūrisma veicināšanas pasākumos ārvalstīs;
- organizēti 17 Latvijas tūrisma publicitātes pasākumi;
- nodrošināta 21 ārvalstu mediju pārstāvju un sociālo tīklu satura veidotāju vizīte Latvijā;
- nodrošināta dalība 19 specializētajos tūrisma pasākumos ārvalstīs;
- organizēti 11 biznesa kontaktu dibināšanas pasākumi Latvijas un ārvalstu tūrisma uzņēmumiem (kontaktbiržas);
- organizēti 5 nozares pasākumi Latvijā, t.sk. starptautiskais tūrisma forums “Baltic Connecting 2025”;
- organizēta 27 ārvalstu tūroperatoru, starptautisko pasākumu organizētāju, ārstu, profesionālo organizāciju un asociāciju pārstāvju vizīte Latvijā, kuru ietvaros Latviju apmeklēja 300 nozares profesionāļi;
- īstenotas digitālās tūrisma mārketinga kampaņas Latvijas tūrisma piedāvājuma popularizēšanai Lietuvas, Igaunijas, Somijas, Zviedrijā tirgos;
- aktualizēts Latvijas tūrisma portāla “Latvia Travel” saturs, veikta portāla regulāra uzturēšana un uzlabojumu ieviešana, nodrošinot vairāk nekā 2 milj. apmeklētāju;
- īstenota tūrisma popularizēšana “Latvia Travel” sociālo tīklu platformās, nodrošināti drukātie informatīvie materiāli;
- turpināta sadarbība ar starptautisko restorānu ceļvedi “Michelin Guide”, uzsāktas tūrisma kampaņu aktivitātes prioritārajos tūrisma tirgos, kā arī veselības tūrisma veicināšanas kampaņa.

2025. gadā LIAA turpina vietējā un reģionālā tūrisma attīstības pasākumu īstenošanu, kā arī pasākumus nozares attīstībai:

- piekto reizi īstenota vietējā mārketinga kampaņa “Mājas kafējnicu dienas 2025”, kas norisinājās no 27. jūnija līdz 14. septembrim. Kampaņā piedalījās 584 kafējnicas 40 galamērķos. Kafējnicu apmeklētāju skaits pārsniedza 81 tūkstoti. Kampaņas laikā tika nodrošināts plašs mediju atspoguļojums visā Latvijā, kopējais potenciāli sasniegtais auditorijas apjoms pārsniedz 7 milj. kontaktu, kas norāda uz šā pasākuma pamanāmību Latvijas mediju telpā;
- vietējā tūrisma veicināšanai Latvijas Televīzijas 1. kanālā pārraidītas raidījuma “Tas notika šeit” sestās sezonas sērijas par mazāk zināmām Latvijas vietām un to vēstures notikumiem. Raidījumus kopumā ar atkārtojumiem noskatījās vairāk nekā 529 tūkst. skatītāju, raidījumi pieejami platformā “Replay” bez laika ierobežojuma;
- reģionālā tūrisma attīstībai noorganizētas 4 reģionālās tūrisma konferences tūrisma uzņēmējiem Latvijas novados;
- organizēti tūrisma darbsemināri un kontaktbiržas Latgalē, Kurzemē un Jūrmalā, lai iepazīstinātu Latvijas tūroperatorus ar jauniem produktiem un veicinātu sadarbību ar reģionu pakalpojumu sniedzējiem;
- noorganizēts Latvijas Tūrisma forums piesaistot 400 nozares tūrisma uzņēmējus un speciālistus;
- noorganizēts konkurss “Eksportspējīgākais jaunais tūrisma produkts” Eksporta un inovāciju balvas ietvaros, īpaši atzīmējot jaunradītos tūrisma piedāvājumus, kam ir potenciāls ārvalstu tirgos.

LIAA piedalās ES kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam 1.2.3. specifiskā atbalsta mērķa “Veicināt ilgtspējīgu izaugsmi, konkurētspēju un darba vietu radīšanu MVU, tostarp ar produktīvām investīcijām” 1.2.3.6. pasākuma “Tūrisma produktu attīstības programma” īstenošanā, kur atbalstu saņem 8 tūrisma sadarbības tīkli:

- tematiskie sadarbības tīkli: “Veselības klasteris” (biedrība “Latvijas veselības tūrisma klasteris”), “Darījumu un pasākumu tūrisma sadarbības tīkls” (biedrība “Latvijas Kongresu birojs”), “Kultūras un radošo industriju tūrisma sadarbības tīkls” (Latvijas Restorānu biedrība) un “Dabas un Aktīvā tūrisma sadarbības tīkls” (Latvijas Dabas tūrisma asociācija);
- ģeogrāfiskie sadarbības tīkli: “Vidzemes tūrisma sadarbības tīkls” (Vidzemes tūrisma asociācija), “Pierīgas tūrisma sadarbības tīkls” (Pierīgas tūrisma asociācija), “Gaujas Nacionālā parka tūrisma sadarbības tīkls” (Gaujas Nacionālā parka tūrisma biedrība) un “Zemgales tūrisma sadarbības tīkls” (Latvijas Viesnīcu un restorānu asociācija).

Projekta mērķis ir nodrošināt atbalstu Latvijas sīkajiem (mikro), mazajiem un vidējiem komersantiem, lai izstrādātu jaunus tūrisma produktus vai pakalpojumus ar augstāku pievienoto vērtību, tādējādi veicinot tūrisma nozares eksportspējas pieaugumu un paaugstinot to konkurētspēju starptautiskā mērogā.

LIAA no 2025. gada 1. maija īsteno "Interreg" programmas "Centrālā Baltijas jūras reģiona programma 2021.–2027. gadam" projektu "Jaunā Ziemeļu tūrisma reģiona iespēju izziņāšana" ("Exploring the New Nordic Tourism possibilities"). Projekta mērķis ir attīstīt un popularizēt inovatīvus, augstas pievienotās vērtības pārrobežu tūrisma produktus Baltijas jūras reģionā (Latvijā, Igaunijā un Somijā), veicinot mazo un vidējo uzņēmumu eksportspēju, sadarbojoties ar tūroperatoriem, kā arī piesaistot augstas maksātspējas tūristus no ASV, Apvienotās Karalistes un/vai Japānas. Projekts risina kopīgu problēmu – tūristu plūsmas zudumu no Krievijas tirgus un ģeopolitiskās situācijas ietekmē samazināto tūristu plūsmu pierobežas rajonos; tā mērķis ir attīstīt jaunas tūrisma iespējas ārpus ES. Projekta ilgums ir 3 gadi – no 2025. gada 1. maija līdz 2028. gada 30. aprīlim.

16. PATĒRĒTĀJU TIESĪBU AIZSARDZĪBA UN TIRGUS UZRAUDZĪBA

Patērētāji ir lielākais ekonomikas dzinējspēks. Mūsdienās patērētāju pamattiesību klāsts ir gana plašs: tiesības nodrošināt savas pamatvajadzības, tiesības uz drošām precēm un pakalpojumiem, tiesības būt informētiem, tiesības izvēlēties, tiesības uz strīdu risināšanu u. c. Lai nodrošinātu to ievērošanu un lai aizsargātu patērētāju ekonomiskās intereses, ir nepieciešama patērētāju tiesību aizsardzības politikas īstenošana dažādos virzienos. Turklāt patērētāju tiesību aizsardzības prasības jāņem vērā, izstrādājot un īstenojot arī citas politikas.

Mūsdienīga patērētāju politika ietver likumos nostiprinātu tiesību aizsardzību, palīdzību ātri un efektīvi atrisināt strīdus ar tirgotājiem, jebkuras vienotajā tirgū iegādātas preces drošuma garantijas, patērētāju tiesību saskaņošanu ar ekonomiskajām un sociālajām pārmaiņām, jo īpaši digitālo tehnoloģiju, enerģētikas un finanšu pakalpojumu jomās, kā arī iespēju patērētājam izvēlēties nepieciešamās un vēlamās preces un pakalpojumus, saņemot skaidru, precīzu un konsekventu informāciju. Ņemot vērā tirgus straujo dinamiku globalizācijas, digitalizācijas un tehnoloģiju attīstības dēļ, arī patērētāju tiesību aizsardzības politika tiek veidota pēc iespējas elastīgāka, lai uz pārmaiņām reaģētu operatīvi.

Šobrīd īpaši aktuāls ir jautājums par preču un pakalpojumu sadārdzinājumu, un šajā ziņā pakalpojumu sniedzējiem un tirgotājiem jārikojas atbilstoši godīgas komercprakses principiem. Patērētāju tiesību aizsardzības sistēma Latvijā tiek pastāvīgi attīstīta, lai nodrošinātu efektīvu tirgus uzraudzību un patērētāju tiesību aizsardzību. EM strādā pie tā, lai pilnveidotu esošo regulējumu un nodrošinātu augstu patērētāju tiesību aizsardzības līmeni. Notiek arī aktīva līdzdarbība starptautiskās patērētāju aizsardzības politikas veidošanā, citu valstu labās prakses izpēti un pārņemšana.

EM patērētāju tiesību aizsardzības jomā cieši sadarbojas ar Patērētāju tiesību aizsardzības centru (PTAC). PTAC ir galvenā un koordinējošā institūcija patērētāju tiesību aizsardzības normatīvo aktu ievērošanas uzraudzības jomā, un tās darbības mērķis ir efektīva patērētāju tiesību un interešu aizsardzība. Lai izpildītu uzticētās funkcijas, PTAC īsteno dažādas patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzības aktivitātes, izskata patērētāju sūdzības, informē gan patērētājus, gan uzņēmējus un sniedz konsultācijas, veic uzraudzības pasākumus, lai novērstu negodīgu komercpraksi, kontrolē e-komerciju un reklāmas, licencē nebanku kredīta devējus un ārpustiesas parādu piedziņas pakalpojumu sniedzējus, veic preču un pakalpojumu drošuma un atbilstības uzraudzības pasākumus, kā arī valsts metroloģisko uzraudzību, bīstamo iekārtu uzraudzību un bīstamo iekārtu avāriju izmeklēšanu.

Patērētāju tiesību aizsardzības centra (PTAC) darbība 2025. gadā

Turpinot PTAC **procesu digitalizāciju**, 2025. gadā tika pilnveidota iekšējā informācijas sistēma “Uzraugs”, kas ļauj mērķtiecīgi identificēt riskus un analizēt tendences, balstoties uz faktiskajiem uzraudzības datiem, un jaunā informācijas sistēma bīstamo iekārtu reģistrēšanai, kas nodrošinās efektīvāku datu apmaiņu starp inspicēšanas iestādēm, bīstamo iekārtu valdītājiem un uzraugošajām institūcijām, tādējādi vēl vairāk uzlabojot sabiedrības drošību. Kā nākamais solis ir uzsākta iestādes tiešsaistes platformas attīstība patērētājiem, lai iedzīvotājiem nodrošinātu ērtu, ātru un digitāli pieejamu veidu, kā iesniegt iesniegumus un saņemt palīdzību.

PTAC ir būtiski nodrošināt **informācijas un atbalsta sniegšanu patērētājiem**, gan atbildot uz patērētāju iesniegumiem un pieprasījumiem, gan sniedzot juridisku palīdzību strīdos ar komersantiem, t.sk. par pārrobežu strīdiem. 2025. gada deviņos mēnešos kopumā sniegtas 216 25 konsultācijas un izskatītas 4324 sūdzības, kas ir par 10 % vairāk nekā 2024. gadā. Jomas, kurās patērētāji vērsās pēc palīdzības pie PTAC un Eiropas Patērētāju informēšanas centra Latvijā (ECC Latvia), bija preču neatbilstība līguma noteikumiem, avio pasažieru tiesības un nepiegādātas preces. Visbiežāk sūdzības tika saņemtas par mēbeļu, apavu un elektropreču iegādi. Iesnieguma skaita pieaugums liecina par to, ka patērētāji kļūst zinošāki un aktīvāk izmanto savas tiesības.

Apzinoties to, ka tikpat svarīgi kā labi informēti patērētāji ir arī izglītoti un zinoši uzņēmēji, viena no būtiskām PTAC sadarbības metodēm ar komersantiem ir **“konsultē vispirms”** principa izmantošana, kas veicina komersantu labprātīgu darbības pārkāpumu novēršanu un tirgus sakārtošanu. Lai uzņēmēji saņemtu vienkopus visu aktuālo informāciju, 2025. gada maijā tika rīkots informatīvs pasākums komersantiem “½ dienas biznesam. Uzņēmējam izdevīgs – patērētājam drošs”. Pasākuma ietvaros tika apspriestas tādas tēmas kā preču drošums, atbildība e-komercijas jomā, cenu norādīšanas prakse un piekļūstamības prasības personām ar funkcionāliem traucējumiem. Pasākums pulcēja plašu dalībnieku loku no dažādām nozarēm, apliecinot lielo interesi un nepieciešamību pasākumu padarīt par ikgadēju sadarbības formātu.

Preču un pakalpojumu drošuma uzraudzības jomā 2025. gada 9 mēnešos PTAC veica 1087 uzraudzības pasākumus. Prioritāri tika veiktas pārbaudes e-komercijā, pārbaudot lielās tiešsaistes platformas. 205 pārbaudēs tika pārbaudītas 280 preces. Tika izvērtēta rotaļlietu, elektropreču, viedo preču, bērnu preču, individuālo aizsardzības līdzekļu un rotaslietu atbilstība administratīvajām un drošuma prasībām. Pārbaudes tika veiktas saskaņā ar PTAC īstenoto tiešsaistes platformu uzraudzības projektu (skatīt aprakstu turpmāk) un EK iniciēto pirmo “Sweep” kopprojektu Vispārējā ražojumu drošuma regulas (2023/988) ietvaros attiecībā uz informācijas norādīšanu preču piedāvājumos tiešsaistes platformās (identifikācija, drošuma brīdinājumi u.c.). Abos projektos konstatēts augsts neatbilstību īpatsvars, proti, 75–80 % no pārbaudītajām precēm.

Sadarbībā ar muitas iestādi tika veikta 241 pārbaude, t.sk. 81 pārbaude veikta 2025. gada pirmajā pusē ES tirgus uzraudzības un muitas iestāžu kopprojektā individuālo sūtījumu kontrolei no tiešsaistes platformām (PCA2025 ietvaros). Kopprojektā tika izvērtētas 106 preces (9 radioiekārtas, 44 elektropreces un 53 rotaļlietas, kā arī 3 transportlīdzekļu sastāvdaļas), no kurām 73 tika atzītas par neatbilstošām normatīvo aktu prasībām, kas ir 69 % no visām pārbaudītajām precēm.

PTAC regulāri pārbauda ES vienotajā nedrošo preču paziņošanas sistēmā “Safety Gate” un ES vienotajā tirgus uzraudzības sistēmā ICSMS iekļautās nedrošās un neatbilstošās preces, attiecīgi 2025. gada pirmajos 9 mēnešos veiktas 84 pārbaudes.

Ielikuma turpinājums

Būvizstrādājumu uzraudzībā veiktas 54 pārbaudes, 112 būvizstrādājumu modeļu izvērtēšanā atklāti 24 (21 %) neatbilstoši būvizstrādājumu modeļi, un ekodizaina un energomarķējuma jomā PTAC uzsāka 47 pārbaudes, kopumā pārbaudīti 306 modeļi, no kuriem 330 (93 %) neatbilda prasībām, kas galvenokārt bija saistītas ar energomarķējuma nenorādīšanu internetveikalos.

PTAC 2025. gada 9. mēnešos izņēma 182 paraugus ekspertīzes veikšanai (pārsvārā tiešsaistes platformu uzraudzības projekta ietvaros), no kuriem 20 būvizstrādājumi, 33 elektroiekārtas, 22 rotaļlietas, 17 bižutērijas izstrādājumi, 11 bērnu preces, 23 radio iekārtas, 16 iekārtas attiecībā uz ekodizaina prasībām, 14 karogi, 5 transportlīdzekļu sastāvdaļas, 5 sašķidrinātās naftas gāzes baloni, 10 mērīšanas līdzekļi, 4 gāzes iekārtas, 2 individuālie aizsardzības līdzekļi.

2025. gada pavasarī PTAC piedalījās arī EK koordinētajā **populārāko tiešsaistes tirdzniecības platformu** uzraudzības projektā. Projekta rezultātā platformu piedāvājumā tika ieviesti būtiski uzlabojumi – skaidrākas cenu norādes, vieglāk pieejami līguma noteikumi latviešu valodā un nedrošu preču izņemšana no tirdzniecības, tādējādi uzlabojot tiešsaistes iepirkšanās drošumu un patērētāju aizsardzību. PTAC plāno turpināt minētās jomas uzraudzību, sekojot līdzi praksēm, kuras tiek īstenotas Latvijas patērētāju populārākajos interneta veikalos un tiešsaistes platformās, īpaši pievērsoties platformām “Temu”, “Shein” un “AliExpress”.

2025. gadā, ņemot vērā problēmas nozīmīgumu ES, Digitālā pakalpojuma akta ieviešanas ietvaros EK kā vienu no prioritātēm izvirzīja pasākumus, kas vērsti uz efektīvu **personu vecuma pārbaudes pasākumu nodrošināšanu digitālo pakalpojumu vidē**. Šobrīd PTAC apzina iespējas Latvijā ieviest EK izstrādāto “Mini digitālo maku” (*Mini Wallet*). Lai gan tā ieviešana dalībvalstīs ir brīvprātīga, tas ļautu nodrošināt, ka nepilngadīgām personām digitālajā vidē tiek dota piekļuve tikai viņu vecumam atbilstošam saturam. Šis vecuma pārbaudes rīks nākotnē var tikt izmantots arī fiziskajā vidē, piemēram, automatizētās tirdzniecības sistēmās, mikromobilitātes nomas pakalpojumos vai tādu preču tirdzniecībā, kurām noteikti pircēju vecuma ierobežojumi. Risinājuma ieviešana ir aktuāla arī Latvijā, ko apliecina 2025. gada rudenī PTAC piemērotais sods 10 000 EUR apmērā SIA “RIDE”, kas neievēroja PTAC lēmumu apturēt nedrošu pašgājējvelosipēdu nomas pakalpojumu sniegšanu bērniem. Vienlaikus komersants bija spiests ieviest vecuma verifikācijas mehānismu un turpmāk pakalpojumu piedāvāt tikai pieaugušajiem, tādējādi sekmējot drošāku mikromobilitātes pakalpojumu vidi.

2025. gada 27. maijā pēc ekonomikas ministra iniciatīvas tika noslēgts **memorands pārtikas cenu samazināšanai**. Memoranda mērķis ir nodrošināt ikdienas pārtikas produktu pieejamību par saprātīgām cenām un veicināt vietējo ražotāju produkcijas esamību tirgū. PTAC tika uzticēta memoranda izpildes uzraudzība. Tādējādi PTAC veic tā dēvēto “zemo cenu grozu” ieviešanas uzraudzību (158 cenu pārbaudes), kuras ietvaros ik nedēļu tiek apkopoti dati par produktu pieejamību tirdzniecības vietās un cenu tendencēm. Kopš zemo cenu grozu ieviešanas vietējo produktu īpatsvars grozos sasniedz 35–59 %, savukārt pārtikas preču cenas šajās kategorijās ir kļuvušas stabilākas.

Zemas cenas ir nozīmīgs faktors patērētājiem, izvēloties iegādāties preces un pakalpojumus, kas nereti tiek negodprātīgi izmantots, veidojot cenu piedāvājumus. Tādējādi PTAC arī 2025. gadā īstenoja **elektroniskās tirdzniecības uzraudzības projektu**, kura ietvaros tika veiktas pārbaudes, lai pārliecinātos, kā 18 Latvijas populārākie interneta veikali ievēro prasības preču cenu atlaizņu norādīšanai. Projektā tika analizēti vairāki desmiti tūkstoši cenu un atlaizņu piedāvājumu un izvērtēti 1159 dažādi preču veidi. Tika konstatēts, ka 46 % (apmēram 24 900 gadījumos) preces cenai tika piemērota atlaide un 96 % no tiem (apmēram 23 896 gadījumos) konstatēta maldinoša atlaides paziņojuma izmantošana. Tika fiksētas manipulācijas arī ar cenu izmaiņām – 2 % gadījumu (apmēram 1251 cena) bija pazīmes, ka cenas pirms atlaides tiek paaugstinātas vai mainītas, lai radītu iespaidu par ievērojamu atlaidi.

2025. gadā PTAC pieņēma arī vairākus nozīmīgus lēmumus, kas paredz naudas sodus un tiesisko pienākumu komersantiem novērst pārkāpumus. SIA “FISOM” gadījumā tika piemērota soda nauda 8048,80 EUR apmērā par neatbilstošu komercpraksi, 2024. gada augustā organizējot ceļojumu nometni, kuras rezultātā, komersantam nespējot izpildīt savas saistības, PTAC bija jāveic ceļotāju repatriācija no Spānijas un Francijas, kā arī jānodrošina avansu atmaksa ceļotājiem.

Arī patērētāju kredītiņš pakalpojumu sniedzēju uzraudzībā 2025. gadā PTAC konstatēja būtiskus pārkāpumus un pieņēma divus lēmumus pret AS “4finance” un SIA “ViziaFinance”. Abi komersanti īstenoja neatbilstošu komercpraksi patērētāju maksāspējas vērtēšanā, negatīvi ietekmējot patērētāju ekonomisko rīcību. Tiem tika piemērotas soda naudas attiecīgi 285 000 EUR un 295 000 EUR apmērā.

NORMATĪVĀ REGULĒJUMA AKTUALIZĒŠANA

Ņemot vērā saspringto ģeopolitisko situāciju kaimiņvalstīs, kā arī straujo inovāciju un digitalizācijas tempu, norisinās ne tikai uzraudzības darba pielāgošana jaunajiem tirgus apstākļiem, bet arī normatīvā regulējuma aktualizēšana un ES regulējuma pārņemšana valsts normatīvajos aktos.

2024. gada martā stājās spēkā direktīva attiecībā uz patērētāju dalības veicināšanu zaļās pārkārtošanās procesā, kas paredz, ka komercprakses īstenotājiem ir jāsniedz skaidra, būtiska un ticama informācija par precēm un pakalpojumiem, tostarp izmantojot EK sagatavoto saskaņoto marķējumu un saskaņoto paziņojumu attiecībā uz preču juridiskās atbilstības garantiju un ilgturības komercgarantiju. Saistībā ar to EM ir izstrādājusi grozījumus Patērētāju tiesību aizsardzības likumā, kuri šobrīd tiek skatīti Saeimā. Prasībām ir jāstājas spēkā jau 2026. gada martā.

2024. gada jūlijā stājās spēkā arī direktīva par kopīgiem noteikumiem preču remontēšanas veicināšanai, un tā ir jāsaņem piemērot no 2026. gada 31. jūlija. Direktīvas mērķis ir palielināt defektīvu preču remonta iespējas gan juridiskās garantijas laikā, gan pēc tās. Direktīva nosaka, ka remontētājiem patērētājs būs jānodrošina ar ES līmenī standartizētu Eiropas remonta informācijas veidlapu papīra formātā, kurā norādīta informācija par remontētāju un remonta procesu. Papildus tiek noteikts, ka dalībvalstīs izmanto EK izstrādāto tiešsaistes platformu, kur vienuviet var sameklēt remontētājus un informāciju par remonta pakalpojumiem. EM ir sagatavojusi attiecīgos grozījumus Patērētāju tiesību aizsardzības likumā, kurus ir plānots iesniegt izskatīšanai MK līdz šā gada beigām.

2024. gada 21. jūnijā stājās spēkā grozījumi Informācijas sabiedrības pakalpojumu likumā, ar kuriem tika ieviestas Eiropas Parlamenta un Padomes 2022. gada 19. oktobra Regulas (ES) 2022/2065 par digitālo pakalpojumu vienoto tirgu un ar ko groza Direktīvu 2000/31/EK (Digitālo pakalpojumu akts) prasības. Ar grozījumiem Informācijas sabiedrības pakalpojumu likumā PTAC tika noteikts par kompetento iestādi un digitālo pakalpojumu koordinatoru, kas uzraudzīs Digitālo pakalpojumu akta prasību ievērošanu un ir atbildīgs par visu Digitālo pakalpojumu aktā noteikto uzdevumu īstenošanu valstī. 2025. gadā EM izstrādāja noteikumus, kas nosaka vienotu kārtību, kādā iestādes ierobežo tiešsaistes saturu un informē digitālo pakalpojumu koordinatoru par veiktajiem ierobežojošajiem pasākumiem tiešsaistē.

2025. gada aprīlī tika panākta vienošanās ar Eiropas Parlamentu par tā priekšlikumiem un ES dalībvalstu iepriekš panākto vispārējo vienošanos par tām vēlamo redakciju. 2023. gada 28. jūlijā EK publicētajā priekšlikumā rotaļlietu drošuma regulai, ar kuru pārskata pašreizējos noteikumus par bērnu aizsardzību pret riskiem, ko var radīt neatbilstošas rotaļlietas. Regulas priekšlikums 2025. gada 13. oktobrī tika apstiprināts ES padomē un tuvākajā laikā tiks apstiprināts Eiropas Parlamentā. Rotaļlietas, kuras laistas ES tirgū, ir vienas no drošākajām pasaulē, taču ierosinātais regulas priekšlikums šo aizsardzību pastiprinās vēl vairāk, īpaši pret kaitīgām ķīmiskajām vielām. Regulas priekšlikuma mērķis ir samazināt lielo skaitu nedrošo rotaļlietu, kuras joprojām tiek pārdotas ES, īpaši tiešsaistē, kas veicinās vienlīdzīgākus konkurences apstākļus ES ražotajām rotaļlietām un rotaļlietām, kuras tiek importētas, vienlaikus nodrošinot brīvu rotaļlietu apriti vienotajā tirgū.

Pēc 2024. gada jūlija beigās notikušās vētras, kas radīja ievērojamus postījumus, notika vairāki apdrošināšanas gadījumu procesi, kas parādīja sistēmas trūkumus, tāpēc EM izstrādāja grozījumus Apdrošināšanas līguma likumā un Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas izplatīšanas likumā, kuru mērķis ir pilnveidot apdrošināšanas pakalpojumu sniegšanu, tādējādi veicinot apdrošinājuma ņēmēju izpratni par apdrošināšanas līgumu veidojošo dokumentu kopumu, apdrošināšanas līguma noteikumu saturu, tostarp apdrošinātajiem un neapdrošinātajiem riskiem, informāciju sniedzot vienkāršajā valodā, kā arī strīda gadījumā nosakot apdrošināšanas izplatītāja pierādīšanas pienākumu attiecībā uz apdrošināšanas produkta informācijas dokumenta izsniegšanu. Minētie likumprojekti tiek skatīti Saeimā, un plānots, ka tos pieņems līdz 2025. gada beigām.

No 2024. gada 13. decembra sāka piemērot Eiropas Parlamenta un Padomes 2023. gada 10. maija Regulu (ES) 2023/988 par ražojumu vispārēju drošumu, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1025/2012 un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2020/1828 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2001/95/EK un Padomes Direktīvu 87/357/EEK. Tā kā šī regula aizstāj Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2001/95/EK par produktu vispārēju drošību, EM ir izstrādāti, atbalstīti Ministru kabinetā un iesniegti izskatīšanai Saeimā grozījumi Latvijas normatīvajos aktos, ar kuriem tā pārņemta, kā arī saistīti likumprojekti, lai nodrošinātu atbilstošu regulas piemērošanu. Tā rezultātā spēku zaudēs Preču un pakalpojumu drošuma likums, tā vietā pieņemot jaunu Pakalpojumu drošuma likumu, kā arī grozījumus likumā "Par atbilstības novērtēšanu". Minētās regulas mērķis ir atjaunināt un modernizēt nepārtikas patēriņa preču drošuma vispārējo regulējumu, vienlaikus saglabājot patērētāju drošības tīkla funkciju, ko pašlaik veic vispārējās drošības direktīva. Šajā regulā ir iestrādāti risinājumi dažādiem tirgus uzraudzības izaicinājumiem, kurus rada jaunās tehnoloģijas un pārdošana tiešsaistē. Ieviešot vienādotas prasības nepārtikas patēriņa precēm, uzņēmumiem tiek nodrošināti vienlīdzīgi konkurences apstākļi. Regulā ir noteikta vispārīgā prasība, lai patēriņa preces būtu drošas, noteikti konkrēti pienākumi uzņēmumiem un ietverti nosacījumi standartu izstrādei, kas nepieciešami vispārējās drošuma prasības īstenošanā.

PATĒRĒTĀJU KREDITĒŠANAS REGULĒJUMA PĀRSKATĪŠANA

2025. gadā notika darbs pie spēkā esošā patērētāju kreditēšanas regulējuma pārskatīšanas un Eiropas Parlamenta un Padomes 2023. gada 18. oktobra Direktīvas (ES) 2023/2225 par patērētāju kredītlīgumiem un ar ko atceļ Direktīvu 2008/48/EK prasību pārņemšanu nacionālajos tiesību aktos. Pēc konsultācijām un diskusijām ar nozares pārstāvjiem tika izstrādāti projekti, kas uzlabos patērētāju aizsardzību un pielāgos esošo regulējumu mūsdienu kreditēšanas tirgus attīstībai un tendencēm.

Ar 2025. gada 1. janvāri patērētāji sāka aktīvi izmantot iespējas, ko sniedz jaunais normatīvais regulējums patērētāju hipotekāro kredītu pārkreditēšanai. Pirmajos deviņos mēnešos hipotekāro kredītu pievienotā likme tika samazināta 10 018 kredītiem, kas summāri veido 15 % no visu hipotekāro kredītu portfeļa Latvijā. Lielākā daļa likmju ir samazināta, pārkreditējoties pie esošā kredīta devēja. Tiem, kuri nosacījumus uzlaboja pie esošā kreditētāja, vidējais pievienotās procentu likmes samazinājums bija 0,5 procentpunkti. Savukārt tiem, kuri pārkreditējās pie cita kreditētāja, likmes samazinājums vidēji bija 0,8 procentpunktu apmērā. Kopumā šāds pievienoto likmju samazinājums gada laikā ļauj kredītņēmējam procentu maksājumus samaksāt attiecīgi par vidēji 370 un 500 eiro mazāk.

LATVIJAS TIRGUS SISTĒMAS IZVĒRTĒJUMS

2025. gada 8. novembrī noslēdzās Eiropas Komisijas Strukturālo reformu projekts “Efektīvākas un iedarbīgākas tirgus uzraudzības un intelektuālā īpašuma sistēmas izveide Latvijai” (*“Building a more effective and efficient market surveillance and intellectual property system for Latvia”*), kas norisinājās, sākot no 2023. gada oktobra.

Šā projekta ietvaros OECD eksperti veica Latvijas tirgus uzraudzības sistēmas izvērtējumu, kā arī apmācīja Latvijas tirgus uzraudzības iestāžu ekspertus par biznesa inteligences rīku lietošanu un par uz rezultātiem orientētu un uz datiem un risku balstītu tirgus uzraudzības ietvara izstrādi.

Projekta rezultātā tika izvērtēta pašreizējās Latvijas tirgus uzraudzības sistēmas darbība un izstrādāti priekšlikumi tās pilnveidei nākotnē. OECD eksperti secināja, ka Latvijas tirgus uzraudzības sistēmā ir jānovērš fragmentācija, jāuzlabo koordinācija un jāpalielina efektivitāte. OECD eksperti uzskata, ka galvenie tirgus uzraudzības sistēmas uzlabojumi būtu jāveic trīs jomās – institucionālajā struktūrā, riska pārvaldībā un starpinstitucionālajā sadarbībā. 2026. gadā EM uzsāks darbu pie izstrādāto priekšlikumu ieviešanas.

PĀRTIKAS PREČU CENU SAMAZINĀŠANAS SEKMĒŠANA

Lai risinātu valstī ilgstoši novēroto situāciju pārtikas preču mazumtirdzniecībā – noturīgi augstās pārtikas preču cenas veikalu plauktos –, ekonomikas ministrs definēja prioritāru uzdevumu panākt, ka ikdienas patēriņa pārtikas preces ir pieejamas visai sabiedrībai par pieņemamu cenu atbilstoši Latvijas iedzīvotāju pirktspējas līmenim. Šā mērķa sasniegšanai 2025. gada 27. maijā tika parakstīts Memorands par pārtikas preču tirdzniecību starp EM, Zemkopības ministriju, Patērētāju tiesību aizsardzības centru, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru, Latvijas Pārtikas tirgotāju asociāciju, Latvijas Pārtikas uzņēmumu federāciju, Latvijas Pienšaimnieku Centrālo Savienību, Lauksaimniecības organizāciju sadarbības padomi un Biedrību “Zemnieku saeima”. Iesaistītās puses vienojās, ka sadarbība, nevis normatīvais regulējums, ir labākais veids, kā uzlabot mijiedarbību un sasniegt izvirzītos mērķus. Kopš Memoranda noslēgšanas dienas tam vēl ir pievienojusies SIA “Maxima Latvija”, biedrība “Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija” un Cēsu pilsētas zemnieku saimniecība “DOKTUS”. Memorands iekļauj tādus jautājumus kā zemo cenu produktu grozs, cenu salīdzināšanas rīks, vietējo produktu veicināšana, regulējuma pilnveide, izpildes monitorings. Pirmais Memoranda izpildes novērtējums tiks veikts 2025. gada nogalē.

Lai sekmētu pārtikas preču cenu caurredzamību un atklātību mazumtirdzniecībā un atvieglotu patērētājiem iespējas izvēlēties un iegādāties lētākās preces atbilstoši savai pirktspējai, EM izveidoja risinājumu pastāvīgai pārtikas preču cenu datu apmaiņai cenu monitoringa vajadzībām – tika izstrādāti grozījumi Patērētāju tiesību aizsardzības likumā ((982/Lp14) pieņemti Saeimā š.g. 19. jūnijā), kuros tika noteikti kritēriji tirgotājiem, kam būs pienākums, sākot no 2025. gada 1. decembra, katru dienu sniegt aktuālos datus par noteiktām precēm Centrālās statistikas pārvaldei. Savukārt Centrālā statistikas pārvalde šos datus nodos esošajiem privātajiem cenu salīdzināšanas rīku izstrādātājiem. Šo datu nodošanas kārtība, specifikācija un citi jautājumi tiek regulēti ar MK 2025. gada 12. augusta noteikumiem Nr. 508 “Pārtikas preču cenu iesniegšanas noteikumi cenu izsekojamībai un monitoringam”.

17. KONKURENCES POLITIKA

Godīgas konkurences vides nodrošināšana ir uzskatāma par neatsveramu elementu valsts konkurētspējas veicināšanā. Konkurences politikā aktuāli ir turpināt uzraudzīt, lai uzņēmumi nepārkāptu likumu un darbotos godīgi, kā arī sekmēt vienlīdzīgu un nediskriminējošu konkurenci starp publiskajām personām (piemēram, valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrībām) un privāto sektoru.

Brīva un godīga konkurence stimulē uzņēmēju attīstību, ļauj patērētājiem iegūt augstākas kvalitātes un daudzveidīgākas preces par konkurētspējīgām cenām. Konkurence ir pamats vispārējam ekonomikas konkurētspējas pieaugumam, uzņēmumu darbības efektivitātes un inovāciju, kā arī sabiedrības labklājības veicināšanai.

Konkurences politikas mērķis ir aizstāvēt brīvu un godīgu konkurenci, veicināt tās attīstību visās tautsaimniecības jomās starp tirgus dalībniekiem, jaunu un inovatīvu preču radīšanu, kā arī novērst dažādus pret konkurenci vērstus tirgus dalībnieku rīcības vai regulatīvus ierobežojumus, t.sk. nepamatotu publisku personu iejaukšanos uzņēmējdarbībā.

Par konkurences politikas īstenošanu valstī ir atbildīga Konkurences padome (KP). KP izmeklē un novērš konkurences tiesību pārkāpumus, kontrolē tirgu koncentrāciju, uzrauga, lai valsts un pašvaldību normatīvie akti vai rīcība neradītu nepamatotus šķēršļus brīvai un godīgai uzņēmumu konkurencei, kā arī izglīto sabiedrību, veicinot izpratni par konkurences tiesībām un vairojot neiecietību pret konkurences kropļošanu. Lai stiprinātu konkurences tiesību piemērošanu, KP īsteno sadarbību ne tikai ar citām valsts līmeņa tiesībsargājošām iestādēm, bet arī ar starptautiska līmeņa organizācijām un ārvalstu konkurences uzraugiem.

Lai tirgu uzraudzība būtu efektīva, KP ir tiesības izvirzīt prioritātes savā darbībā, lai vispirms novērstu smagākos konkurences tiesību pārkāpumus. Kad saskatāms iespējams pārkāpums ar mazāku ietekmi, KP lieto alternatīvas metodes, t.sk. valsts pārvaldes principu "Konsultē vispirms", kas ļauj preventīvi uzlabot konkurences vidi dažādos tautsaimniecības sektoros.

2025. gadā KP īsteno mērķtiecīgu un uz rezultātiem vērstu pieeju tās uzdevumu izpildē, pievēršoties būtiskākajiem konkurences tiesību ievērošanas un veicināšanas aspektiem. Tās prioritārie uzdevumi aptver gan uzraudzības un kontroles funkcijas konkurences tiesību pārkāpumu novēršanā un tirgu izpētē, gan konkurences ierobežojumu nepieļaušanu un novēršanu normatīvajā regulējumā un tā pilnveidī, kā arī konkurences kultūras stiprināšanu. Šajā gadā KP ir noteikusi ne tikai prioritāros uzdevumus, bet arī konkrētus sasniedzamos rezultātus. Prioritārie uzdevumi ir veidoti sadarbībā ar KP Konsultatīvo padomi.

2025. gadā KP ir izvirzījusi vairākas prioritātes:

- stipra un godīga konkurence publiskajos iepirkumos;
- efektīva tirgus dalībnieku konkurence sabiedrībai nozīmīgos tirgos;
- normatīvā regulējuma pilnveide godīgas konkurences stiprināšanai un jaunu funkciju ieviešanai;
- iestādes darba efektivitātes un kvalitātes uzlabošana, modernizējot procesus iestādē;
- efektīva konkurences kultūra Latvijas tautsaimniecības interesēs.

Pēc KP ilglaicīgiem novērojumiem un pēdējās veiktās sabiedriskās domas aptaujas rezultātiem, kas veikta 2024. gadā, Latvijā konkurences jomā ir divas būtiskas problēmas: aizliegtas vienošanās un valsts un pašvaldību jeb publisku personu radīti konkurences kropļojumi, kas nereti izpaužas kā nevienlīdzīgu konkurences apstākļu radīšana, uzņēmēju diskriminācija vai izstumšana no tirgus.

KP turpina savu darbu, lai radītu sabiedrības ieguvumu no godīgas konkurences politikas īstenošanas. Iestādes prioritārais mērķis nav sodīt uzņēmumus, bet gan veicināt tirgus dalībnieku izpratni par godīgu konkurenci un preventīvi novērst iespējamus pārkāpumus. Tieši sabiedrības ieguvums no konkurējošiem tirgiem ir viens no KP efektivitātes rādītājiem (vidējais sabiedrības ieguvums trīs gadu periodā (2022.–2024.) no KP darbības – 35,1 milj. EUR gadā jeb katrs iestādei piešķirtais EUR radījis sabiedrības ieguvumu aptuveni 10,01 EUR apmērā), uz kuru KP vērs uzmanību, veicot gan izmeklēšanas, gan uzraudzības, gan izglītošanas pasākumus. 2025. gada 9 mēnešos uzņēmumi par konkurences tiesību pārkāpumiem valsts budžetā jau iemaksājuši vairāk nekā 1,2 milj. EUR.

Konkurences padomes (KP) darbība 2025. gadā

Lai nodrošinātu **būtisku konkurences pārkāpumu un tirgus kropļojumu atklāšanu un novēršanu**, 2025. gada 10 mēnešos ir pabeigtas septiņas augstas prioritātes pārkāpuma un apvienošanās saistošo noteikumu izpildes kontroles lietas, kopumā piemērojot naudas sodus vairāk nekā 2,5 milj. EUR apmērā. KP ir pieņēmusi lēmumus par dažādiem konkurences tiesību pārkāpumiem. Pieņemts lēmums gan par dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, konstatējot pārkāpumu SIA “Mārupes komunālie pakalpojumi” rīcībā, īstenojot konkurenci izslēdzošu un ekspluatējošu rīcību, gan pieņemts lēmums, ar kuru konstatēts kartelis inženierkomunikāciju būvdarbu iepirkumos, kur pieci uzņēmumi saskaņoja savu dalību iepirkumos, par ko piemērots kopējais sods 513 508 EUR apmērā (ar lielāko daļu no pārkāpējiem noslēgts izlīgums, tiem atzīstot atbildību par izdarīto pārkāpumu un vienojoties par naudas soda samaksas kārtību).

KP ir pirmo reizi pieņēmusi lēmumu par “Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likuma” pārkāpumu, konstatējot pārkāpumu SIA “MAXIMA Latvija” rīcībā, īstenojot sadarbību ar piegādātājiem. KP konstatēja, ka “MAXIMA” izmantoja savu tirgus varu, negodprātīgi pārkāpjot aizliegumu vienpusēji grozīt preču iepirkuma cenas. Turklāt iepirkuma cenu samazinājuma ieguvums netika nodots gala patērētājiem, t.i., mazumtirdzniecības cenas netika samazinātas proporcionāli piegādātāju iepirkuma cenu samazinājumam un samazināto iepirkuma cenu ieguvums palika “MAXIMA” rīcībā, nenovirzot to patērētājiem. Par minēto pārkāpumu uzņēmumam piemērots sods vairāk nekā 1,8 milj. EUR apmērā.

KP pieņēmusi arī divus lēmumus par procesuālajiem pārkāpumiem – par SIA “Sēme” nesadarbošanos ar iestādi procesuālo darbību laikā, tostarp par atteikšanos sniegt paskaidrojumus un pieejas liegšanu un kavēšanu valdes locekļa datoram, par ko uzņēmumam piemērots sods vairāk nekā 46 tūkst. EUR apmērā, kā arī KP pieņēmusi lēmumu par SIA “SILTUMTEHSEKSERVISS” nesadarbošanos procesuālo darbību laikā, dzēšot informāciju, kas attiecināma uz lietas izpēti, par ko uzņēmumam piemērots sods vairāk nekā 26 tūkst. EUR apmērā, lai novērstu turpmāku līdzīgu pārkāpumu atkārtošanos.

KP pieņēmusi arī lēmumu par izpētes izbeigšanu par AS “Rīgas siltums” iepirkumiem, nekonstatējot pārkāpumu. Vienlaikus ir konstatēts, ka pēc KP izpētes uzsākšanas uzņēmuma jaunā valde ir veikusi aktīvas darbības, lai uzlabotu tirgus situāciju – pieaudzis pretendentu skaits un iepirkumu vide kļuvusi atvērtāka, tādējādi veicinot konkurenci un radot ieguvumus uzņēmumam un tā klientiem.

KP noslēgusi arī saistošo noteikumu izpildes uzraudzību AS “AB City” un AS “Olainfarm” apvienošanās lietā, konstatējot, ka, atsavinot SIA “Latvijas aptieka” kapitāldaļas, novērsta aptieku koncentrāciju un nodrošināta efektīva konkurence farmaceitisko izstrādājumu mazumtirdzniecības tirgū.

KP pirmo reizi ierosināja pārkāpuma izpētes lietu, izmantojot iestādes izstrādāto datu (cenu) monitoringa rīku. Izpēte saistīta ar kafijas automātu izplatīšanas tirgu un iespējamiem pārkāpumiem aizliegtu vienošanos jomā. Šajā lietā pirmo reizi iestādes pastāvēšanas vēsturē tika veikta vienlaicīga inspekcija visās trīs Baltijas valstīs, piedaloties Lietuvas un Igaunijas konkurences iestāžu kolēģiem.

Īstenojot principu “Konsultē vispirms”, nelielu tirgus dalībnieku un mazāk nozīmīgu iespējamo pārkāpumu gadījumos 2025. gada 9 mēnešos īstenotas 14 brīdināšanas un prevencijas procedūras pasākumi, kopumā brīdinot gandrīz 70 juridiskas personas par iespējamiem Konkurences likuma pārkāpumiem.

Gada desmit mēnešos KP ir spējusi nodrošināt **apvienošanās izvērtēšanu** 15 lietās un sniegusi 34 pirms apvienošanās konsultācijas pirms apvienošanās ziņojuma iesniegšanas. Četrās apvienošanās lietās KP ir padziļināti vērtējusi apvienošanās darījumu (2. fāzes apvienošanās), atļaujot apvienoties apdrošinātājiem “Ergo” un “Gjensidige”, atļaujot vides pakalpojumu sniedzējam SIA “Vizii Urban” iegūt izšķirošu ietekmi pār SIA “TRANZĪTS L”, atļaujot SIA “Circle K Latvia” iegūt SIA “ASTARTE-NAFTA” degvielas uzpildes stacijas, piemērojot saistošos noteikumus, kā arī atļaujot “Nextwood Two GmbH” iegūt vienpersonisku izšķirošu ietekmi pār SIA “Kurekss”, īstenojot apvienošanās zāģmateriālu ražošanas un pārdošanas, skujkoku zāģbāļļu iepirkumu un koksnes granulu ražošanas un vairumtirdzniecības tirgū. Turpinās padziļināta apvienošanās darījumu izpēte alus un bezalkoholisko dzērienu un tūrisma pakalpojumu jomās.

2025. gadā nozīmīgi resursi veltīti KP **pārstāvniecībai tiesās**. 2025. gada 9 mēnešos dažādās instancēs tika izskatīti pieteikumi par 21 KP lēmumiem un procesiem, kopā nodrošinot KP pārstāvību 10 tiesas sēdēs. Šā gada desmit mēnešos sešos gadījumos tiesa pieņēmusi KP labvēlīgus vai daļēji labvēlīgus spriedumus. Piemēram, tiesa atstājusi spēkā KP lēmumu lietā par netaisnīgiem līgumsodiem pārtikas piegādātājiem – SIA “BALTSTOR” un SIA “LENOKA”. Tiesa arī atzina par pamatotu KP konstatēto aizliegtu vienošanās pārkāpumu vairāku uzņēmumu darbībās, tiem apmainoties ar komerciāli sensitīvu informāciju par dalības nosacījumiem AS “Latvijas valsts meži” iepirkumos par enerģētiskās koksnes pievešanas, šķeldošanas, uzglabāšanas un transportēšanas pakalpojumu sniegšanu. Pārskata periodā sniegti arī divi viedokļi Satversmes tiesai – par iespējami netaisnīgu attieksmi UIN piemērošanā finanšu jomā un par iespējamu nevienlīdzīgu attieksmi valsts meža zemes piešķiršanā vēja parku attīstīšanai, kas šobrīd atrodas ES tiesā prejudiciālo jautājumu tiesvedībā. ES tiesas prejudiciālo jautājumu tiesvedībā atrodas arī jautājums saistībā ar KP pieņemto lēmumu, ar kuru konstatēta Jelgavas valstspilsētas pašvaldības dominējoša stāvokļa ļaunprātīga izmantošana. Šīs lietas izskatīšana EST paredzēta decembrī.

KP īstenojusi vairākus pasākumus **konkurences neitralitātes** principa iedzīvināšanai publisku personu vidū. KP saņēmusi 104 sūdzības par publisku personu rīcību, kas ir aptuveni 25 % no visiem iestādē saņemtajiem iesniegumiem, un sniegts 21 viedoklis publisku personu izvērtējumam par līdzdalības saglabāšanu kapitālsabiedrībās. Pārskata periodā četros gadījumos, lai novērstu identificētos konkurences neitralitātes pārkāpumus, KP veica pārrunas – divos gadījumos ar Jūrmalas valstspilsētas pašvaldību, vienā ar Valmieras novada pašvaldību, kā arī ar Jelgavas valstspilsētas pašvaldību. Pārrunās ar Jūrmalas valstspilsētas pašvaldību KP vienā gadījumā konstatēja, ka pašvaldība likusi šķēršļus mobilo ēdināšanas pakalpojumu sniedzēju ienākšanai tirgū (caur pašvaldības saistošajiem noteikumiem), savukārt otrā gadījumā – saistībā ar tās noslēgtajiem dzīvojamā māju pārvaldīšanas līgumiem, kas nebija noslēgti iepirkuma rezultātā. KP atzina par pamatotu pašvaldības secinājumu, ka izskatāmajā gadījumā nebūtu lietderīgi pašvaldībai sludināt publisko iepirkumu par konkrēto pakalpojumu sniegšanu. Pārrunas ar Valmieras novada pašvaldību tika veiktas saistībā ar tās īstenotajiem iepirkumiem par sabiedriskā transporta pakalpojumu sniegšanu Valmieras pilsētā. Savukārt pārrunas ar Jelgavas valstspilsētas pašvaldību tika veiktas, ņemot vērā, ka iepirkumā par vieglo automašīnu nomu pašvaldība bija noteikusi tādas iepirkuma priekšmeta prasības, ka iepirkumam varēja kvalificēties tikai noteikta veida automašīnu zīmols. Visos gadījumos publiskās personas novērsa un apņēmas turpmāk nepieļaut konkurences neitralitātes pārkāpumus.

Ielikuma turpinājums

Lai uzņēmēji izprastu ieguvumus no godīgas un brīvas konkurences un arī rīkotos godprātīgi, KP īsteno plašas komunikācijas aktivitātes gan valsts līmenī, gan starptautiskajā vidē. KP efektīvu konkurences kultūras veidošanu ir definējusi kā vienu no KP galvenajām prioritātēm. Lai **veicinātu tirgus dalībnieku un sabiedrības izpratni par godīgu konkurenci**, 2025. gadā KP rīkoja 3 plašas preses konferences ar tiešsaistes translāciju un KP pārstāvji snieguši vairāk nekā 28 intervijas, kā arī sagatavojuši ap 40 atbilžu medijiem, nodrošinot sabiedrības informētību par iestādes darbu. KP aktīvi turpināja izglītojošo darbu, piedaloties 27 pasākumos un īstenojot “Konkurences skolas” iniciatīvu, kuras ietvaros notikuši 10 vebināri ar vairāk nekā 1300 dalībniekiem, aplūkojot aktuālus konkurences tiesību jautājumus. Iestāde organizējusi sadarbības veicināšanas seminārus ar citām institūcijām un piedalījusies pašvaldību un nozaru organizāciju pasākumos, kopumā īstenojot 86 starpinstitucionālās tikšanās un 63 sanāksmes ar uzņēmējiem un NVO pārstāvjiem. Šogad KP rīko arī Konkurences tiesību nedēļu, nedēļas garumā rīkojot dažādus publiskus pasākumus par aktuāliem konkurences tiesību jautājumiem (piemēram, Juristu forums, Konkurences neitralitātes konference), kā arī informējot sabiedrību par KP darbības rādītājiem un sniegumu (Konkurences tiesību nedēļas atklāšanas pasākums). Sabiedrības izglītošanai KP piedalījusies “Ēnu dienā”, jauniešu pasākumā “MAD Liepāja” un sniegusi piecas vieslekcijas augstskolās, kā arī sagatavojusi septiņus informatīvos materiālus, piemēram, metodisko materiālu par sadarbību starp KP un publiskajiem pasūtītājiem zaudējumu par konkurences tiesību pārkāpumu atgūšanā, vadlīnijas par tirdzniecību pašvaldību organizētos un atbalstītos publiskos pasākumos, informatīvu materiālu par kritērijiem svaigu augļu, dārzeņu un kartupeļu atzišanai par ātrbojīgām lauksaimniecības un pārtikas precēm. KP publicējusi 13 padziļinātus ekspertu rakstus par konkurences tiesību piemērošanu, īpašu uzmanību pievēršot aktuālu jautājumu ekonomiskam skaidrojumam.

2025. gadā KP arī strādājusi pie **inovatīviem risinājumiem**. Lai identificētu KP iespējami nepazīnotas apvienošanās, kopš aprīļa vidus tiek veikts proaktīvs apvienošanās monitorings, kas ietver sekošanu līdzīgu uzņēmumu īpašnieku izmaiņām (kā arī uzņēmumu apgrozījumiem), kas tiek reģistrētas valsts reģistros. Tāpat norisinās darbs pie apvienošanās e-ziņojuma iesniegšanas risinājuma izstrādes, kas ļaus tirgus dalībniekiem vieglāk un ērtāk iesniegt apvienošanās ziņojumus. Sadarbībā ar partneriem (KNAB, RTU, LU) norisinās darbs pie karteļu skrīninga rīka prototipa izstrādes, kā arī šajā gadā prezentēts pirmais Nozaru konkurences pārskats, kas palīdzēs identificēt nozares, kurās pastāv konkurences problemātika. Stiprinot iestādes ekonomisko un IT kapacitāti, ar iekšējo reorganizāciju ir izveidota galvenā ekonomista pozīcija, kā arī darbā pieņemts IT speciālists – izmeklētājs, nepalielinot KP amatu vietu skaitu.

Lai organizētu ciešāku un efektīvāku sadarbību ar partneriem konkurences politikas izstrādes un piemērošanas jautājumos, piemēram, sniedzot konkurences uzraudzības iestādei ieteikumus par darbības stratēģiju, konkurences uzraudzības virzieniem un darba pilnveides iespējām, kā arī atzinumus par tās sagatavotajām vadlīnijām un paredzētajiem grozījumiem konkurenci regulējošos normatīvajos aktos, KP darbības prioritātēm un darbības pārskatu, 2025. gadā KP **Konsultatīvā padome** aizvadīja 5 sēdes.

Lai vēl aktīvāk un mērķtiecīgāk vērstos pret smagāko konkurences tiesību pārkāpumu – aizliegtu vienošanos – novēršanu publiskos iepirkumos un sasniegtu pietiekamu vispārējo un speciālo prevencijas līmeni, 2025. gada 23. septembrī MK atbalstīja grozījumus Konkurences likumā, kas paredz noteikt atbildību arī tirgus dalībnieku amatpersonām. Šādas atbildības noteikšana paaugstinātu amatpersonu motivāciju aktīvi rīkoties, nepieļaujot pārkāpumu vai jau izdarītu pārkāpumu atklāšanā sadarboties ar KP konkurences tiesību pārkāpumu atklāšanā. Likumprojekts ir iesniegts izskatīšanai Saeimā, un tā pieņemšana būs nozīmīgs solis konkurences tiesību piemērošanas efektivitātes un preventīvās iedarbības stiprināšanā.

2024. gadā KP pabeidza īstenošanu, zivju, piena, gaļas, graudu un maizes tirgus uzraudzību, kuras ietvaros tika secināts, ka 50 % no tirgus uzraudzībā apskatītajām precēm vidēji 17 mēnešu periodā, apmēram trešdaļa no tirgus uzraudzībā ietvertiem mazumtirgotājiem, Latvijā ražotām precēm piemēroja vidēji lielākus uzcenojumus, salīdzinot ar citās valstīs ražotām līdzvērtīgām precēm, kā arī novērotas būtiskas uzcenojuma atšķirības starp privāto preču zīmolu precēm un ražotāju zīmolu precēm. Attiecīgi, ņemot vērā tirgus uzraudzības ietvaros gūtos secinājumus, lai novērstu atšķirīgu attieksmi cenu veidošanā starp Latvijā un citās valstīs saražotajām pārtikas precēm, līdzsvarotu attiecības starp ražotājiem un tirgotājiem un kopumā veicinātu godīgu tirdzniecības praksi, ekonomikas ministrs rosināja īstenot nepieciešamās likumdošanas izmaiņas, un 2025. gada 14. janvārī MK tika atbalstīti priekšlikumi grozījumiem Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likumā un iesniegti turpmākai izskatīšanai Saeimā.

2025. gada 27. maijā tika parakstīts Memorands par pārtikas preču tirdzniecību, ar kuru iesaistītās puses, t.sk. pārtikas preču ražotāji un mazumtirgotāji, vienojās risināt pārtikas piegādes ķēdē aktuālos jautājumus ar neregulatīviem, bet uz savstarpējas sadarbības stiprināšanu vērstiem instrumentiem. ņemot vērā iepriekš minēto, EM vienojās ar Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisiju (Komisija), ka sadarbībā ar iesaistītajām pusēm tiks izstrādāts un iesniegts Komisijai izskatīšanai pirmajā lasījumā alternatīvs likumprojekts, kas būs vērsti uz sadarbības stiprināšanu starp pircējiem un piegādātājiem. Attiecīgi 2025. gada 31. oktobrī Komisijai tika iesniegts alternatīvs likumprojekts, ar kuru paredzēts novērst novērotās negodīgās tirdzniecības prakses lauksaimniecības un pārtikas preču pircēju un piegādātāju sadarbībā, kas iepriekš nebija ietvertas Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likuma regulējumā.